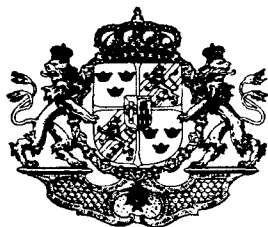

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

VID ARMÉN ÅR 1916

AV

KUNGL. ARMÉFÖRVALTNINGENS
SJUKVÅRDSSTYRELSE

TRYCKT HOS
P. PALMQUISTS AKTIEBOLAG, STOCKHOLM 1917

INLEDNING TILL

**Hälso- och sjukvård vid försvaret / Försvarets sjukvårdsstyrelse.
– Stockholm, 1912-1970. - (Sveriges officiella statistik).**

Täckningsår: 1911-1969.

1911-1913: Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelses underdåniga berättelse.

1914-1930: Hälso- och sjukvård vid armén.

**1931-1936: Hälso- och sjukvård vid armén samt flygvapnet /
Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse ; Flygstyrelsen.**

**1937-1942: Hälso- och sjukvård vid armén och flygvapnet samt veterinärvård
vid armén / Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse ;
Flygförvaltningen ; Överfältveterinären.**

**1943-1944: Hälso- och sjukvård vid försvaret och veterinärvård vid armén /
Försvarets sjukvårdsförvaltning; Överfältveterinären.**

**Från 1943 ingår även Hälso- och sjukvård vid marinen, som utkom 1911-
1942, i denna serie.**

1911-1936 ingår veterinärvård vid armén i ett särskilt avsnitt i denna serie.

Föregångare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. K, Hälso- och sjukvården. 1,
Sundhetskollegii underdåniga berättelse för år ... – Stockholm : Norstedt,
1864-1912. - Sundhetskollegium ersattes 1879 av Medicinalstyrelsen.
Täckningsår: 1861-1910 = Ny följd 1-50.

Efterföljare:

Hälso- och sjukvård vid försvaret / Försvarets sjukvårdsstyrelse. – Stockholm :
1973–1975. – (Sveriges officiella statistik).
Täckningsår: 1970/72-1973/74.

Veterinärvård vid armén /Överfältveterinären. – Stockholm : 1946-1957. –
(Sveriges officiella statistik).
Täckningsår: 1945-1955.

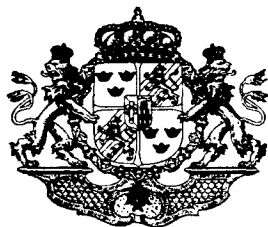
Översiktspublikation:

Historisk statistik för Sverige. Statistiska översiktstabeller : utöver i del I och del II
publicerade t.o.m. år 1950 / Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1960.
S. 163: Tab. 157. Militära sjukvården 1903-1947.

Hälso- och sjukvård vid armén. År 1916. – (Sveriges officiella statistik).
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2011.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

HÄLSO- och SJUKVÅRD

VID ARMÉN ÅR 1916

AV

KUNGL. ARMÉFÖRVALTNINGENS
SJUKVÅRDSSTYRELSE

TRYCKT HOS
P. PALMQUISTS AKTIEBOLAG, STOCKHOLM 1917

TILL KONUNGEN.

Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse får härmed avgiva underdånig berättelse över sin verksamhet samt över hälso- och sjukvården ävensom veterinärvården vid armén under år 1916.

Stockholm den 1 juni 1917.

Underdånigst

Anton Nettelblad

Peter Schmidt

A. H. Christenson

Clas Odhner

INNEHÅLL.

TEXTAVDELNING.

	Sid
A. Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelses verksamhet å fältläkarbyrån	7
B. Hälso- och sjukvården vid armén.	
1. Fältläkarkåren	8
2. Viktigare bestämmelser och föreskrifter rörande arméns sjukvård m. m.	9
3. Utdrag ur läkarnas årsberättelser	13
C. Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelses verksamhet å fältveterinärbyrån.....	109
D. Veterinärvården vid armén.	
1. Fältveterinärkåren	110
2. Utdrag ur veterinärernas årsberättelser	110

TABELLBILAGOR.

Tab. 1. Tablå över truppsjukvårdsanslaget	130
» 2. Sammandrag av rapporterna om läkarbesiktningarna å värnpliktiga	134
» 3—4. Översikt av kassationsorsaker vid läkarbesiktningarna å värnpliktiga inom olika inskrivningsområden	136
» 5. Översikt av ändringar i förut inskrivas värnpliktsförhållanden inom olika inskrivningsområden	140
» 6. Olika kassationsorsakers procentiska andel hos förut inskrivna värnpliktiga	141
» 7. På grund av kroppsfel eller sjukdom frikallade i % av prövade inom olika inskrivningsområden	141
» 8. Sjukligheten bland manskapet vid arméns truppförband	142
» 9. Sjukdomar bland manskapet vid arméns truppförband.....	146
» 10. De veneriska sjukdomarna bland fast anställda och värnpliktiga inom armén	162
» 11. Dödlighet bland arméns manskap inom olika områden och efter ålder.....	163
» 12. Revaccination av manskap vid armén	164
» 13. Å garnisonssjukhusen vårdade sjuka.....	165
» 14. Å garnisonssjukhusen vårdade sjukdomsfall	166
» 15. Översikt över operativt behandlade sjukdomsfall å garnisonssjukhusen	172
» 16. Vid garnisonssjukhuset i Stockholm operativt behandlade sjukdomsfall och utförda operationer	173
» 17. Tablå över truppveterinärvårdsanslaget	182
» 18. Sammandrag av hästsjukbesked	184
» 19. Döda hästar.....	187
» 20. Dödade hästar	188
» 21. Kasserade hästar	189

TABLE DES MATIÈRES.

	Page.
A. Fonctionnement de la Direction de santé de l'armée au bureau médical.....	7
B. Service sanitaire et soins aux malades dans l'armée.	
1. Corps des médecins militaires	8
2. Règlements et stipulations importants concernant le service de santé etc. de l'armée pendant l'année.....	9
3. Extraits des rapports annuels des médecins militaires.....	13
C. Fonctionnement de la direction de santé de l'armée au bureau vétérinaire	109
D. Service vétérinaire de l'armée.	
1. Corps des vétérinaires militaires	110
2. Extraits des rapports annuels des vétérinaires militaires.....	110

Tableaux.

Tabl. 1. Relevé des crédits alloués au service de santé des troupes	130
<i>Col. 1: Les régiments ou détachements. Col. 2: Moyens réservés de l'année précédente. Col. 3: Allocation de l'année. Col. 4: Recettes extraordinaires. Col. 5: Allocation extraordinaires. Col. 6: Total. Col. 7: Excédent de dépenses de l'année. Col. 8: Excédent des dépenses de l'année précédente. Col. 9: Dépenses de l'année courante. Col. 10: Total</i>	

	<i>Col. 11: Moyens réservés à l'année suivante. Col. 12: Nombre des jours de service. Col. 13—22: Dépenses par jour et par soldat en ore. Col. 13: Matériaux sanitaires. Col. 14: Fournitures. Col. 15: Acquisition de fournitures neuves. Col. 16: Entretien. Col. 17: Blanchissage. Col. 18: Médicaments. Col. 19: Transferts. Col. 20: Dépenses diverses. Col. 21: Pour épidémies. Col. 22: Total.</i>	
Tabl. 2.	Résumé des rapports sur les inspections médicales des conscriptionnaires... <i>Col. 2: Examinés. Col. 3—9: Non conscrits. Col. 10—14: Conscrits.</i>	134
» 3—4.	Résumé des causes de réformation de conscriptionnaires.....	136
» 5.	Résumé des rapports sur les modifications des relations de service des conscrits	140
» 6.	Causes de réformation des conscrits.....	141
» 7.	Non enrôlés par suite de vice de formation ou de maladie en % de tous les examinés.	141
» 8.	Morbidité parmi les soldats	142
	<i>Col. 1: Régiments. Col. 2: Total des jours d'exercice. Col. 3: Restés de l'année précédente. Col. 4—6: Malades entrés (par âge). Col. 7—18: Malades entrés (par mois). Col. 19: Malades (restés et entrés) à la chambre et à l'infirmerie. Col. 20: Malades (restés et entrés) à l'hôpital militaire. Col. 21: Malades (restés et entrés) à l'hôpital civil. Col. 22: Total des malades (restés et entrés). Col. 23: Evacués capables de continuer leur service militaire. Col. 24: Evacués incapables de reprendre leur service militaire. Col. 25: Décédés. Col. 26: Nombre des malades restant à l'année suivante. Col. 27: Nombre des journées de traitement. Col. 28: Journées de malades pour 100 jours d'exercice.</i>	
» 9.	Maladies parmi les soldats	146
	Les numéros des colonnes correspondent aux numéros de la nomenclature de maladies.	
	Groupe I: Vices de formation ou de développement. Groupe II: Maladies d'infection aiguës. Groupe III: Maladies zooparasitaires. Groupe IV: Maladies d'infection chroniques. Groupe V: Maladies constitutionnelles. Groupe VI: Maladies d'intoxication chroniques. Groupe VII: Maladies mentales. Groupe VIII: Maladies du système nerveux. Groupe IX: Maladies des yeux. Groupe X: Maladies des oreilles. Groupe XI: Maladies de l'appareil circulatoire. Groupe XII: Maladies de l'appareil respiratoire. Groupe XIII: Maladies de l'appareil digestif. Groupe XIV: Maladies non vénériennes de l'appareil génito-urinaire. Groupe XV: Maladies de l'appareil locomoteur et du système osseux. Groupe XVI: Maladies de la peau et du tissu cellulaire. Groupe XVII: Tumeurs. Groupe XVIII: Ruptures et distensions des muscles et tendons. <i>Col. 146: Distorsions. Col. 147 a, b: Luxations, simples, compl. Col. 148 a, b: Fractures, simples, compl. Col. 149: Contusions. Col. 150: Blessures d'armes aiguës ou pointues. Col. 151: Blessures d'armes à feu. Col. 152: Excoriations causées par la chaussure. Col. 153: Excoriations causées par l'équitation. Col. 154: Brûlures et traumatismes causés par explosion. Col. 155: Engelures. Col. 156: Coups de soleil et coups de chaleur. Col. 157: Intoxications aiguës. Col. 158: Traumatismes d'autres sortes. Col. 159: Suicides, tentatives de suicide. Col. 160: Maladies indéterminées. Col. 161: Cas d'observation. Col. 162: Total des malades entrés.</i>	
» 10.	Maladies vénériennes dans l'armée	162
» 11.	Mortalité et causes de mort parmi les soldats	163
» 12.	Revaccinations des soldats	164
» 13.	Malades traités dans les hôpitaux de garnison	165
» 14.	Maladies traitées dans les hôpitaux de garnison	166
» 15.	Opérations pratiquées dans les hôpitaux de garnison	172
» 16.	Opérations pratiquées à l'Hôpital militaire à Stockholm.....	173
» 17.	Tableau des crédits alloués au service vétérinaire des troupes	182
» 18.	Résumé des rapports sur les maladies des chevaux de l'armée	184
» 19.	Chevaux morts.....	187
» 20.	Chevaux tués	188
» 21.	Chevaux réformés	189

A. Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelses verksamhet å fältläkarbyrån.

Under år 1916, sjukvårdsstyrelsens nionde verksamhetsår, hava å fältläkarbyrån handlagts 5 114 ärenden, därav 394 av hemlig natur. Å densamma har under året tjänstgjort personal till samma antal och i samma egenskap som under de närmast föregående åren, varjämte biträde av läkare m. fl. anlitats i den mån härför anslagna medel lämnat tillgång. Arbetets fördelning mellan överfältläkaren, läkarassistenten och intendenten har i stort sett varit densamma som förut. Arbetsbördan, som alltsedan världskrigets början och sedan genomförandet av 1914 års härordning varit i ständig ökning, har nödvändiggjort en utökning av de ordinarie arbetskrafterna, varför också styrelsen gjort underdånig framställning om avlåtande av nådig proposition till 1917 års riksdag om inrättande dels av en ny beställning såsom assistent med regementsläkares tjänsteställning vid fältläkarbyrån, dels av en ordinarie bataljonsläkarbeställning för adjutanten hos generalfältläkaren.

Bland övriga viktigare, icke hemliga ärenden, som under året handlagts å fältläkarbyrån, må nämnas följande utredningar, förslag eller utlåtanden:

Anställande av försök med fältvärmare och fältspisar.

Förslag till instruktion för fördelningsläkare.

Förslag till instruktion för läkarpersonalen vid regemente eller likställt truppförband.

Utredning angående epidemivården av arméns personal.

Utgivande av anvisningar för bekämpande av epidemisk hjärnhinneinflammation inom armén.

Förslag till fältutrustningslista för sjukhuståg.

Åtgärder för bekämpande av epidemisk hjärnhinneinflammation och andra smittsamma sjukdomar samt för tillverkning av behövliga sera och vacciner genom inrättande av ett provisoriskt bakteriologiskt centrallaboratorium, anskaffande av flyttbara laboratorier, utförande av bakteriologiska undersökningar och ympningar m. m.

Förslag angående militär tjänsteställning och krigsavlöningsförmåner till frivillig sjukvårdspersonal.

Förslag till avhjälpande av olägenheter vid de icke kasernerade regementenas förlägningsplatser.

Organisation av den av 1916 års riksdag beslutade arméns sjuksköterskekår.

Igångsatt utredning angående tillhandahållande på statens bekostnad av »skjutglasögon».

Påbörjad utredning rörande kasernhygien och ökat sjukutrymme vid truppförbanden.

Styrelsens arbete med vidmakthållande och förökande av arméns tillgång av sjukvårdsmateriel har under året fortgått i enlighet med härför uppgjord plan.

Taktiska vinterövningar för militärläkare hava hållits vid VI arméfördelningen.

Resestipendier hava jämlikt härom under år 1916 utfärdade nådiga brev tilldelats överfältläkaren A. I. Dahlheim (den 28 april), regementsläkaren T. A. U. Sjögren (den 20 okt.), fältläkaren S. R. Erhardt (den 17 nov.), regementsläkaren O. Gertzén, bataljonsläkarna K. G. Cedergren och S. I. Ingvar (den 24 nov.) samt regementsläkaren J. O. Nordlander, bataljonsläkarna K. E. Weisner, E. F. Ståhlberg, A. J. Lillieroth, J. R. Odenius, O. A. Aleman, S. F. Berg, N. E. R. Antoni, P. U. A. Hylin och A. V. Bauer (nåd. brev den 16 dec. och g. o. den 29 dec.).

B. Hälso- och sjukvården vid armén.

1. Fältläkarkåren.

Under år 1916 har fältläkarkåren undergått de förändringar, som framgå av följande tabell:

Beställningar	Lediga vid årets början	Ledighblivna genom			Summa	Återbesatta	Lediga tjänster, som icke skola återbesättas enligt nya organisationen	Lediga vid årets slut
		transport, befördran, eller nyfyllsättning	avsked	dödsfall				
Överfältläkare	—	—	—	1	1	1	—	—
Fältläkare.....	—	2 ¹	—	—	2	2	—	—
Fördelningsläkare (med arvode)	—	2	—	1	3	—	2	1
Regementsläkare	1	6	3 ²	6	16	7	3 ³	6
Bataljonsläkare	11	12	2 ⁴	—	25	8	5 ⁵	12 ⁶
Bataljonsläkare vid kåren.....	6	12 ⁷	—	—	18	17	—	1
Fältläkarstipendiater	2	9	—	—	11	7	—	4
Summa	20	43	5	8	76	42	10	24

¹ Nyinrättade fr. o. m. 1917 års ingång. ² Fältläkare J. B. Nordlund samt regementsläkarna R. L. Trafvenfelt och A. J. H. Nyqvist. ³ Vid K. 1, K. 3 och K. 8. ⁴ Bataljonsläkarna H. T. af Zellén och R. L. Rinander. ⁵ Vid I. 3, I. 4, I. 12, I. 14 och I. 25. ⁶ Av dessa skola 2 vakanta beställningar vid K. 4 och K. 7 tillsättas först vid nuvarande regementsläkares avgång. ⁷ 6 av dessa nyinrättade fr. o. m. 1917 års ingång.

Under året hava avlidit överfältläkare A. I. Dahlheim, fältläkarna B. C. Fristedt, G. E. Möller och K. N. Bolin samt regementsläkarna C. O. H. Hoffman, J. G. Arpi och O. W. von Essen.

Till överfältläkare har utnämnts fördelningsläkaren vid III. arméfördelningen, fältläkare A. H. Christenson. Till fältläkare med lön på stat fr. o. m. den 1 januari 1917 hava utnämnts vid II. arméfördelningen fältläkare A. Gullström samt vid V. arméfördelningen regementsläkare A. J. G. Wahlstedt.

Till fördelningsläkare vid III. arméfördelningen t. o. m. 1917 års utgång har förordnats fältläkaren på reservstat G. Ekelund.

Av bataljonsläkarna på ny stat hava regementsläkarna i fältläkarkåren K. K. Pettersson och E. V. Lindholmer samt bataljonsläkarna N. A. Sparrman, A. F. Bruzelius, F. G. Ask, E. T. Fries, A. J. Lillieroth och K. A. Rosén under året fått sig tilldelad högre lön.

Fältläkarkårens nya organisation har under året genomförts vid Livregementets grenadjärer, Första livgrenadjärregementet, Jönköpings och Hälsinge regementen samt Södra skånska infanteriregementet, varför vid årsskiftet 1916—17 endast återstår Positionsartilleriregementet, där den äldre organisationen fortfarande tillämpas.

Till staten för officerare och underofficerare med vederlikar vid trängen hava under året överflyttats regementsläkarebeställningarna vid Norrlands, Västmanlands och Östgöta trängkårer samt bataljonsläkarbeställningarna vid Svea, Göta och Norrlands trängkårer.

Beställningarna på fältläkarkårens reservstat hava under året börjat besättas och utgjordes vid årsskiftet 1916—17 av 1 fältläkare och 5 regementsläkare (därav 3 fr. o. m. 1917 års ingång); 2 bataljonsläkarbeställningar äro vakanta.

Fältläkarkårens reserv har under 1916 ökats med 1 fältläkare, 4 regementsläkare, 10 bataljonsläkare och 11 fältläkarstipendiater, men minskats med 1 fältläkare, 1 regementsläkare, 9 bataljonsläkare och 8 fältläkarstipendiater. Den bestod vid årsskiftet 1916—17 av 4 fältläkare, 11 regementsläkare, 41 bataljonsläkare och 40 fältläkarstipendiater.

---

2. Viktigare bestämmelser och föreskrifter rörande arméns sjukvård m. m. under år 1916.

Kungliga kungörelser och förordningar samt reglementen.

Den 21 januari. Kungl. kungörelse angående uppskov med och frikallelse från inställelse till tjänstgöring vid mobilisering för vissa värnpliktiga. Sv. författn. saml. nr 20.

Den 4 februari. Kungl. kungörelse angående ordinarie läkares vid arméns truppförband tjänstgöringsskyldighet vid marinen. Sv. författn. saml. nr 38.

Den 18 februari. Kungl. kungörelse angående skyldighet för marin-läkarkårens personal att uppehålla jämväl annan läkartjänst m. m. Sv. författn. saml. nr 63.

Den 2 juni. Lag om skyddskoppypmpning. Sv. författn. saml. nr 180.

Den 7 juli. Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelses cirkulär med föreskrifter rörande skyddskoppypmpning av arméns personal. Sv. författn. saml. nr 329.

Den 11 augusti. Medicinalstyrelsens kungörelse angående fastställelse av vissa formulär till ympningsjournal. Sv. författn. saml. nr 406.

Den 24 oktober. Kungl. kungörelse angående ändrad lydelse av § 43 mom. 2 i nådiga reglementet för arméns avlöning under fred den 11 oktober 1907. Sv. författn. saml. nr 481.

Den 24 november. Kungl. Maj:ts reglemente för avlöning vid armén på krigsfot (krigsavlöningsreglemente). Sv. författn. saml. nr 515.

Den 24 november. Kungl. kungörelse med bestämmelser rörande framställning och handhavande av animalt ympämne. Sv. författn. saml. nr 531.

Den 24 november. Kungl. Maj:ts instruktion för de i lagen om skyddskoppypmpning avsedda ympare och besiktningsförrättare. Sv. författn. saml. nr 532.

Den 8 december. Kungl. kungörelse om vissa ändringar i gällande inskrivningsförordning. Sv. författn. saml. nr 550.

Kungliga brev och ämbetsskrivelser.

Den 21 januari. Angående kostnaderna för vård å Konung Oscar II:s jubileumsfonds sanatorier av viss armén tillhörande personal.

Den 11 februari. Angående kostnaden för erforderliga glaskärl vid utlämnande från apotek av kostnadsfri medicin åt i statens tjänst anställd personal.

Den 25 februari. Tillstånd för ordinarie bataljonsläkare att med sin militära tjänst förena järnvägläkartjänst.

Den 3 mars. Angående anställande av sjuksköterskor vid arméns truppförband under år 1916.

Den 24 mars. Tillstånd för tvenne medicine licentiat, vilka såsom icke vapenföra fullgjort dem åliggande värnpliktstjänstgöring vid marinen, att få söka och innehava läkarbefattning vid armén.

Den 31 mars. Angående anvisande av medel för vidtagande av åtgärder för bekämpande av epidemisk hjärnhinneinflammation.

Den 28 april. Angående fastställelse av dagavgift vid folksanatorierna för vård därstädes av vissa statstjänare.

Den 26 maj. Tillstånd för ordinarie bataljonsläkare att med sin militära tjänst förena sjukhustjänst.

Den 9 juni. Tillstånd för tvenne ordinarie bataljonsläkare att med sina militära tjänster förena stadsdistriktläkartjänster.

Den 21 juni. Angående regleringen av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel för år 1917.

Den 30 juni. Angående anvisande av medel för en poliklinik för veneriskt sjuka vid garnisonssjukhuset i Stockholm.

Den 4 augusti. Fastställelse av nya krigsportions- och krigsrationsstater.

Den 15 augusti. Angående vidtagande av åtgärder för avhjälpande av vissa olägenheter vid inkvarteringen av de ännu icke kasernerade truppförbanden.

Den 18 augusti. Tillstånd för ordinarie regementsläkare att med sin militära tjänst förena tjänst såsom läkare vid tuberkulossjukstuga.

Den 23 augusti. Tillstånd för bataljonsläkare vid fältläkarkåren att få söka och innehava regementsläkarbeställning.

Den 30 augusti. Tillstånd för ordinarie bataljonsläkare att med sin militära tjänst förena klinisk amanuensbefattning.

Den 15 september. Angående tillkallande av sakkunniga för utredande av vissa frågor, som stå i sammanhang med planläggningen av krigssjukhus.

Den 29 september. Anvisande av ytterligare medel till underhåll av arméns bakteriologiska laboratorium m. m.

Den 29 september. Angående kostnaden för vård å flottans sjukhus i Karlskrona av armén tillhörande personal.

Den 24 oktober. Föreskrifter om gäldande av viss avlöning till bataljonsläkare vid fältläkarkåren.

Den 10 november. Angående upplåtelse av tuberkulossanatoriet å Spenshults kronopark till krigssjukhus.

Den 24 november. Angående anordnande av tandvård vid vissa truppförband inom armén under år 1917.

Den 8 december. Tillstånd för ordinarie militärläkare vid armén att söka befattning såsom föreståndare för öronpolikliniken, röntgeninstitutet eller polikliniken för veneriska sjukdomar vid garnisonssjukhuset i Stockholm.

Den 15 december. Angående anvisande av medel för vidtagande av förberedande åtgärder för planläggning av krigssjukhus.

Den 30 december. Tillstånd för ordinarie regementsläkare att med sin militära tjänst förena stadsdistriktläkartjänst.

Generalorder.

Den 3 januari nr 1. Bestämmelser m. m. beträffande beväringen tillhörande värnpliktiga.

Den 25 februari nr 258. Korpralsundervisning för sjukvårdstruperna.

Den 18 mars nr 336. Bestämmelser beträffande utbildningen av trängen i egentlig sjukvårdstjänst tilldelade värnpliktiga av årsklasserna 1914 y och 1915, vilka uttagits för utbildning till underbefäl och fackmän.

Den 4 april nr 437. Bestämmelser beträffande sjukhusutbildningen av volontärrekryter vid trängkårernas sjukvårdskompanier.

Den 17 april nr 504. Bestämmelser beträffande vissa sjukvårdssoldat-skolor.

Den 12 maj nr 612. Föreskrifter beträffande tjänstgöringen för de vapenföra värnpliktiga medicine studerande, vilka skola inrycka till andra årets militärutbildning.

Den 22 maj nr 660. Tjänstgöringsreglemente för armén.

Den 26 maj nr 676. Bestämmelser beträffande infanteriet tilldelade vapenföra och icke vapenföra medicine studerandes och med dem i värnpliktshänseende likställdas tjänstgöring m. m.

Den 26 maj nr 681. Föreskrifter beträffande trängen tilldelade vapenföra studenters och med dem i värnpliktshänseende likställdas tjänstgöring m. m.

Den 6 juni nr 734. Bestämmelser beträffande tjänstgöring och utbildning av de icke vapenföra studenter och likställda, vilka tilldelats trängen i egentlig sjukvårdstjänst för utbildning till läkarbiträden.

Den 8 augusti nr 1014. Bestämmelser beträffande fackutbildningen av de icke vapenföra studenter och likställda av årsklassen 1916, vilka tilldelats trängen i egentlig sjukvårdstjänst för utbildning till läkarbiträden.

Den 11 september nr 1236. Bestämmelser beträffande sjukhusutbildningen av trängens fast anställda sjukvårdsmanskap.

Den 6 oktober nr 1344. Bestämmelser i fråga om vissa värnpliktiga medicine studerandes (1914 ä och äldre) fullgörande av första tjänstgöring.

Den 18 oktober nr 1397. Bestämmelser angående utbildningen av vapenföra sjukvårdsmän vid kavalleriet, artilleriet och ingenjörtrupperna samt vissa icke vapenföra sjukvårdsmän.

Den 21 oktober nr 1451. Fältutrustningslista för ett sjukhuståg.

Den 3 november nr 1477. Föreskrifter beträffande fackutbildning och facktjänstgöring för vapenföra och icke vapenföra tandläkare.

Den 24 november nr 1571. Instruktion för manskapsutbildningen vid trängtruppernas sjukvårdskompanier.

Den 24 november nr 1572. Föreskrifter beträffande utbildningen av de studenter och likställda vilka överföras för utbildning till läkarbiträden.

Den 7 december nr 1647. Lärobok för sjukbärare.

Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelses rundskrivelser.

Den 7 januari. Angående legosängsavgifterna vid länslasaretten m. m.

Den 16 oktober. Angående uniformspersedlar.

Den 27 november. Angående ändrade föreskrifter rörande bestridandet av kostnader för manskaps vård å civil sjukvårdsanstalt.

3. Utdrag ur läkarnas årsberättelser.

I. arméfördelningen.

Sundhetsinspektioner.

Sundhetsinspektion vid I. 16 i Halmstad den 4 och 5 september.

Regementssjukhuset var synnerligen väl hållet. Söder om sjukhusbyggnaden var uppförd en byggnad, som i 4 rum rymde 14 sjuka i sjukrum samt sjukvårdare. Norr därom var under uppförande bostadshus för sjukvårdssergeant, med utrymme för sjukhusförråd. Väster om sjukhusbyggnaden uppfördes en bod för inrymmande av förbinderivagnar och slädar. Det hela, omgivet av prydliga planteringar, gjorde ett synnerligen tilltalande intryck. Ett önskemål vore, att få sjukhusområdet inhägnat i synnerhet som en allmän väg stryker förbi. Antalet platser på sjukhuset är ej tillräckligt för att vid större sjuklighet kunna intaga alla sjuka från logementen, varför sjukhusets vind bör inredas; plats för förrådet finnes nu i det nya bostadshuset för sjukvårdssergeanten.

Sjukvårdsmaterielen var tillräcklig och synnerligen väl vårdad.

I kök, serverings- och diskrum rådde god ordning och överallt var rent och snyggt. Matvarorna voro av god beskaffenhet och förvarades på ändamålsenligt sätt.

Logement, dagrum och korridorer voro väl hållna. Pissoirer och klosetter i korridorerna äro nästan omöjliga att hålla luktfria och bliva nog ej ändamålsenliga förrän w.-c.-system införes. En olägenhet som är mycket kännbar och som snarast bör avhjälpas är frånvaron av torkrum.

Badavdelningen är måhända väl liten för truppförbandets behov; ordning och snygghet rådde även här.

I tvättinrättningen hade insatts nya maskiner, som betydligt ökat densammas kapacitet och möjliggjorde tvättning av filtar utan att dessa onödigt slitas. Å regementet hade nu satts i gång regelbunden tvättning av filtar.

Avträden och pissoirer voro väl hållna. Torvströ användes i riklig mängd och komposterna voro förlagda långt ifrån kasernområdet. Matrester avhämtades dagligen. (*Carl Borgström.*)

Sundhetsinspektion vid A. 3 i Kristianstad den 8 september.

Samtliga skolor och sjukbärare inspekterades. Undervisningen hade skötts med nit och intresse.

Regementsläkarens arkiv var väl skött.

Sjukvårdsmaterielen var tillräcklig och väl ordnad.

Sjukpaviljongen vid södra kasernen är prydlig och väl hållen.

Gamla garnissonssjukhuset ligger inklämt mellan en gata och en trång gård och är gammalt och otidsenligt. Det bör ersättas med ett nytt och synes mig den militära sjukhusfrågan bäst ordnas, om ett nytt militärsjukhus gemensamt för A. 3 och I. 24 uppföres å området mellan norra och östra kasernerna och en sjukhuspaviljong för I. 24 å dess kasernområde.

Logement, dagrum och korridorer voro väl hållna. I gamla kasernbyggnaden vid södra kasernen, som är uppförd enligt blocksystemet, äro logementen mindre tillfredsställande. Norra kasernen, som inrymmer »studenternas övningsbatteri», har i sommar undergått en genomgående reparation (innerdörrar och kaminer i korridorerna hava insatts), så att den nu erbjuder god förläggning.

I kasernerna finnas ej torkrum och bör denna olägenhet avhjälpas.

Pissoirer och avträden äro överallt väl hållna; torvströ användes i riklig mängd.

I kök, serverings- och diskrum rådde överallt god ordning; allt var rent och snyggt. Matvarorna voro av god beskaffenhet och förvarades ändamålsenligt.

(*Carl Borgström.*)

Sundhetsinspektion vid T. 4 i Hässleholm den 9 september.

Regementsläkarens arkiv var synnerligen väl skött.

Å sjukhuset rådde överallt god ordning och renlighet. Det synes vara tillräckligt stort för truppförbandets behov. Ett önskemål vore att få sjuksalar, mottagningsrum och korridorer belagda med linoleummattor.

I kök, serverings-, disk- och matrum var överallt rent och prydligt. Matvarorna voro av god beskaffenhet och förvarades ändamålsenligt.

Logement och korridorer voro snygga och väl rengjorda. Pissoir och klosett i korridoren äro omöjliga att hålla luktfria; w.-c.-system borde införas. Torkrum finnas ej, men böra med det snaraste inredas.

Pissoirer och avträden voro väl hållna.

Badinrättningen var väl hållen och i vanliga fall tillräcklig för truppförbandets behov.

Etablissemnet i sin helhet gjorde ett synnerligen prydligt intryck och överallt rådde en exemplarisk ordning. (*Carl Borgström.*)

Karlskrona grenadjärregemente.

I likhet med nästföregående år måste jag såsom allmänt omdöme om hälso-tillståndet vid regementet uttala, att det även under år 1916 varit långt ifrån tillfredsställande, särskilt under I. och IV. kvartalen. Ty, om också ej fullt så många svåra och allvarliga sjukdomsfall inträffat, som under år 1915, och om

också antalet dödsfall är betydligt mindre — inalles 5 under året — så har dock antalet sjukskrivna varit betänkligt stort, ja, ännu större än under år 1915, det uppgår nämligen till den höga siffran 1 733 (mot 1 589 under förra året). Märkligt nog infalla perioderna av större sjuklighet på helt andra tider än under fjolåret; under år 1916 är det nämligen januari och februari samt höstmånaderna, särskilt september, men även oktober och november, som hava att uppvisa de högsta sjuk-siffrorna. Om orsakerna till detta säregna förhållande är det svårt att fälla något omdöme; vad beträffar sjukligheten under årets första månader, står den ju till en viss grad i samband med den betydande scarlatina-epedemi, som mot slutet av år 1915 utbröt vid regementet, och som fortfor in på det nya året. Dessutom tilltogo halsfluss och lufrörskatarrer, särskilt de sistnämnda, under dessa månader i oroväckande grad, något som merendels är fallet, åtminstone i någon mån. Vad åter sjukligheten under höstmånaderna beträffar så ter den sig mot bakgrunden av årets kalla och ruskiga sommarväderlek onekligen i viss mån förklarlig. Ty under denna sommar fingo såväl de i militärtjänstgöring varande, som sedermera till regements- och repetitionsövningarna inryckande värnpliktige icke i så hög grad som eljest profitera av denna årstids fördelar med bad, vistelser i skog och mark o. d., utan voro därför mera känsliga för repetitionsövningarnas ansträngningar och ofta hårda strapatser.

Beträffande de allmänna och huvudsakliga anledningarna till den under året rådande stora sjukligheten, så äro de nog i stort sett desamma som näst föregående år, ehuru onekligen mycket blivit gjort och alltjämt göres för att höja den hygieniska nivån vid regementet, särskilt med hänsyn till förhållandena inom logementen och truppens beklädnad. Så hava bland annat med hissapparater försedda klädhängare anordnats i putsrummen, och kaminer insatts för att åstadkomma den för torkning erforderliga värmen. Ävenledes hava skofack, ett för varje man inrättats i putsrummen. Men som utrymmet i dem är tämligen begränsat, kan det därför ej undvikas, att en del av de våta klädespersedlarna måste placeras hängande vid och omkring sängarna, till följd varav manskapet under sömnen måste inandas den kallfuktiga ohälsosamma imman från dessa klädespersedlar.

En för kasärnetablissemnetet i dess helhet genomgående olägenhet är det så gott som överallt inom detsamma rådande trånga utrymmet. Ständigt gör denna trångboddhet sig gällande, och för att i någon mån råda bot mot densamma har en manskapsbarack upprättats å regementets övningsplats, Rosenholm, belägen på 4 å 5 km:s avstånd från kasärnerna. Därstädes är ständigt en avdelning av regementet förlagd för att därigenom bereda ökat utrymme inom kasärnlogementen. Inom de för regementets III. bataljon uppbyggda tvenne kasärnbarackerna, vilka togos i bruk vid värrekrytskolans början, har visserligen gjorts så mycket som resurserna tillätit för, att tillfredsställa fordringarna på hygien och hemtrevnad; de äro ljusa, luftiga, väl ventilerade o. s. v., väggarna äro målade med oljefärg, dagrummen stora och rymliga och samtliga lokaler försedda med elektriskt ljus. Men till följd av marketenteribyggnadens brand vid årsskiftet hava en del av logementen måst provisoriskt apteras till marketenteri, och detta har naturligtvis i sin ordning måst inkräkta på utrymmet i de övriga.

Bland andra olägenheter, som uppstå genom dessa begränsningar i utrymmet, må särskilt framhållas den, att sängarna i regel måste stå 4 och 4 tillsammans, i två våningar, och att de, som vila i dem, därigenom bringas i en mer eller mindre hälsofarlig närhet av varandra, enär de ju, särskilt under sömnen, knappast kunna undvika att andas, hosta eller nysa på varandra samt äro nödsakade att i större eller mindre kvantiteter inandas kamraternas utdunstningar. Luftkuben inom kasärn-

logementen, vilken under gynnsammaste, nu rådande förhållanden ej kan bringas högre upp än till 10,4 kbm. pr man, är under vissa perioder, särskilt under regements- och repetitionsövningarna avsevärt mindre.

Om kasärnetablissemnet i förhållande till regementet med dess nuvarande organisation skulle jag vilja tillämpa liknelsen om en dräkt, vilken blivit sydd till en person under uppväxtåren, men vilken sedermera blir urvuxen, trång och omodärn, trots alla försök att medelst utvidgningar och ändringar få den passande.

Den scharlakansfeberepidemi, som uppträdde mot slutet av våren 1915, och i vilken 25 patienter vid årsskiftet kvarlägo å epidemisjukhuset, fortsatte med avtagande intensitet under januari och februari månader och upphörde alldeles under mars. Sedan dess hava endast några få sporadiska fall av denna sjukdom uppträtt. En mindre difteriepidemi på inalles 7 fall förekom under juli—augusti månader; tack vare den lyckliga omständigheten att regementssjukhuset äger bakteriologiskt laboratorium, samt genom vederbörliga isolerings- och övriga hygieniska åtgärder blev denna epidemi redan inom ett par veckor fullständigt begränsad, och sedan dess har endast ett enstaka fall av denna sjukdom uppträtt.

Den sjukdom som under året uppträtt med största antalet fall, har varit luft-rörskatarr, bronchitis acuta. Ej mindre än 265 patienter hava varit därav angripna, 40 % av dessa under 1. kvartalet. Därefter i ordningen kommer halsflussen, angina tonsillaris, med dess många avarter, angina follicularis, phlegmonosa o. s. v. med inalles 197 fall. Att den trånga förläggningen spelar en betydande roll med hänsyn till utbredningen av särskilt dessa sistnämnda sjukdomsformer, anser jag vara höjt över varje tvivel. Flertalet av dessa sjukdomsfall — under alla omständigheter de svårare av dem — hava vårdats å regementssjukhuset, så långt utrymmet tillåtit. För att begränsa samt förebygga recidiv av halssjukdomarna hava å dess operationssal företagits ett ganska stort antal — omkring 30 — tonsillotomier, då förekomsten av hypertrophia tonsillaris gjort denna operation indicerad.

Lunginflammationerna, pneumonia crouposa, hava lyckligtvis icke varit på långt när så talrika som under nästföregående år. Utom 2 vid årsskiftet kvarliggande hava inalles 10 fall av denna sjukdom förekommit, därav som vanligt de flesta — 6 fall — under 2. kvartalet. Lungsäcksinflammationerna, såväl pleuritis sicca som pleuritis serosa, visa däremot en jämförelsevis hög sjuksiffra med respektive 19 och 15 fall; en del av de sistnämnda hava tätt sig synnerligen envisa och långvariga; i några av fallen har thorakocentes måst företagas. Av empyema pleuræ har under året intet enda fall förekommit.

Att lunginflammationerna i regel varit av samma elakartade och livsfarliga karaktär som under fjolåret, framgår bland annat därav, att de vållat 2 dödsfall. Dessutom har en patient avlidit i bronchopneumonia.

Av meningitis cerebrospinalis epidemica hava 4 fall förekommit, samtliga under årets förra hälft. Tre av dessa konstaterades omedelbart efter insjuknandet, avpolleterades ofördröjligen till epidemisjukhuset,ingo serumbehandling och gingo, ehuru de från början tedde sig synnerligen allvarsamma, till full hälsa, sedan några mera ihållande och envisa än egentligen betydande komplikationer blivit hävda. Det fjärde fallet tarvar däremot sin egen skildring, ej blott på grund av dess sorgliga förlopp, utan än mera såsom belysande den oförsvärliga tanklöshet och det lättsinne, som både patient och anhöriga ådagalägga under dylika förhållanden. Patienten insjuknade dagen innan och blev sämre samma dag, han skulle resa hem för åtnjutande av omkring en veckas tjänstledighet, men han undvek ändock att sjukanmäla sig, ty, som han yttrade till kamraterna, »gör jag det, får jag ej resa, utan blir sjukskriven och intagen på sjukhuset». Han dolde sålunda sitt

tillstånd, ehuru, som jag sedermera erfarit, han anade att sjukdomssymtomen vore allvarsamma och knappast orkade begiva sig till järnvägsstationen. Hemkommen blev han varje dag allt sämre, men först efter en veckas tid — då det var för sent — satte hans fader sig pr telefon i förbindelse med läkarg. Vederbörande prov.-läkare begav sig då omedelbart till den sjuke; och denne blev visserligen utan dröjsmål avpolleterad till härvarande epidemisjukhus, men han avled några timmar efter intagandet.

Utom sagda 4 personer har en patient avlidit i tuberkulos.

Liksom under föregående år har regementets sjukhus och sjukvårdsresurser, ej blott under de nämnda perioderna av stor sjuklighet, utan även vid flera andra tillfällen visat sig otillräckliga att fylla de på dem ställda kraven. Lokal, lämplig att aptera till sjukrum, har regementschefen endast en gång kunnat för kortare tid ställa till sjukvårdens förfogande; det skedde blott undantagsvis i en av de nybyggda kasärnbarackerna, innan den togs i bruk för sitt avsedda ändamål. För framtiden kan man sålunda omöjligen räkna med någon dylik eller likartad eventualitet. Den enda lokal, som till äventyrs skulle kunna ifrågakomma, är den lilla, oansenliga musikpaviljongen; men dels är utrymmet i densamma så starkt begränsat, att den ej skulle kunna rymma mera än på sin höjd 7 å 8 sängplatser, dels kan musikåren naturligtvis endast med största svårighet avvara densamma, under alla omständigheter endast under någon kortare tid. Sedan avgifterna för vård av arméns personal å Kungl. flottans sjukhus härstädes genom Kungl. brevet den 29 sept. 1916 blivit reducerade, har visserligen öppnats en utväg att dit kunna avpolletera ett antal sjukdomsfall, men denna utväg kan naturligtvis endast i begränsad mån anlitas, ty man kan ej dagligen dit remittera det stora antalet av, under perioder av större sjuklighet, i bronchitis acuta, angina tonsillaris, febris ephemera o. d. åkommer insjuknade patienter, som då vid varje sjukvisitation sjukskrivas. Därtill komma de efter sjukvisitationerna under dygnets lopp plötsligt insjuknade, vilka under sagda perioder kunna belöpa sig till ett antal av 5 å 6, ja, ibland ännu flera; för dessa måste platser å regementssjukhuset nödvändigtvis hållas i beredskap. Huru förhållandena gestalta sig, ifall dessutom verkliga epidemier uppträda vid regementet, har tyvärr erfarenheten upprepade gånger låtit oss röna; då finnes ingen annan utväg än att avpolletera sådana patienten till stadens epidemisjukhus, dit även Kungl. flottan måste remittera sina epidemipatienter. Huru betungande kostnaderna för vård å epidemisjukhuset av särskilt scarlatina-patienterna bliva, därpå hava vi ju de färskaste exempel. Nästan hela truppsjukvårdsanslaget och stundom mera därtill åtgår för att täcka dessa utgifter, och litet eller intet blir över för andra nödvändiga behov, såsom inköp av instrument o. s. v.

Jag måste därför här, liksom vid flera upprepade tillfällen under de senaste åren, på det allvarligaste och bevekligaste framhålla den utomordentligt stora vikten och oundgängliga nödvändigheten av att regementssjukhuset med det snaraste blir tillbyggt och utvidgat, så att isoleringsavdelning på 12 å 15 sängplatser kan inredas samt större och flera lokaler för sjukvisationer och behandling ävensom betydligt vidgad väntlokal kunna erhållas. I anslutning härtill beder jag få hänvisa till den värdsamma skrivelse av den 10 febr. 1916, vilken jag på uppdrag av regementschefen tillställde generalfältläkaren.

Frånsett det begränsade utrymmet, har regementssjukhuset numera, sedan det i början av året genom arméförvaltningens sjukvårdsstyrelses välvilliga försorg erhållit nya ändamålsenliga sjuksängar och sängutredningar och fått sitt möbelinventarium kompletterat, anses motsvara även ganska högt ställda fordringar på ett modernt militärsjukhus. Och väl är, att så förhåller sig, ty därigenom kunna åtmins-

tone de, som intagas å sjukhuset, bliva föremål för fullt lämplig och tidsenlig behandling. Resultatet visar sig också vid jämförelse med de, med samma eller likartade åkommor behäftade patienter, vilka måste vårdas »i kvarter», därigenom att de förstnämnda i regel långt snabbare och säkrare tillfriskna, ehuru de senares åkommor vanligen äro av lindrigare beskaffenhet. Vilken oskattbar fördel det vore för hälsotillståndet vid regementet, ifall *alla*, även med lindriga febersjukdomar behäftade patienter kunna erhålla vård å sjukhuset, torde inses av envar, som vill ägna denna fråga någon uppmärksamhet.

En annan sjukvården vid regementet vidlådande olägenhet, vilken särskilt numera hotar att antaga oroväckande dimensioner, är bristen på tillräcklig och kompetent sjukvårdspersonal. Genom avsked i slutet av oktober månad hava stora luckor uppstått bland sjukvårdsbeställningsmanskapet, och till följd av den obetydliga rekryteringen under senaste åren finnes det inga sjukvårdsrekryter att fylla dessa luckor med. Och absolut tröstlöst kommer det att te sig vid kapitulationstidens utgång år 1917, då nästan alla de återstående sjukvårdsbeställningsmännen komma att avgå, ty, så vitt jag nu kan se, finnes det ingen, som är kompetent att intaga någon av de tomma platserna. För bestridandet av själva sjukhusvården kunna de visserligen ersättas med sjuksköterskor, men för sjukvisitationer, fälttjänst, utbildning av sjukvårdsmän, sjukbärare m. m. är det oundgängligen nödvändigt att hava tillgång till en något så när fulltalig sjukvårdspersonal. Något måste absolut göras dels genom höjande av sjukvårdsbeställningsmännens löneförmåner och tjänsteställning, dels genom förbättrade utsikter för dem att erhålla lämplig civil anställning efter kapitulationstiden, för att dessa platser må bliva mera eftersträfvansvärda. Som det nu är, äro ej blott de, utan överhuvudtaget den militära sjukvården, med allt vad som därtill hörer, tämligen styvmoderligt behandlade i jämförelse med svenska arméns övriga funktionärer och anstalter.

Under hela året har sjuksköterska varit anställd vid regementssjukhuset, och efter allt att döma kan man numera vara förvissad om, att anställningen av åtminstone *en* sådan för framtiden kommer att bliva permanent. Med den nu rådande bristen på sjukvårdsbeställningsmän är hon alldeles outhärlig; och även med fulltalig sådan är tillgången till fullt skolad sjuksköterska ett oeftergivligt villkor för att sjukhusvården må kunna på ett tillfredsställande sätt bestridas, såsom jag i föregående årsberättelser mera ingående motiverat.

Slutligen vill jag framhålla, att såväl sjuksköterska som i regel även sjukvårdsbeställningsmän och värnpliktige sjukvårdsmän och sjukvårdare under detta års långa och prövande perioder av stor sjuklighet ådagalagt en plikttröhet, arbetsförmåga och villighet, som äro värda allt erkännande och som till fullo uppskattas av regementschef, förmän och kamrater. (*Sven Åkerlund.*)

Kronobergs regemente.

Regementet har under året liksom föregående år varit förlagt å Kronobergshed under tiden 3 maj—2 november, övriga delen av året i Växjö.

Vid regementets sjukhus å Kronobergshed ha inga andra förändringar vidtagits än att å vinden anordnats förrådsrum dels för mobiliseringsmaterialier, dels för materiel för den dagliga sjukvården.

Å sjukhuset i Växjö ha däremot stora förändringar till det bättre vidtagits. Sålunda har utrymmet ökat med 2 tämligen stora rum och ett kök, den s. k. officersmässen, vilket var synnerligen välkommet och behöfligt. I sjukhusets så

gott som alla sjukrum ha nya, tvättbara tapeter uppsatts och korkmattor pålagts. En pissoir inom sjukhuset med cementerat golv har likaledes kommit till stånd, varjämte å vinden anordnats tvenne tidsenliga klosetter för sjukhusets behov. Ett större skåp med fack och hyllor för medicin har även anskaffats.

Förläggningen såväl å Kronobergshed som i Växjö har varit något trång, dock ingalunda jämförlig med föregående års. För att förminska trångboddheten i Växjö har regementet förhyrt den s. k. gamla gästgivaregården, där ett kompani förlagts.

Hälsotillståndet har under årets första och sista kvartal varit mindre gott, under andra och tredje tämligen gott.

Från årets första månader äro att anteckna, för januari 2 fall av epidemisk hjärnhinneinflammation och 3 fall av scharlakansfeber, för februari resp. 2 och 2, för mars resp. 2 och 2. Dessutom grasserade mässling med 21 fall, påssjuka med 87 fall och halsfluss med 237 fall under första kvartalet. Av meningitfallen fick endast ett dödlig utgång; av övriga ovannämnda sjukdomar ha alla fallen gått med god utgång. Sista fallet av meningit inträffade den 3 maj, samma dag som regementet utflyttade till Kronobergshed. Anmälan gjordes till sjukvårdsstyrelsen, som föranstaltade om hela regementets ympning mot sjukdomen, vareftret intet fall inträffat.

Under november och december har regementet ånyo hemsökt av epidemier. Sålunda kan omnämnas mässling med 20 fall, påssjuka med en stor del orchiter samt 5 fall av scharlakansfeber.

Dödligheten under året har varit ringa, inalles 5 fall, därav 4 i lunginflammation.

Av olycksfall finnes intet att anteckna.

I något större antal har för övrigt bland sjukdomar endast förekommit bronchiter, knappast något fall av smittosam könssjukdom.

Efter den 1 april 1916 ha alla epidemiskt sjuka vårdats å stadens epidemisjukhus, som mot 2 kr. pr dag åtagit sig vården av dessa sjuka.

Bland sjukdomsfallen torde ett förtjäna att omnämnas: En värnpliktig insjuknade i februari 1916 i epidemisk hjärnhinneinflammation. Han vägde vid insjuknandet 73 kg. och ökade sedermera oavbrutet i vikt, så att han vid 1916 års slut var uppe i 112 kg. Hans kost skall ha varit mycket knapp. Under hela konvalescenstiden och allt sedan har patienten varit oförmögen till verkligt arbete med klagan över huvudvärk och smärtor i ryggen vid någon större ansträngning, över darrningar i kroppen. Han har nu erhållit intyg om oduglighet till krigstjänst till följd av adipositas. Sjuksköterska har under hela året varit anställd vid regementet till mycken fromma för sjukvården. Regementets egen sjukvårdspersonal har för övrigt varit tillräcklig.

Vid sjukvisitationerna har som vanligt ett mycket stort antal även icke sjuka anmält sig.

Fotvården har under det gångna året väsentligen förbättrats, varför fotskaderapporterna mången månad ingått blanka. Endast under fälttjänstövningarna i Skåne för I. arméfördelningen (6—10 oktober 1916) uppträdde fotskador i någon större mängd. Truppen tyckes tämligen väl fördragit de ansträngningar, som tjänsten krävde.

Revaccinationen med årsklassen 1915 utföll mindre gott, i det endast 74 man läto underkasta sig densamma. Av årsklassen 1916 revaccinerades alla med utmärkt resultat.

Sjukvårdsmaterielen, som under året fått ett ringa tillskott, befinner sig i gott skick.

De hygieniska förhållandena ha för övrigt icke erbjudit något anmärkningsvärt.

(G. Eklund.)

Hallands regemente.

Hälsotillståndet vid truppförbandet har under året varit tillfredsställande. Sjukligheten var störst under mars—april månader, övervägande med sjukdomar i luftvägarna.

Av epidemiska sjukdomar hava scharlakansfeber uppträtt med 18 och påssjuka med icke mindre än 179 fall, varav 171 under 1. och 8 under 4. kvartalet. Av difteri blott 1 fall.

Den gamla överenskommelsen mellan kronan och Halmstads stad om mottagandet på stadens epidemisjukhus av sjuka från regementet är sedan mitten av november 1916 upphävd. Ett erbjudande från kronan om ny överenskommelse på grundval av ett byggnadsbidrag av 20 000 kronor mot villkor av högst 1 frisäng pr dag (eller med andra ord fri sjukvård åt i medeltal 8 patienter pr år) har strandat på grund av ett bestämt avslag från stadsfullmäktiges sida. I händelse det verkligen hädanefter skulle vägras att mottaga smittsamt sjuka från regementet, återstår för detta som enda utvägen att *fordra* plats under återopande av epidemistadgans föreskrifter och vid fortsatt vägran begära handräckning från högre myndighet. En obehaglig situation för respektive läkare, vilka såväl behöva samverka, kan således lätt komma att uppstå.

Under året hava vid regementet 3 dödsfall inträffat, 1 i akut dubbelsidig pneumoni, 1 i scarlatina med allmän sepsis (på epidemisjukhuset) och 1 i morbus maculosus Werlhofii.

Framställning om anslag till en likbod vid regementet har ingivits.

Sjukrumspaviljongen har varit till stor nytta och väsentligen bidragit till att sjukdomssiffrorna för vissa smittsamma sjukdomar av mindre allvarlig art kunnat hållas nere. Vid massinsjuknande, såsom i påssjuka efter julferierna 1915, förslår den visserligen icke, men med fullt tillvaratagande av utrymmet är den dock till god hjälp även under sådana förhållanden. Den visade sig i allmänhet tillräcklig att upptaga de sjuka under feberperioden och härmed var icke litet vunnet.

Revaccination av samtliga värnpliktiga av 1916 års klass har utförts utan minsta bråk. Det befarade missnöjet över den välbehövliga lagstiftningen om obligatorisk revaccination har alldeles uteblivit. Vaccinen, som erhållits från medicinalstyrelsen, har varit utmärkt. Positivt resultat 83—87 %.

Vid efterbesiktningarna enl. § 108 I. F. hava 40 värnpliktiga kasserats. Att siffran icke blivit större beror därpå, att hjärtfelet endast undantagsvis föranleda kassation, utan blott öfverförande till icke vapenföra. En hel del värnpliktiga hava vid inskrivningsförrättningarna inskrivits utan att deras kroppsutveckling motsvarat fordringarna på fältduglighet under första utbildningstiden. Då hos sådana inga sjukdomar eller fel, som föranleda hemförlovning enl. § 108 I. F. eller öfverföring till icke vapenföra, kunna iakttagas, blir följden den, att desamma måste befrias från praktisk militärtjänstgöring och få gå som handräckning. Deras tjänstgöring bliver alltså en annan än författningarna avse. De hänga också titt och ofta på sjukvisitationerna, dels av eget initiativ i förhoppning att bliva hemförlovade som odugliga, dels allt emellanåt uppskickade av kompanibefälet med förfrågan, om de icke snart kunna börja verklig militär tjänstgöring. Det är alldeles nödvändigt, att § 16, mom. 1 V. L. strängare tillämpas. Uppskov *skall* meddelas vid föreliggande anledning, och ordet »skall» står uttryckligen i besiktningsreglementet p. 11.

Från *alla* synpunkter sett är det vida att föredraga att vid inskrivningsförrättningarna ställa alla tvivelaktiga fall på framtiden (= uppskov) än att draga dem till regementena och där efterbesiktiga dem. Icke oväsentliga *besparingar* för statsverket

ernås därigenom, på samma gång som den militära stridsberedskapen skulle höjas. Ty det verkar ock neddragande på de tjänstdugligas lust att fylla sina plikter, då de se en del av sina kamrater gå och göra ingenting eller nästan ingenting. Endast i undantagsfall kan man förmå desamma att själva göra ansökan om att på grund av sjuklighet eller bristande krafter bliva hemförlovade. Om icke regementschefen på grund av läkarebetyg skall tilldelas rätt att hemförlova för tillfället odugliga, så gives intet annat korrektiv än att läkaren ställer större fordringar på tjänstduglighet vid inskrivningsförrättningarna. Det bliver ändock en hel del (de som inställa sig med t. ex. vissa veneriska sjukdomar), som man icke kan bliva av med. Ett litet steg har dock nyligen tagits i den rätta riktningen, att regementschefen äger rätt att hemsända dem, som inskrivits före värnpliktsåldern och icke motsvara de militära kraven på tjänstduglighet.

Utspisningen har i allo varit tillfredsställande och riklig. Ingen kan *med fog* klaga över vad som består av kost vid regementet. Ingen klagan har heller kommit till mina öron.

Om beklädnadsfrågan vore däremot åtskilligt att tala. För närvarande skall jag endast yttra mig om 3.-munderingen: den är bedrövlig.

Beträffande möjligheten för två ordinarie militärläkare att vid de större truppförbanden bestrida alla dem ålagda skyldigheter, förutom vid sjukvården, vid besiktningar, inspektioner och utbildning av sjukvårdspersonal av alla slag, tandläkare, sjukbärare m. m., uppskjuter jag tills vidare omdömet.

Utrymmet på regementssjukhuset är för knappt, beroende därpå, att vindsvåningen ännu står oinredd. Därigenom att sjukvårdssergeanten erhållit bostad i en flygelbyggnad, har på sjukhuset ett omlägningsrum vunnits, varigenom mindre trängsel i mottagningsrummet under sjukvisitationerna blivit följden.

(Arthur Söderberg.)

Operationsberättelse.

Även i år ha liksom föregående år i regel alla erforderliga operationer, såväl smärre som större, kunnat utföras å regementets sjukhus tack vare nödig operationsutrustning och en under året vid regementets sjukhus anställd synnerligen skicklig operationssköterska, vilken i allo gjort sig förtjänt av ett varmt lovord.

Bland operationer som under året utförts kunna följande nämnas:

Appendectomier	4 fall.
varav 1 för appendicitis ac. gangr. med diffus varig peritonit,	
2 för appendicitis ac. gangr., 1 för appendicitis cat. recidiv.	
Radikaloperation för ingiunalbräck, enl. Bassini, ...	2 »
Operation för varices crur. et anticrur.	1 »
» » » hämorrhoidales.....	1 »
Uppmejsling av proc. mastoideus	1 »
Dilatation forcée	2 »
Exstirpation av chondrom	1 »
Operation för ruptura muscul.	1 »

Samtliga operationer ha läkts normalt med fullgott resultat.

(E. Weisner.)

Norra Skånska infanteriregementet.

Regementet har att beklaga förlusten av sin regementsläkare, fältläkaren Ernfriid Möller, som den 7 oktober avlidit.

Ända till c:a en månad före sin död var fältläkare Möller från årets början i ständig tjänstgöring vid bataljonen i Hälsingborg. Han efterträddes därstädes den 12 september av marinläkaren Leire, som då enligt eget åtagande förordnades att uppehålla sagda befattning.

Vid sjukbärarnas utbildning har under regementsövningarna särskild vikt lagts på nattövningar, delvis enskilda, delvis i samövning med bataljon. Därvid har även regementets strålkastare (belysningsavdelning) medverkat.

Hälsotillståndet har under året varit jämförelsevis tillfredsställande. Bland epidemiska sjukdomar märkas vid regementet ett 30-tal fall av scarlatina samt 2 fall av epidemisk hjärnhinneinflammation.

Vid bataljonen i Hälsingborg hava uppträtt 3 fall av epidemisk hjärnhinneinflammation, angående vilka för närmare uppgifter hänvisas till bilaga 1.

Bilaga 1.

I anledning av de inträffade fallen av epidemisk hjärnhinneinflammation företogs mått och steg för att förhindra sjukdomens spridning. De insjuknade sändes, så snart sjukdomen konstaterats, till stadens epidemisjukhus, där de behandlades med lumbalpunktioner och insprutningar av serum. Isolering vidtogs, så gott som de lokala förhållandena det tillät, av så många personer, som av en eller annan anledning kunde misstänkas vara smittade. I Hittarp hade c:a 2 månader före dessa fallens uppträdande förekommit ett fall av epidemisk hjärnhinneinflammation, varför detta väl med ganska stor sannolikhet kan anses som ursprungliga smittkällan, då samtliga de sjuka vid eller kort före insjuknandet varit förlagda därstädes. Fördenskull företogs vaccination med ympämne mot epidemisk hjärnhinneinflammation av alla värnpliktiga med befäl tillhörande I. 24, som under närmaste tiden vistats i Hittarp samt med flertalet — ett fåtal vägrade — av den del av den därstädes förlagda avdelningen artilleri, som ej under föregående året blivit vaccinerad för samma sjukdom, sammanlagt 98 personer. Någon annan olägenhet av vaccinationen än en lokal smärta på injektionsstället under närmaste dygnet har ej iakttagits med undantag av, att ett 10-tal personer c:a 24 timmar efter vaccinationen hade en lindrig temperaturstegring och huvudvärk, som dock försvann på en dag. (*Arvid Leire.*)

*

Under året hava inträffat 2 dödsfall, båda värnpliktiga, det ena i epidemisk hjärnhinneinflammation, det andra i pneumoni.

Även i år har det ansetts lämpligt, att under regementsövningarna förrätta den huvudsakliga sjukvisitationen på eftermiddagen (kl. 5). Utom de vid sjukvisitation i tjänstgöringsreglementet föreskrivna sjukbesked, sjukrulla och sjukjournal har förts hälsoregister (bil. 2) för varje kompani. Detta upprättas å respektive kompaniexpeditioner efter särskilt formulär, sålunda att varje man erhåller sitt särskilda blad, vilka ordnas i kompaninummerföljd jämte namnregister i bokstavsordning. För var och en, som sjukanmäler sig, göres därvid å kompaniexpeditionen före sjukvisitationen en datumanteckning i hälsoregistret, vilket sedan av dagkorpralen medföres till sjukvisitationen. Här inför vederbörande läkare (eller låter införa) i hälsoregistret sådana daganteckningar, som kunna av sjukanmälningen föranledas och

.....kompaniet.

Bilaga 2.

Hälsoregister för manskap.

Inskrivningsnummer ..... komp. n:r .....

Namn: .....

Födelsedag och år: .....

Tillhörande R. O. ....

Datum för sjukanmälan	Läkarens anteckningar	Lämnade anvisningar

som kunna vara av vikt för bedömande av vederbörandes hälsotillstånd. Anteckningar i hälsoregistret, vilka kunna vara av alldeles särskild vikt att känna för kommande inkallelser (såsom refraktionsfel, misstanke på hjärtfel, tuberkulos, fotinsufficiens o. s. v.), överföras mot slutet av övningarna i vederbörandes inskrivningsbok i sammandrag enligt läkarens anvisningar under rubrik »utdrag ur hälsoregister för N. N. under regts och repetitionsövningarna (bevärningsrekrytskola) med I. 24 år —». På detta sätt vinnes bättre och snabbare överblick över hälsotillståndet hos varje enskild man; och detta kan följas och observeras från en föregående inkallelse under en efterföljande.

*

Bilaga 3.

P. M. angående sjukvården och åtgärder mot sjukdomars spridande.

Då det visat sig

1) att sjukskrivna understundom utan anmälan uteblivit från sjukvisitationerna, (helst då vid dessa vederbörande dagkorpral ej medföljer utan ställföreträdes av mindre kompetent person) varvid de i regeln såsom »ej närvarande» blivit »friskskrivna», men att detta särskilt praktiserats i slutet av veckan varefter de nästkommande veckas första dagar ånyo uppdyka såsom »sjuka» resp. sjukanmälda;

2) att sjukskrivna t. o. m. permitteras och av denna anledning utan anmälan till läkaren uteblivit från sjukvisitationen;

3) att antalet sjukanmälda, som under veckans sista dagar är ungefär normalt, varje måndag ökas i *oproporionerligt hög grad*,

skola nedan angivna bestämmelser hädanefter tjäna till efterrättelse:

a) vid läkarens sjukvisitation skall i regel vederbörande dagkorpral närvara eller i händelse av förfall för honom annan för ändamålet lämplig ställföreträdare (underbefäl eller såsom sådant tjänstgörande).

Dagkorpralen (ställföreträdaren) är ansvarig för, att samtliga å sjukbeskedet uppförda, i kvarter sjukskrivna medfölja till sjukvisitationen — utom i de fall där läkaren genom särskild anteckning i sjukrullan annorlunda bestämt — samt att alla till läkarens sjukvisitation medföljande äro antecknade å sjukbeskedet och i sjukrullan.

Personer med sådana bagatellartade åkommor (enkla skoskav o. d.) angående vilka det för en var med något omdöme måste vara tydligt, att sjukskrivning ej kan komma i fråga, behöva icke sjukanmäla sig till läkarens sjukvisitation, utan kunna dessa hänvisas att på fritid uppsöka sjuklokalen (i regel under frukost- eller middagstrasten) för behandling. Härvid skall särskilt en var med fotskador (i den mån sådana trots noggrann profylaktisk behandling från truppbefällets sida uppstå) vinnlägga sig om att själv inlära behandlingen av dessa och därom undervisas.

b) Det har vid upprepade tillfällen hänt, att f. d. sjukskrivna, vilka nyligen friskskrivits, och sjukskrivna, vilka helt enkelt uteblivit från läkarens visitationer (antagligen i tanke att de redan varit fullt friska), sedermera efter några dagar — och då nästan alltid efter en eller annan dags tjänstledighet med ty åtföljande oförsiktighet i mat och dryck, extra ansträngningar o. d. — ånyo måst sjukskrivas.

Vidare har det hänt, att sjukanmälde, hos vilka vid sjukvisitationen väl konstaterats symtom, eventuellt tydande på en börjande allvarligare sjukdom, men icke vid tillfället för läkarens undersökning av sådan beskaffenhet, att någon ökad risk för hälsan genom tjänstgöring kunnat föreligga, och följaktligen sjukskrivning icke företagits, sedermera under tjänstledighet, då fortsatt observation icke kunnat äga rum, insjuknat, och detta under omständigheter, som icke alltid lämnat nödiga garantier för betryggande isolering av smittsamma sjukdomar (även könssjukdomar), bästa möjliga vård och snarast möjliga tillfrisknande. På grund härav bestämmes att tjänstledighet hädanefter icke får beviljas åt dem, som äro eller under närmaste 8 dagarna varit sjukskrivna eller sjukanmälda, utom i enstaka undantagsfall på noga prövade, synnerligen tvingande grunder och även då först efter läkarens i varje särskilt fall vid sjukvisitationen inhämtade skriftliga tillstånd. Den, som på grund av fotskada o. d. under veckans senare dagar varit frånvarande från praktisk övning, bör för fortast möjliga återvinnande av full tjänstbarhet i regel icke permitteras under nästpåföljande sön- eller helgdag.

Sjukvisitationslokalerna å Ljungbyhed hava i så måtto förändrats, att ett skjul uppförts utanför desamma, så att de vid sjukvisitationen väntande sjuka icke längre behöva vara i samma utsträckning som tillföre utsatta för väder och vind. Sjukvisitationslokalerna i Kristianstad hava utökats med ett större expeditions- och behandlingsrum.

Å Ljungbyhed har under regementsövningarna, utöver det ordinarie sjukrummet — 16 sängar — inretts extra sjukrum i den s. k. husarbaracken med plats för c:a 22 lindrigt sjuka. Härigenom har kunnat sörjas för, att inga infektiösa katarrhala tillstånd behövt vårdas i kvarter. Denna åtgärd bidrog säkerligen väsentligt till, att antalet sådana sjukdomar vid det svårast angripna kompaniet utgjorde endast 7 fall; och detta trots en mycket tät förläggning, med luftkuberna för vissa kompanier av mindre än 4 kbm.

I Kristianstad har tyvärr sjukrum kunnat beredas endast för 20 sängar, ett allt för ringa antal, helst sängplatserna å den som regementssjukhus använda »A 3:s sjukpaviljong» endast utgöra 17.

Sjukhuset å Herrevadskloster har under året icke undergått några förändringar. Detsamma har varit utsatt för ett ampert angrepp av riksdagens militieombudsman, angående vilket hänvisas till vidfogade bilaga 4 a och b.

*Bilaga 4 a.**Till arméförvaltningens fortifikationsdepartement.*

Vid en av mig den 26 sistlidne september förrättad inspektion av militärsjukhuset i Herrevadskloster iakttogs följande:

Sjuksalarna voro i stort sett varandra lika; golven beklädda med linoleummattor, väggar och tak med fastspåntade bräder och fernissade.

Under inspektionen anmärktes,

att snyggningsrummen voro snuskiga och saknade egentligt avlopp, i det endast ett hål i väggen fanns ledande till en utanför stående träbalja, som sällan tömdes och ofta saknades, så att all sörjan finge tränga ned i jorden;

att epidemiavdelningen vore i total saknad av anordning för klosett och urinoar; endast portativa klosetter funnos;

att vad badhuset anginge badkaren av trä voro i högsta grad smutsiga och sönderspruckna med målningen bortfallen på stora ytor;

att ingen yttre dränering funnes, som upptog den våta spillningen, utan finge denna stå vid husknutarna och syra till verklig fara för de sjuka;

att detta militära sjukhus för närvarande föga uppfyller de sanitära fordringar, man hade rätt att ställa på ett sådant etablissemang.

Vad sålunda förekommit har jag trott mig böra bringa till Eder kännedom för den åtgärd, Ni kan finna böra därav föranledas.

Stockholm i militieombudsmansexpeditionen den 4 november 1916.

Axel Östergren.

Sture Centervall.

*Bilaga 4 b.**Till chefen för Norra skånska infanteriregementet.*

Härmed får jag vördsamt inkomma med infortrat yttrande över av Riksdagens militieombudsman till arméförvaltningens fortifikationsdepartement insänd skrivelse av 4 nov. d. å. angående vissa av M. O. gjorda iakttagelser och anmärkningar vid inspektion av militärsjukhuset i Herrevadskloster den 26 sept. 1916. (Bil. 4 a.)

Dessa, iakttagelser och anmärkningar förtjäna stort beaktande ur måhända mera än en synpunkt.

Den enda synpunkt emellertid, ur vilken jag kan anses äga befogenhet att skärskåda denna skrivelse, är den, ur vilken spørsmålet framställer sig, huruvida sjukhuset i sitt nuvarande skick är ägnat att »uppfylla de sanitära fordringar man har rätt att ställa på ett sådant etablissemang», eller får anses vara i behov av renovering och modernisering.

Något mera väsentligt torde (mig veterligen) knappast vara gjort i detta avseende sedan 1905, då bl. a. en hel del nya inventarier anskaffades och sjukhusets baracker erhöilo den inre brädfordring, som inledningsvis omnämnas i M. O:s skrivelse.

Denna brädfodring är icke, såsom densamma i bemälda skrivelse angives, fernissad (i vanlig mening) utan oljemålad, men kräver f. n. starkt en s. k. »bättring» av målningen.

De linoleummattor, som M. O. säger sig hava iakttagit i sjuksalarna äro tyvärr obefintliga — men skulle vara högst välkomna för den händelse de kunde erhållas.

Snyggningsrummen äro å tvättborden beklädda med gammal, vittrad zinkplåt, som

gör ett allt annat än snyggt intryck; och här liksom i sjuksalarna, är målningen i stort behov av renovering. »Snuskiga» är enligt mitt förmenande icke rätta ordet för att beteckna snyggningsrummens tillstånd, men något propert intryck göra de visserligen icke i sitt nuvarande skick.

M. O:s iakttagelse, att tvättvattnet vid sitt avlopp passerar genom ett hål i väggen till en utanför stående träbalja, är fullt riktig. Men att denna balja »sällan tömmes och ofta saknas, så att all sörjan får tränga ned i jorden» är åter en iakttagelse, som för det första svårligen låter sig göra på den korta stund (högst en halv timmas tid), som M. O. använde till att inspektera sjukhuset, och som för det andra icke kan föreläggas mig till yttrande utan att framkalla min bestämda och allvarliga protest. Ty de ifrågavarande kärlen tömmas i mån av behov. För var och en torde det emellertid ligga i öppen dag, att denna anordning är föga praktisk och med mycket stor fördel skulle kunna ersättas av kloakledning.

M. O:s iakttagelse beträffande epidemiavdelningen är i så måtto mindre riktig, som epidemiavdelningen ingalunda »totalt saknar anordning för klosett och urinoar». Det finnes nämligen även här sådana anordningar av motsvarande typ som i de andra sjukbarackerna, dock delvis dolda bakom den lilla sidoingång (med särskild förstuga för isoleringskläder m. m.) genom vilken M. O. passerade vid sin inspektion. Epidemiavdelningen innehåller emellertid jämte den större sjuksalen även en mindre isoleringssal (för 6 pat.). Och beträffande denna mindre sal är M. O:s iakttagelse verkligen riktig; ty denna sal är nämligen av epidemiologiska skäl noga isolerad från den större sjuksalen och således även från dess klosetttrum. Portativa klosetter äro emellertid här av hygieniska resp. epidemiologiska skäl (enl. mitt förmenande) vida att föredraga framför gemensamt klosetttrum av vanlig typ alldenstund det vid vissa smittsamma sjukdomar — jag erinrar särskilt om den å Ljungbyhed tyvärr ingalunda sällan förekommande tyfoidfiebern — är av yttersta vikt, att den sjukes avföring och urin genast omsorgsfullt desinfekteras och oskadliggöres. Detta låter sig givetvis lättare göra direkt i den portativa klosetten. Ett särskilt litet rum finnes, där dessa klosetter uppbevaras.

M. O:s iakttagelser beträffande badhuset äro i så måtto riktiga, att »badkaren av trä — voro sönderspruckna» (dock ej värre än att de äro vattentäta) »med målningen bortfallen» (eller rättare bortskurad) »på stora ytor». En renovering i detta hänseende är synnerligen önskvärd. Men mot påståendet, att dessa badkar »voro i högsta grad smutsiga» får jag inlägga en bestämd protest. Ty denna iakttagelse torde bero på felobservation och är icke med verkliga förhållandet överensstämmande. Efter varje serverat bad skuras badkaret omsorgsfullt och skållas med het ånga. För detta deras renhållande går jag i borgen och vill absolut hava fritaget den hederliga och pålitliga gamle sjukvårdsfurir, som sedan många år plägar ombesörja badningen, från anklagelsen att i berörda hänseende hava svikit sin plikt. Jag använder dessa badkar även för egen räkning och har aldrig funnit anledning till anmärkning på renligheten. Men väl vill jag gärna medgiva, att badkaren för en ytlig iakttagare på grund av deras genom långvarig användning förslitna och nötta tillstånd kunna te sig mindre aptitliga. Detta är f. ö. än mera fallet med ett å samma ställe befintligt, vittrat och i det närmaste kassabelt zinkbadkar, som användes vid »avlusning» och förbad av skabbpatienter, emedan det lättare låter sig steriliseras än träbadkaren.

M. O:s iakttagelse »att ingen yttre dränering finnes, som upptar den våta spillningen, utan att denna får stå och syra vid husknutarna» är i så måtto felaktig, som sådan dränering finnes från köket, epidemiavdelningen och badhuset, vilken avleder spillvatten ned mot Rönne å. Att sådan dränering även borde finnas

från övriga baracker är ett önskemål, i vilket jag, som ovan framhållits, vill på det livligaste instämma.

Jag delar till fullo M. O:s åsikt, att mycket brister med avseende på de fordringar, man har rätt att ställa på ett sådant etablissement som det ifrågavarande. Men dessa brister äro måhända att söka mindre på det rent yttre sanitära området än på andra håll. Såsom några av de väsentligaste skulle jag vilja framhålla bristerna på en någorlunda användbar operationssal, på behandlingsrum för veneriskt sjuka, på särskilda dagrum, på sjukrum för officerare och underofficerare, på tidsenliga köks- och diskantordningar samt icke minst på de, som ovan framhållits — tyvärr obefintliga linoleummattorna.

Kristianstad den 4. dec. 1916.

F. G. Ask.

Tj. f. reg:ts-läkare.

Bataljonslök. vid N. skånska inf.-reg:tet.

Proviant och dricksvatten har under året icke givit anledning till anmärkningar.

Å Ljungbyhed har den gamla opraktiska uppumpningen av avfallsvattnet från köken ur spillbrunnarna ersatts genom dräneringsledning (med vattenlås) ut till en större, å heden norr om lägret grävd håla.

Truppens förlägningsförhållanden å Ljungbyhed har icke avsevärt förändrats under år 1916. För kulsprutekompaniet har förläggning beretts i gymnastikbyggnaden. Under regementsövningarna genomfördes på försök följande åtgärd, för att i sin mån motverka den täta förläggningens säkerligen menliga inverkan på hälso-tillståndet: manskapet förlades »skavföttes», så att vederbörande i 4 bredvid och över varandra (i »kylsen») placerade sängar fingo längsta möjliga avstånd mellan resp. näs- (och mun-)öppningar. Man angav från vissa kompanier, att denna åtgärd även influerade gynnsamt på fothygien, i det att en var fick ett visst personligt intresse att framhålla för sin moitié betydelsen av omsorgsfulla fottvagningar. De katarrhala infektiösa affektionerna voro, som ovan redan framhållits, under regementsövningarna reducerade till ett ganska ringa antal; härtill torde dock även andra åtgärder som nämnts hava väsentligen bidragit.

I Kristianstad hava genom tillkomsten av »kasern V» (för ett komp.) avsevärt förbättrade och glesare förlägningsförhållanden kunnat erhållas till årets senare bevärningsrekrytskola, dock måste följande krav ytterligare framhållas:

1) Ökat sjukrumsutrymme till någorlunda överensstämmelse med sjukvårdsstyrelsens utsatta minimifordringar.

2) Bättre distribuering av sängutrymmet i logementena, så att avståndet mellan huvudena blir det största möjliga, varvid även »skavföttes»-läggning bör kunna tagas till hjälp.

3) Större förlägningsutrymme för särskilt 9. komp. samt

4) beträffande sängarnas hygien kravet på filtöverdrag såsom det viktigaste.

(F. G. Ask.)

Södra Skånska infanteriregementet.

Regementet har under år 1916 i likhet med föregående år haft sin provisoriska förläggning i Lund under den kallare årstiden, men under sommarmånaderna

och under repetitionsövningarna varit förlagt till sin gamla övningsplats å Revingehed. Även under vintermånaderna hava truppvadlingar växelvis under kortare tidsperioder varit förlagda i barackerna å Revingehed. Allmänna hälsotillståndet inom regementet var under årets första fyra månader mindre tillfredsställande. Infektiösa hals- och lungsjukdomar voro mycket utbredda och medförde en oroväckande sjuklighet inom beväringsskolornas båda årskotinger samt även några dödsfall. Därtill kom under samma tid en skarlagansfeberepidemi med ett 60-tal sjukdomsfall. På vissa håll hyste man misstanke om, att den stora sjukligheten var orsakad av de mindre goda hygieniska förhållandena samt den påtagliga trångboddhet, som regementet måst underkasta sig under den provisoriska förläggningen. Under 1915—1916 års beväringsskola, då tvenne årsklasser vapenövades, har logementsutrymmet ju ej varit tillfredsställande, enär luftkuben i de flesta logementen ej uppgått till mer än 6 å 7 kubikmeter, medan den i de bäst lottade varit högst 10 å 12 kubikmeter. Men å andra sidan hade man under samma tid höga sjuksiffror även inom truppförband, förlagda till nya och rymliga kasern-etablissemang. Emellertid har under sommaren, medan regementet var förlagt till Revingehed, vidtagits åtskilliga förändringar inom lokalerna i Lund, varigenom såväl utrymmet ökats som ock de hygieniska förhållandena förbättrats. Ökat sjukhusutrymme har under året åstadkommit genom utökning av sjukhuslokalerna för regementssjukhuset i Lund, och genom sjukvårdsstyrelsens försorg har erhållits ny sängutredning för 45 sängar. Dessutom ha förbättrade hygieniska anordningar vidtagits, såsom inrättandet av bad- och desinfektionsrum, förbättrade ventilationsanordningar samt elektrisk belysning, vadan sjukhuset numera kan anses någorlunda motsvara sitt ändamål. Liksom under föregående år hava kvinnliga biträden varit anställda vid sjukvården å sjukhusen såväl i Lund som å Revingehed. Av till trängen i egentlig sjukvårdstjänst inskrivna värnpliktiga hava 9 man varit hänvisade till I. 25 för erhållande av sjukhusutbildning, varvid av fördelningsläkaren fastställt program länt till efterrättelse. Ävenledes hava från trängen till regementet beordrats 4 icke vapenföra studenter i och för fackutbildning såsom läkarbiträden; av dessa utbildas en i laboratorietjänst vid Lunds universitets bakteriologiska laboratorium. Sjukvårdssoldatskola har under året varit anordnad och sjukvårdsmän ha utbildats i enlighet med givna föreskrifter. Vid enligt § 108 av gällande inskrivningsförordning verkställda läkarbesiktningar hava inom 1915—1916 års beväringsskola öfver 100-tal befunnits vara till krigstjänst odugliga medan omkring 150 öfverförts till de icke vapenförs klass. (*Lindau.*)

Skånska husarregementet, Hälsingborg.

Hälsotillståndet har under året varit ganska tillfredsställande utom i början, då ännu difteriepidemien från föregående år fortgick. Den avtog dock mer och mer och upphörde på slutet av våren. Under våren uppträdde även en påssjuka-epidemi, som varade ett par månader.

Under året har inträffat ett dödsfall på grund av lunginflammation samt två dödsfall på grund av drunkning under tjänstgöring.

Rekryteringen har i kvantitativt avseende gått sämre än vanligt.

Åt utspisningen ägnas mycken omsorg och har densamma varit till truppens belåtenhet.

Mot de sanitära åtgärderna såväl inom- som utomhus finnes ej något att anmärka.

Sjukvårdsmanskapet har under året varit fulltaligt. (*Otto Wistrand.*)

Skånska husarregementet, Landskrona.

Hälsotillståndet vid avdelningen har under det gångna året varit synnerligen gott. Av epidemiska sjukdomar hava endast förekommit enstaka fall av mässling och påssjuka. Ingen vid avdelningen har varit sjukskriven för smittsam könssjukdom; däremot hava flera fall av skabb visat sig. Sjukvisitationerna ej talrikt besökta.

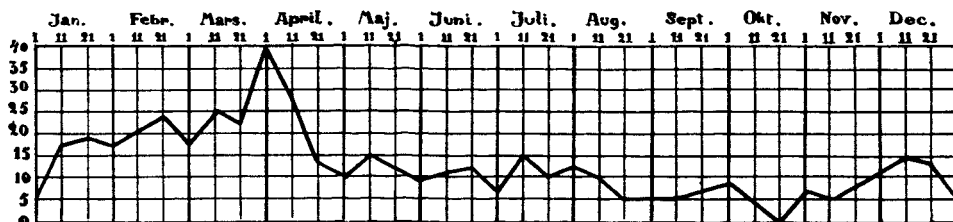
Rekryteringen av volontärer har försiggått synnerligen dåligt; materialet är ej heller det bästa.

Revaccinationen, det första år, då den varit obligatorisk, har lämnat dåligt resultat.

Ett dödsfall har under året förekommit, en värnpliktig, hos vilken en furunkel skuldertrakten gav anledning till septicæmi. (*Hederström.*)

Skånska dragonregementet.

Hälsotillståndet har under året varit gott, vilket bäst torde framgå av nedanstående tabell över antalet sjukskrivna.

Visserligen hava vi icke varit fria från de vanliga epidemier av scarlatina och influensa, förutom spridda fall av andra epidemiska sjukdomar, och fallen av reumatisk feber och pneumoni hava varit icke så få, men genomgående lindriga. En ännu kvarliggande patient med cerebrospinalmeningit har varit mycket hårt angripen men är nu rekonvalescent. För övrigt torde endast behöva anmärkas, att fallen av skabb fortfarande äro många samt att smittsamma könssjukdomar betydligt tilltagit i antal.

Av dödsfall har bland manskapet inträffat endast ett genom olycksfall. En underofficer avled av kronisk nefrit.

Sjuksköterska har under hela året varit anställd vid sjukhuset.

Sjukvårdsmanskapet är övertaligt vid årsskiftet, emedan staten för 1917 först kom mig tillhanda, sedan kommenderingarna till sjukvårdsrekrytskolan ägt rum, därvid beräknats behov såsom förut av 11 sjukvårdare — så att två man nu äro sjukvårdsryttare i regementet; tre äro nu vid sjukvårdskorpralskola.

Tandläkarevård har fortgått som vanligt — och som vanligt har anslagna 475 kr. icke kunnat räcka året ut, så att utgiften sedan början av september erhållits av enskilda lägerkassan.

Sjukhuset har icke undergått någon förändring under året. På våren 1916 ingav jag till regementschefen en skrivelse med anhållan om hans medverkan till en del föreslagna ändringar och tillbyggnad, så att där kunde bli operationsrum, röntgenrum, tandläkarerum och större förrådsrum samt att vatten- och värmeledning samt elektricitet inleddes, men det ansågs icke opportunt att för tillfället framföra dessa önskingar.

Sjukhusmaterielen har förbättrats mycket därigenom att ny materiel inköpts — den som anskaffades efter sjukhusets tillbyggnad år 1909 och 1910 började bli utsliten och måste ersättas.

Av annan sjukvårdsmateriel har tillkommit en del mobiliseringsmateriel på grund av ökat behov.

Kasernerna hava icke undergått någon förändring — i första bataljonen är fortfarande pissoarernas tillstånd beklagligt; behovet av värmeledning är kännbart.

Fylleriförseelsernas antal har varit 47.

Mathållningen som alltid god, riklig och omväxlande.

Rekryteringen har gått ännu sämre än vanligt både kvantitativt och kvalitativt.

(Ammitzböll.)

Kronprinsens husarregemente.

Året har liksom det föregående sin sarpragel, dels genom de tata inkallelserna av äldre årsklasser och den därigenom väsentligt ökade manskapsnumeraren med svårigheter genom trångboddhet m. m., dels därigenom att en avsevärd kontingent skyddstrupper tillkommit, vilka i spridd forläggning varit forlagda utom Malmö och för sin sjukvård och proviantering varit hänvisade till regementet. I följd därav har extralakare under hela året varit hitkommenderad och tjänstgöringen så fördelats, att regementslakaren skott K 7 och extralakaren de frammande kontingenterna Dessutom har en varnpliktig tandläkare under november—december skott regementets tandklinik och kontingenterna, som i avsevärt stor utsträckning varit i behov av tandvård.

Sjukligheten har under månaderna mars—maj varit rätt stor, utbredda epidemier av halsfluss, influensa och passjuka hava föranlett till användandet av extra sjuklokal, som inrättats i furirskolans i närheten av sjukavdelningen befintliga logement, som för ändamålet utrymtes. Spridda difterifall, till ett tjugotal, hava förekommit, huvudsakligast under andra kvartalet. Tidig isolering å sjukhus av misstänkta fall, tata undersökningar på bacillbarare samt lampliga desinfektionsåtgärden hava i sin mån bidragit att förebygga större utbredning av sjukdomen. Alla dessa difterifall hava haft en lindrig karaktär, men i två fall uppträdde efter hemkomsten postdifteritiska förlamningar. Genom tillotesgående av dr Cronqvist har det närbelägna barnsjukhusets kliniska laboratorium ställts till förfogande, och hava vi därigenom vunnit en avsevärd lättnad och snabbhet vid verkställandet av hitörande undersökningar. Nagon påvisbar ökad sjuklighet under fälttjänstövningar och vid forläggning utom garnisonsorten (Ljungbyhed) har icke uppträtt, utan har truppens halsotillstånd därunder varit mycket gott. De av mig förda anteckningarna angående polikliniskt behandlade giva en inblick i de direkta skadligheter, som förorsakas av tjänstgöring, hit sammanföras nämligen bolder, sår och kontusioner, som föranlett till befrielse från visst slag av tjänstgöring men ej sjukskrivits. Under denna rubrik redovisas icke mindre än 577 personer talrikast under första och andra kvartalen minst under tredje med en ny ökning under fjärde. Inryck-

ning av för tjänsten ovana rekryter och de svårigheter, som uppkomma genom första träningen, visar sig här.

Anmärkningsvärda dödsfall. Under influensaepidemien insjuknade med cirka en månads mellanrum två militärarbetare, för vilka vid inträdet till tjänstgöring står antecknat kroniskt öronlidande. Bägge insjuknade i influensaliknande symtom, men efter ett par dagars sjukdom uppträdde häftiga akut insättande symtom av allvarsam öronsjukdom, i det ena sinustrombos, i det andra suppurativ mastoidit; bägge fallen ledde till sepsis och dödlig utgång. Bägges sjukhistoria visar, huru till en början lömskt dessa kroniska öronlidanden kunna akut förvärras, allra helst då som här influensakomplicationen spelat in, och hur livsfarliga de äro.

En man drunknade under övningssimning med häst vid Ljungbyhed. Han erhöll antagligen ett slag av hästen och sjönk genast samt kunde icke trots flera omedelbart företagna dykningar strax påträffas.

Hygieniska och andra förbättringar. Elektrisk belysning är sedan hösten införd i kasern i sin helhet, de gemensamma drickesbägarna i logementens korridorer äro borttagna och glas utlämnats till varje man. Vattenspottkoppar böra ersätta de ännu befintliga med sand fyllda spottbackarna. För att fullständiga de förteckningar angående nyintagna rekryter, som hittills förts, har jag låtit trycka och utdela till skvadronerna blanketter angående sökandens förutvarande hälsotillstånd, vilka, underskrivna av sökanden, medföras till första läkarundersökningen, likaså blanketter till värnpliktiga, mot vilkas tjänsteduglighet anmärkning från befälets sida föreligger, bägge i överensstämmelse med dr Erhardts förslag.

(Bohmansson.)

Vendes artilleriregemente.

Av de under året sjukskrivna hava 28 (27 scarlatina, 1 diphtheria) avpolletterats till epidemisjukhus, 1 till tuberkulossanatorium och 27 till härvarande läns-lasarett.

Vid årets början funnos vid regementet 12 sjukvårdsbeställningsmän, vid årets slut var antalet 10.

Mot provianten har ingen anmärkning förekommit. (Falck.)

Skånska trängkåren.

Hälsotillståndet har under det gångna året varit synnerligen gott. Intet dödsfall har inträffat. Av epidemiska sjukdomar hava förekommit under 2. kvartalet ett fall av påssjuka och under 4. kvartalet ett fall av scharlakansfeber. Båda fallen, värnpliktiga, voro vid inställelsen behäftade med sjukdomen, och sedan nödiga isolerings- och desinfektionsåtgärder blivit företagna förekom icke något nytt fall.

De hygieniska anordningarna såväl inom- som utomhus äro tillfredsställande med undantag av de anmärkningar, som blivit gjorda i skrivelsen till arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse med anledning av sjukvårdsstyrelsens skrivelse den 25 juli 1916. (Lembke.)

II. arméfördelningen.

Sundhetsinspektioner.

Sundhetsinspektion vid Kalmar regementes förläggning & Ränneslätt den 9 och 10 maj 1916.

Flertalet förläggningslokaler genomgicks, och befanns överallt en avsevärd överbeläggning vara för handen. Enligt av regementschefen lämnade uppgifter disponerade vid beväringsskolornas början förliden höst varje man följande utrymme vid regementets underavdelningar:

1. komp.	8.07 kbm.	9. komp.	5.3 kbm.
3. »	4.10 »	11. »	5.4 »
5. »	8.6 »	Kulsprutekomp.	9.6 »
7. »	6.9 »	Icke vapenföra	6.2 »

Vid min inspektion hade till följd av avgång utrymmet i någon mån förbättrats, möjligen med 10—15 %, men var sålunda fortfarande absolut otillräckligt. Avståndet mellan sängarna var oftast för litet. Härtill kom i flera lägenheter en för ringa tillförsel av dagsljus.

Endast för ett par kompanier hade torkrum kunnat anordnas, vadan i regeln skodon, kappor och övriga kläder måste förvaras i logementen.

Logementen gjorde i allmänhet ett mindre tilltalande intryck. I några rädde en påfallande dålig lukt, ehuru de före inspektionen vädrats flera timmar. Att förhållandena under vintern måst vara än sämre är tydligt, ehuru synbarligen från vederbörandes sida de största ansträngningar gjorts att råda bot för dessa olägenheter.

Även tvättrummen voro i flertalet fall för små och i behov av reparation. Så fanns i det ena av den s. k. husarbarackens tvättrum ett stort hål i cementgolvet. Ett flertal vattenkranar voro otäta. Antalet urinrattar var väl litet, varigenom manskpet frestades att låta urinen på golvet.

Att de otillfredsställande förläggningsförhållandena varit en bidragande orsak till den stora sjuklighet, som under vintern rått vid regementet, lär ej kunna bestridas. En luftrymd växlande mellan 4.1 och 9.6 kbm. pr man, i medeltal utgörande 7 kbm., måste obetingat anses som ohygienisk, helst när som här möjligheten till luftväxling under vintern varit dålig. Åtgärder för beredande av ökat utrymme under nästa vinter äro sålunda obetingat nödvändiga. Till vinnande av detta mål söker regementschefen att få ytterligare en barack förflyttad till Ränneslätt. Det beräknas att utrymmet pr man härigenom skulle ökas med 1.5 kbm. och sålunda uppgå till i medeltal 8.5 kbm. Något bättre möjligheter för inredande av tvätt- och torkrum skulle ock därigenom vinnas. Åtgärden måste sålunda obetingat förordas såsom medförande någon förbättring. Samtidigt bör dock fastslås, att förläggningsutrymmet även efter tillkomsten av ytterligare en barack förblir otillräckligt. Skola de hygieniska kraven kunna någorlunda tillgodoses, torde tvenne nya baracker bli behöfliga.

Vattenledning finnes indragen i flertalet byggnader. Vattnet uppumpas medelst elektrisk kraft från en vid kanten av sjön Bjelmen belägen brunn. Tillgången lär hittills varit tillräcklig och beskaffenheten oklanderlig. Sedan Bjelmens vatten efter den nyligen verkställda sjösänkningen blivit nästan stillastående, torde anledning vara att befara, såväl att vattnets mängd tidtals kan bli otillräcklig som att dess beskaffenhet kan försämrast. Med all säkerhet utgöres nämligen vattnet i brunnen, åtminstone till största delen, av sjövattnet, som ej erhållit annan rening än genom strandens marklager. Särskilt bör ytterligare förorening av Bjelmens vatten undvikas. Skulle dessa farhågor besannas, lär ej annan utväg finnas än att söka få taga vatten till ledningsnätet från det vattentag — grundvattnet — i södra kanten av Ränneslätt, varifrån staden Eksjö har för avsikt att hämta sitt vattenbehov.

Flertalet avloppsledningar inom etablissemnet äro dåliga. Större delen, bland annat de som komma från förlägningslokalerna, sluta i brunnar, vilka ofta äro placerade strax utanför byggnaderna. Dessa brunnar översvämma ofta och sjöar av urinblandat smutsvatten blir stående omkring dem. En del brunnar, till vilka ledes spillvatten från kök eller dylikt, verka som öppna septiska tankar. De äro understundom placerade i en betänklighet till boningshus. Ett ordnat avloppssystem för hela övningsfältet är av behovet påkallat, varvid spillvattnet lämpligast torde utledas till N. Rokälven. Särskilt dåligt är avloppet från manskapssköket. Efter sjösänkningen bildar slammet därifrån ett verkligt delta vid sjöstranden tätt invid kök och mathallar. Redan vid inspektionen kändes elak lukt därifrån, och till sommaren lär tillståndet bli olidligt, om intet dessförinnan åtgöres. Bästa sättet synes vara att bygga ut avloppsledningen, så att den utmynnar i vattnet ett stycke från stranden, samt att i densamma insätta en tillräckligt stor samlingsbrunn för avskiljande av fasta beståndsdelar. Även sjukhusets avloppsledning, som utmynnar i en närbelägen sandbacke, är med nuvarande stora beläggning ej tillfredsställande. Den anses lämpligen kunna utdragas till den i öster om sjukhuset belägna lilla sjön.

På urinkurar utomhus rådde brist. I östra delen av förlägningsområdet finnes endast en sådan, och den var avstängd, förmodligen på grund av dåligt avlopp. I områdets västra del finnas tvenne, men båda mindre lämpligt placerade. För att manskapet ej skall kasta vatten kring byggnaderna, borde minst en välbelägen urinkur anordnas i både östra och västra delen av etablissemnet.

För manskapet finnas tvenne latrinhus, ett i västra och ett i östra delen av förläggningen, båda otillfredsställande. I båda falla ekskrementen å pallar, som beströs med torvmull. I den västra saknas särskild anordning för urinen, i den östra ledes denna i trärännor till behållare av trä. Hämtning lär ske dagligen genom entreprenör. Trots detta måste latrinförhållandena anses vara i stort behov av förbättringar, t. ex. genom införande av tunnsystem.

Anordningarna för sopornas uppsamlande och bortskaffande från förlägningslokalerna voro mycket primitiva. Slutna behållare behöva anskaffas. Soporna dels nedgrävas, dels förbrännas.

Manskapssköket gör ett mindre tilltalande intryck, men torde ej utan genomgående ombyggnad kunna bli nämnvärt bättre.

Proviantbodarna voro rätt goda och snyggt hållna.

Diskrummet vid matsalen i f. d. busarofficersmässen var mindre tillfredsställande.

Maten avsmakades samt befanns god och vällagad. Däremot var diskningen av servisen tydligen i behov av bättre tillsyn. Bristen på diskapparater var påtaglig.

Den ett stycke från köket belägna s. k. slubb-boden, där köksavfallet förva-

ras i öppna tunnor, lämnade mycket övrigt att önska. Dess cementgolv var grodigt och söndrigt. Väggarna utgjordes av glesa träspjälor. Ingen möjlighet till spolning fanns. Till sommaren torde där bli ett svårt tillhåll för flugor, om ej åtgärder snart vidtagas.

Manskapet hade under vintern ungefär en gång i månaden fått bada i badinrättningen i Eksjö stads folkskola. Särskilt med hänsyn till den trånga förläggningen vore det önskvärt, om nästa vinter tillfälle till tätare bad kunde beredas.

Marketerier samt arrestlokaler besiktigades och gävo ej anledning till anmärkning.

Sjukhuset å Ränneslätt, som är gemensamt för I. 21 och K. 4, men sedan den 1 november 1915 står under chefens för I. 21 förvaltning, synes vara väl bibehållet. Snygghet och ordning rådde. Sedan förra sundhetsinspektionen hade i nedre korridorrens norra ända insatts en kamin och dubbeldörrar, varigenom temperaturförhållandena därstädes under vintern väsentligt förbättrats. Säkerligen skulle det dock varit fördelaktigare från utrymmes- och trevnadssynpunkt, om vindfånget åstadkommits genom den öppna verandans inbyggande med glas.

Det redan nu rätt stora sängantalet — cirka 60 — kommer att ytterligare ökas, sedan medgivande i dagarna erhållits att inreda nya sjukrum å vinden.

Såsom förbättringar å sjukhuset är vidare att anteckna införandet av vattenledning och elektriskt ljus. Däremot synes det vara en förändring till det sämre, att ej längre någon klosett finnes inom sjukhuset. Alla de patienter, som ej kunna eller böra gå till avträdet utomhus, måste sålunda använda portativ klosett.

Operationssal saknas även. Till omläggningssal användes mottagningsrummet.

Då sjukhusutrymmet varit otillräckligt, synes det väl mycket, att ej mindre än 5 rum användas till förläggning av den biträdande sjukvårdspersonalen. Åtskilliga bland dessa torde utan olägenhet kunna bo utom sjukhuset, när utrymme tryter.

Det å sjukhusplanen belägna avträdet är fortfarande i mindre tillfredsställande skick. Tillsynen över detsamma hade synbarligen varit otillräcklig, då tunnorna fått bli så fulla, att innehållet runnit över bräddarna och ned för den bakom avträdet belägna slänten.

Endast om ett fåtal av sjukhuspatienterna funnos journalanteckningar och även dessa mycket kortfattade. Särskilda portionsstater för sjukhuset saknades. För varje där intagen patient rekvirerades, oberoende av hans sjukdom, en portion från manskapsköket, varjämte därutöver extra portioner såsom mjölk, ägg etc. erhöles från marketenteriet. Både av ekonomiska skäl och för patienternas skull torde denna hushållning böra omläggas, i den mån köksförhållandena så tillåta.

Endast en del av regementets sjukvårdsmateriel finnes å Ränneslätt. Vad som härav besiktigades befanns väl värdat. Ett större instrumentskåp vore önskvärt.

Av sjukvårdsskolor pågick allenast sådan för sjukbärare. Eleverna däri voro endast 6, ett ur utbildningssynpunkt mindre väl avpassat antal. Ett par av detsamma föreföllo olämpliga för sin uppgift. Utbildningsarbetet var, i förhållande till den tid skolan pågått, något efterblivet, tydligen beroende på att det uppgjorda programmet ej följts. Såsom skäl härför angavs, att sjukbärarna måst i stor utsträckning biträda vid sjukhusarbetet. Möjligen skulle detta kunnat undvikas genom att använda mindre sjuka patienter till handräckningsgöromål.

Program för övningarna med sjukbärare och sjukvårdsmän, vilka senare ej ännu börjat sin fackutbildning, genomgingos, varvid särskilt framhölls, att lektioner i de teoretiska ämnena ej böra räcka allt för länge, helst ej över en timme pr dag i varje ämne.

Regementsläkarens expedition granskades och befanns vara i god ordning.

Under vintern har som regel endast en åt gången av regementets båda läkare varit i tjänstgöring. Med hänsyn till den stora sjukligheten samt behovet av att även läkarnas övriga åligganden utom den egentliga sjukvården i vederbörlig ordning skötas, torde detta obetingat hava varit för litet.

Huvudintrycket av den förrättade inspektionen blir sålunda, att avsevärda sanitära missförhållanden vidlåda Kalmar regementes förläggning å Ränneslätt, samt att åtgärder snarast böra vidtagas till deras avhjälpande. *(Gullström.)*

Fördelningsläkarens årsberättelse.

År 1916 hava å avd. V. diarieförts 256 ingående och 192 utgående ärenden. Härtill kommer ett stort antal sådana av hemlig natur samt många, som handlagts gemensamt med andra avdelningar inom stabsexpeditionen utan att vid avd. V. diarieföras.

19 sjukvårdsskolor hava av fördelningsläkaren inspekterats under tillsammans 13 förrättningsdagar.

Vid den för arméfördelningens trupper gemensamma fälttjänstövningen i oktober månad bedrevos övningar i sjukvårdstjänst i den utsträckning sådant var möjligt. Detta underhjälpes ej oväsentligt genom att kårlekarna och de till tjänsteställningen främsta läkarna vid infanteriregementena gjorts beridna. Regementsläkaren vid I. 12 hade av arméfördelningschefen beordrats som chefläkare vid sjukvårdskompaniet (ett kompani — en pluton). För att kunna bättre utnyttja övningsmöjligheterna hade samtliga sjukvårdsformationer, sjukvårdskompaniet och ett fältsjukhus, markerat medels en sektion, förlagts till den ena kåren. Av kostnadshänsyn åtföljdes varje infanteriregemente endast av en förbinderivagn, vilket emellertid av vederbörande truppförbandschefer och läkare ansågs mycket försvåra sjukvårdens handhavande.

På grund av bestämmelsen i punkt 11 av förslag till instruktion för fördelningsläkare har denne närvarit vid och lett de efterbesiktningar å värnpliktiga, som jämlikt I. F. § 108 mom. 1 förrättas två till tre veckor efter inryckningen till första tjänstgöring. Tillfället att sålunda kollegialt få skärskåda oklara fall synes kunna bidra till ett jämnare bedömande av de värnpliktigas lämplighet för militärtjänst.

Endast en fullständig sundhetsinspektion har företagits nämligen vid I. 21:s förläggning å Ränneslätt. Men därutöver ha i sammanhang med andra tjänsteresor smärre hygieniska inspektioner verkställts vid samtliga arméfördelningens truppförband, vid flere av desamma upprepade gånger.

De hygieniska förhållandena hava vid de icke kasernerade truppförbanden, I. 4, I. 5 och I. 21, särskilt i vinterförläggningarna, lämnat åtskilligt övrigt att önska. En del vid inspektionerna anmärkta olägenheter ha genom truppförbandens försorg blivit rättade. Genom förläggandet av en bataljon I. 21 utom arméfördelningsområdet under vinterperioden 1916—1917 samt genom en del omflyttningar av andra truppdelar ha utrymmesförhållandena i vinterförläggningarna något förbättrats. Som ett trängande önskemål kvarstår dock, att de beslutade kasernetablissementen för nyssnämnda tre truppförband snart måtte bli disponibla.

Vid Jönköpings regemente har det nya sjukhuset blivit färdigt. Då erforderliga inventarier ännu ej anskaffats, har detsamma dock ej hittills kunnat fullt ut-

nyttjas. Genom arméfördelningsorder ha Smålands artilleriregementes rättigheter till plats å sjukhuset reglerats. Innan nödig utredning för operationsavdelningen hunnit anskaffas, torde dock rätten att få avpollettera till sjukhuset vara av föga värde för A. 6.

De båda livgrenadjärregementenas sjukhus å Malmen är föga tidsenligt, varför önskvärt vore, att det tilltänkta garnisonssjukhuset i Linköping snart komme till stånd.

Sjukligheten var under början av året avsevärt stor vid samtliga arméfördelnings truppförband, särskilt vid de icke kasernerade. Påssjuka och katarrhala åkommor i respirationsvägarna voro de förhärskande sjukdomarna. Under året i övrigt har hälsotillståndet varit gott.

Bland svårare epidemiska sjukdomar ha förekommit spridda fall av scharlakansfeber, difteri och nervfeber. Större utbredning ha de endast vunnit vid Smålands artilleriregemente, där under årets början inträffade 12 fall av scharlakansfeber och vid dess slut en difteriepideemi om närmare 40 fall. Förloppet har under båda varit godartat.

Sjuksköterskorna visa sig alltmera gagneliga vid den militära sjukvården. Samtliga arméfördelnings truppförband utom Smålands husarregemente och Östgöta trängkår disponera nu sådana. Under den del av året, då de båda livgrenadjärregementena voro förlagda till Malmen, placerades enligt nådigt medgivande den ena av deras sköterskor till trängkåren, där hennes arbete högt skattades. Vederbörande kårchef och läkare ha också varmt framhållit önskvärdheten av, att även trängkåren måtte få permanent disponera sköterska.

Sedan början av december har i Linköping anordnats en för I. 4, I. 5 och T. 6 gemensam tandpoliklinik. Föreståndare för densamma har beordrats av generalfältläkaren. Nödiga medel för dess drift tagas vid I. 4 och I. 5 från enskilda lägerkassorna, vid T. 6 från kårens statsanslag.

På grund av läkarebristen och de svåra förläggningsförhållandena har arméfördelningschefen vid några tillfällen haft nödigt att ingripa reglerande på underlydande läkares arbetsfördelning.

Som en oegentlighet har anmärkts, att de värnpliktiga läkarna under sin krigstjänstgöring inneha underlöjtnants tjänsteställning men vid fullgörande av sina repetitionsövningar korprals eller furirs. I de fall, då krigstjänstgöring fullgjorts före repetitionsövningar ha härigenom oegentligheter uppstått.

För åstadkommande av större sparsamhet vid rekvisition av medicin ha direktiv tillställts truppförbanden. En apoteksinnehavare, som genom vägran att utlämna acetylsalicylsyra annat än i småposter undandragit staten dess rätt till rabatt, har efter anmälan från arméfördelningschefen tilldelats erinran av medicinalstyrelsen.

Med hälsovårdsnämnden i Linköping i dess egenskap av direktion vid det för Linköpings stad och Östergötlands landstingsområde gemensamma epidemisjukhuset ha inletts underhandlingar rörande avgifter för vård av sjuka från arméfördelnings truppförband. Hälsovårdsnämnden har nämligen ansett sig kunna debitera högre avgifter för militära än för civila patienter. Ärendet är fortfarande under utredning.
(Gullström.)

Första livgrenadjärregementet.

Fotvården vid regementet har lämnat en del övrigt att önska vid flera tillfällen. Sålunda erhöles under en fem dagars manöver under repetitionsövningarna

icke mindre än 113 man fotskador, av vilka många voro av ganska svår beskaffenhet. Såsom infekterade djupa sår, tendovaginiten i achillessenan i icke mindre än 30 fall. Alla sårn voro lokaliserade på hälarne. De skadade voro i allmänhet tjänstodugliga minst en vecka. Fotskadornas lokalisering tyda med all säkerhet på att orsaken måste sökas hos skodonens beskaffenhet, och användes under marschen nästen uteslutande s. k. Norrlandsskodon utan sockor. Härav kom naturligt foten att ständigt glappa upp och ner, vilket i förening med det våta väglaget och bristande träning åstadkom det dåliga resultatet. Säkertligen vore det lämpligt, om de s. k. Norrlandsskodon reserverades endast för vinterbruk. I rapporten från tyska fronten omtalas, hur noga man avprovar skodonen för varje karl. Ingen skickas ut med nya skodon, men detta oaktat erhålla det nyinkallade, otränade manskapet ganska mycket fotskador.

Under året har det förekommit flera gånger att permitterade värnpliktiga insjuknat omedelbart efter sin hemkomst. Detta synes egendomligt och låter sig ej förklara på annat sätt än att de dölja sin sjukdom för att ej bliva vägrade permission. Bestämmelserna i nya tjänstgöringsreglementet synas mig vara alltför drakoniska med föreskriften om att ingen sjukskriven kan erhålla permission. Föreskrifterna därstädes äro, efter vad jag vill minnas, tagna ur det franska tjänstgöringsreglementet och lämpade efter det landets förhållanden, där de värnpliktiga skickas åt alla möjliga håll. Hos oss, där de värnpliktiga äro förlagda i närheten av hem och anhöriga, är söndagspermissionen mycket efterlängtdad och något som de ej vilja försaka. Ifall tjänstgöringsreglementets föreskrifter om permission lossades något, skulle därav ej följa några vidare obehag. Nu ser det ut som om militärläkaren ej gjorde sin skyldighet, då den ene permitterade efter den andre reser hem och insjuknar omedelbart efter hemkomsten. (*Hintze.*)

Andra livgrenadjärregementet.

Allmänna hälsotillståndet har icke varit tillfredsställande. Särskilt gäller detta under månaderna januari—medio av april, då talrika fall av halsfluss, påssjuka, influensa och lungsjukdomar uppträdde med elakartade följsjukdomar, såsom variga inflammationer i mellanörat och lungempyem. Visserligen rädde under ovannämnda tid bland befolkningen å förlägningsorten i allmänhet större sjuklighet än normalt, men till den stora sjukligheten bland truppen bidrog nog i hög grad de synnerligen dåliga förlägningsförhållandena med trånga, dåligt ventilerade och delvis fuktiga förlägningslokaler. Sålunda fick ungefär halva styrkan nöja sig med en luftrymd av 6 å 7 kbm. för varje man. För den övriga delen av styrkan har luftrymden uppgått till 8 kbm. eller något däröver för varje man. Men även för största delen av den truppstyrka, som kommit över minimifordran på luftkub, har trångboddheten varit synnerligen stor och den till synes någorlunda stora luftkuben uppkommit på grund av logementens stora höjd.

För att i möjligaste mån söka förebygga en större sjuklighet bland den årsklass värnpliktiga, som inryckte omkring 1 november, har åt dessa beretts en rymligare förläggning, så att åtminstone minimifordran på luftkub åstadkommits. Detta har kunnat ske därigenom att 2 kompanier blivit förlagda till Östgöta trängkår och 2 kompanier jämte kulsprutekompaniet och en del av M.-kompaniet till baracker på Malmén, vilka så gott sig göra låtit, ombonats för vinterförläggningen. Hälsotillståndet bland sistnämnda årsklass har under de två månader, den varit i tjänstgöring under året, varit mycket gott.

Regementets förlägningsförhållanden, särskilt vintertiden, äro emellertid det oaktat så otillfredsställande, att det icke kan få fortgå så längre, än som är absolut nödvändigt. Det placerade nya kasernetablissemmentets uppförande får icke längre uppskjutas. Att inhysa de värnpliktiga på sätt, som nu tyvärr måste ske, kan icke i längden försvaras. De värnpliktigas hälsa står på spel!

Beträffande gängse sjukdomar hänvisas till årets sjukbesked.

Sjukdomar av särskilt intresse äro icke att anteckna.

Två dödsfall, båda i lunginflammation, hava under året inträffat.

Läkarvården har bestritts dels av regementets ordinarie läkare, dels av extra läkare och värnpliktiga läkare. På grund av offentliga uppdrag har jag varit förhindrad bestrida regementsläkartjänsten från 1 januari till medio av juni.

Sjukvisitationslokalerna äro trånga och otidsenliga. I förhoppning om snar och god förläggning i nytt kasernetablissemment söker man draga sig fram om ock med stora svårigheter.

Den flyttbara baracken har flitigt måst tagas i bruk. Såväl denna som två i en av bräder uppförd byggnad inredda sjukrum äga emellertid den nackdelen, att de endast äro användbara sommartiden. Under kallare årstid uppstå därför mången gång svårigheter att härbärgera de sjuka. Regementets sjukvårdslokaler i Linköping under vintern äro nämligen otillräckliga och måste därför största antalet av de sjuka vårdas å Malmen.

Sjuksköterska har under året varit anställd vid regementets sjukvård.

Provianten har varit god och utspisningen väl ordnad och omväxlande.

Beträffande regementssjukhuset hava endast de allra nödvändigaste reparations- och ändringsarbeten för erhållande av bättre förrådsutrymme blivit verkställda.

(Vahlquist.)

Jönköpings regemente.

Den 10 januari var en märkesdag för sjukvården vid regementet, enär inflyttning då ägde rum från den provisoriska sjukavdelningen i soldathemmet till det nya, såväl till det yttre som inre prydliga regementssjukhuset, vackert beläget invid den tallomkransade ravin, som åt norr skiljer det inhägnade kasernområdet från den öppna terrängen mot artilleriets område. Sjukhuset, som till en mindre del är avsett även för A. 6, inrymmer i de två övre våningarna 4 större och 4 mindre sjuksalar för respektive 9 och 5 sängar jämte tékök, toalettrum och bostadsrum för sköterska och sjukvårdare samt i nedre våningen besiktningssrum, mörkrum, läkarrum, sjukrum för officer och underofficer, operationsavdelning, expeditiosrum för sjukvårdsunderofficer och tvenne isoleringsrum (ett större för 9 sängar och ett mindre för 1—2 sängar); inalles rymmer sjukhuset 62 sängar. Det har under det gångna året upptagits blott av regementets personal, enär det hittills ej visat sig för stort för regementets eget behov. Likbod, obduktionslokal, förrådsrum för regementets sjukvårdsmateriel och lektionsrum saknas ännu. Allmänna hälsotillståndet har varit tillfredsställande utom under 1. och 4. kvartalen, då halsfluss och akuta lufttröskatarrer särdeles talrikt förekommo; under första halvåret inträffade 18 fall av mässling; i övrigt hava akuta infektionssjukdomar, utom talrika fall av påssjuka, blott uppträtt sporadiskt. Då flera utbildningskurser under året förlagts till I. 12, har förlägningsutrymmet inom de olika kompanierna tidvis varit ganska inkräktat, vilket i sin mån verkat störande på hälsotillståndet;

bättre villkor härutinnan äro dock ej att förvänta, förrän övriga regementen blivit kasernerade.

Mitt emot sjukhuset inom kasernområdet har det nybyggda marketenteriet den 28 sistlidna november öppnats med ljusa, luftiga lokaler för servering, kök, förråd och källare samt goda bostäder för personalen, varigenom hygienin inom detta område betydligt skärpts. Tvenne värnpliktiga hava för simulation av nedsatt synskärpa anmälts och bestraffats med arrest.

Vid revaccinationen under november förekommo några fall av vägran, vilka genast förföllo efter uppläsning av första punkten av föreskrifterna rörande skyddskoppymning av den 7 juli 1916.

Under november 1915 gjordes av såsom läkarbiträden inkallade tandläkare undersökning å samtliga värnpliktiges tänder. (*Rundquist.*)

Kalmar regemente.

Sjukligheten har under året varit stor, synnerligast under dess 1. kvartal, men även mycket stor under dess 2. och i förhållande till den ineliggande styrkan — under november och december hava blott två bataljoner varit förlagda å Ränneslätt — även under dess sista kvartal. Under 1915 års sista kvartal och januari 1916 uppträdde en mycket svårartad mässlingsepidemi, som i många fall förorsakade utbrott av förutvarande latent tuberkulos. Likaså uppträdde under årets 1. kvartal en epidemi av influensa med samma verkan å latent tuberkulosfall. Även en avsevärd epidemi av påssjuka under samma kvartal bidrog att öka sjukligheten. Ett fall av sistnämnda sjukdom komplicerades genast vid dess början med högersidig lunginflammation, serös högersidig lungsäcksinflammation och seröst varig hjärtsäcksinflammation med dödlig utgång redan på femte sjukdagen. Exsudatet i lungsäcken tappades; konsulterad kirurg fann ej skäl göra ingrepp för hjärtsäcksinflammationen. Detta fall av hjärtsäcksinflammation är dock det enda, som under året förekommit vid regementet; det uppträdde som nämnt i samband med påssjuka och anledning finnes antaga, att denna sjukdom åtminstone varit en bidragande orsak, om ej huvudorsaken till hjärtsäcksinflammationen; måhända har även influensa bidragit till densamma; härför talar i viss mån den samtidiga förekomsten av akut lung- och lungsäcksinflammation. Vid obduktionen, som till fulla bekräftade den under livet satta diagnosen, kunde ej heller annan orsak till hjärtsäcksinflammationen påvisas. Även av halsfluss har under året en betydande epidemi yppat sig och måhända i samband härmed en del fall av akut ledgångsreumatism. Av akuta infektionssjukdomar hava vidare förekommit ett par fall av scharlakansfeber och difteri. Härvid må nämnas, att i och för tidig diagnos av difteri svalgprov för bakteriologisk undersökning i stor utsträckning tagas vid fall av »halsfluss», ävensom att vid såväl akuta som kroniska infektionssjukdomar desinfektionsåtgärder i lämplig utsträckning alltid vidtagas. Vidare må omnämnas ett fall av epidemisk hjärnhinneinflammation under juni. Den insjuknade hade några dagar tidigare på grund av värk i ryggen och svårighet att gå hemsänts från en manöver till Skillingaryd. Fallet, som började med mycket alarmerande symtom, svår huvudvärk, omtöcknat sinnestillstånd, hög feber m. m., insändes genast till stadens epidemisjukhus, varest den sjuke, (av undertecknad) omedelbart erhöi insprutning av antimeningokockserum i ryggmärgskanalen; efter ett par dagar företogs förnyad sådan insprutning, varjämte hela tiden hexametylentetramin i stora doser gavs. Fallet gick till fullständig hälsa. Diagnosen bekräftades genom bakteriolo-

gisk undersökning av cerebrospinalvätskan, varvid såväl Gramnegativa intracellulära meningokocker som polynucleära leukocyter påvisades. Vid epidemisk hjärnhinneinflammation uppgives, att cerebrospinalvätskan skall vara grumlig. Den var emellertid klar vid första punktionen och grumlig först vid den senare; å punktionsvätskan från denna senare punktion var det ock som diagnosen bakteriologiskt kunde konstateras. Typiska Gramnegativa meningokocker påvisades även redan från början i nässvalgsekretet. Under insjuknandet var ynglingen, en värnpliktig, förlagd i tält (under det att respektive barack rengjordes). De i samma tält boende, vilka vid undersökning befunnos hysa meningokocker i näsa eller svalg, isolerades i ett tält avsidet under vederbörliga desinfektionsåtgärder, så länge i deras näsa eller svalg meningokocker kunde påvisas; för de sista dröjde detta ända till fyra veckor; de i ett granntält boende, med vilka personligt umgänge från det infekterade tältets personal ägt rum, isolerades i ett annat ävenledes avskilt liggande tält under fjorton dagar; å dessa kunde dock inga meningokocker påvisas. De båda tältens manskap vapenövades under isoleringstiden särskilt för sig.

Utom dessa nu nämnda sjukdomar hava som vanligt ett stort antal akuta bronkiter förekommit, varav säkerligen många varit av infektiös natur (ej diagnostiserad influensa eller dylikt).

Orsaken till den stora sjukligheten torde, såsom jag även i förra årsberättelsen framhöll, dels bero på ogynnsamma förlägningsförhållanden, dels på den militära tjänstgöringen i och för sig, särskilt under vinterutbildningen. Det nya besiktningsreglementet, som ger läkarna vid inskrivningsförrättningar anledning att som vapenföra eller icke vapenföra godkänna alltför klena individer, torde även bidra till ökad sjuklighet inom regementena. Denna klenhet, denna allmänna svaghet, som finnes hos så många numera ej kasserade, utan ofta som vapenföra inskrivna värnpliktiga, är ofta förorsakad av latent eller slumrande tuberkulos, vilken lätt aktiveras vid kroppsansträngningar, efter influensa eller annan akut infektionssjukdom. Min erfarenhet säger, att, om man noga tager reda på anamnesen å under militärtjänstgöringen uppträdande fall av lungtuberkulos, man i regeln skall finna, att de insjuknade tidigare haft symtom av denna sjukdom, »haft hosta flera år, ett par år, ett år, ett halvt år, brukat hosta varje vinter och vår» o. s. v. före militärtjänstgöringens början. Mängden av människor i samma logement gynnar naturligen ock i hög grad spridningen av vissa smittsamma sjukdomar, särskilt influensa och infektiösa bronkiter; detta gör sig särskilt kännbart i de gamla barackernas stora logement. En ringa luftkub bidrager naturligen ock till ökad sjuklighet, vilket jag i tidigare berättelser flera gånger påpekat. Dock är luftkuben ej den allt dominerande faktorn. Till belysning härav må följande sammanställning för Kalmar regemente under tiden ³¹/₁₀ 1915—³¹/₃ 1916 företes:

K o m p a n i	Luftkub pr man	Samtliga sjukdomsfall.	I n v ä r t e s s j u k a	
			Absol. tal	På 100 man
1. (152 man)	8.5	245	219	144.1
3. (151 »)	4.4	208	182	120.5
5. (155 »)	8.7	246	221	142.6
7. (180 »)	7.0	272	246	153.7
9. (154 »)	6.0	324	300	188.3
11. (151 »)	6.0	393	366	242.6

Såsom av ovanstående sammanställning framgår, har 3. kompaniet, som har den minsta luftkuben, även de lägsta sjuksiffrorna; 11. kompaniet har högre sjuksiffror än 9., men båda hava samma luftkub; 3. kompaniet var förlagt i den s. k. grenadjärborgen, vilken förläggning varit utsatt för synnerligen skarp kritik på grund av dåliga golv, trasiga tapeter och trasigt takpapp m. m. Men en faktor var trots allt gynnsam för 3. kompaniet: det var förläggningen i flera smärre rum med färre infektionsrisker — men med större ventilationsmöjligheter dels genom fönstren, dels genom de förefintliga ventilerna i samband med värmeledning för varmluft.

I detta sammanhang må även nämnas, att 11. kompaniet (i vanliga fall utgörande 11. och 12.) i regeln sedan flera år brukat förete de högsta sjuksiffrorna, därefter 9. (motsvarande 9. och 10.) samt en del av 7. kompaniet, som utgöres av värnpliktiga från Kalmar stad (annars vanligen 8. kompaniet). Jag vill med allt detta hava visat, att folkmaterialet, dess mer eller mindre kroppsligen goda beskaffenhet, spelar en stor roll vad sjukligheten även under militärtjänstgöringen beträffar.

Man tillmäter med rätta kroppstemperaturen stor betydelse, då det gäller att avgöra, om en sjukanmäld person, å vilken inga objektiva symtom kunna påvisas, skall sjukskrivas eller ej. Jag gör så ävenledes, men anser mig böra fästa uppmärksamheten på att den strängaste kontroll måste ägnas denna temperaturtagning. I synnerhet om denna tages i stående ställning och den fria delen av termometern är vänd nedåt, kan genom knackning med ett finger å denna del å många termometrar kvicksilvret fås att sjunka nedåt och termometern sålunda visa feber, där ingen sådan finnes. Om »febern» sålunda råkar bli för hög, väckes ju lätt misstankar på fusk; konsten är därför just att knacka lagom för att få någon, ej alltför stor »temperaturstegring».

Såsom ett synnerligen trängande behov framhöll jag i min förra årsberättelse inredningen av ytterligare sjukrum å vinden å militärsjukhuset å Ränneslätt. Under årets senare del hava nu också tvenne sådana rum anordnats, varigenom den i november inryckande kontingenten värnpliktiga — regementets I. och III. bataljoner, den II. har under den kallare årstiden förlagts till Borås — fått det ganska gynnsamt ställt med sjukhusutrymmet. I sjukhuset har dessutom inretts ett mindre omlägnings- och operationsrum, varjämte våningsklosetter inrättats i varje våning och de förut i mera dåligt skick befintliga sjukrummen, sedan regementets övertagande av sjukhuset uppsnyggats och ommålats å väggar och golv m. m. Vidare må nämnas, att vattenledning införts till sjukhuset och kloakledning därifrån anlagts till en närbelägen liten sjö och därifrån till en något större sådan. Även avloppet från manskapsköket, vilket avlopp till följd av sänkning av i närheten av Ränneslätt belägna sjöar ej nådde tillräckligt långt ut i vattnet, har förbättrats genom utbyggnad längre ut i sjön; slubb-boden har fått tät cementgolv och även avloppsledning ned i sjön. Torkrum med kamin och torkhästar anordnades på nyåret, av kostnadsskäl dock blott i två baracker. Sedan särskilt anslag beviljats, hava torkrum under hösten kunnat anordnas även i övriga baracker. Utdikningsarbeten hava vid tvenne tillfällen under vintern och våren — slutet av mars—början av april — utförts å Ränneslätt.

Någon erfarenhet om gipsens nya förpackningssätt har ej heller under detta år vunnits. Mot portionsstaten har inga klamomål förports. (*Nyström.*)

Smålands husarregemente.

Någon större sjuklighet har icke varit rådande under detta år. De epidemier, som uppträtt, hava begränsats, och sjukdomsfallen i dem hava varit lindriga, utom i ett difterifall, som slutade med mors. Orsaken till den olyckliga utgången, trots energisk serumbehandling å epidemisjukhuset, torde vara att söka däri, att den insjuknade gick flera dagar och skötte sig själv med gurglingar, innan han nödvunget anmälde sig sjuk.

Det förekommer nog, att manskap till skada för sig själva och tjänsten för länge dröja med att sjukanmäla sig. Särskilt har undertecknad iakttagit detta vid ridsår och bulnader, men å andra sidan söka många befrielse från tjänstgöringen för obetydliga åkommor eller äro ovilliga att åter ingå i tjänst, trots det att de äro tillfrisknade. Egentlig simulation är däremot ganska sällsynt, troligen beroende på, att manskapet snart kommer underfund med, att sådana försök icke löna sig.

De unga läkare, som tjänstgjort vid regementet, synes mig även väl avvägt tidpunkten för sjuk-, respektive friskskrivning.

Något läkarebiträde har icke varit placerat vid regementet, men sjukvårdsfuri-
ren kan sägas till fullo fyllt ett biträdes plats. Över sjukvårdsmanskapets tjänstgöring för övrigt hava inga svårare anmärkningar förekommit. Sjukvårdsryttarnes antal skulle med nuvarande tjänstgöringsförhållanden vara för litet, om icke de till trängen i egentlig sjukvårdstjänst tilldelade värnpliktiga, som få sin sjukhusutbildning vid regementet, vore att tillgå. De hava visat sig vara till stor nytta.

Vad sjukvårdslokalerna beträffar kvarstår önskemålet att få en utvidgning, särskilt med en välbelägen observations- och isoleringsavdelning. Någon olägenhet av den ganska tränga förläggningen under året, då manskapsstyrkan varit så stor, har icke försports, då ventilationsanordningarna äro goda.

Ett önskemål synes mig vara, att det tillåtes att taga kvinnlig hjälp för grundligare rengöring i logementen på regelbunda tider.

Varken manskap eller befälet hava någon insikt i, huru en sådan skall metodiskt ske. En ordentlig rengöring tager tid, som kunde bättre användas för den militära utbildningen, vilket också talar för mitt förslag.

Utspisningen har varit god, likaså beklädnaden, utom att större ombyten av skodon vore önskvärda. Med kavalleritjänstgöringen följer ju alltid en del yttre skador, men inga svårare olycksfall hava inträffat och på det hela taget synes tjänstgöringen hava ett gynnsamt inflytande på ynglingarnas kroppsliga utveckling och hälsotillstånd. (*Bergman.*)

Smålands artilleriregemente.

Under årets första månader var sjukligheten inom regementet mycket betydlig, beroende på epidemier av påssjuka, halsfluss, influensa och lufrörskatarrer. Högsta sjukantalet uppnåddes den 3 mars, då tillsammans 162 man av en manskapsstyrka på c:a 1 000 man voro sjukskrivna. Av dessa vårdades på sjukrum och militärsjukhus 109 man, på civilt sjukhus 11 samt i kvarter 42 man, inberäknat lindrigt sjuka, som i större eller mindre utsträckning deltog i tjänstgöring. För beredande av sjukrum åt det stora antalet sjuka, upplätos efter hand dels tre lektionssalar, dels dagrummet eller ett logement i de batterier, inom vilka sjukligheten var störst. Högsta antalet sålunda upplätta förläggningslokaler utgjorde 5, vilka dock icke alla behövde fullt beläggas.

I början av april månad ändrades förhållandena hastigt och sedan dess har ända till oktober månad allmänna hälsotillståndet inom regementet varit gott med ovanligt ringa antal sjukskrivna pr dag. Antalet sjukdagar är dock under hela året relativt stort på grund därav, att ett betydande antal sjukdomsfall förekommit, som kräfft långvarig vård. Påfallande är det stora antalet lungsåcksinflammationer, som under året vårdats. Insjuknade äro:

under januari	2,	februari	9,	mars	5,	summa	16
» april	10,	maj	5,	juni	5,	»	20
» juli	1,	augusti	2,	september	5,	»	8
» oktober	0,	november	2,	december	1,	»	3

Summa 47

Under sista kvartalet har en difteriepidemi vunnit rätt stor utbredning inom regementet. I mitten av oktober insjuknade en artillerist vid 9. batteriet i difteri, och bland hans logementskamrater upptäcktes en bacillbärare. Under tiden 11—21 november inträffade två difterifall vid 10. batteriet. Den 23—26 november insjuknade fyra man, tillhörande 9. batteriet. Med anledning av de många sjukdomsfallen utsträcktes provtagningen för upptäckande av smittbärare i den sjukas omgivning till hela batteriets personal, varvid tre mycket lindriga sjukdomsfall och tre bacillbärare upptäcktes. Samtidigt undersöktes all å sjukavdelningen ineliggande och tjänstgörande personal och bland denna fanns en bacillbärare. Bland marketenteriets personal, som även undersöktes, befanns en kvinna med en mycket lindrig svalgåkomma hava difteribaciller. Under sista dagarna av november inträffade ett fall vid 1. och ett vid 2. batteriet. Under tiden 1—8 december sjuknade, företrädesvis vid 1. batteriet, sex man och upptäcktes bland dessas logementskamrater fem bacillbärare. Under återstående delen av månaden inträffade efter hand fem sjukdomsfall. Vid det 9. batteriet har efter det stora antalet fall i november endast ett difterifall förekommit. Utom dessa sjukdomsfall hland truppen hava under december difterifall förekommit inom två i kasernen boende underofficersfamiljer. Av sjukdomsfallen bland truppen hava tre varit synnerligen svåra, de övriga medelsvåra eller lindriga.

Inom staden och kringliggande ort hade på lång tid icke förekommit difteri. Artilleriets beväring kommer emellertid från ett mycket stort område och bland de inryckande kan ju någon bacillbärare hava inkommit. Att sjukdomen vann en så stor utbredning bland truppen tyder på att något eller några tidigare inträffade difterifall förbisetts. Det finns sannolikhet för att så varit förhållandet, ty i mitten av november sjukanmälades två fall av pareser, den ena en gompares, den andra en pares i lärmuskulaturen. Båda dessa hade å sjukavdelningen vårdats för halsfluss; den ena insjuknade under sjukhusvistelse för annan sjukdom i mitten av september, den andra vårdades i början av oktober. Att dessa sjukdomsfall trots provtagningar kunnat undgå att påvisas såsom difterifall kan möjligen förklaras därav, att sjukavdelningens termostat under någon tid på hösten varit inställd på något för hög temperatur, ett förhållande, som ju gynnar utväxten i serumrören av kock-kolonier på bekostnad av difteribacillkolonierna. Vid denna tid förändrades sättet för kasernens förseende med gas från luftblandad pressgas (Selasgas) till vanlig lysgas. I samband härmed måste termostatens gaslampa något förändras och ojämnheter i dess arbete förekommo under någon tid. (Sörensen.)

Östgöta trängkår.

Hälsotillståndet vid kåren har under året varit tillfredsställande; dock förekommo under årets 1. och 2. kvartal ett par epidemiungar av halsfluss och influensa samt de sedvanliga bronchiterna. Halsflussepidemien var starkast i maj, då 49 fall inträffade, men den var av beskedlig karaktär på ett undantag när. Detta gällde en värnpliktig av 1912 års klass, som i början av maj insjuknade i en häftig angina med strax därpå följande varig otit + mastoidit. Intogs omedelbart å sjukavdelningen, där proc. mastoid. uppmäjlades. Trots detta gick infektionen vidare och ett par veckor efter inkomsten hade utvecklat sig ett septiskt-pyämiskt tillstånd med metastaser såväl i lår som underben och knäled, vilka alla efter hand öppnades och drainerades. Under sommarmånaderna fick patienten en decubitus å sacrum, som oaktat omsorgsfull skötsel propagerade allt mera och mera och ledde till en kolossal underminering och förstöring av vävnaderna å nämnt ställe. I följd därav avmattades patienten hastigt och avled i början av augusti.

Sedan början av maj månad till och med oktober månads utgång har vid kårens sjukpaviljong varit stationerad en sjuksköterska (röda kors-syster). Sorgligt nog var det omöjligt att få behålla henne under vintermånaderna (nov.—april), då personalen å kåren ökades avsevärt såväl genom inkallelse av krigstjänstgörings-skyldiga värnpliktiga som ock därigenom, att till kårens etablissement förlades två kompanier I. 5. Det var förunderligt att se den ordning, snygghet, prydlighet och hemtrevnad, som markerade hennes inträde å sjukavdelningen. Samma goda förhållande, den utmärkta vården av sjukavdelningens instrumentarium, materialier och inventarier präglade i övrigt hela hennes tjänstgöring. Dit hän når aldrig en sjukvårdsbeställningsman, han må vara hur samvetsgrann, nitisk och välutbildad som helst. Denna skillnad mellan dem framträder kanske skarpast i handhavandet av aseptiken. Av det lilla jag nyss anført framgår önskvärdheten av att en utbildad sjuksköterska stationeras å de militära sjukvårdsinrättningarna, även de mindre.

Ett anmärkningsvärt förhållande vid sjukvården är, att sjukvisitationerna ofta frekventeras av värnpliktiga med hjärtfel. Största delen av dessa ha ju ett lätt vitium, men icke desto mindre befinnas de mången gång ha svårt att följa med i övingarna och måste sjukskrivas mer eller mindre lång tid. Särskilt har detta varit förhållandet med värnpliktiga i sjukbärartjänst och i egentlig sjukvårdstjänst. Ännu har visserligen ingen på grund därav behövt frikallas från krigstjänst eller överföras till icke vapenför, men att så kommer att ske är nog visst. Att råda bot för detta är nog säkerligen icke lätt. En möjlighet torde väl vara, att vid inskrivningsförrättningarna till nyssnämnd tjänst ej uttogos andra än sådana, som ej äro behäftade med vitium i någon grad. (*Ernst Ståhlberg.*)

III. arméfördelningen.

Sundhetsinspektioner.

Sundhetsinspektion vid Skaraborgs regemente den 14 december 1916.

I fråga om manskapets personliga renlighet torde böra framhållas:

»Händer och naglar rengöras före varje måltid under dagunderofficerns kontroll.

Tänderna rengöras varje morgon medelst borstning. Varje man får vid tjänstgöringens början sig tilldelad tandborste, vattenglas och tandpulver.

Till varje man utlämnas ren skjorta och rena kalsonger varje fredag och tre

par strumpor och ett par fotlappar vid tjänstgöringens början. Han har att sedan själv tvätta och laga strumporna. När de blivit utslitna, får han utbyta dem mot nya. Plutoncheferna tillse, att strumporna hållas rena och hela.

Fötterna tvättvättas dagligen. Fotvisitation sker en gång i veckan. »Fotrulla» föres. I densamma antecknas för varje man vad som kan vara att anmärka om hans fotvård. Fötternas renhållning och vård övervakas av plutoncheferna.

För varje kompani finnas i allmänhet 70 par trätofflor, varföre det stora flertalet av manskapet har tillgång till sådana. Uppgifterna lämnade av en kompaniadjutant.

Då varje man har 3 omgångar skodon och 3 par strumpor + fotlappar, torde vad som rimligtvis kan begäras vara gjort för att bereda honom möjlighet att utbyta nämnda plagg när de blivit genomvåta. I fråga om tillgång till bad anser jag mig böra göra den erinringen, att regementet är i stort behov av en badinrättning, lämpligen i form av bastubad med dusch. Det duschrum med tempererad dusch, som finnes i gymnastiklokalen, kan icke anses tillfyllest för en så stor truppsstyrka.

I fråga om bostäder må framhållas, att luftrymden pr man i det logement, som närmare inspekterades, var omkring 12.5 kbm, vilket med hänsyn till ventilationsmöjligheterna i logementet och manskapets personliga renlighet får anses tillräckligt.

Golven i korridorer och lektionsrum voro behandlade med dammbindande olja. Det vore önskligt, att så kunde ske även med golven i logementen.

För övrigt har jag endast följande erinringar:

Kompaniernas nattklosetter böra förses med torvströ. Urinoarerna i trappuppgångar och korridorer böra få användas endast nattetid och stängas *omkring 1/4 timme före revej*.

Endast härigenom torde den stank av sönderdelad urin, som på grund av deras överbefolkning nu vidlådde dem, kunna förebyggas.

Rörande manskapets utspisning må här ifrågasättas, huruvida det icke vore lämpligt att — i likhet med vad som sedan många år tillbaka sker vid K. 3 — uppkoka all mjölk året om, så länge mjölken erhålles från ett mejeri, som å sin sida i sista hand får densamma från en mängd smågårdar och så länge ingen kontroll sker över hälsotillståndet hos den personal, som där handskas med mjölken. Detta i syfte att förebygga smittosjukdomars, särskilt nervfebers, införande med mjölken. Den explosionsartade nervfeberepidemien vid T. 2 år 1906 är härvidlag ett varnande exempel. För att sommartid göra mjölken smakligare efter uppkokningen kan den ju, såsom sker vid K. 3 avkylas i s. k. mjölkkyllare d. v. s. långa cylindriska kärl, omgivna av is.

Beträffande avträdena förtjänar påpekas, att urinfaten sträcka sig för långt tillbaka över exkrementbehållarna, så att på flera ställen exkrement fallit ned på urinfaten. Detta bör ändras.

För att möta behovet av ökat sjukrumsutrymme vid inträffande större sjuklighet torde en sjukbarack böra snarast uppföras. Lämplig plats för densamma finnes i närheten av sjukavdelningen. Beträffande sjukvårdsmanskapet tillåter jag mig framhålla nödvändigheten av att vederbörande befäl gör allt vad på detsamma kan ankomma för att främja en god rekrytering av sjukvårdsmanskapet och på alla sätt understödja regementsläkarens strävan härutinnan. Hans erfarenhet är nämligen att rekryteringen av sjukvårdsmanskapet under de senaste åren lämnat mycket övrigt att önska.

Sjukbesked för dagen: 36 sjukskrivna.

Styrkebesked för dagen: 1 140 man inalles.

Vid planläggningen av regementets etablissemang hava hälso- och sjukvårdens krav påtagligen fått göra sig gällande. Logementens utmärkta torkrum och tvätttrum och den tidsenliga sjukvårdsavdelningen äro särskilt ägnade att bestyrka detta. Där-

för äger också etablissemang stora betingelser för att dessa krav skola kunna under normala styrkeförhållanden tillgodoses. Inspektionen har emellertid tydligen visat, att även en annan likaledes viktig faktor här gör sig gällande, nämligen regementschefens, det övriga befälets och läkarens arbete och intresse för manskapets hälso- och sjukvård. (*Gustaf Ekelund.*)

Sundhetsinspektion vid Älvsborgs regemente den 19 och 20 september 1916.

Samtliga lokaler i sjukhuset genomgås, varvid befanns att linoleummattorna slagit sig, lågo i bucklor, sannolikt beroende på att de pålagts innan betongen under desamma hunnit tillräckligt torka. I handkammare, garderober och skåp samt i synnerhet i källarne förefanns rätt betydligt med fukt, i de förra lokalerna beroende på dåligt fungerande ventiler och i källarne, enligt uppgift, därpå att takrännorna ännu ej voro försedda med regnvattenskårar och rännstenar, på grund varav vattnet genast sjönk ned genom den omgivande lösa sanden och inträngde i källarlokalerna. Denna senare olägenhet skulle emellertid snarast avhjälpas och planen runt om sjukhuset beläggas med tuktad sten.

I källaren hade en lokal anordnats till likbod och obduktionsrum. Som detta endast var försett med mindre källarfönster bör en någorlunda ljusstark elektrisk lampa anordnas över obduktionsbordet.

I väntrummet funnos lösa flyttbara golvspottkoppar, varigenom golvet och väggen därintill ofta nedsölades. Bättre synes mig spottkoppar placerade i stativ 0.75 meter ovan golvet och 0.25 meter från väggen.

I källaren funnos förrådsrum för sjukvårdsmaterielen, såväl för freds- som fältförhållanden. Den befanns i mönstergill ordning, men var ej obetydligt angripen av fukt och mögel på grund av förvaringsplatsen, och torde den därför snarast böra flyttas till vinden — åtminstone tills källaren blir fullt fuktfri.

Vinden var låg och obekvä, såsom å alla militärsjukhus av denna typ, och i synnerhet var trappan smal och obekvä samt olämpligt placerad.

Och då sjukhuset med sina 28 sängplatser, utom 5 i isoleringsrummet, är alldeles för trångt, torde det bliva nödvändigt att höja taket och påbygga en vindsvåning med utrymme för ytterligare 2 sjuksalar, vardera för 9 patienter, samt rum för sjukvårdsbeställningsmän, sjukvårdsförråd m. m.

Mot observationsrummet vill jag göra den anmärkning, att det saknar w. c.

Överallt i sjukhuset var en berömvärd ordning och snygghet rådande.

Sjuklokalen för lindrigt sjuka. *På grund av bristande utrymme i sjukhuset hade en gammal rucklig flygel till det lägerkassan tillhöriga Katrineberg tagits i anspråk till sjuklokaler för lindrigt sjuka. Denna byggnad är emellertid i allo synnerligen olämplig till sjuklokal även för endast »lindrigt sjuka». Men någon annan är ej att tillgå förrän regementet erhåller en sjukbarack för sina lindrigt sjuka.

Formalinkamrarna voro synnerligen ändamålsenligt anordnade med längs ena väggen fortlöpande språar för luftens fuktande samt försedda med praktiska upphängningsanordningar. Genom i rummen insatta värmeelement (radiatorer) uppgavs, att temperaturen kunde fås upp till 65° C., varigenom lokalerna också kunna användas för avlusning. Å väggarna voro reglementen för desinfektionernas utförande uppsatta. Fönsterna böra dock så anordnas, att de kunna öppnas utifrån och dörrarna eller dörrkarmarna förses med lister av kläde eller filt för åstadkommande av så god tätning som möjligt.

Avträdesinrättningarna voro anordnade som alla av denna typ med kärnen på rätt stort avstånd från sitsarne och med stora urintrattar för att avleda urinen för

sig, skild från exkrementerna. Dessa trattar äro emellertid alldeles för stora, så att ofta även exkrementerna falla däri.

Bättre vore därför att ersätta urintrattarna med urinrännor av järnbleck, så att även urinen ledes ner i kärlen. Ännu bättre synes mig dock om systemet kunde ändras till s. k. trågklosetter med automatisk vattenspolning, som på vissa mellantider bortspolade både urin och exkrementer i avloppsledningen. Kostnaden för därtill erforderligt vatten skulle helt säkert ej bli större än för den nuvarande hämtningen och spolningen under och bakom kärlen, och snyggheten ojämförligt större. Sådana spolanordningar användas numera överallt utomlands.

Nattklosetterna i kasernerna böra också anordnas såsom w. c. Å alla de nattklosetter, jag såg, saknades urintrattar eller urinrännor, så att urinen rann utanför kärlen och åstadkom stank och obehag.

Kasernerna. Av manskapet voro nu under regementsövningarna 2 131 man förlagda i kompanilogementen, 24 till 32 man i varje, i ett logement fanns 33 man, samt 324 man i dag- och lektionsrummen. Luftrymden i logementen blev således i medeltal 7.25 kbm — högst 9 och lägst 6.6 pr man.

De för varmluft och ventilation avsedda luckorna voro i allmänhet stängda och däremot är ej så mycket att invända, då de annars, då värmeledningen ej är i gång, skulle åstadkommit ett mycket obehagligt drag för dem, som hava sina sängplatser där i närheten. Luckorna över dörren till korridoren stodo däremot öppna, så mycket ske kunde, varvid de lämnade en öppning av c:a 0.4 kvm., i korridorerna stodo några fönster ständigt öppna. Härigenom åstadkommes visserligen en förbindelse mellan luften i logementen och i korridoren, men att säga att detta är detsamma som att de sex logementens luftkub ökades med korridorens 706 är naturligtvis ej riktigt. Detta kan ej åstadkommas på annat sätt än genom anordnande av ett kraftigt och högst oangenämt drag för de i logementet varande.

För att dock skaffa möjlighet till glesare beläggning och vid en eventuell epidemi möjlighet att utrymma någon kasern, synes det synnerligen behöfligt att en eller två av de gamla barackerna å Fristad eller någon annan plats nedtages och uppföres å lämplig plats intill kasernetablissemnet såsom förlägningsreserv.

I logementen funnos lösa spottkoppar stående på golvet, vilket gjorde att väggar och golv där i närheten voro rätt nedsölade, då det ej alltid är lätt »mätta rätt». Det synes mig hava varit mycket bättre om spottkopparna hängt på ställ, fastsatta vid dörrpostarna och placerade ungefär $\frac{3}{4}$ meter från golvet och 15—25 cm. från dörrposten.

Sjukbärarnas övningar inspekterades. De utfördes med ovanlig raskhet och precision och undervisningen hade såväl teoretiskt som praktiskt bedrivits på ett synnerligen förtjänstfullt och berömvärt sätt. Jag vet mig aldrig förut hava sett så väl utförda övningar med sjukbärare.

En sak, som därvid särskilt tilltalade mig och som jag anser mycket efterföljansvärd, var att av varje bärslag en man var försedd med yxa och en annan med spade. Det har alltid för mig framstått som ett önskemål att infanteriets sjukbärare utrustades med bärbara verktyg, vilka så ofta komma till användning. Om så de övriga två sjukbärarna i bärslaget utrustades med korta faschinknivar med ryggarna anordnade som såg, så tror jag att utrustningen skulle kunna sägas vara komplett. (A. H. Christenson.)

Sundhetsinspektion vid Bohusläns regemente den 5 aug. 1916.

Köksavdelningen med dess förråds- och andra lokaler gav ej anledning till några anmärkningar liksom ej heller matsalen.

Bad- och tvättinrättningarne föreföllo likaledes vara i gott skick.

Gymnastikbyggnaden. Luften var dålig, sannolikt beroende på bristande ventilation under sommaren. Avloppet från duschavdelningen var tilltäppt, så att vattnet endast ofullständigt kunde avrinna. Då temperaturen i gymnastiksalen under den kallare årstiden ej utan svårighet kan fås upp högre än till 10 à 12 grader, synes mig antalet eller storleken av värmeelementen böra ökas, så att temperaturen där vid behov kan höjas till 18 à 20 grader. Detta skulle göra att gymnastikhuset även under sådan årstid skulle kunna användas för tillfällig kortare förläggning, exempelvis vid tider av svår sjuklighet, då en eller annan kompanivåning behöver utrymmas för luftning eller desinfektion, eller då större utrymme för lindrigt sjuka, som ej lämpligen böra vårdas vid truppen, behöves o. s. v.

Själva gymnastiksalen har en golvyta av 754.3 kvm. och med en höjd av i medeltal 6.75 m. ett luftutrymme av 5 091.5 kbm. Där kan således för en kortare tid inläggas en rätt avsevärd styrka. Och i betraktande av den stora manskapsstyrka, som så gott som ständigt förefinnes vid I. 17, torde en dylik utökningsmöjlighet av beläggningsutrymmet mången gång kunna komma väl till pass.

Desinfektionsavdelningen. Formalinkammaren bör förses med bättre munstycke till ångsprän, och värmeelementen böra vara av den storlek, att en temperatur av 65° C. där kan åstadkommas, i vilket fall kammaren också kan användas för eventuell avlusning av manskapets kläder och sängkläder. Innerdörren bör emellertid beklädas med klädes- eller filtlist, så att den håller väl tätt, och fönsterna förses med anordningar, så att de efter desinfektionerna kunna öppnas utifrån för hastig utluftning av formalinångorna.

Manskapslogementen. På grund av ovannämnda stora manskapsstyrka vid detta regemente är det tydligt, att luftutrymmet pr man blir knappare här än vid andra regementen med samma kaserntyp. Regimentets kaserner innehålla inalles 72 logement, vardera med en golvyta av 62 kvm. och en luftrymd av 217 kbm., således tillsammans 15 624 kbm. Skulle man fordra en luftrymd av 13.5 kbm. för varje man — såsom från visst håll begäres — så skulle knappast 1 140 man kunna inläggas där. Manskapsstyrkan är emellertid betydligt större även under bevärningsrekrytskolorna. (Under regementsövningarna är den t. o. m. nära 3 gånger så stor, f. n. 3 200 man.)

Mot uppställningen av sängarne vill jag dock göra den anmärkningen, att de ej böra stå två par intill varandra, utan varje par för sig, skilda av skåpen. Detta går för sig även om ända till 32 sängar finnas i varje logement — den tätaste förläggning, som under några omständigheter får tillåtas. (Varje man får då ej mera än 6 $\frac{3}{4}$ kbm:s luftutrymme.) Sängarne äro nämligen mellan 0.70 och 0.75 meter breda och skåpet ungefär 0.5 meter brett, således varje sängpar 1.25 meter. Vid vardera långväggen blir det då plats till 8 sängpar. Den del av manskapet, som ej på detta sätt får plats i logementen, får förläggas i lektions- och dagrum samt i gymnastiksalen.

Är beläggningen mindre tät, böra naturligtvis avstånden mellan sängparen göras större — om möjligt vara minst en meter.

Emellertid synes det mig vara synnerligen önskvärt, för att icke säga nödvändigt, att regementet får till lämplig plats inom kasernområdet förflytta en eller helst två av de gamla barackerna på Backamo. De skulle vara till stor nytta dels, såsom av ovanstående framgår, under regementsövningarna och dels, ifall på grund av stor sjuklighet, eller vid uppträdande av epidemier, en kasern eller ett eller flera logement för tillfället måste utrymmas.

Avträdesinrättningar. Rörande avträdena förefunnos de vanliga anmärk-

ningarna mot anordningarna inom avträdeshus av detta system. Urintrattarna äro alldeles för stora, så att däri ofta exkrementerna också nedfalla. Bättre synes det mig om urintrattarna ersättas med urinrännor av järnbleck, så att även urinen ledes ner i kärlen. Bäst synes mig dock, om systemet ändrades till trågklosetter med automatisk vattenspolning, så att både exkrementer och urin på vissa tider bortspolades i avloppsledningen, på sätt nu allmänt manskapsklosettarna äro anordnade utomlands. Kostnaden för det därtill behöfliga vattenledningsvattnet blir sannolikt ej på långt när så stor som nu utgifterna för klosettkärlens ordentliga tömning och hämtning. Även nattklosettarna böra ändras till vattenspolningsklosetter. För övrigt böra dessa och urinoarerna i kasernerna om nätterna vara upplysta, då manskapet sannolikt också själv skulle iakttaga större snygghet och aktsamhet.

Sjukhuset. Detta besöktes dels i sammanhang med inspektionen för övrigt och dels oförmodat några dagar därpå under pågående arbete därstädes. Sjukhuset, som tillhör den nyare typen av regementssjukhus, är uppfört i två våningar med ganska platt och lågt tak, som gör vinden skäligen trång utan möjlighet till inredande av sjuklokaler därstädes.

Det är beläget nära intill en mycket trafikerad, dammande landsväg, belagd med fint snäcksandsgrus, vars damm torra sommarkvarer svårt besvärar de mot landsvägen belägna lokalerna, som så snart fönsterna öppnas bliva fulla med damm.

I fråga om lokalerna gjordes för övrigt den anmärkning, att linoleummattorna »slagit sig» och lågo ojämnt, sannolikt beroende på att de pålagts för snart, innan betonggolvet hunnit tillräckligt torka. Marmorbetonggolvet i operationssalen hade spruckit, och målningen å golvpanelen föreföll rätt slarvigt utförd. Det såg ut som om den sista strykningen uteglömts. Allt tydligen beroende på slarv från entreprenörens sida.

I sjukhuset, vars alla lokaler besöktes, var överallt snygghet och ordning rådande.

Å vinden förvarades den sjukvårdsmateriel, som ej för sjukhuset och för den dagliga sjukvården var behöflig, såväl den som är avsedd för freds- som för fältförhållanden. Den genomgicks noggrant och befanns i allo i mönstergill ordning, samma omdöme anser jag mig också böra avge i fråga om sjukjournaler, arkiv, diarium och konceptbok. Totalomdömet efter dessa besök blir, att sjukhuset gav intrycket av att, i vad på läkare- och sjukvårdspersonal ankommer, vara i allo synnerligen väl skött.

Det är emellertid beklagligt att sjukhuset, särskilt i betraktande av den stora manskapsstyrkan vid I. 17, tilltagits så litet.

Förutom isolerings- och observationsrummet, vilket senare saknar egen w. c., finnes endast 4 sjuksalar, två för 9 patienter vardera och två för 5 patienter, i allt således för 28 man. Och då dessa sjuksalar tilltagits så knappt, att för varje patient endast beräknats en golvyta ej uppgående till fullt 7 kvm. och en luftkub av 23.63, resp. 24.4 kbm., så är det tydligt att sjuklokalerna, även då så varit behöfligt, ej medgiva någon avsevärd överbeläggning. Och att kunna använda någon del av sjukhuset såsom sjukrum för lindrigt sjuka är naturligtvis ej alls att tänka på.

Att hastigt kunna från truppen avskilja »lindrigt sjuka», bland vilka ju kunna finnas patienter med börjande infektionssjukdomar, är mycket ofta av största vikt, dels för kamraterna och dels för de sjuka själva, därigenom att de då vanligen fortare tillfriskna, och sjukligheten på så sätt hålles nere. Det torde därför vara alldeles nödvändigt att såsom annex till sjukhuset en sjukbarack snarast möjligt uppföres. Och i betraktande av regementets storlek är det ej tillräckligt att den

här tilltages för 20 patienter utan för 40, och bör den vara indelad i 4 rum, varav två också böra kunna användas såsom isoleringsrum för smittsamt sjuka. Skulle detta ej på annat sätt låta sig göra, vill jag föreslå att nuvarande provisoriska marketenteribyggnad, så snart regementet fått nytt marketenteri, återflyttas till närheten av sjukhuset och inredes till sjukpaviljong. Den uppgives hava ett utrymme av 850 kbm.

Men härförutom anser jag det nödvändigt att så gott först som sist taket höjes på sjukhuset, och att å vinden inredes åtminstone två sjuksalar, vardera för 9 sängar.

Ännu en brist ifråga om sjukhuset vill jag påpeka. Det saknar likbod och obduktionsrum. Att såsom nu varit nödvändigt därtill använda det långt bort från sjukhuset belägna desinfektionsrummet (formalinkammaren) anser jag vara högst olämpligt.

Först sedan dessa åtgärder vidtagits, anser jag att läkarne hava medel i sin hand att på rationellt sätt sköta sjukvården, och först då kan det bliva fråga om att ställa dem till ansvar, om den ej alltid skulle vara i överensstämmelse med »högst ställda fordringar».

Såsom bilagor medfölja diverse ordningsregler och instruktioner för regementets sjukhus. (*Christenson.*)

Ordningsregler m. m. utfärdade för Bohusläns regementes sjukhus.

Allmänna ordningsregler å regementssjukhuset.

För ordningen inom sjukhusets olika lokaler, utöver vad för de olika lokalerna är bestämt, gäller:

1. Att all därstädes beordrad personal skall tillse att sång, vissling och tobaksrökning inom sjukhusets lokaler ej får förekomma. Att tiderna för de sjukas besökande kl. 4—5 e. m. strängt efterföljes samt att därvid inga mat- eller dryckesvaror o. d. tillföres dem utan särskild tillåtelse.

2. Att personalens utspisning sker i köket och ej i korridoren utanför. Personal tjänstgörande å sjukhuset, såsom sjukvårdare (fast anställd), sjukvaktare och kökshandräckning utspisas å sjukhuset; övrig personal spisar å sina kompanier.

3. Att i avseende på renlighet torrsopning ej får förekomma, utan skall före sopningen å golvet sparsamt stänkas vatten, som därefter väl avtorkas med särskilt avsedda golvtrisor (under inga förhållanden med handdukar eller s. k. slitet linne); nya sopkvastar få ej heller härvid användas, då dessa genom vattnet genast bliva förstörda, utan skall slitna sådana användas.

4. Att vid dammtorkningen detta göres med en fuktig trasa och först en stund efter sopningen, då dammet lagt sig; särskilt ägnas uppmärksamhet åt platsen innanför torrvarmningselementen.

5. Att spottkoppar och nattkärl tömmas i tvätt- och sköljrummet i 2:a våningen och under inga förhållanden i badrummet eller annanstades.

6. Att vattenklosetterna ej användas annat än för sitt ändamål; portativa klosetter få dock tömmas i dem, vilket göres genast efter det dessa använts. Vid användandet av vattenklosetterna få på inga villkor annat än toiletpapper användas.

7. Att badrummet endast får användas för badning och ej för andra ändamål samt att grundlig vädring av detsamma, dagligen, genom fönstrens öppenhållande göres.

8. Att sopkvastar och hinkar jämte annan för samma ändamål avsedd ma-

terial skall förvaras i källaren omedelbart till höger nedanför trappan, där även soptunnan är placerad, vari alla sopor och använd förbandsmaterial tömmas. Denna tömmas, så snart den blivit fylld, i stora ugnen vid kasern; för tömningen ansvarar jourhavande sjukvårdaren.

9. Att personalens rockar och kappor, vilka oundgängligen behövas under tjänstgöringen, skall hänga på klädhängare i nedre tvättrummet. Kappsäckar o. d. skola förvaras å kompanierna, vad det fast anställda manskapet beträffar å sjukhusets vind å därför avsedd plats. Koffertar och lådor skola vara försedda med ägarens namn å adresslapp.

10. Att telefonapparaten ej får användas annat än i tjänsten. Inom staden skall uppgift lämnas om samtal efter kl. 9 e. m.

11. Att ingen material av vad slag det vara må får från sjukhuset bortföras.

12. Att ljus får å sjukhuset brinna under mörka årstiden endast i rum, som användas och under natten endast en lampa i övre våningens korridor och en under trapprummet. För tändning och släckning av det elektriska ljuset samt skötseln av torrvarmningselementen ansvarar den jourhavande, och få således inga obehöriga (patienterna) befatta sig därmed; oanvända rum hållas uppvärmda till omkring 8°—10° C. (skalan på 1—3).

13. Att posten avhämtas genom av sjukvårdssergeanten särskilt beordrad personal.

14. Att särskild tillsyn ägnas fönstren, så att då de hållas öppna stormhakarna äro pålagda; inga persedlar få hängas till torkning vare sig i fönstren eller annorstädes å sjukhuset.

15. Att yttre källaren endast är avsedd för smutsig tvätt.

16. Att i kökets skafferi, lådor och hyllor ej får förvaras annat än mat och kärl för dess serverande och skall kökshandräckningen varje tisdag och fredag rengöra detsamma.

17. Att rums- och balkongväxter dagligen vattnas, samt minst en gång i veckan överspolas med vatten med rumstemperatur, vilket förrättas av sjukvaktarna enligt sjuksköterskans anvisningar.

18. Att området närmast omkring sjukhuset hålles fritt från papperslappar, tändsticksaskar o. d. samt rännstenar, trappor och stenväggar fria från sand, för vilket jourhavande sjukvårdare är ansvarig. Att upplag av vad slag det vara må, t. ex. sängar, koffertar, lådor o. d. ej får förekomma å sjukhusplanen.

19. Dörrnycklar få ej tagas från dörr till dörr, utan skola användas endast för den dörr de äro avsedda. (*Rosengren.*)

Instruktion för jourhavande befäl å Bohusläns regementes sjukhus.

Det åligger honom:

1. Att alltid vara till hands från revelj till tystnadssignal och vid frånvaro i tjänsten så ordna, att annat befäl eller sjuksköterskan svarar för tjänsten.

2. Att vid revelj öppna ytterdörrarna och vid tystnadssignal stänga desamma, därvid han tillser, att dörrnen till källarförrådet är låst.

3. Att under den mörka årstiden vid revelj låta tända det elektriska ljuset i de lokaler, som användas, och vid dager släcka detsamma, varvid det på eftermiddagen vid mörkrets inbrott åter tändes samt släckes kl. 9,30 e. m. Dessförinnan skall han förvissa sig om att alla äro närvarande samt att intet anmärkningsvärt förefinnes, i vilket fall rapport därom avgives före sjukvisitationen till sjukvårdssergeanten.

4. Att under natten ansvara för att ytterdörrar äro stängda och vid ringning i nattklockan öppna dörren, varvid han vid sjukdomsfall om så anses behöfvligt väcker sjuksyster samt anmäler förhållandet till sjukvårdssergeanten.

5. Att värmeelementen noga skötes med tillhjälp av sjukvaktarna, så att ingen onödig kostnad därigenom vållas.

6. Att med biträde av sjukvaktarna förhindra obehörig trafik till och från sjukhuset samt att inga tobaks-, mat- eller dryckesvaror eller annat otillåtet tillföres patienterna.

7. Att även med sjukvaktarnas biträde tillse ordning vid utspisningen morgon, middag och kväll (detta innan de själva intaga sin måltid).

8. Att å tider, som finnas anslagna å besiktningssrummets dörr, övervaka medicinutdelning och massagebehandling.

9. Att övervaka ordning och snygghet inom sjukhusets lokaler med särskild uppmärksamhet på tvättrum och w. c., källarvåningen med värmekammaren, renhållning omkring soptunnan, i badrum, isolerings- och observationsrum.

10. Att övervaka yttre renhållningen genom att låta borttaga papperslappar, cigarettstumpar o. d. samt rensopa rännstenen runt sjukhuset.

11. Att då fönstren hållas öppna tillse, att stormhakarna äro påkrokade.

12. Att tillse, att under regnväder möblerna på altanen ställas lutande mot borden och att möbler m. m., som ej tåla väta, därstädes ej finnas.

13. Att å tid för postens utlämnande i kanslibyggnaden låta avhämta post till sjukhuset, därvid tillse, att tidningar avsedda för de sjuka fördelas å salarna; tidningar låter han dagligen avhämta å soldathemmet omkring kl. $\frac{1}{2}$ 12 och fördelar dem sedan lika å salarna.

14. Att ansvara, att dagens sjuk- och portionsbesked avlämnas före kl. 11 f. m., det förra i regementsexpeditionens skrivarrum och det senare i köksexpeditionen.

15. Att övervaka de särskilda arbetenas utförande enligt dagordningen. Tillse att dörrar till isolerings- och observationsrum hållas låsta, då rummen ej användas, och till sjukvårdssergeanten genast anmäla, då några brister uppkommit samt vid slutad tjänstgöring meddela sig med pågående jourhavanden.

16. Att under den kalla årstiden, vid starkare köld (under 1° C.) tillse, att fönstren hållas stängda i tvättrummet under natten, så att vattenledningsrören icke frysa, samt att då fönstren i samtliga sjukhusets rum hållas öppna för vädring, värmeelementen hållas avstängda.

17. Att allt emellanåt å sjukrummen visitera i sängar m. m., därvid tillses, att patienterna ej inneha snus och andra tobaksvaror eller annat otillåtet; finnes dylikt, tillvaratages det och överlämnas till ägarna, då de från sjukhuset utskrivs.

(Rosengren.)

Sjukvaktarnas och patienternas huvudsakligaste skyldigheter.

Kl. 7—8 f. m. Temperaturtagning, ombäddning av sängar, tvättning och hygienisk skötsel av de sjuka, som på grund av sjukdomens beskaffenhet ej själva kunna göra detta. Därefter tömning av spottkoppar och sopning av sjukrummen m. m.

Kl. 8—8,45 f. m. Dammtorkning med fuktig trasa samt fortsatt städning.

Kl. 8,45—9,15 f. m. Servering av sjukmaten.

Kl. 9,15 f. m. Sjukvaktarnas frukost, vilken dock icke får intagas förrän de sjuka serverats. Alla matrester utbäres från salarna efter måltid, då ej särskilda föreskrifter givas. All servis utbäres för diskning.

De som under sjukvisitationen inskrivas å sjukrum inläggas genast och tillses att varje sjuk erhåller skjorta samt efter särskild tillsägelse även skor, nattkärl och handspottkopp. Den sjukes kläder överlämnas till vederbörande dagkorpral och får på inga villkor stanna kvar i sjukrummet för så vitt inga särskilda föreskrifter av läkaren därom givas. Ej avhämtade kläder förvaras i sjukhuskällaren.

Kl. 2,45—3,15 e. m. Utspisning lika med frukost.

Kl. 5,30—6 e. m. Temperaturtagning.

Kl. 7,45—8,15 e. m. Utspisning lika med frukost och middag.

Vidare tillkommer sjukvaktarna att tillhålla patienterna att alltid hålla snyggt i sängarna, att den sjukes kläder hängas på stolen bredvid sängen, lika i alla sjuk-salar, att inga kläder läggas på borden samt att det ena bordet alltid användes vid utspisning av maten och det andra endast för läsning, skrivning o. d., att rockar, byxor och mössor hängas på sin plats, att tillse att friskt vatten alltid finnes för de sjuka samt vid tjänstveckans slut avlämna salarna i ett städat skick till de efterkommande.

Patient med hög feber, som således bör skyddas för temperaturväxlingar, samt de å observations- och isoleringsrum inlagda, få icke i någon avsikt (utan att särskilda föreskrifter därom givas) lämna sjukrummet, utan åligger det sjukvaktaren att hjälpa dessa i vad behovet påkallar.

Patient, som av läkaren erhållit tillåtelse att vistas uppe, erhåller sjukhuskläder. Han skall vid läkarens ronder stå framför sin säng, vilken efter kl. 8 f. m. skall hållas uppbyggd och i snyggt skick. Han är skyldig utföra det arbete för sjukhusets räkning, som läkaren på grund av hans hälsotillstånd finner lämpligt. Erhåller han tillstånd att vistas ute, får han kl. 11 f. m.—5 e. m. uppehålla sig å området, som begränsas av sjukhuset, isupplaget, sänkan till svensksundstenen, sjukhusets södra hörn, men får ej uppehålla sig mellan sjukhuset och landsvägen.

De sjuka få på inga villkor befatta sig med vare sig det elektriska ljuset eller värmeledningen, utan åligger det sjukvaktaren att under den kalla årstiden kontrollera, att rumsvärmen hålles vid 15°—18° C. och skola de vid den mörka årstiden vid revej tända det elektriska ljuset, som släckes av jourhavanden kl. 9.30 e. m. Mat eller dryckesvaror få ej av de sjuka utan särskild tillåtelse anskaffas eller emottagas.

Snustuggning, rökning, vissling, sång och musik är strängeligen förbjudet, även som att sitta i fönstren och på borden.

Spottkoppar och nattkärl tömmas i tvätttrummet i 2:dra våningen. Tvätttrum och klosetter hållas ständigt rena och snygga och får till vattenklosetterna ej användas annat än särskilt toilettapper, således ej tidningar o. d.

Vid ombyten av linnepersedlar å sjuksalarna skall den smutsiga tvätten genast nedbäras i källaren å anvisad plats.

Synnerlig aktsamhet skall iakttagas med sjukhusets inventarier, så att ingen åverkan å dem sker, särskilt vid användandet av skrivbläck, att sådant ej spilles å golv, bord eller sängpersedlar. Skrivning bör därför endast förekomma vid det därför avsedda bordet. (*Rosengren.*)

Ordningsregler för besiktningsrummet jämte mörk- och väntrum.

1. För ordning inom besiktningsrum jämte mörk- och väntrum ansvarar jourhavande sjukvårdare jämte sjuksköterskan.

2. För instrument o. d., som användas, är var och en ansvarig att desamma vårdas.

3. Instrument av vad slag det vara må få ej utan sjuksköterskans tillåtelse flyttas från besiktnings- eller mörkrum såsom vid fotvård vid kompanierna. Under denna tjänstgöring få på inga villkor för klippning av naglar kirurgiska instrument användas utan skall fällkniv därvid användas.

4. Vid användning av skrivmaterialen, som endast är avsedd för tjänsten, iaktages att icke bläck spilles på bord eller golv samt att skrivmaterialen efter användandet läggas ordnad på bordet.

Bläckhorn, besiktningslampa och besiktningslåda skall ägnas ständig tillsyn, rengöras, den senare dagligen inventeras, varvid tillses att den är fulltalig utom blankett 1 och 2 och otoskop.

5. Daglig städning förrättas av de därstädes tjänstgörande, dels efter slutad sjukvisitation samt efter slutad tjänstgöring för dagen, varvid under sjuksköterskans överinseende använda instrument rengöras, kokas i 1-procentig sodalösning och poleras.

6. Grundlig städning av väggar, fönster, möbler m. m., göres minst en gång i veckan (fredag eller lördag) därvid även medicinskåpet rengöres och ordnas samt för övrigt så ofta rummets användning sådant erfordrar.

7. För rummets belysning ansvarar jourhavande befäl ensam.

(Idolf Rosengren.)

P. M. För vård och förvaring av utlämnad sjukvårdsmaterial.

För persedlar, möbler och andra inventarier, som finnes förvarade å handförråd, yttre vindsförrådet och kök, å sjukrum eller andra till allmänt bruk upplåtna lokaler är den å sjukhuset tjänstgörande i tjänsteålder främst varande sjukvårdsbeställningsmannen i första hand ansvarig. Å handförrådet skola alla persedlarna ligga ordnade å hyllorna med varje persedelslag för sig. Å hyllorna skola finnas lappar angivande persedlarnas namn. Slitet linne får endast förvaras å yttre vinden på särskild avsedd plats. Assuransspruta, desinfektionsapparaten, hinkar, diskbaljor samt sopkvastar förvaras i källaren strax nedom trappan. Spottkoppar, nattkärl, handfat, portativa klosetter, sängar och ej i bruk varande möbler m. m. skola stå väl rengjorda och ordnade å yttre vinden. Städning av dessa lokaler skall dagligen genom beställningsmannens försorg utföras.

(Idolf Rosengren.)

Sundhetsinspektion vid Göta artilleriregemente den 16 och 17 december 1916.

Det framgick av hos befälet gjord förfrågan,

att i regel daglig tvättning av ansikte, hals och händer äger rum och detta under vederbörlig kontroll, att händer och naglar i regel rengöras före varje måltid; att tänderna ganska regelbundet rengöras varje dag genom borstning och att manskapet får sig kostnadsfritt tilldelat nödiga tandrengöringsmedel;

att skjortor och kalsonger ombytas varje lördag och strumpor varje lördag eller oftare, om så behöves, att var man i regel får ett badstudad med dusch i veckan;

att »fotrulla» icke föres men att fotbesiktning äger rum varje vecka;

att var och en av manskapet har tillgång till trätofflor samt

att varje man har två par strumpor, ett par skor och ett par stövlar eller i stället för stövlar skor med benläder, vadan för möjlighet till ombyte, när dessa plagg blivit genomvåta, är nöjaktigt sörjt.

Inspektion av hud, tänder och underkläder hos några bland ett logements manskap efter deras fullständiga avklädning gav ett synnerligen tillfredsställande resultat.

Luftrymden pr man i ett av logementen uppmättes och befanns vara omkring 14 kbm.

Belysningen av logementen skedde medelst selasgas, vilken med hänsyn till dess väl kända hygieniska olägenheter bör ersättas med elektriskt ljus.

Golven voro nötta och gropiga.

I somliga batterier användes dammbindande olja, och vore det önskligt, att sådan allmänt komme till användning.

Spottlådor av gjutjärn med granris stodo i en del korridorer och vore det fördelaktigt, om alla spottkoppar och spottlådor, som nu alla voro placerade på golvet, bleve utbytta mot spottkoppar av emaljerad plåt, anbrakta i väggstativ på lämplig höjd över golvet.

En hygieniskt betänklig olägenhet var bristen på torkrum, varför våta kläder måste torkas antingen i logementen eller i tvättrummen.

Varje man har sitt eget dricksglas.

Några anordningar för drickning ur uppstigande vattenstråle — »dricksfontäner» — funnos ej.

Manskap, behäftad med feber eller smittsam sjukdom, vårdades ej i logementen.

Urinoarrummen voro små och särdeles illaluktande och hade för hela batteriet blott två urinskålar av porslin med avloppsledning. De fingo av manskapet användas utan inskränkning såväl dag som natt. För att i någon mån råda bot för de obehag och olägenheter, som i följd härav påtagligen vidlådde urinrummen, vill jag föreslå följande åtgärder:

1) Utomhus uppföras större tidsenliga urinkurar i nödigt antal och på lämpligt avstånd från logementen. Den vid det stora avträdeshuset befintliga urinkuren är ingalunda till fyllest.

2) Manskapet får endast nattetid tillträde till urinoarrummen inomhus.

3) Dessa stängas varje morgon 20 minuter före revelj och i stället hänvisas manskapet för sitt urineringsbehov till urinkurarna utomhus, varigenom den särskilt vid manskapets uppstigning på morgonen nu förekommande överbefolkningen i urinoarrummet med därav följande urinöversvämning förebygges.

4) Mellan revelj och tapto hållas urinrummen stängda, varjämte de dagligen rengöras och väl ventileras.

Detta tillvägagångssätt har med gott resultat praktiserats vid annat truppförband.

En annan olägenhet, som vidlådde batteriernas bostäder, är saknaden av nattklosett för manskap, som vid tillfälligt insjuknande nattetid kunna plötsligt behöva anlita en sådan. Under förutsättning att urinoarrummen komme att få användas endast under natten, skulle en nattklosett kunna i dem uppställas. Den borde helst vara en vattenklosett eller i nödfall en torvströklosett med särskilt uppsamlingskär för urinen.

Om belysningen gäller detsamma som om belysningen i logementen.

Den till manskapets utspisning levererade mjölken står under fullt betryggande hygienisk kontroll, vadan någon smittfara genom densamma ej kan anses förefinnas.

Kökspersonalens händer inspekterades. De lämnade åtskilligt övrigt att önska i fråga om naglarnas rengöring. Särskilda tvättanordningar med tvål och nagelborste för kökspersonalens renhållning av händer och naglar saknades, vilket torde böra påpekas.

Skafferi och matkällare föreföllo för små för behovet.

Skulorna uppsamlades i trätunnor. Dessa voro ej fullt täta så att innehållet sipprade ut och förorenade underlaget. De borde ersättas av plåtkärl med tätt slutande lock.

Bad- och tvättinrättningen var belägen över 1 km. från etablissemnet.

Den föreföll för liten med hänsyn till regementets nuvarande styrka. Ny tidsenlig bad- och tvättinrättning borde uppföras närmare etablissemnet.

Tillgången på sol och ljus i vakt- och arrestlokaler var alldeles otillfredsställande. Vid inspektionen pågick torrsopning av golven, vilket av hygieniska skäl icke bör förekomma.

Klosetterna böra förses med torvströ.

Beträffande avträdeshus och urinkurar voro exkrementkärnen ej fullt täta, varför urinen sipprade ned från dem och spred stank. Anordningar för tillhållande av papper saknades.

Uniformspersedlarnas rengöring å förrådet sker medelst salmiaksprit och tvåltvättning, och undergå de så vitt möjligt alltid sådan rengöring, innan de överlämnas till ny innehavare.

Sjukvårdsavdelningen ligger i ena ändan av en större byggnad, vars övriga del innehåller bostad för ett batteri. Avdelningen ligger inklämd mellan köksbyggnaden, smedjan och en mjölkbod. Tillgången på sol och ljus är alldeles otillräcklig. Härtill kommer att skarpskjutningsbanan ligger i närheten, vilket mången gång måste verka särdeles störande. »Avdelningen är byggd på en förut till stall använd plats och marken därunder är otillräckligt utschaktad, varför osunda gaser emellanåt tränga in i lokalerna. Bjälkarna under golvet hava upprepade gånger anripits av röta». Belysningen sker med selasgas. Uppvärmningen sker medelst »Eminentugnar», som ofta röka in och osa och dessutom kräva stor bränsleåtgång samt mycket besvär för sin skötsel.

Avdelningen har 30 sängplatser, därav 5 i två mindre isoleringsrum med egen ingång. Detta sängantal motsvarar enligt regementsläkarens erfarenhet ej behovet utan anser han, att ytterligare 60 sängplatser äro erforderliga därest tjänstgöringsreglementets fordringar i § 133 skola kunna uppfyllas.

I avdelningen, som är avsedd för såväl sjukrum som sjukhusvård, finnas inga sjukrum för officerare och underofficerare, andra olägenheter i fråga om klosetter, badrum och urinoarer att förtiga. Frågan om uppförande av ett nytt tidsenligt sjukhus är under behandling och kräver snar lösning.

Det ogynnsamma intryck, som sjukavdelningens belägenhet och andra ovan anmärkta hithörande förhållanden onekligen lämnar, mildras i hög grad genom den i allo mönstergilla ordning och snygghet, som rådde inom avdelningen.

En beaktansvärd fördel för sjukvården utgör den omständigheten att regementets alla fall av smittsam sjukdom få kostnadsfritt vårdas å Göteborgs epidemisjukhus.

Rekryteringen av sjukvårdsmanskapet lämnade enligt regementsläkarens erfarenhet åtskilligt övrigt att önska, men ansåg han, att under nu rådande rekryteringsvärigheter för regementet i sin helhet någon ändring till det bättre icke under den närmaste tiden kunde ernås.

Sjukbeskedet för dagen: 25 sjukskrivna.

Styrkebeskedet » » : 1 049 man.

(Gustaf Ekelund.)

Sundhetsinspektion vid Göta trängkår samt vid militärsjukhuset och militära epidemisjukhuset i Skövde den 21 december 1916.

Trängkåren.

Undersökning av två logements samtliga manskap efter avklädning visade, att hudens och tändernas renhållning var särdeles god. Underkläderna voro också utan anmärkning.

I övrigt framgick av till kompanichefer ställda förfrågningar följande:

»Tvättning av ansikte, hals, händer och överliv äger dagligen rum. Därvid tillgår så, att manskapet går med blottade överliv från logementet in i tvätttrummet»; detta synes mig vara en särdeles praktisk åtgärd och ägnad att förebygga att överlivets tvättning uraktlåtes.

»Händer och naglar rengöras i regel före varje måltid.

Tänderna rengöras i regel en gång dagligen medelst borstning. Det stora flertalet av manskapet består sig med nödiga tandrengöringsmedel.

Underkläder ombytas en gång i veckan, strumpor dagligen.

Fotrulla föres och fötterna inspekteras en gång i veckan.

Varje man har städse 3 par strumpor och två par skodon till sitt förfogande.»

Luftrymden undersöktes i ett av de tätast belagda logementen och befanns vara omkring 8,6 kbm pr man, vilket med hänsyn till manskapets personliga renlighet och luftväxlingsmöjligheterna (varmluftscentraluppvärmning med ventilationskanaler i väggarna) synes mig vara hygieniskt tillfredsställande.

Golven voro väl rengjorda men slitna och något gropiga här och var. Dammbindande olja användes ej, vilket dock vore önskligt.

Spottkoppar av emaljerad plåt och stående på golvet funnos i tillräckligt antal. Deras renhållning var oklanderlig.

I manskapsskåpen rådde överallt *mönstergill* ordning och snygghet. Det var ett nöje att inspektera dem. Sängarna stodo två och två över varandra och varje sådant par tätt invid ett annat. Detta är olämpligt, men lär ej kunna ändras, så länge logementens manskapssiffra är så hög, och manskapsskåpen äro s. k. dubbla, vilka kräva så stort utrymme att de ej kunna placeras mellan sängparen, såsom, riktigt nog, sker vid andra truppförband, där skåpen äro hälften så stora.

Behållare för uppsamling av pappersbitar och skräp saknades. Sådana böra anskaffas.

Saknaden av torkrum gjorde sig kännbart gällande.

Varje man har sitt särskilda kärl att dricka ur. Därjämte har varje man sin egen kniv, gaffel och sked för vars renhållning han är ansvarig, och synes mig detta vara en synnerligen lämplig anordning.

Manskap behäftad med feber eller smittsam sjukdom vårdades icke i logementen.

Beträffande matsal och kök anmärktes, att inga särskilda anordningar vidtagits för att bereda kökspersonalen tillfälle till renhållning av sina naglar, vilkas renlighet också vid företagen inspektion visade sig underhållig. Kortklippning av naglarna och bättre rengöring av händer och naglar synes mig böra anbefallas.

Mjölken till manskapet erhålles från en större ladugård, där såväl personalen som korna stå under vederbörlig hälsovårdskontroll.

Behovet av en egen badinrättning vid trängkåren, förslagsvis bastu med dusch, är oavvisligt. Nu måste personalen för att få ett varmbad gå till husarkasärnen d. v. s. omkring 2 kilometers väg och kan för närvarande ej få bada där oftare än *var 14:de dag*.

I fråga om avträden och urinkurar anmärktes, att torvströ saknades i uppsamlingskärlen och likaså att anordningar saknades för tillhandahållande av papper.

Sjukvårdsavdelningen är förlagd i det närliggande militärsjukhuset, och torde för dess behov där vara tillfredsställande sörjt. Då emellertid militärsjukhuset väl behöver de åt T. 2 upplåtna lokalerna, är det önskligt att för T. 2 uppföres en särskild sjukvårdsavdelning. Inom avdelningen rådde utmärkt ordning.

Sjukvårdsmanskapets rekrytering är enligt regementsläkarens utsago särdeles tillfredsställande.

Sjukbesked för dagen: 7 sjukskrivna.

Styrkebesked » » : 373 man inalles.

Militärsjukhuset.

För vinnande av ökat utrymme är, såsom ovan anförts, önskligt, att T. 2 snarast får sin egen sjukavdelning.

Sjukhusläkaren framhöll, att sjukhuset saknar desinfektions- och torkrum samt obduktionslokal och likrum.

Inom sjukhuset rådde överallt god ordning.

Det militära epidemisjukhuset.

Detta utgöres av ett i närheten av I. 9:s etablissement beläget f. d. boningshus, vilket så gott sig göra låtit apterats för sitt nuvarande ändamål. Det är därför tydligt, att man icke får ställa allt för höga fordringar på detsamma. Säkert är emellertid, att det även i sitt nuvarande skick är med sitt 30:tal sängplatser synnerligen värdefullt för sjukvården. De brister, som där mest framträda, äro saknaden av vattenledning, badrum och klosetter. Att dit framdraga stadens vattenledning från I. 9:s etablissement och anordna badrum och vattenklosetter med avloppsledning till I. 9:s närbelägna reningsverk borde dock kunna ske för en relativt måttlig kostnad.

Sjukhuset var vid inspektionen icke belagt. (*Gustaf Ekelund.*)

Sundhetsinspektion vid Livregementets husarer den 28 december.

Det framgick av svaren på mina till en skvadronsadjutant ställda frågor,

att daglig tvättning av ansikte, hals, händer och överliv äger rum under troppbefälets kontroll,

att händer och naglar i regel rengöras före varje måltid och att de före måltid i regel inspekteras av skvadronsdagunderofficeren,

att tänderna i allmänhet dagligen rengöras medelst borstning samt att vattenglas och tandborste tilldelas varje man vid tjänstgöringens början,

att underkläder bytas 1 gång i veckan,

att varje man har 3 par strumpor, som han själv tvättar och lagar och som, när de blivit utslitna, få utbytas mot nya från skvadronsförrådet,

att manskapet får ett badstabad var 14:dag,

att var och en av manskapet har tillgång till trätofflor och

att varje man städse har 2 par skodon till sitt förfogande.

Ett logements manskap inspekterades med hänsyn till hudens och tändernas renhållning, underklädernas beskaffenhet och fötternas vård, och gav inspektionen tillfredsställande resultat.

Luftrymden undersöktes i ett logement i 2 skvadronen; den uppgick till omkring 11 kbm pr man.

Golvens renhållning sköttes på ett förträffligt sätt. I alla lokaler användes dammbindande olja — »Fleurit» — på golven. De skuras en gång i månaden med kallt vatten och »Wattzo», varefter sågspån pålägges, som får ligga till på följande dag, då fleurit påstrykes. Detta resulterade i att golven gävo ett synnerligt tilltalande intryck av snygghet och renlighet.

Inspektion av manskapsskåpen invändigt utföll särdeles tillfredsställande. Snygghet och ordning rådde överallt.

Sängarnas beskaffenhet, utredning och placering föranledde ingen anmärkning.

I korridoren fanns en dricksfontän. Den hade åstadkommit genom en enkel och billig förändring av ett vanligt drickställ för rinnande vatten och fungerade utmärkt.

Manskap, behäftat med feber eller smittsam sjukdom, vårdades icke i logementen.

Behållare för nppsamling av pappersbitar och skräp saknades.

Skvadronens torkrum är litet och otidsenligt. Det uppvärms medelst en kamin.

En ganska originell förmaning i fråga om spottning fanns i stora bokstäver anbragt i varje trappuppgång: »Bra folk spottar icke i trappuppgångar och på golven. Andra få icke spotta där.»

Totalintrycket av inspektionen blev att mönstergill snygghet och ordning rådde överallt.

Inspektion av tvättrum och av inomhus befintliga urinoarer gav icke anledning till någon anmärkning.

I matsal, kök och proviantmagasin rådde synnerlig snygghet och ordning. Kökspersonalens händer och naglar inspekterades och befunnos i ordentligt skick.

Mjölken uppkokas enligt regementsorder alltid före utspisningen och så har skett sedan omkring 10 år tillbaka. Sommartid avkyles den omedelbart efter uppkokningen i s. k. mjölkkyllare, omgivna med is. Uppkokningen avser att hindra smittas införande genom mjölken och är otvivelaktigt en välbetänkt och nödig åtgärd så länge mjölken i sista hand erhålles från en mängd mindre gårdar utan kontroll över ladugårdspersonalens hälsotillstånd.

Diskmaskin saknades, men skulle sådan erhållas på nyåret.

Vid besök i skulboden anmärktes, att de träkar, i vilka skulorna förvarades, snart behöfve utbytas mot nya, helst av plåt med tätt slutande lock.

Besök i vakt- och arrestlokaler föranledde ingen anmärkning.

Å avträdena befunnos åtskilliga uppsamlingskärl överfulla. Tömning av dem torde böra ske oftare.

Anordningar för tillhandahållande av papper saknades.

Å sjukvårdsavdelningen rådde god ordning överallt. Sjukvårdsmaterielen förvaras i ett kontor, som är väl litet för ändamålet. Men utrymmet är synnerligen väl tillvarataget. Av fältsjukvårdsmaterielen fanns i det närmaste dubbel uppsättning (»krisreserv»).

Sjukvårdsmanskapets rekrytering är utmärkt.

Granskning av expeditionshandlingarna föranledde ingen anmärkning.

Sjukbesked för dagen: 15 man sjukskrivna.

Styrkebesked för dagen: 233 man inalles. (*Ekelund.*)

Västgöta regemente.

Sjukligheten bland de värnpliktiga har under året varit avsevärt stor. Under den kyligare årstiden har en stor procent utgjorts av sjukdomar i respirationsorganen. Så ha av luftrörskatarr förekommit 234 fall. Talrika fall av lung- och lungsäcksinflammation ha förekommit, alla med lycklig utgång. Anmärkningsvärt stort är antalet fall av halsfluss nämligen 226. Såsom bidragande orsak till den

stora sjukligheten få anses de ogynnsamma hygieniska förhållandena å Axvall. De värnpliktiga ha under fuktig väderlek på grund av saknaden av ordentliga torkrum ej haft tillfälle att torka skodon och kläder. Förläggningen i logementen har åtminstone tidvis varit alltför trång. Av smittsamma sjukdomar ha förekommit difteri, rubeola samt epidemisk cerebrospinalmeningit. Under årets sista månad utbröt å Axvall en våldsamt epidemi av parotit, i många fall (omkring 10 %) förenad med orchit. Efter regementets förflyttning till Vänersborg försöktes isolering av de sjuka i det ännu tomma verkstadshuset, men såsom man kunde vänta vid en sjukdom med smittsamhet under så lång inkubationstid visade åtgärden intet resultat utan epidemien rasar vid årsskiftet med oförminskad våldsamhet.

För utredningen och förloppet av meningitepidemien lämnas redogörelse i särskild bilaga.

Under året ha inträffat 6 dödsfall, av vilka 2 i meningitisepidemien och ett i följsjukdom efter meningit.

Intet svårare olycksfall har förekommit.

Antalet kasserade under värnpliktens fullgörande har i år varit ganska stort, 40 stycken; samtidigt ha 54 stycken förklarats icke vapenföra. Kassationsorsak har i de flesta fall varit lungtuberkulos i börjande stadium, en sjukdom, som naturligen är ytterst svår att med säkerhet diagnostisera under inskrivningsförrättningarna i en mer eller mindre bullersam lokal.

Svårare fall av simulation ha ej förekommit. Tillströmningen till sjukvisitationerna är tidvis enorm. Den får nog till en stor del tillskrivas en viss pjunkighet samt den åtminstone hos en stor del av lantbefolkningen inneboende åsikten att till det yttersta utnyttja sina rättigheter ifråga om de förmåner staten bjuder.

Regementet har även i år haft den oskattbara förmånen att ha haft en särskilt anställd sjuksköterska. Härigenom har vunnits ökad ordning och renlighet inom sjukhuset, större pålitlighet i avseende på sjukvården och större sparsamhet med förbandsartiklar och medicin. Anställning av sjuksköterska är så mycket nödvändigare som sjukvårdsmanskapets kvalitet försämras år från år. En bidragande orsak härtill är, att sjukvårdsvolontärerna uttagits utan läkarnas hörande, så att de sämsta elementen såväl vad moral som intelligens beträffar, av befälet ansetts goda nog åt sjukvården. Detta förhållande kan nog avhjälpas efter regementets kaserering, då regementsläkaren kan utöva mera kontroll vid sjukvårdsmanskapets rekrytering.

Den 15 december inryckte regementet i sitt nyuppförda etablissement i Vänersborg. De sista veckorna på Axvall med dess av den oupphörliga nederbörden till lervällingspölar förvandlade vägar hade varit utomordentligt påfrestande för truppens hälsotillstånd, därigenom att på flera kompanier all möjlighet saknades till ens provisorisk torkning av klädespersedlar och skodon. Samtidigt med regementets inryckning togs det nya sjukhuset i bruk. Det är beläget i östra delen av kasernområdet. Läget är utmärkt om ej nedan anmärkta olägenheter funnits. Utsikten från de mot öster vettande rummen är härlig, mot Vänern och Hallsberg. Utsikten från de mot väster vettande rummen liksom från sjukhusaltanen kommer dock att i en framtid erbjuda en allt annat än tilltalande anblick, nämligen över ett 125 meter långt delvis tvåvånings plåtskjul, avsett att inrymma bland annat proviantförråd även för luktspridande födoämnen, såsom sill och kabeljo. Då detta plåtskjul delvis kommer på endast 20 meters avstånd från sjukhusets ingångar, kan det nog ej undvikas att med de härstädes under en stor del av sommaren rådande västliga vindarna en viss lukt av dessa födoämnen kommer att förnimmas på sjukhuset. En annan olägenhet är, att en bod avsedd för avfall

från kokinrättningen (skolor) förlagts i västlig riktning från sjukhuset på omkring 45 meters avstånd. På samma avstånd och i samma riktning ligga avträdena. Sjukhuset är av samma typ som vid de sist kasernerade regementena och är synnerligen väl lämpat för sitt ändamål, försett med centraluppvärmning, kallt och varmt vatten samt vattenklosetter. Uppvärmningen sker med ånga. En olägenhet visade sig dock genast vid inryckningen — det är för litet. Regementschefen har därför redan ingått till sjukvårdsstyrelsen med anhållan om åtgärders vidtagande häremot. Särskilt behövas lokaler för epidemiskt sjuka och för lindrigare sjuka, som ej lämpligen kunna vårdas i kasern men för vilka vård ej kan beredas å sjukhuset. På grund av den trånga beläggningen — kasern nr 3 är ännu ej färdig — kunna ej några lokaler i kasernerna upplåtas åt sjukvården. Lindrigt febersjuka med hals- och lufttröskatarrer måste vårdas i kasern tillsammans med sina friska kamrater, en naturligen mycket olämplig åtgärd, som sannolikt kommer att hämna sig genom ökad sjuklighet. Vänersborg äger endast ett gammalt särdeles otidsenligt epidemisjukhus och smittsamt sjuka måste ofta sändas till epidemisjukhus i Trollhättan. På grund av strid om plats för nytt epidemisjukhus mellan staden Vänersborg och länets farsotskommitté har frågan om byggandet av nytt epidemisjukhus uppskjutits. På grund av överbefolkning i staden kunna inga lägenheter i staden få disponeras till sjuklokaler.

I ångpannehuset ha inretts tvenne formalinkammare. Uppvärmningen av kamflänselementen och insläppande av ånga i kamrarna sker direkt från den för kokinrättningen avsedda ångpannan, varigenom man alltid är tillförsäkrad den för en verksam desinfektion lämpliga temperaturen och fuktigheten. Formalinångornas genomträngningsförmåga är ju ej synnerligen stor, men genom att utbreda persedlarna så mycket som möjligt, så att alla delar komma i beröring med ångorna, kan desinfektionen bli fullt effektiv.

Under en veckolång fälttjänstövning i oktober hade jag tillfälle att göra en del erfarenhetsrön angående förbinderivagn m/1915. Anspänningen är särdeles utmärkt. Under manövern prövades vagnen i särdeles oländig terräng, där den utan svårighet framforslades av hästarna i motsats mot förhållandet var med bataljförbinderivagn m/74—04. Kuskbocken, med sittplats för läkaren, är placerad för högt över bottenbrädan, den saknar ordentligt ryggstöd, genom vilka olägenheter en längre åktur blir mycket tröttande. Avsikten att förbinderivagnen skall kunna användas såsom sjuktransportvagn har nödvändiggjort en helt annan inredning än för bataljförbinderivagn m/74—04. En olägenhet med den nya packningsplanen är att »medicinlådan» placerats så långt in, att det under marscher bjuder stora svårigheter att vid kortare raster komma åt möjligen behövlig medicin. Detta kan dock lätt avhjälpas därigenom att i lådan för den dagliga sjukvården placeras några tabletrör eventuellt några mindre flaskor. Även såsom sjuktransportvagn prövades vagnen. Enligt de åkandes åsikt var skakningen obetydlig på jämn väg, men på backiga, steniga vägar var den outhärdlig. Att märka är att vagnen var alldeles ny och fjädrarna, särskilt de bakre, betydligt hårda, vadan det torde finnas hopp att denna olägenhet försvinner med vagnens begagnande. Fråga torde vara, om ej ett på långt avstånd synligt rött kors bör anbringas även på presenningens översida. Flera regementens sjukvårdsavdelningar kunna ju uppträda tillsammans och denna vagnkolonn kan bli föremål för en obehaglig uppmärksamhet från flygares sida — Ett par stänger till exempel av bamburör med metallhylsor för resande av förbandstält i trakter, där man ej kan komma i tillfälle att hugga

slanor för detta ändamål, skulle obetydligt öka vagnens tyngd men vara särdeles nyttiga. De kunde lämpligen placeras bredvid bärstängerna på vagnens sida.

(Cedergren.)

Meningit epidemien vid Västgöta regemente hösten 1916.

Epidemien omfattade fyra fall.

Fall 1. Värnpliktige W. å 9. kompaniet, 20 år, som varit i hemmet i Sparlösa på två dagars permission, kände sig efter återkomsten till Axvall den 27 november omkring kl. 10 e. m. illamående: han hade magsmärtor, vilka han tillskrev överdrivet kaffedrickande i hemorten, samt huvudvärk. Under natten inställde sig kräkningar. På morgonsidan blev patienten sanslös och infördes i detta tillstånd till sjukhuset kl. 5,30 f. m., symtomen voro då följande: omtöckning, crihydrencephalique, nackstyvhet, starkt spänd buk. Temperaturen 38.8°. Puls 140. En halvtimme senare koma. Vid 10-tiden Cheyne-Stokes andningstyp. Exitus letalis kl. 12 middag.

Obduktion företogs ej.

Fall 2. Värnpliktige L., 11. kompaniet, 21 år, insjuknade den 2 december med huvudvärk, smärtor i bröstet, temperatur 38.4°. Patienten intogs på sjukhuset vid 10-tiden på f. m. Vid 5-tiden på e. m. inställde sig försämring: kallsvett, påfallande blekhet, kräkningar, lindrig omtöckning. Kl. 6 e. m. ytterligare försämring: patienten klagar högljutt över smärtor, vilka han i sitt omtöcknade tillstånd ej kan klart lokalisera, ligger med benen uppdragna mot buken, ömmar starkt över buken dels över epigastrium dels över cæcumtrakten, défense musculaire av måttlig grad, uppräknig av gulgröna massor; puls liten, hastig, efter kamferinjektion 80; temperaturen 39.5°; ingen nackstyvhet. På grund av misstänkt peritonit avpolleterades patienten vid 8-tiden på aftonen till Lidköpings lasarett. Under den omkring 1 1/2 timma långa järnvägsresan inställde sig medvetslöshet och nackstyvhet. Låg sedan medvetslös i 3 dygn. Efter uppvaknandet lindrig dubbelsidig acusticusförflamning, vilken var alldeles försvunnen, då patienten i början av januari återkom till regementet.

Fall 3. Värnpliktige J., 5. kompaniet, 20 år, intogs den 7 december å sjukhus för feber (39.6°), »värk i hela kroppen», intet från hals-, lungor eller hjärta. Vid undersökning kl. 11 f. m. puls 140, klagar över värk i vadorna; ingen omtöckning, ingen nackstyvhet. — Kl. 5 e. m.: sensoriet omtöcknat; nackstyvhet; styvhet i nedre extremiteternas ledgångar; temperatur 40.6°.

Kl. 7 e. m. lumbalpunktion, 30—40 kcm. svagt grumlig, gråaktig vätska, tryck 200 mm. Buken spänd, indragen. Kräkningar. Respiration ytlig. Puls 120. Under följande dag (den 8 december) inträffade ett kortare upplärande av sensoriet. Temperaturen 38.8—38.6°. På eftermiddagen blev patienten mycket orolig, fick konvulsioner, lokaliserade till övre extremiteterna.

Den 9 december. Tillstånd oförändrat. Temperatur 38.7—38.8°.

Den 10 december. Kl. 3,30 e. m. lungödem., kl. 6,30 e. m. exitus letalis. Obduktion företogs ej.

Fall 4. Värnpliktige M., 20 år, 12 kompaniet, inställde sig den 18 december å sjukvisitationen, klagande över huvudvärk, »ont i halsen». Temperatur 37.9°. Lindrig rodnad i halsen, inga beläggningar, inga utslag. Difteriprov negativt. Isoleras å sjukhuset.

19 december. Ömhet i kroppen, verkar något slö, huvudvärk fortfar fastän ej så intensiv; ingen uttalad nackstyvhet men en egendomlig fjädrande förnimmelse

vid böjning av huvudet, Kerningssymtom ej uttalat; ingen indragning av buken, kräkningar; ingen omtöckning av sensoriet. Lumbalpunktion visade 40 kcm. grumlig vätska, ej stående under synnerligen högt tryck. — Insprutning av 40 kcm. meningokokkserum intraspinalt. Morfin. Isblåsa.

20 december. Klagar ej så mycket över huvudvärk, men markerar smärta över ryggraden i höjd med injektionsstället. Ingen omtöckning (lär ha varit något omtöcknad under natten), inga kräkningar. Patienten ligger på sidan med uppdragna ben; Kerningssymton och nackstyvhet tydligt uttalade. Vid lumbalpunktion för insprutning av 40 kcm. serum befanns cerebrospinalvätskan vara mindre grumlig.

21 december. Obetydlig huvudvärk. Fullt klar. Begär mat, skämtar. Insprutning av 40 kcm. serum. Cerebrospinalvätska fullt klar. Temperatur 38.5°—38.7°. På e. m. inställde sig facialispares: patienten kunde ej sluta vänster öga, hudveckan i ansiktets vänstra halva svagare uttalade, deviation av munvinkeln vid rörelse, svalgbesvär (drycken går ut genom näsan). Något senare abducensförlamning: dubbelbilder.

22 december. Temperaturen 30.8—39.9°. Herpes labialis. Intet från hjärta eller lungor, ingen album. i urinen. Patientens allmäntillstånd förbättrades sedermera alltmera. Febern sjönk lytiskt efter att i fyra dagar ha stått vid 39°.

5 januari. Abducensförlamning obetydlig. Facialisförlamning på återgång; patienten kan ännu ej sluta ögat; gomsegelsförlamning borta.

13 januari. Abducenspares försvunnen. Facialispares kvarstår delvis.

Av dessa fyra fall ha de tre första inträffat under regementets förläggning å Axvall, det sista efter inryckningen i Vänersborg. De kompanier, bland vilka fallen 1 och 2 inträffade, lågo i östra förläggningsområdet (f. d. Skaraborgs lägret) i olika baracker. Fallet 3 inträffade i västra förläggningsområdet (Västgöta lägret). Fall 4 inträffade i ett mindre logement (belagt med 22 man) i de nyuppförda kaserterna i Vänersborg.

Serum kom ej till användning vid fall 1 och 3, emedan sådant saknades i Axvall och expedieringen från Stockholm genom något misstag blev fel utförd, så att det ankom först ungefär samtidigt med fallet 3:s död. I fallen 2 och 4 användes serum.

De insjuknades kläder och sängutredningar samt liggplatsens omgivning underkastades noggrann desinfektion. Ingen desinfektion av lokalerna i deras helhet företogs, emedan detta på grund av virus labila beskaffenhet ej ansågs nödvändigt.

Alla de insjuknades logementskamrater isolerades strängt, så att de ej på minsta sätt blevo i tillfälle att överföra smitta: de förlades, utspisades och övades särskilt, disk av deras matskålar etc. förrättades inom förläggningsplatsen. Isoleringen i Vänersborg var så mycket lättare genomförd, som hela det kompani, för vilket fallet inträffade, var permitterat med undantag av den sjukes logementskamrater, vilka fingo 14 dagars isolering, en tid, som bestämdes i samråd med docent Kling. Halsprov togos på alla dessa, men under julbrådskan expedierades tyvärr skålarne med proven så långsamt, att de ytterst känsliga meningokokkerna, om sådana funnits, hade hunnit att förstöras. Hela den innevarande styrkan — befäl som trupp — ympades 2 gånger med åtta dagars mellanrum med meningokokkvaccin. Den första ympningen ägde rum den 13 och 14 december och hade den senast insjuknade (fall 4) således ympats endast en gång. Om denna vaccinering eller andra ännu obekanta omständigheter vid sjukdomens utbredning varit orsak till epidemiens utslocknande — intet fall har nu förekommit på en månad —

torde väl framtida erfarenheter med vaccinering mot meningitis-epidemien få av- göra. Anmärkningsvärt är, att den ganska häftiga meningitepidemien på Västgöta regemente 1915 genast upphörde sedan näs-svalgspolning med 1 % vätesuperoxid företagits på hela styrkan. — Även under denna epidemi fick hela styrkan företa- taga noggranna halssköljningar.

Varifrån smittan införts har ej med säkerhet kunnat utredas, men efter vad jag hört, lär ett fall av meningitis epidemica — enligt läkarutsago — ha inträffat i Sparlösa socken i närheten av den först insjuknades hem. Trots upprepade skrivelser till pastorsämbete och provinsialläkare, som uppgives ha skött den sjuka, har jag ej fått svar från någondera angående denna sak. (*Cedergren.*)

Skaraborgs regemente.

Allmänna hälsotillståndet har i motsats till under förra året varit gott, och detta gäller i synnerhet sista hälften av året. Meningitis, som under 1915 upp- trädde i en vår- och en höstepidemi och varav några kvarlägo under januari må- nad 1916, har under året ej uppträtt å förlägningsplatsen.

Däremot insjuknade en man under tjänstledighet i Varatrakten och dog under loppet av ett dygn i symtom, som tydde på en meningitis epidemica; en annan insjuknade under vinterövningarna å Frösön. Båda tillhörde I. 6-kontingenten.

Av övriga epidemiska sjukdomar har endast ett fåtal förekommit.

Att hälsotillståndet så avsevärt förbättrats under det gångna året, måste till- skrivas i mycket hög grad förläggningen, vilken under 1915 tidvis ej uppgick till mer än 6 å 7 kbm:s luftrymd pr man, men under det gångna året sällan under- stigit 12—14 kbm. Dessutom ha trätofflor anskaffats, och truppen därigenom kunnat hålla sig torr om fötterna under fritid.

Regementets sjukpaviljong med ett 20-tal sängar är absolut otillräcklig, även om truppstyrkan skulle nedgå till 1 000 man, då man måste försöka isolera från logementen alla anginor, bronchiter, feber m. fl. En enklare sjukbarack, som un- der vintern nöjaktigt kan uppvärmas, bör uppföras på omkring 30 sängar. Här- igenom skulle antalet av dem, som kunna mottagas å sjukrum, militärsjukhuset och epidemisjukhuset, ej komma att överstiga 8 % av styrkan under rekrytskolan och vid regementsövningarna ej ens uppgå till 4 %.

Rekryteringen av sjukvårdsmanskapet lämnar mycket övrigt att önska. Så t. ex. uttagas vanligen av kompanicheferna de sämsta i klassen till sjukvårdsbe- ställningsmän, sällan frivilliga, och detta gör att kvalitéen bland sjukvårdsmanska- pet är mycket låg. För närvarande finnes en furirsbeställning och en volontär- beställning lediga.

Revaccination har utförts på samtliga rekryter, endast en vägrade på grund av religiösa skäl, men ställdes inför krigsrätt och ådömdes 10 kr. böter.

Resultatet har varit gott med omkring 71 % positivreaktion.

(*Gertzén.*)

Älvsborgs regemente.

Hälsotillståndet var vid regementet under årets första månader mindre till- fredsställande. Under tiden $\frac{3}{1}$ — $\frac{10}{3}$ inträffade icke mindre än 236 fall av pås- sjuka och huvudsakligen under förra hälften av mars 271 fall av influensa.

I mars månad inträffade 4 fall av epidemisk hjärnhinneinflammation, varefter hela regementets personal behandlades med meningokokkvaccin från statsmedicinska anstalten i Stockholm med det lyckliga resultat, att sjukdomen ej fick ytterligare spridning, oaktat det bakteriologiskt kunde påvisas, att ett stort antal friska bacillbärare — vilka naturligtvis genast isolerades — funnos inom de kompanier, där sjukdomsfallen inträffat.

Då det är förenat med stora svårigheter att transportera prov för meningokokkundersökningar, vore det av stor betydelse, om överenskommelse kunde träffas med dr C. O. Forselius i Göteborg, att, i händelse av meningitisepidemi vid något av III. arméfördelningens truppförband, de bakteriologiska undersökningarna finge utföras vid Sahlgrenska sjukhusets bakteriologiska laboratorium.

I juni månad inträffade 5 fall av paratyfus, vilka inremitterades till epidemi-sjukhuset i Borås, där en av dem avled på grund av ett perforerande tarmsår. Alla paratyfussfallen inträffade på 8. kompaniet och kunde smittans ursprung ej utrönas.

Största antalet sjukskrivna under år 1916 var 222 man, den 9 mars.

Under året har regementets nya sjukhus tagits i bruk. Sjukhuset gör med sina höga och luftiga sjukrum och sina rymliga trappor och korridorer ett mycket gott intryck. Möbleringen är gedigen och praktisk och operationsrummet är synnerligen trevligt och försett med en förstklassig instrumentutredning. Såväl å vinden som i källaren äro förrådsrum anordnade, men har det för mobiliseringsförrådet avsedda källarutrymmet ej kunnat tagas i anspråk för detta ändamål på grund av den därstädes rådande fukten.

Som emellertid var att vänta har utrymmet å sjukhuset visat sig vara otillräckligt för regementets behov.

Vid tider med större sjuklighet ha sålunda sjukrum måst anordnas i flera logement, varigenom stora svårigheter uppstå.

För att råda bot för dessa olägenheter har förslag väckts att nedtaga regementets gamla sjukhus å Fristadhed och uppföra detsamma på en i sjukhusets närhet befintlig, synnerligen välbelägen byggnadsplats.

På grund av att så många äldre årsklasser varit inkallade till krigstjänstgöring och landstormsövningar har antalet vid efterbesiktning kasserade värnpliktige varit ovanligt stort, i det att icke mindre än 124 värnpliktige blivit förklarade oförmögna till vidare krigstjänst, under det att 111 överförts till icke vapenföra.

Under året ha 5 dödsfall inträffat bland manskapet, 1 av tuberkulos, 1 av lungemfysem, 1 av lunginflammation, 1 av paratyfus samt 1 av bukhinneinflammation (blindtarm). (*Wahlstedt.*)

Bohusläns regemente.

Hälsotillståndet vid Bohusläns regemente har under det första halvåret av 1916 varit mycket dåligt. Därtill har säkerligen i väsentlig grad bidragit den omständigheten, att större delen av Västgöta regemente under denna tid var förlagd till Uddevalla, varigenom överbefolkning inom kasernerna med alla dess följder uppkom. De epidemiska sjukdomarne grasserade våldsamt. Difterifallen uppgingo till närmare 60, morbilli och rubeola till något hundratal och den epidemiska parotiten till mer än 300. De sjukanmäldas antal utgjorde en dag i början av mars 409 man, men höll sig i allmänhet till omkring 300 för att slutligen sjunka till någorlunda normalt antal, sedan Västgöta regemente lämnat garnisonsorten. Åtskilliga dödsfall äro emellertid på grund av de ogynnsamma förhållandena att beklaga.

Vaccinationen har på hösten försiggått utan de förut vanliga slitningarne, tack vare förnuftiga bestämmelser, och har visat det glädjande resultatet att koppor slagit an hos 100 % av de stamanställda och hos 97.5 % av de värnpliktige. Hela antalet revaccinerade uppgick till 1 001 man.

Vad som f. n. för sjukvården vid regementet är av det mest trängande behov, är en isoleringsbarack för epidemiska sjukdomar. Staden Uddevalla har föreslagit, att det vid regementets inflyttning ingångna avtalet om mottagande av epidemiskt sjuka å stadens epidemisjukhus skulle annulleras. När detta förslag ej kunde godkännas har man tillgripit metoden att öka sjukhusavgiften, vilken f. n. uppgår till kr. 3.50 pr dag, men ingen garanti finnes för att den vilken stund som helst ökas till dubbla beloppet. Dessutom möter det alltid svårigheter av annan art vid remitterande av patienter till nämnda sjukhus. Därför bör den militära sjukvården sättas i tillfälle att själv behandla dessa sjukdomsfall.

Landstinget i Göteborgs och Bohus län har för år 1917 bestämt, att alla värnpliktiga, som ej hava en årlig inkomst av 1 500 kr. eller en förmögenhet av 6 000 kr., må mottagas på dess sjukvårdsanstalter för 0.60 kr. om dagen. Övriga få betala 1 kr. Infordrandet av dessa uppgifter från taxeringsmyndigheterna har till en viss grad ökat göromålen å regementsläkarexpeditionen.

(Rosengren.)

Officersaspirantskolorna i Karlsborg.

Hälsotillståndet har varit gott i så måtto, att inga egentliga epidemier eller svårare sjukdomsfall inträffat, men åkommorna i leder, muskler och senor äro mångahanda och vålla alltför ofta hinder för tjänstgöringen, ej sällan i så hög grad, att utbildningen vid skolan måste avbrytas. Ofta nog är orsaken att söka i någon gammal ledvrickning etc., men det förefaller också, som aspiranterna alltför mycket »stå på spänn» vid övningar, tävlingar m. m. Sjukvårdarna böra vara särskilt pålitliga och förfarna. Klosetten å sjukavdelningen bör vara bättre ventilerad.

(Hedborg.)

Livregementets husarer.

Allmänna hälsotillståndet har varit gott. Under året ha inträffat två fall av epidemisk meningit, bägge med dödlig utgång. Dessutom ha som vanligt under de senare åren förekommit fall av difteri, alla av lindrig beskaffenhet, alla bakteriologiskt konstaterade. Hos några saknades symtom från tonsillerna; däremot gav heshet anledning till laryngoskopisk undersökning, varvid på stämbanden upptäcktes grågula difteritiska beläggningar.

Bland de nyinkallade bevärningsrekryterna förekommo åtskilliga särdeles spensliga ynglingar med kroppsvikt betydligt understigande den för stamanställda föreskrivna. Det förefaller som om hos en del inskrivningsnämnder den åsikten gjorde sig gällande att mycket låg kroppsvikt och spenslig gestalt ej vore hinder för uttagning till kavalleriet utan snarare en fördel för ryttaren. Föreskrift om minimumvikt, liknande den för fast anställda, torde därför möjligen vara behöfvlig.

Rekryteringen av sjukvårdsbeställningsmän har fortfarande varit mycket god. Deras nit och intresse äro värda allt beröm; puts och ordning inom sjukhuset äro mönstergilla. *(K. K. Pettersson.)*

Göta artilleriregemente.

Hälsotillståndet under året vid regementet kan betecknas som gott, om man undantager 1. kvartalets höga sjuknumerär, orsakad av tät förläggning och betingad huvudsakligen av katarrala sjukdomar i luftvägarna jämte en påssjukepidemi.

Av övriga epidemiska sjukdomar hava endast sporadiska fall förekommit.

Angående kasernens hygien äro förut framställda anmärkningar berörande uppvärmning, belysning (selas!), nattklosetter, brist på torkrum för persedlar etc. fortfarande aktuella.

Sjukhusets brister äro likaledes icke avhjälpta och utrymme för sjukrumssjuka (enl. Tjänst. Regl. § 133) har måst anskaffas i lokaler eljest avsedda för övningar och skolor, orsakande trängsel för dessa och stort besvär för sjukvårdspersonalen, som haft att förrätta arbete och transportera förnödenheter till rätt långt från varandra belägna lokaler.

Rekrytering av sjukvårdsmanskap är synnerligen svår och materialet svagt, vilket även torde kunna sägas om rekryteringen i allmänhet vid regementet.

(Neuman.)

Karlsborgs artilleribataljon.

Hälsotillståndet vid bataljonen har varit gott. Inga epidemiska sjukdomar ha förekommit med undantag för påssjuka samt under jan. och febr. ett flertal fall av influensa.

Ett stort antal värnpliktiga har under året överförts till icke vapenföra, beroende på att till fästningsartilleriet ofta uttagas värnpliktiga med svag kroppskonstitution och med smärre kroppsfel. (Lillieroth.)

Göta ingenjörkår.

Hälsotillståndet var under årets första månader ingalunda tillfredsställande, men sedermera någorlunda gott.

Influensa förekom alltmänt i januari.

Epidemisk meningit, som under november och december föregående år uppträdde med fem fall, fortsatte under januari och februari med tre fall. Visserligen följde icke något dödsfall, men fem av dessa åtta fall medförde komplikationer från nervsystemet, nämligen: blindhet eller scotom, nedsatt synskärpa, dövhet eller pareser, varigenom tre måste frikallas, en överföras till icke vapenför och en förklaras för tillfället oduglig till krigstjänst och invaliditetsersättning sökas. Efter februari har intet fall visat sig vid kåren, men då ett fall yppades i maj inom övriga garnisonen blev även ingenjörkårens manskap då ympat med meningokokkvaccin (prof. Pettersson från statsmedicinska anstalten).

Difteri av relativ lindrig art har förekommit då och då med enstaka eller spridda fall, inalles 17 under året.

I april under det s. k. övningsuppehållet blevo både samtliga logement och kompaniförråd enligt kårchefens bestämmelse smittrenade med formalinånga.

Tjänstgöringsreglementets många hälsovårdsföreskrifter äro icke lätta att tillämpa i alla sina detaljer, särskilt gäller detta gamla och oföränderliga kaserner, som därför borde beläggas betydligt mindre tätt, än vad hittills varit vanligt.

Åtskilliga av volontärrekryterna 1915 hava på grund av sjukdom ej kunnat utbildas. Av bevärringsrekryterna 1915 — 350 till antalet — ha icke mindre än 50 av hälsoskäl erhållit ändrade värnpliktsförhållanden och av årets 250 redan så många som 25. I år äro ej mer än ett tiotal volontärrekryter anställda, de flesta relativt svaga; denna volontärbrist vållar bland annat svårigheter att 1917 erhålla några rekryter för utbildning till sjukvårdare; bestämmelser böra utfärdas, hur härmed skall förfaras.

Årets värnpliktiga hava besiktigats och undersökts i november och tillfrågats angående föregående sjukdomar; resultatet är antecknat för var man i liggare för vart kompani.

Beträffande numer anbefalld anteckning om resultatet i inskrivningsböckerna borde det — då två gånger upprepad ympning är eventuellt ålagd och anses gälla för positivt resultat — vara tillräckligt att i inskrivningsboken endast anteckna t. ex. »revaccinerad 1916», i synnerhet som förda ympningsjournaler i övrigt lämna erforderlig detaljupplysning för var man.

Sjukavdelningen förses för närvarande med vattenledning, bättre belysning (Viktorialampor) och skall erhålla linoleummattor å golven. (*Hedborg.*)

Intendenturkompaniet i Karlsborg.

Hälsotillståndet vid kompaniet har varit jämförelsevis gott. Av epidemiska sjukdomar ha förekommit epidemisk hjärnhinneinflammation med 3 fall, därav ett förorsakade kvarstående invaliditet; dessutom påssjuka samt under januari—mars ett flertal fall av influensa.

Förläggningen har tidvis varit synnerligen trång; kasernen som är inredd till sommarförläggning för omkring 90 man, har vissa tider måst hysa omkring 300 man. (*Lillieroth.*)

Göta trängkår.

Allmänna hälsotillståndet under det gångna året har varit gott. Inga epidemier hava förekommit. Trängkårens sjukavdelning är fortfarande provisoriskt inrymd på militärsjukhuset. Såsom jag förut flera gånger framhållit, är det för sjukvårdens rationella skötsel av stort behov att få en särskild sjukavdelning för trängkåren snarast ordnad, och bör den vara helt och hållet skild från militärsjukhuset. De hygieniska förhållandena hava varit tillfredsställande såväl inom som utom hus. Någon klagan på mathållningen har aldrig förekommit, utan maten har varit god, tillräcklig och till allas belåtenhet. Torkrum saknas i trängkårens kaserner. Följden härav är, att manskapets kläder under regniga dagar uthängas i korridorer och logement, vilket ej kan vara lämpligt. (*Schildt.*)

Garnisonssjukhuset i Karlsborg.

Fördelarna av föregående år vidtagen modernisering av sjukhus: paviljongernas inredning framträda allt tydligare; önskvärt vore dock att erhålla följande komplettering: elektrisk belysning införd överallt — för närvarande användas lampor i ena paviljongen — röntgenapparat samt tidsenliga sterilisationsapparater, vilka

tyvärr fortfarande saknas. Nu måste t. ex. för en medelmåttig operation sterilisation företagas i två omgångar.

Beträffande förvaltningen äro anslagen med nuvarande dyrtidspris otillräckliga, en höjning är därför begärd för följande år; nyanskaffning har måst anstå beträffande alla persedlar; slitaet har dels därigenom, dels genom livlig omsättning å sjukhuset varit betydligt, särskilt anslag för nyanskaffning bör begäras.

Sjukvården har varit nöjaktig, eleverna hava i allmänhet visat gott uppförande och intresse för tjänsten. En extra sjuksköterska måste anställas under årets sex första månader. Inalles ha vårdats nära 900 sjuka, lägst 11 högst 78 pr dag, med 13 sjukdagar medeltal och 128 som maximum. Utbildning har lämnats ej blott som vanligt till stamanställda rekryter och volontärer utan ock till fem värnpliktiga, som kommenderats till sjukhuset; undervisningen har med ett undantag givit tillfredsställande resultat. En värnpliktig tandläkare har under året haft tandklinik å sjukhuset för garnisonen och utfört ett omfattande och förtjänstfullt arbete. För sjukhusets drift (för centraluppvärmningen och köket) har direktionen måst från truppförbanden rekvirera två handräckningsmän; enär dessa ständigt äro för sjukhuset erforderliga, borde de tilldelas sjukhuset allt framgent.

(Hedborg.)

Militärsjukhuset i Skövde.

Under år 1916 har sjukantalet betydligt understigit föregående års, beroende dels därpå, att inga svårare epidemier förekommit och dels därpå, att hälsotillståndet vid härvarande truppförband varit betydligt bättre än under 1915, detta särskilt vad I. 9 beträffar. Pneumoniernas antal har varit mindre än vanligt och endast 2 hava däri avlidit, ett fall av dessa komplicerat med empyem och därför tidigt opererat, men den sjuka avled dock dagen därpå i den svåra intoxicationen. Ett fall komplicerades med meningitis, som vid lumbalpunktion visade sig vara pneumococcmeningitis och som efter några dagar gick till hälsa.

Utrustningen av sjukhuset har förbättrats med en förstklassig autoklav och har man härigenom sluppit remittera operativa fall till civilsjukhus. En stor brist återstår ännu att fylla med avseende på sjukhusutrustningen, nämligen saknandet av en röntgenapparat, och svårigheten att rätt diagnostisera och behandla sjukdomsfallen utan röntgen ligger i öppen dag. Dessutom äro patienterna under nuvarande förhållanden vid våra civila sjukhus vanda vid röntgenundersökningar i stor utsträckning och komma ständigt med begäran att få resa till sådant sjukhus för att därstädes genom röntgenundersökning få sin sjukdom diagnostiserad m. m. Härigenom måste militärsjukhusets anseende i de sjukas uppfattning betydligt sjunka i jämförelse med de civila sjukhusens. En annan kännbar brist ligger i saknad av obduktionslokal, likbod samt desinfektionsugn. Göta trängkärs mottagnings- och sjukavdelning bör förflyttas från sjukhuset till en särskild paviljong och i denna kunde inrättas ovannämnda rum. Dessutom bör även en särskild köksavdelning för sjukhuset inrättas i ovan nämnda paviljong, då olägenheter med matens utportionerande i de små teköken ständigt göra sig gällande, och bullret härifrån betydligt stör de svårt sjuka.

Angående personalen borde 2 äldre sjukvårdsbeställningsmän, helst furirer, kommenderas för hela året som översjukvaktare på de båda avdelningarna. Under juli, augusti och september, då sjukvårdssoldatskolan pågår härstädes, har ej på

flera år funnits utbildade sjukvaktare, utan har man måst hjälpa sig med dessa i sjukvården fullständigt okunniga personer. (*Gertzén.*)

IV. arméfördelningen.

Sistförflutna år erhöll arméfördelningschefen genom 1914 års senare riksdags beslut till sitt förfogande fältläkare på stat för bestridande av fördelningsläkartjänsten inom arméfördelningen. Det första året av fördelningsläkarens verksamhet har huvudsakligen varit upptaget av organisationsarbete inom detaljen ifråga.

Genom särskilt brev anvisades av Kungl. Maj:t medel till anskaffande av hylor och registerfack, varjämte samtidigt anskaffades erforderliga handlingar för avd. V:s expedition.

Personalfördelningen av krigsbefattningar har reviderats och samtliga planer för krigssjukhusen inom arméfördelningsområdet enligt den nya krigssjukvårdsplanen utarbetats eller omarbetats vid vissa underställda truppförband. De äro för närvarande under bearbetning inom arméfördelningsstaben.

Beträffande utbildningen av sjukvårdsmanskapet har vid företagna inspektioner vikten av trupphygienens betydelse särskilt betonats, och har fullständigare bestämmelser härutinnan även kommit till synes i den nytgivna »Instruktion för manskapsutbildningen vid trängtruppernas sjukvårdskompanier».

I årets arméfördelningsfältövning, första omgången, deltog av sjukvårds- och veterinärpersonal förutom fördelningsläkaren en bataljonsläkare och en regementsveterinär.

Trupphygien har varit föremål för arméfördelningschefens uppmärksamhet såväl vid särskilda visitationer som även i samband med inspektioner för annat ändamål. Det synes som om särskilda sundhetsinspektioner numera knappast fyllde den uppgift, som förr tillkom dem; med utbildningstidens nuvarande längd och läkarpersonalens fortgående tjänstgöring uppmärksammas trupp- och kasernhygien fullgott och är föremål för särskilt intresse från chefers och tjänstegrengschefers sida. Höjandet av densamma blir numera huvudsakligen en fråga, beroende på de penningförvaltande statsorganens medelsanvisning.

Uppmärksamhet har under året ägnats särskilt sjukvårdsarbetet vid garnisons-sjukhuset härstädes, och ett flertal åtgärder till dess förbättring hava vidtagits såväl av chefläkaren, som av arméfördelningschefen. Förberedande åtgärder hava verkställts med hänsyn till behovet av enhetliga föreskrifter rörande dels sättet för den dagliga sjukvårdens handhavande vid truppförbanden, dels förvaltnings- och expeditiönsärendenas handläggning å deras sjukvårdsexpeditioner.

(*Erhardt.*)

Svea livgarde.

En ganska avsevärd sjuklighet har varit rådande vid regementet under månaderna januari—april, då som vanligt influensa, påssjuka och röda hund härjade, isynnerhet bland rekryter och värnpliktigt manskap.

Difteri och scharlakansfeber hava under året uppträtt utan att dock få karaktären av någon egentlig epidemi och utan att medföra något dödsfall. De under föregående år såsom komplikationer till då härjande svåra influensaepidemi talrikt

uppträdande fallen av lung- och lungsäcksinflammation hava innevarande år inskränkt sig till ett obetydligt antal av lindrig natur. Under årets övriga månader har sjukligheten inom kasern hållit sig inom måttliga gränser. Behovet av såväl tillökning som förbättring av de nuvarande sjukvårdslokalerna har under det gångna året gjort sig ännu mera gällande, och har fördenskull förslag i vederbörlig ordning inlämnats, avseende en fullständig omändring av nuvarande sjukhusbyggnad att till huvudsaklig del tagas i anspråk för sjukvårdens ökade behov, och vill jag för detta ändamåls snara vinnande på det kraftigaste framhålla,

1) att antalet sängplatser på sjukavdelningen för närvarande icke motsvarar behovet, och att på denna grund en stor del sjuka, som eljest med fördel skulle kunna vårdas inom kasern, nu måste avpolleteras till garnisonssjukhuset, och att av samma skäl en effektiv isolering av smittsamma sjuka (påssjuka, röda hund etc.) ej kan verkställas, då särskilda rum för de av dessa olika sjukdomar angripna ej kunna disponeras,

2) att belysningen (gas enligt Selassystem) fungerar så bristfälligt, att oaktat ständiga reparationer vissa dagar vid den tidiga morgonvisitationen fullständigt mörker råder inom olika lokaler, så att nödortförlig belysning måste åstadkommas medels gamla fotogenlampor,

3) vattenklosetter saknas, och att två gammaldags torrklosetter måste tjäna som avträden för 30—40 personer med därav alstrade olägenheter i avseende å ordnad hygien m. m.,

4) rum för undervisnings bedrivande för sjukvårdare och sjukbärare saknas, och brist råder å tillräckliga utrymmen för sjukvårdsmaterielens ändamålsenliga förvaring.

För övrigt torde påpekas, att plats saknas för förbinderivagnarnas förvaring, och att dessa för närvarande inlogerats på två olika platser, delvis ända vid Hornsberg. Vilka olägenheter härav kunna orsakas, behöver knappast framhållas.

(Lindström.)

Göta livgarde.

Under hösten hava å vinden tvenne sjukrum inrättats bredvid förrådet. Då byggnadens arkitektur m. m. icke ansetts tillåta dessas inredande i överensstämmelse med uttalade medicinska direktiv, torde de icke komma att befinnas så lyckade som önskvärt vore och vid annat förhållande måhända även varit möjligt. Sedan de tagits i bruk, torde närmare redogörelse lämnas i nästa årsberättelse.

I föregående årsberättelser påpekade missförhållanden rörande »väntrummet» (d. v. s. korridoren) på sjukavdelningen m. m. kvarstå delvis.

Belysningen är ävenledes fotfarande under den mörkare årstiden alldeles otillräcklig. (Klefberg.)

Livregementets grenadjärer.

Den anmärkningsvärda sjuklighet bland manskapet, vilken rådde under de sista månaderna av år 1915 och vilken då, och detta säkerligen med allt skäl, blev satt i samband med den stora inskränkning i utrymmet i truppens bostäder,

vilken betingades av förläggningen till regementets kaserner av I. 10:s beväringsskolor, fortsatte, såsom ock var väntat, även under de månader i början av år 1916, då nämnda beväringsskolor fortfarande var dit förlagd. Frånsett ganska betydliga epidemier av rash och påssjuka, för vilka man väl icke kan göra den trånga förläggningen ensam ansvarig, uppträdde fall av akut ledgångsreumatism, halsfluss, feber av obestämd art, katarer och variga inflammationer i mellanörat samt akuta luftrörskatarer i sådan myckenhet och under sådana förhållanden, att orsaken härtill icke kan vara att söka i annat än i en för sjukdomsalstren synnerligen gynnsam jordmån inom kasernerna, med andra ord i den trånga förläggningen. Förutom nämnda och andra sjukdomar — häribland en mindre difteri-epidemi — inträffade under sagda tid tolv fall av krupös lunginflammation, av vilka icke mindre än fyra ledde till döden. Vid dessa dödligt förlöpande fall var infektionen så stark, att man redan på dagen för insjuknandet icke kunde tänka sig annat än en sorglig utgång. Även härvid kan man icke värja sig från den tanken, att sjukdomens elakartade karaktär var att söka i de genom överbefolkningen i kasernerna uppkomna hygieniska missförhållandena.

Sedan styrkan från I. 10 i mitten av april uttryckt från etablissemnet, verkställdes en synnerligen noggrann rengöring och formalindesinfektion av samtliga manskapslogement, och under den tid, som I. 3 därefter ensamt varit förlagt i etablissemnet, kan hälsostillståndet betecknas såsom mycket gott.

Från början av november har beväringsskolorna från I. 10 åter varit förlagda till I. 3:s etablissemnet, denna gång dock med två kompanier mindre än förut. Trängseln i kasernerna har därigenom visserligen blivit i någon mån minskad, men gör sig dock fortfarande i högst betänklig grad gällande, och sjukligheten har — ännu så länge — varit, om också icke obetydlig, dock icke så avskräckande, som fallet var vid årets början.

Då inskränkningen av utrymmet i manskapslogementen, vilket efter förläggningen hit av I. 10:s beväringsskolor ej utgjort mera än 7 å 8 kbm. för man, sålunda ofrånkomligen visat sig medföra en verkligt stor fara för manskapets hälsa, anser jag mig pliktig att eftertryckligt betona nödvändigheten av, att I. 3:s etablissemnet hädanefter icke bliver taget i större anspråk för främmande truppförband, än att det bliver möjligt att uppfylla föreskrifterna i Tj. R. om det från hälsovårdssynpunkt nödvändiga minimiutrymmet av truppens bostäder, 15 kbm. för varje under längre tid förlagd man — och såsom längre tid måste väl betraktas den tidrymd av bortåt sex månader, under vilken en stor del av etablissemnet brukar tagas i anspråk för I. 10:s beväringsskolor. (*Gill.*)

Militärsjukhuset i Örebro.

De olägenheter, bestående i bristande utrymme å sjukhuset, vilka uppkommit genom förläggandet till Örebro av I. 10:s beväringsskolor och som framhållits i årsberättelsen för år 1915, göra sig helt naturligt fortfarande gällande, alldenstund varken den då föreslagna åtgärden — uppförandet av en rymlig sjukbarack — eller någon annan vidtagits för att avhjälpa dem.

Visserligen har det även detta år lyckats att få hyra ett par rum i en närbelägen gård till sjukrum för I. 10, men detta är en verklig nödfallsåtgärd, vars upprepande, med hänsyn till nämnda rums bristfälliga beskaffenhet, icke kan försvaras.

Då sjukvisitation för både I. 3 och I. 10 måste äga rum å sjukhuset, enär

någon lokal för detta ändamål icke kan avstås inom kasernerna, och då det visat sig medföra alltför stora olägenheter att förrätta sjukvisitation för båda regementena i samma rum, har den anordningen måst vidtagas, att officerssjukrummet får av I. 10 användas såsom mottagningsrum. Då nu därjämte underofficersrummet har måst tagas till bostad åt I. 10:s sjuksköterska, kan man icke längre å sjukhuset till vård mottaga en officer eller underofficer, för så vitt han icke, såsom nyligen varit fallet med en underofficer, vill bekväma sig till att ligga på en manskapssal.

Vad sålunda påpekats är ju missförhållanden, vilka på ett eller annat sätt måste avhjälpas, för så vitt sjukhuset fortfarande skall mottaga sjuka från större truppstyrkor än dem, för vilka det ursprungligen är avsett. (Gill.)

Fördelningsläkarens P. M. angående ovanstående anmärkningar:

Undersökning är genom arméfördelningschefens försorg igångsatt rörande möjligheterna att förlägga I. 10:s bevärningsrekrytskola eller delar därav till annan ort inom länet; i varje fall komma tvenne komp. av I. 10 att nästkommande vinter förläggas utom Örebro.

Övriga härmed sammanhängande frågor besvaras i samband med redogörelse i anledning av underhandskrivelse från sjukvårdsstyrelsen den 1 februari 1917, rörande behov av ökat sjukhusutrymme m. m.

Södermanlands regemente.

Sjukligheten vid regementet har under året varit mindre än under föregående år.

Vid inryckningen i april till Malmköping från Örebro, där under senare tiden av regementets förläggning talrika difterifall förekommit, inträffade även här några enstaka difterifall.

• Omfattande desinfektions- och isoleringsåtgärder vidtogos omedelbart, och har sedermera regementet varit förskonat från allvarligare smittsamma sjukdomar. Tvenne dödsfall, nämligen ett fall av akut appendicit och ett fall av empyem, ha under året inträffat, ävensom ett självmord, därvid en bevärningsman vid Malmköpings järnvägsstation kastade sig framför tåget och därvid ögonblickligen dödades.

Inga svårare olycksfall ha förekommit. Endast en lindrig skottskada vid revolverskjutning.

Sjukvårdspersonalen vid regementet är för närvarande fulltalig och av god beskaffenhet, tack vare regementschefens synnerliga tillmötesgående vid utväljandet av sjukvårdsbeställningsmän.

Såväl fält- som sjukvårdsmaterielen har under året avsevärt kompletterats.

Under årets fälttjänstövningar deltog enligt gällande instruktion för fälttjänstövningar endast en sjukbärargrupp.

För utbildningen vore det en fördel, om vid dylika övningar samtliga disponibla sjukbärare och sjukvårdspersonal vore skyldiga att delta.

Vid årets landsting ingick regementschefen med anhållan, att regementets inom länet skattskrivna personal vid vård å länets epidemisjukhus måtte komma i åtnjutande av samma förmåner som övriga i länet skattskrivna, och biföll landstinget nämnda anhållan med undantag dock för personal från de städer, Nyköping och Eskilstuna, som ej deltaga i landsting. (Lindskog.)

Vaxholms grenadjärregemente.

Hälsotillståndet vid regementet har under året varit rätt gott, bortsett från de vanliga, talrika lufttröskattarrerna. En liten epidemi av scarlatina under årets första hälft inskränkte sig till inalles 13 fall. Någon källa för dess uppkomst kunde icke vid regementet uppsåras. Sättet för dess uppträdande gjorde sannolikt, att den stod i samband med den samtidigt i hemorten (Maria och Katarina församl. i Stockholm) härjande scarlatinaepidemien, från vilken contagiet under de värnpliktiges permission sannolikt förvärvades. Från den svårartade Stockholmsepidemien med stor dödlighet skilde sig dock epidemien vid regementet genom lindrigare förlopp, ej förorsakande något dödsfall.

Sjukhuset har under året kompletterats genom inredning av de 2:ne rum 2 tr. upp (officers- och sjukvårdarerrummen), som vid sjukhusets överlämnande till regementet voro oinredda. Härigenom har sjukhusets utrymme i någon mån förbättrats, men är dock fortfarande för knappt, sedan regementet utvidgats till 3 bataljoner, samt i behov av tillbyggnad. Särskilt gör sig det bristande utrymmet kännbart i mottagningslokalerna, där arbetet vid de stora tillströmningarna av sjuk-anmälda i avsevärd grad härigenom försvåras, i all synnerhet under regements-övningarna.

Även utrymmet för epidemivård vid regementet är synnerligen knappt och i trängande behov av utvidgning och förbättring, då endast ett rum, rymmande nio sängar, för detta ändamål står till förfogande. Endast 2:ne epidemiskt sjuka samtidigt av olika art äro nog för att påkalla extra lokaler utöver de befintliga.

(Forsmark.)

Livgardet till häst.

Hälsotillståndet vid regementet måste betecknas såsom gott, särskilt under den senare delen av året. Under första kvartalet inträffade 11 fall av scarlatina, alla utan komplikationer. Enstaka fall av difteri ha förekommit under 2 och 3 kvartalet. I samband därmed måste kraftigt framhållas sjukavdelningens trångboddhet och i följd därav bristande isoleringsmöjligheter. I det enda sjukrum avdelningen disponerar måste alla observationspatienter inläggas tillsammans med andra sjuka. Att under sådana omständigheter epidemier ej uppstå, får betraktas som ren tur. Kravet på nybyggnad för sjukvården kan ej släppas.

En svårare olyckshändelse inträffade i februari månad, då under övningar på Värtan isen brast under en tropp, varvid två beväringmän drunknade. Några andra svårare olycksfall ha ej under året inträffat. — Av sjukdomsfall förtjänar följande omnämnande: Den 5 dec. infann sig värnpliktige L. på sjukavdelningen och klagade över huvudvärk. L. som inryckt till tjänstgöring den 1 nov. hade förut ej sjukrapporterat sig och varken för befäl eller kamrater klagat över några krämpor. Fullgjort sin tjänstgöring väl. På förfrågan påpekade L., att han haft stallvakt föregående natt, och ansåg själv huvudvärken bero på den tröttsamma tjänstgöringen. Sade sig förut ej besvärats av huvudvärk. Fick ett aspirinpulver, blev befriad från tjänstgöring och fick ligga på sin säng i logementet. Låg och språkade med ett par kamrater till kl. 11-tiden på f. m., då han somnade lugnt. Vid 1/2 3-tiden märkte en kamrat några rosslingar från L:s säng. L. var då blå i ansiktet och andades med svårighet. Bars upp på sjukavdelningen, men avled under transporten dit kl. 2,40 e. m. Vid obduktion konstaterades hjärnblödning på basen av ett gliom.

Förutom detta dödsfall ha två andra inträffat under året, ett i lungtuberkulos och ett i allmän sepsis, och dessutom de två förut nämnda genom drunkning.

Tacksamt bör omnämnas det intresse sekundchefen visat för manskapets trevnad genom att på allmänna lägerkassans bekostnad till sjukavdelningen låta anskaffa en del nya möbler, borddukar, sängtäcken och taylor, varigenom sjukrummet nu ter sig i ett tilltalande och prydligt skick. (*Hägg.*)

Svea artilleriregemente.

Sjukligheten vid regementet har under det förflutna året varit medelsvår.

Av epidemiska sjukdomar hava förekommit 14 fall av difteri från januari till juli på olika batterier, varför man ej kan tala om någon epidemi, vidare 4 fall av scarlatina och 8 fall av morbilli under november och december. I vardera av månaderna februari, mars och april uppträdde 1 fall av meningitis cerebrospinalis epidemica på olika batterier. Av dessa gick ett till döden, ett hade till följd absolut dövhet och ett hade obetydlig paresis till följd. Efter varje uppträdande av sjukdomen togos prov på alla i samma logement förlagda, varvid varje gång 3 å 4 man visade sig vara meningokockbärare och vilka då isolerades i sjukstugan, till dess förnyade undersökningar gävo negativt resultat. De isolerade behandlades med eucalypt.-mentolbougier.

Regementets sjukstuga har under sommaren genomgått en välbehövlig reparation, i det att sjukrum, korridorer och trappor samt behandlings- och expeditiönsrum ommålats. Gas för kokning saknas i behandlingsrummet, men torde denna brist efter skedd anmälan komma att avhjälpas. (*Otterström.*)

Positionsartilleriregementet.

Hälsotillståndet vid A. 9 har under året varit gott. Av epidemiska sjukdomar utom de vanliga halsfluss, påssjuka och influensa har förekommit ett rätt stort antal fall av difteri. Fallen hava förekommit spridda på de olika batterierna utan att i allmänhet något sammanhang emellan fallen kunnat påvisas. (*Gibson.*)

Svea ingenjörkår.

Sjukantalet var under årets 5 första månader betydligt, under juni—oktober, fränsett den vanliga stegringen i sjuksiffran under regementsövningarnas första tid i september, ovanligt lågt och under årets båda sista månader som vanligt avsevärt större i och med den nya rekrytkontingentens inryckning. Under årets första kvartal fortfor den i slutet av 1915 började scharlakansfeberepidemien, som i allt uppträdde med ett 30-tal fall. Därjämte bidrogo rubeola samt som vanligt under denna del av året halsfluss, påssjuka och influensa till att hålla sjukantalet uppe vid en avsevärd höjd. Den starka beläggningen av kårens kasern, inom vilken allt förlägningsutrymme, som möjligtvis kunde beredas, under vintern 1915—16 var taget i anspråk, gjorde givetvis sitt till att öka sjukligheten. Det

var den dubbla värnpliktsrekrytkontingenten, klasserna 1914 och 1915, samt de alltjämt pågående inkallelserna till krigstjänstgöring av äldre årsklasser, som nödvändiggjorde denna anhopning av människor inom kårens gamla och omoderna, för en långt mindre manskapsstyrka uppförda etablissement. Påfallande var som vanligt, att sjukfrekvensen bland de värnpliktiga från Norrland och framför allt från Kopparbergs inskrivningsområde var vida större än bland övriga kontingenter, framför allt de från IV. arméfördelningsområdet, vilka utvisade den avgjort minsta sjukligheten.

I mars månad inträffade i den s. k. lilla kasernen, varest 6. och delvis 4. kompanierna äro förlagda, ett fall av epidemisk cerebros spinalmeningit. Smittkällan kunde ej påvisas. Utom vanliga isolerings- och desinfektionsåtgärder företogs profalaktisk ympning av kårens sjukvårdsmanskap och de båda nämnda kompaniernas personal. Av 4. kompaniet, vilket den insjuknade tillhörde, anmälde sig 165 man till undergående av vaccination, och endast 12 avböjde sådan. De å sjukavdelningen tjänstgörande, 9 man, vaccinerades samtliga, liksom 7 man av 6. kompaniet, som anmälde sig härtill. Något ytterligare fall av sjukdomen uppträdde ej, och den sjuke tillfrisknade fullständigt utan något kvarstående men.

Endast 2 dödsfall hava under året inträffat bland kårens personal. En värnpliktig har avlidit av lungtuberkulos och en annan värnpliktig av katarral lunginflammation.

Rekryteringen av kårens fast anställda manskap har under 1916 visat sig svårare än någonsin förut. Ehuru det i möjligaste måtto prutats av på fordringarna, finnas vid årsskiftet ett stort antal vakanser. Redan förut har det visat sig förenat med svårigheter att erhålla tillräckligt antal sjukvårdsbeställningsmän med kvalifikationer för anställning i sådan egenskap, vilket bland annat visas därav, att flera av kårens sjukvårdsbeställningsmän under 1916 måst bestraffas med arrest för opålitlighet. Huru det under de år, som nu stunda, skall kunna lyckas att erhålla behöfligt antal dugliga sjukvårdssoldater, är en fråga, som i närvarande stund icke kan besvaras. Den vid kåren nyinrättade sjukvårdsfurirlönen har icke visat sig innebära tillräcklig lockelse att förmå dugliga personer bland sjukvårdsunderbefälet att rekapitulera. För egen del tror jag, att enda möjligheten att få en tillräcklig stam av goda sjukvårdsbeställningsmän liksom enda möjliga lösningen av underbefälsfrågan i dess helhet ligger uti avsevärd ökning av lönevillkoren samt införandet av rätt till civilanställning i statens tjänst efter visst antal år av oförvitlig tjänst vid något truppförband. (*Axel Wahlstedt.*)

Fälttelegrafkåren.

Sjukligheten vid kåren var under I. kvartalet rätt stor tack vare då rådande influensa och ihärdigt uppträdande påssjuka. Av scharlakansfeber uppträdde under I. kvartalet 5 fall och av difteri 2. Under hela den övriga delen av året har hälsotillståndet varit synnerligen gott.

Anmärkningsvärt är, att vid Lilla Frösunda, dit i medeltal förlagts omkring 80 man, och där särdeles enkla och obekväma förhållanden råda och luftkuben i logementet ej alls håller måttet, sjukligheten varit ytterst obetydlig.

Något som helt säkert inte spelar en ringa roll för det allmänna välbefinnandet är, att vid kåren en hel del göres för truppens trevnad, t. ex. anordnande av kårfester, därvid utom andlig spis bjudes frukt och annan vegetabilisk extraförplägnad.

Tack vare den omtänksamhet och sparsamhet, förhållandena på livsmedelsmarknaden framtvingit, har en för truppens hälsa och trevnad välgörande regim vid utspisningen blivit rådande och man slipper den vedervärdiga synen av halv-ätta portioner och tjockt tillskurna brödskivor vräkas till svinmat. Numera skäres brödet i tunna skivor eller brytes i mindre stycken och var och en får den föda han behöver och vad som blir över användes för att vid behov hjälpa upp en kommande måltid. Härvid har köksavfallet blivit helt minimalt.

Två värnpliktiga, som vid början av sin tjänstgöring simulerade ytterst dålig synförmåga, men avslöjades som fullt normalseende, blevo av krigsrätt ådömda 14 dagars vaktarrest. (*Drougge.*)

Svea Trängkår.

Hälsotillståndet vid kåren har under året varit gott, om man gör undantag för januari månad, då förutom andra sjukdomar en mängd fall av påssjuka förekom.

Av epidemiska sjukdomar hava under året två fall förekommit, ett difterifall och ett fall av epidemisk hjärnhinneinflammation, båda vårdade å Örebro stads epidemisjukhus.

Under stora delar av året har en sådan överbeläggning av manskapslogementen varit rådande, som säkert måste betecknas såsom hälsovådlig.

I januari och februari månad, med undantag av omkring tre veckor, då manskapet var ute på vinterfälttjänstövningar, var manskapsstyrkan mellan 550 och 600 man, under vilka förhållanden luftkuben pr man i logementen icke var större än omkring 7.5, vilket ju strider mot tjänstgöringsreglementets föreskrifter och särskilt under en längre tids förläggning vintertid medför större våda för manskapets hälsa än t. ex. under repetitionsövningarna på hösten, då liknande överbeläggning i regel måste förekomma men då också vid denna årstid större ventilationsmöjligheter förefinnas.

I november förlades till trängkasern, trots avstyrkande från kårens sida, två kompanier av Södermanlands regementes bevärringsrekrytskola. 1. kompaniets (bottenvåningens) lokaler ställdes till infanterikompaniernas förfogande, och 1. kompaniets manskap flyttades upp i 2. kompaniets våning (husets andra våning), vilken på så sätt uppdelades mellan de båda trängkompanierna.

Då man därjämte behövde lektionssalar för pågående skolor, blev förläggningen så trång, att luftmängden pr man i logementen icke blev större än omkring 7 kbm. och i ett par logement icke uppgick till 6.5.

Tilläggas kan, att då på nyåret 1917 en kontingent krigstjänstgörande värnpliktiga vid trängkompanierna inryckte, dessa måste förläggas till gymnastikhuset, varefter utbildning i gymnastik, som ju särskilt för bevärringsrekryter är en nog så viktig utbildningsfaktor, omöjliggjordes.

Förläggningen av Södermanlands regementes kompanier till Trängens kasern har således, som synes, medfört stora olägenheter för såväl de inhysta som för trängkåren.

En annan olägenhet inom kasern, som här måste kraftigt betonas, är saknaden av tork- och putsrum för manskapet. Denna brist har under de föregående åren av kårens förläggning till Örebrokasern icke gjort sig så starkt kännbar som nu under dessa sista två år, då för det första större styrkor av till krigstjänstgöring inkallade värnpliktiga legat i tjänst under ogynnsammare årstider, och för det andra vinterrepetitionsövningar för manskapet har börjat.

Här må framhållas, att åtgärder till avhjälpande av nu nämnda brist måste vidtagas, och kommer från chefen för trängkåren förslag härtill att vederbörligen framställas.

Dock kunna inga anordningar göras så länge trängkåren icke disponerar över hela kasernetablissemmentets utrymme. (*Åderman.*)

Krigsskolan.

Hälsotillståndet vid krigsskolan under det förflutna året kan sägas hava varit i det stora hela gott, dock undantaget en period under årets första kvartal, då några jämförelsevis svåra difterifall visade sig. Då en expedition till Norrland var nära förestående, måste till förhindrande av smittans spridande massundersökning företagas å kadetter och vid krigsskolan anställd personal i och för utrangering av eventuella »bacillbärare». En kadett, en logementsuppassare och en i stora köket anställd tjänarinna visade sig också vara sådana »bacillbärare» utan alla andra symtom av difteri. Hos kadetten uppträdde sedermera kliniska symtom, de övriga saknade fullständigt sådana, men fingo naturligtvis regelrätt behandling å epidemisjukstugan i Solna; hos uppassaren visade sig efter avslutad behandling ett hjärtfel (insuff. valv. mitral + dilatatio cord.), vilket kvarstod en längre tid. Isolering, remitterande av de sjuka till epidemisjukhus samt så fullständiga desinfektions- och rengöringsåtgärder som möjligt begränsade den begynnande epidemien till inalles 8 fall, därav 5 kadetter.

Före avfärden till Norrland undersöktes samtliga kadetter och ingen enda visade därvid symtom av difteri. Men under vistelsen i Norrland insjuknade dock 3 kadetter, vilka dels fingo behandling å epidemisjukhus i andra städer, dels åter-sändes till Stockholm.

Ett par av de difterisjuka kadetterna fingo sedermera jämförelsevis länge kvarstående förlamningssymtom i både armar och ben (huvudsakligen extensorerna), en hade en obetydlig men rätt ihärdig pares i gommuskulaturen, en annan så svår pares i nämnda muskler, hjärtsvaghet och i övrigt så nedsatta krafter, att han nödgades begära entledigande från pågående kurs.

De stora olägenheter, som saknaden av en desinfektionsugn vid krigsskolan vid nu nämnda tillfälle medförde, visade sig tydligare än eljest, då kostnaderna och besväret för behövlig desinfektion av sängkläder m. m. voro rätt avsevärda.

Av andra epidemiska sjukdomar uppträdde — likaledes under 1. kvartalet — en mängd influensafall, varav tvenne komplicerades med icterus, ett med krupös pneumoni och ett med varig otit och mastoidit, som fordrade trepanation av proc. mastoideus.

Under sommarövningar å västkusten uppträdde hos en kadett en utbredd tuberkulös förändring i ena lungan, vilken nödvändiggjorde hans intagande å sanatorium, möjligt först efter ungefär en månads väntan och därunder vård å krigsskolans sjukhus.

Avsevärt litet synes antalet gonorrhöiska infektioner hava varit jämfört med de flesta föregående år, antalet komplikationer var obetydligt. Ett enda fall av vid Västkusten förvärvad syfilis har konstaterats och undergått salvarsan- och kvicksilverbehandling.

Bland de yttre skador, som fordrat vård å krigsskolans sjukhus, må omnämnas tvenne rätt allvarsamma fall av hjärnskakning vid störtande från häst under

ridövning, det ena beträffande en kadett, det andra en officer, och tog rekonvalescensen hos båda ganska lång tid i anspråk.

Utom de i kvartalssjukbeskeden upptagna sjuka hava å krigsskolans sjukhus en avsevärd mängd invärtes och utvärtes åkommer undfått poliklinisk behandling — ävenledes vad beträffar vid krigsskolan anställd personal (med familjer).

Då ökning av kadettantalet under detta år förestod, har till ordnande av ökat förlägningsutrymme trenne bostadsvåningar å tillsammans 390 kvm. förändrats till kadettlogement; särskilda skåp för kappor och skodon hava anordnats i korridorerna. I västra valvsflygeln har av förutvarande mindre mässlokal anordnats en ny med tambur försedd föreläsningssal av 91 kvm. golvyta; uppvärmning av denna lokal sker med varmvatten från närliggande badinrättnings ångpanna. Utanför s. k. östra lärosalen har uppbyggts en ny uppvärmd tambur. Gamla kadettmässen är förändrad till matsal för kadetter, mässköket till diskrum och förutvarande ekonomilokal för mässen till matsal för gift kvinnlig betjäning; matsalsutrymmet har genom dessa anordningar ökats med 50 %. I oldfruns f. d. expeditionslokaler äro nya betjäningsbostäder anordnade. I parken ovanför gymnastikhuset har nyuppförts en utmärkt mässbyggnad i tvenne våningar, vilken därjämte inrymmer bostäder för föreståndarinna och betjäning samt rymliga ekonomirum; särskild centraluppvärmning med varmvatten är anordnad och ventilationsanordningarna till synes fullgoda. Stora köket är något utvidgat, gasspisar uppsatta, golvet belagt med linotol; ventilationsanordningarna äro förbättrade.

Den länge önskvärda och nödvändiga omändringen av kadetternas klosettrum å vinden i östra flygeln har äntligen kunnat utföras och motsvarar nu anordningen rimliga fordringar i hygieniskt hänseende, då torrklosetter måste användas; golvbeläggningen av stålslipad cement med asfaltbetäckning och -socklar har utförts. Självständigt avlopp och vattentillgång finnes för spolning av urinoirer och golv; klosetternas antal är tredubblat. Bredvid denna lokal har anordnats nytt sköljrum för kadetternas nattkärl; golvbeläggning liksom i klosettrummet, avlopp och vattentillgång, fasta spjälhyllor för de sköljda kärlens uppställande m. m. Bakom logementsflygeln är nyuppförd en persedelförrådsbyggnad med särskilda fack för varje kadetts persedlar. Bredvid denna byggnad är en till det yttre likadan torkkrumsbyggnad för torkning av elevernas våta persedlar nyuppförd.

Parkens omhändertagande med staket, låsta grindar samt kontroll över besökare därstädes har under året fullständigt genomförts. (*Setterblad.*)

Garnisonsajukhuset i Stockholm.

Personal. Sjukhusets ordinarie läkare- och tjänstebefattningar hava bestritts av samma personal som föregående år. Läkarkrafterna hava varit förstärkta av följande extra personal: föreståndare för polikliniken för könssjukdomar (bat. läk. G. Wigh), föreståndare för det tillfälliga röntgeninstitutet (med. lic. D. Carlsten), för vilka arvoden beretts halvårsvis genom Nådiga brev, tvenne extra underläkare (fältläkarstipendiater, kommenderade av generalfältläkaren). Även den ordinarie sköterskepersonalen har varit förstärkt under hela året med 2 extra översjuksköterskor och 2 extra undersjuksköterskor vartill medel anvisats av Kungl. Maj:t. Härjämte har under kortare perioder extra sjuksköterskor anställts av sjukhusförvaltningen. Även militär och ekonomipersonal hava under året på liknande sätt varit i någon mån förstärkta.

Sjukhusets olika avdelningar, polikliniker samt apotek. Sjukhuset har under året varit belagt med i genomsnitt 204 patienter pr dag, med maximum under februari månad (261) och minimum under juni månad (164). Verksamheten å de olika avdelningarna framgår av bifogade rapporter och besked. Å sjukhuset hava under året intagits 4 348 patienter, varav på med. avd. 1 870, på kir. avd. 1 399 samt på ven. avd. 1 079. Poliklinikerna hava besökts av i genomsnitt 90 patienter pr dag, då helgdagarna frånräknas. På öronpolikliniken hava vårdats 1 328 patienter, å tandpolikliniken 1 759 samt å polikliniken för veneriskt sjuka 1 020. Denna sistnämnda poliklinik, som under föregående år upprätthållits genom frivillig läkarkraft (med. lic. Sandman), har under året erhållit fast form därigenom att Kungl. Maj:t beviljat arvode åt föreståndaren. För sjukhusets röntgeninstitut har Kungl. Maj:t beviljat medel till eget modernt instrumentarium; kontrakt om leverans härom har uppgjorts, men ej kunnat fullgöras på grund av exportsvårigheter (tyskt fabrikat). Apotekets verksamhet har under året mångdubblats, dels på grund av uppläggandet inom garnisonssjukhuset av statens läkemedelsförråd, dels genom uppgifter sammanhängande med arméns krigsberedskap.

Sjukhusbyggnaderna. I föregående årsrapporter har jag framhållit sjukhusbyggnadernas gammalmodighet och otillräcklighet. Moderniseringar omöjliggöras även av brist på utrymme. En av de största bristerna erbjuda polikliniklokalerna. De livligt frekventerade poliklinikernas belägenhet icke blott inom sjukhusets område utan till och med i sjukhusbyggnaden försvåra också i hög grad upprätthållande av ordning inom sjukhuset. För att råda bot härför samt bereda poliklinikerna förbättrade lokaler och sjukhuset ett tillskott i utrymme har jag gjort underdånig framställning om utflyttning av poliklinikerna till Handtverkaregatan 27, vilken egendom av kronan är upplåten för sjukhusets ändamål.

Den inre tjänsten på sjukhuset. För ordnandet av denna utarbetade jag under 1913—1914 ett förslag till instruktion; jag sökte att giva denna instruktion sådan form, att den skulle kunna tjäna som stomme för ordnandet av den inre tjänsten inom ett mobiliserat krigssjukhus. Denna instruktion har under året erhållit ett viktigt tillägg i det att expeditionstjänsten ordnats på fullt militärt sätt. Andra tillägg, betingade av tillkommen personal, hava utarbetats. Sjukvårdsskolorna hava fortgått på vanligt sätt, dock har antalet sjukvårdselever varit avsevärt större än vanligt, vadan extra underbefäl härför ställts till förfogande. För värnpliktiga tandläkare har facktjänstgöring och fackutbildning varit ordnad den senare huvudsakligen under tjänstgöring på sjukhusets expeditioner.

Sjukhusets ekonomi. Den sammanlagda kostnaden för sjukhusets drift under 1916 belöper sig till 224 594.92 kr. I denna summa ingår kostnader för anskaffning av röntgeninstrumentarium 6 500 kr. samt anskaffning av värmeskap, ökad belysning och beklädnad 5 480 kr. Däremot ingå ej häri kostnader för reparationer och förbättringar (Överintendentsämbetets anslag), ej heller vissa avlöningar för sjukvårdsunderbefäl (Trängkårernas anslag). Kostnaderna för underhållsdag belöpa sig till 3.01 kr. I denna beräkning hava kostnaderna för poliklinikerna (avlöningar, medikamenter, förbandsartiklar m. m.) påförts kostnaderna å de å sjukhuset intagnas underhåll.

Brist i sjukhusets anslag. Då sjukhusets anslag beräknats efter en sjuk-tillförsel, som betydligt understiger det gångna årets, och efter marknadspriser, som gälla under normala förhållanden, har givetvis brist uppstått i sjukhusets anslag. Denna uppgår vid räkenskapsårets slut till 28 452.78 kr. eller i runt tal 29 000 kr.

Underdånig framställning om medel för täckande härav har ingått, sedan summan kunnat fastställas.

Förslag om ändring av sjukhusets finansplan. För att göra sjukhusets ekonomi mindre beroende av framför allt sjuktillförselns storlek, vilken på ett militärsjukhus ej kan beräknas med samma exakthet som på ett civilt sjukhus, har jag vid uppgörande av förslag till stat under 1918 utarbetat en helt och hållet förändrad finansplan. Enligt denna är tyngdpunkten av medeltillförseln lagd på sjukvårdersättningen, under det att sjukhusets underhållsanslag (751 c) beräknats att täcka sådana kostnader som endast obetydligt påverkats av sjuktillförselns storlek (kostnader för belysning, uppvärmning, byggnader och planteringar, skriv- och trycksaker etc.). Storleken av sjukvårdersättningen har härvid beräknats till 27 öre pr dag (från sjukvårdsanslaget) med tillägg av en summa motsvarande ersättningen för de verkliga proviantkostnaderna (från mathållningsanslaget). Denna sjukvårdersättning skulle utgå för allt på sjukhuset intaget manskap, således även för den kategori av sjuka som nu underhållas av sjukhusets anslag. (Bellander.)

Dödsorsaker.

Vpl. nr 517 Hak V. K. A. R., 24 år. J:nr 208. K.-diagnos. Otit. med. supp. ac. sin. + Mastoidit. ac. sin. + Meningit. purul. ac. + Influenta.

Inkom den $14\frac{1}{2}$ 1916 med värk i v. örat sedan 14 dagar, flytning sedan 8 dagar. Företedde nu bilden av en akut vänstersidig suppurande otit utan tecken på komplikation. Den $16\frac{1}{2}$ på e. m. en frysning. Ömhet över v. proc. mastoid. Huvudvärk särskilt i nacken. Kernig pos. Nackstyv. Lumbalpunktat grumligt, innehåller tämligen rikligt med leukocyter. Operation den $16\frac{1}{2}$ på kvällen. Uppmejsling, friläggning av duran i fossa cranii media (denna u. a.) och sinus sigmoides en cm. (även denna u. a.). Den $15\frac{1}{2}$ kaloriska provet starkt pos. Lumbaltryck 300. I punktatet leukocyter och kocker i korta kedjor. Operation den $10\frac{1}{2}$ Revision + snitt i duran + gasstrimla. Död den $20\frac{1}{2}$.

P.-A.-diagnos. Meningitis purul. basilaris + Status post operationem.

Vpl. nr 524 A. vid Flottan, 21 år. J:nr 335. K.-diagnos. Empyema pleuræ dx. p. pneum. + Erysipelas dorsi + Myocardit. chr.

Inkom den $10\frac{1}{3}$ från med. avd. där han vårdats för pneumoni sedan den $1\frac{1}{3}$. Status: allm. tillst. mycket påverkat, dyspnæ, cyanos. Puls 126, temp. 38° . H. lunga: baktill dämpning till sp. scap. Provpunktatet tunnflytande var med fibrinflockar. Hjärta: systol. blåsljud. Den $10\frac{1}{3}$ thoracocentes 1 400 cm³ vätska uttappades. I prov å densamma leukocyter och täml. rikligt med kocker i korta kedjor. Operation den $11\frac{1}{2}$. Resectio costæ IX + Thoracotomi med tömning av 2 500 cm³ tjockflytande var + Drainage. Den $15\frac{1}{3}$ Abscess kring thoracocentesstället. Incision. Den $21\frac{1}{3}$ kring thoracotomisåret en flathandstor rodnad, ansvallning utan fluktuation. Incision. Den $23\frac{1}{3}$ död.

P.-A.-diagnos. Pleurit. fibrinopurul. dx. + Pneumonia subacut. lob. omnium pulm. dx. + Abscess. lob. med. pulm. dx. + Phlegmone mediastini anter. + Hyperplasia ac. lienis + Degeneratio parenchym. organorum omnium (pæcipue myocardi) + Stat. p. operat.

N:r 545 L. vid Flottan, 22 år. J:nr 417. K.-diagnos. Vulnus contus. reg. parietal. dx. + Fractura baseos cranii.

Inkom den $3\frac{1}{4}$ på morgonen i medvetslöst tillstånd. Status: orolig, slår omkring sig vid undersökningen. Kräkning av brunaktig illaluktande vätska. På h.

hjässknölen ett 3 cm. långt krossår. Inga benskadur palpabla. Ur näsan blod. Puls 60. Död den $\frac{4}{4}$ utan att ha återfått medvetandet efter att plötsligt ha fått andningsstillestånd.

P.-A.-diagnos. *Vulnus contus. capillitii + Fractura baseos cranii + contusiones cerebri.*

Vpl. nr 400 $\frac{45}{15}$ A. vid Flottan, 20 år. J:nr 371. K.-diagnos. *Empyema pleuræ sin. + Nephritis ac.*

Inkom $\frac{21}{3}$ från med. avd. där han vårdats sedan den $\frac{11}{3}$. Status: allm. tillst. medtaget. Dyspnæ. Puls 120. H. lunga: tecken på exsudat till sp. scap. I punktatet varceller samt kedjor av diplokocker. Operation den $\frac{23}{3}$. *Resectio costæ IX sin. + Thoracotomi med tömning av 3 liter grumlig vätska. + Drainage.* Den $\frac{6}{4}$ 1 $\frac{0}{100}$ albumin i urinen, talrika korniga cylindrar. Död den $\frac{12}{4}$.

P.-A.-diagnos. *Pleuritis fibrinopurul. subac. dx. + Pneumonia subacut. lob. sup. et inf. pulm. sin. + Hyperplasia subacut. lienis + Degeneratio parenchym. organ. omn. + Status post operationem.*

Stam nr $\frac{42}{2}$ E. vid Svea Livgarde, 18 år. J:nr 437. K.-diagnos. *Empyema pleuræ dx. tbc.*

Inkom den $\frac{6}{4}$. Status: Allm. tillst. rätt gott. Puls 128 jämn, god. Temp. $39^{\circ}2$. H. lunga: tecken på exsudat till ang. scap. I punktatet varkroppar, men inga mikroorganismer. Lever nedskjuten. Operation den $\frac{7}{4}$. *Resectio costæ IX dx. + thoracotomi med uttömning av 2 liter tunt var.* Den $\frac{3}{7}$ sårtyrna missfärgade. Illaluktande väder ur såröppningen. $\frac{6}{7}$. Tillståndet försämrat. Pat. är slö och apatisk. Andningen ytlig, frekvens 36. Puls 130. Den $\frac{7}{7}$ illaluktande varflytning. Tillståndet ytterligare försämrat. Död den $\frac{8}{7}$.

P.-A.-diagnos. *Pleurit. serofibrin. hæmorrhag. sin. + Pleurit. purul. dx. + Pneumothorax dx. + Tbc. bronch. et peribronch. caseos. dx. + Bronchit. purul. sin. + Hyperplasia subacut. lienis + Degen. adipos. hepat. et renum + Status post operationem.*

Vpl. nr 72 F. Svea Art. reg., 21 år. J:nr 684. K.-diagnos. *Tuberculosis peritonei.*

Inkom den $\frac{20}{6}$. Status; ascites (Bukomfång 92.5 cm.) uppskjuten lever, näsvingeandning. Temp. $39^{\circ}7$. H. lunga: dämpning bak nedtill, lösa rassel. Den $\frac{21}{6}$. Laparocentes, uttömning av 4 liter grumlig, grön vätska. Efteråt palperas en resistens i naveltrakten. Bukomfång 87.5 cm. Bukomfång minskas så småningom till 83.5 cm. Den $\frac{11}{7}$. Kräkningar. Den $\frac{22}{7}$. Tillst. försämrat. Kräkningar. Hjärtverksamheten oregelbunden. Cyanos. Patienten är slö och apatisk. Död den $\frac{26}{7}$.

P.-A.-diagnos. *Pleurit. fibrino-purul. hæmorrhag. bilat. + tbc. pulm. dx. + peritonit. diffusa. tbc. caseosa. + tbc. intest. ten. lymphogland. retroperitoneal mediast. et bronchial.*

Stam nr 45., H., vid Göta Livg., 19 år. J:nr 502. K.-diagnos. *Pyopneumothorax dx. post pneumoniam.*

Inkom den $\frac{27}{4}$ från med. avd., där han vårdats sedan den $\frac{13}{4}$. Status; Dyspnæ, hastig puls. Temp. 39.4° . H. lunga: tympanitisk perkussionston. Hjärta och lever förskjutna. Den $\frac{27}{4}$. Thoracocentes. Luft och tunt var (300 cm³.) uttappades. (Tappningen avbröts på grund av att patienten blev illamående). Operation den $\frac{28}{4}$. *Resectio costæ IX + Thoracotomi + Drainage.* — En rondsål gulgrönt var uttömdes. Den $\frac{11}{8}$. Riklig sekretion ur såret av tjockt var. Den $\frac{14}{8}$. Tillståndet betydligt försämrat. Död den $\frac{24}{8}$.

P.-A.-diagnos. *Pyopneumothorax dx. + induratio pulm dx. + tbc. bronch.*

et peribronch. pulm. dx. + adhæsiön. pleural sin. + tbc. chron. indurat. c. cavern. et tbc. bronch. et peribronch. caseos. + bronchopneumonia caseosa pulm. sin. + Hyperplasia subacut. lienis + nephros (stad. I).

Flaggmaskinist A. F. vid Flottan, 58 år. J:nr 1 024. K.-diagnos. Appendicit. ac. perforat. c. peritonit. lib. part. purul. + Ileus paralyticus.

Inkom den ²⁵/₉. Sjuk sedan 2 dagar. Status: allm. tillstånd gott. Temp. 38° 3. Puls 88. Buken något uppdriven. Défense musc. och tryckömbhet i h. fossa iliaca, starkast över Mac. Burneys punkt. Operation den ²⁵/₉. Laparatomi + appendectomi. Vid peritoneums öppnande utrann riklig mängd fibrinopurulent exsudat. Appendix låg retrocæcalt, gangrænös, perforerad. Påsdrainage. Den ²⁹/₉. På grund av ihållande ileus gjordes enterostomi enl. Witzel å tunntarmslynga. Puls liten, kräkningar. Den ³⁰/₉. Dålig funktion av tarmfisteln, den ¹/₁₀ magsköljning, tarmsköljning. Död den ²/₁₀.

P.-A.-diagnos. Status post appendectomiam. + Fistul. intest. tenui + Ileus paralyticus.

Vpl. nr 174 K. vid Göta Livgarde, 25 år. J:nr 1 082. K.-diagnos. Empyema pleuræ sin.

Inkom den ⁵/₁₀ från med. avd. där han vårdats sedan den ²⁹/₉. Status: Allm. tillstånd starkt påverkat, cyanos, dyspnæ. Puls 112 dålig. V. lunga: tecken på exsudat. Provpunktatet innehåller var med leukocyter och diplokokker. Operation den ⁵/₁₀. Resectio costæ IX sin. + Thoracotomi med uttömning av serös vätska blandad med var. + Drainage. Den ¹⁸/₁₀. Under tilltagande hjärtinsufficiens avled patienten kl. 8.30 f. m.

P.-A.-diagnos. Pericardit. purul. + Dilatatio cordis + Empyema pleuræ sin. + Bronchitis purul. c. ectasiæ et bronchopneumoniæ part. inf. lob. sup. et inf. sin. + Oedema pulmon. + Hyperplasia acut. lienis. + Degen. parench. myocardiï, hepatis et renum.

Vpl. 177 Ö. vid Livregementets dragoner, 21 år. J:nr 1 176. K.-diagnos. Fract. complic. cranii c. depressione.

Inkom den ²⁸/₁₀ medvetlös, blek med snarkande andning. Hade blivit sparkad av en häst i huvudet. Status: Puls 60 mjuk, liten och oregelbunden. I högra tinningtrakten ett sår med trasiga ränder, under vilket benet kändes intryckt. Blödning ur näsan. Operation den ²⁸/₁₀. Incisio, trepanatio, snitt i duran, tamponad, suturer. Den ²⁹/₁₀. Medvetlös, urin går i sängen. Död den ³⁰/₁₀ utan att ha återfått medvetandet.

P.-A.-diagnos. Fract. complic. reg. tempor. cum hæmatoma + Hæmorrhagiæ multipl. cerebri, cerebelli et subdurale reg. occipital. sin. + Bronchitis. purul. et bronchopneumoniæ lob. inf. pulm. dx. + Aspiratio sanguis lob. inf. bilat.

Vpl. nr 90 W. vid Västmanlands reg., 20 år. J:nr 1 334. K.-diagnos. Sinusit. front. sin. et meningit. circumscripta hæmisph. sin.

Inkom den ⁴/₁₂ från Västerås, där han opererats (trepanation) den ³/₁₂. Den ⁸/₁₂. I natt haft upprepade kräkningar. Möjligen nackstyv. Operation den ⁸/₁₂. Trepanation till sin. front. + utrymning av cellulæ ethmoid. Drainage genom näsan till pannhålan. Tamp. genom trepanationssåret. Den ¹⁰/₁₂. Apatisk. Tilltagande nackstyvhet. Symtom på vänstersidig cerebralt retning. Lumbalpunktion: tryck 190, klar vätska. Operation den ¹⁰/₁₂. Revision + friläggning av duran i fossa cranii ant. + Kilians op. + punctio cerebri. Tamp. den ¹²/₁₂. Kräkningar. Högersidiga krampanfall av Jackson-typ. Efter anfallen är pat. klar och redig. Lumbalpunktion:

Tryck 230, klar vätska, inga bakterier. Operation den $12/12$. Trepanation över centralvindlarna på vänster sida. Punctio cerebri intet var. Död den $13/12$.

P.-A.-diagnos. Meningit. purul. circumscripta + Hæmorrhagia subarachnoidale + Bronchitis purul. bilat. + Bronchopneumoniæ lob. inf. pulm. sin.

Vpl. nr 565 J. vid Svea Livgarde, 21 år. J:nr 1 389. K.-diagnos. Empyema pleuræ dx.

Inkom den $15/12$ från med. avd. där han vårdats för pneumoni. Status: allm. tillst. påverkat, cyanos, puls 130, temp. $37^{\circ}.9$. Andningen ansträngd, frekvens 60. H. lunga: tecken på exsudat. Bronchialandning över spetsen. Den $15/12$ thoracocentes. Uttappning av 300 cm^3 mycket grumlig grönaktig vätska. Den $15/12$. Tilltagande cyanos. Puls mjuk, fladdrande. Död den $15/12$ kl. 10,40 e. m.

P.-A.-diagnos. Phlegmone profunda colli dx. + Pleuritis fibrino-purul. dx. + Abscess. pulm. dx. + Pneumonia acut. pulm. dx. + Echymos. subseros. pleuræ sin., pericard. et epicard. + Hyperplasia acut. lienis + Nephrosis + Degener. parench. organ. + Pyosepticæmia.

Daglönaren nr 388 H. vid Flottan, 58 år. J:nr 1 394. K.-diagnos. Abscess. subphren. chron. + peritonit ac. + Ileus paralyticus + Bronchit. ac.

Inkom den $18/12$. Sjuk sedan 2 dagar med smärtor i buken. Status: allm. tillstånd dåligt. Stark dyspnæ. Buken starkt uppdriven, tryckömhets, muskelförsvar och dämpning i högra flanken. H. lunga: dämpning bak nedtill med grovblåsiga rassel. Operation den $18/12$. Laparatomi, (fibrinös peritonit i övre högra bukhälvan med tunntarmsileus) + Uttömning av en liter var ur högra subphren. rummet. + Drainage. Död på natten den $19/12$.

P.-A.-diagnos. Cholelithiasis + Cholecystit. chron. + abscess. subphren. chron. dx. + peritonit ac. fibrinopurul. + Ileus paralyticus + Hyperplasia chron. lienis + Dilatatatio cordis + Bronchit ac. bilat. + Degeneratio parench. organorum.

(Aleman.)

Märkliga operationer.

Papillomatosis ventriculi. Flaggunderofficer, 53 år. J:nr 11. Ingen heriditet för svulstbildningar. Patienten har förut alltid haft »bra mage». Har ej använt spirituosa i större mängder; de sista tio åren nästan ej alls.

De sista åren har omellertid uppträtt en alltmer tilltagande förstoppning. Även har patienten börjat av och till besväras av känsla av tryck och tyngd i epigastriet efter måltiderna. Någon gång kväljningar och uppstötningar av beskt vatten, men aldrig kräkningar. Inga buksmärter. Under de sista två åren har patienten observerat att avföringarna ibland varit svartfärgade. Han har besvärats av huvudvärk och känt sig trött. Har magrat något.

Status den $5/1$ 1916. Kroppskonstitution god. Hullet något reducerat. Hudfärg blek, gråaktig. Temp. afebril. Hämoglobin 70 %. Buken visar normala förhållanden; ingen resistens pulpabel.

Retentionsprov: vid expression 0; i sköljvattnet, som reagerar neutralt, några lingonkärnor. Provfrukost dåligt digererad; slemhalt II; totalaciditet 6, fri HCl saknas. Fäcesprov visa Weber starkt positiv.

Röntgen (D:r Carlsten): visar med sannolikhet en utbredd cancer i ventrikeln. Den $7/1$ magsköljning på fastande mage visade riklig retention.

Operation den $7/1$ (D:r Aleman): Laparatomi, ventrikeln såg fullständigt normal ut, likaså duodenum. Vid bidigital palpation av ventrikeln mittparti och pylorusdel kändes tvenne rörliga kroppar i det inre. Dessa voro tydligt skaftade och av

plommonstorlek. Den ena, som tydligt hade skaftet i lilla kurvaturen, kunde lätt föras ned mot pylorus.

Ventrikeln öppnades på framsidan medelst ett långsnitt. De rörliga kropparna visade sig vara papillomatösa svulster med skarpt markerad skaftning. Den ena fäst i lilla kurvaturen omkring 5 cm. ovan pylorus, den andra mitt emot å stora kurvaturen. På bakre ventrikelväggen inom samma segment av ventrikeln fanns en skålförmig, skaftad tumör, som var ulcererande på ytan, och som antogs vara ett papillom med det blomkålshuvudlika partiet avstött. I närheten ännu ett papillom av en ärtas storlek. Samtliga voro mjuka och vid dragnings i desamma upplöste sig mukosan i ett veck. Alla exiderades, varvid rikligt med slemhinna medtogs. Suturer i slemhinnan. Öppningen i ventrikeln slöts med 3-radig sutur. En förstorad lymfkörtel vid stora kurvaturen exstirperades.

Patologisk-anatomisk diagnos (Professor Sundberg): Papillom, av vilka det ena visar cancerdegeneration, men synes vara fullständigt exstirperat. Lymfkörteln visade endast inflammatoriska förändringar.

Den $28/1$ utskrevs patienten läkt och symtomfri. En strax förut gjord röntgenundersökning visade normala ventrikelförhållanden.

Den $22/2$ efterundersöktes patienten, som alltsedan operationen är fri från obehag från ventrikeln, och har ökat i krafter.

Beträffande de subjektiva obehagen, som patienten haft från ventrikeln, och vilka efter operationen äro försvunna, torde de kunna förklaras så, att det ena papillomet, det från lilla kurvaturen, tidvis åstadkommit ett mer eller mindre fullständigt ventilslut vid pylorus. För denna tolkning tala de olika resultaten vid olika retentionsprov samt friheten från obehag efter operationen.

Papillom i ventrikeln är en mycket sällsynt tumörform, som därför icke har någon större betydelse ur klinisk synpunkt. I det beskrivna fallet har emellertid röntgenundersökningen visat bilder tydande på en utbredd cancer, som säkerligen borde varit inoperabel, och detta förhållande är av rätt stort intresse. Från bland andra wienerskolans röntgenologer (Haudeck m. fl.) har det nämligen gjorts gällande, att magradiologin skulle kunna bespara kirurgerna provlaparatomier hos patienter med liknande röntgenfynd. Att en sådan ståndpunkt kan vara riskabel bidrager ovan beskrivna fall att visa.

Osteosarcoma colli femoris. — Exarticulationsresektion. — Ersättning av skelettdefekten medelst fritt transplanterad benperioststav från tibia. Vpl. 21 år. Svea Ingenjörkår. J:nr 533. Sedan våren 1915 hade patienten vid ansträngningar med gående plägat få smärtor i högra höften, så att han haltat. I vila kände han inga obehag. På hösten började patienten sin värnplikt, och det onda förvärrades så småningom, så att han ofta fick vara ifrån övningarna. Först den $3/5$ 1916 inkom patienten till garnisonssjukhusets kirurgiska avdelning.

Status den $3/5$. Allmänt inskränkt rörelseförmåga i högra höftleden. I högra glutealregionen synes och palperas en nästan knytnävsstor upptrivning straxt medialt om trochanter major. Den är av fast konsistens, ligger under glutæus maximus och är rörlig med femur. Ytan är grovknölig. Ingen tryckömhets. Däremot smärta vid försök till extrema rörelser i höftleden. Höftledens och lårets muskulatur är påfallande atrofisk.

Röntgen (D:r Carlsten): visade tumör, utgången från collum femoris.

Den $9/5$ gjord provexcision visade vid histologisk undersökning (Prof. Sundberg) osteosarcom.

Operation den $20/5$ (D:r Aleman). Stort bakre resektionssnitt. Tumören visade

sig utgå från bakre omfånget av collum femoris och var drygt knytävsstor. Den infiltrerade icke mjukdelarna. Sedan dessa avlösts gjordes exarticulation i leden och resektion å diafysen en handbredd nedom trochanter major. För att ersätta den så uppkomna skelettdefekten, och för att om möjligt bevara en funktionsduglig extremitet utmejslades ur högra tibia en 24 cm lång och 1—1.5 cm tjock benperioststav. Dennas lämpligt formade undre ända insattes i femurändans mörghåla och den övre i en utmejslad grop i taket av acetabulum, vilkens ledbrosk fullständigt avlägnats. Noggrann suturering av mjukdelarna. Gips. Läkning pr primam.

Under de följande månaderna kunde man vid upprepade röntgenfotograferingar fastställa en kraftig bennybildning längs hela den transplanterade benperioststaven, och då patienten utskrevs den 11/12 1916, var staven nära dubbelt så tjock som från början och *patienten kunde gå med hjälp av endast en käpp*.

Hade man här icke tillgripit bentransplantationen och lyckats därmed, så hade hela högra benet måst offras.

I litteraturen har jag, vad beträffar den plastiska operationen, icke kunnat påträffa någon motsvarighet till det beskrivna fallet.

Fall av neuritis chr. plex. brachial. dxt. p. amputation. Resektion av de bakre rötterna till plexus. Förman J. 48 år. Ammunitionsfabriken, Marieberg. J:nr 1 676.

Den 23/8 1891 fick patienten vid skjutövning med kanon den högra handen och en del av underarmen bortslitna. Det första förbandet skall ha blivit liggande en hel vecka, och då det borttogs visade såret tecken till häftig infektion; någon amputation synes icke ha blivit gjord. Redan efter första veckan började patienten besväras av en svår värk, som han kände i den bortslitna handen och mest i 4:de och 5:te fingrarna samt i underarmens ulnara parti. Även efter sår-läkningen höll denna värk i sig och blev småningom värre. Den har fortsatt under de följande 25 åren och aldrig lämnat patienten ro. Nätterna ha varit sömlösa med undantag ett par timmar på förnatten.

I syfte att bekämpa smärtorna har patienten 3 gånger opererats; 1895 amputation å undre delen av överarmen; 1901 nervtänjning; den 4/4 1916 resektion av de stora nervstammarna ända till plexus. Undantagandes några dagars lindring av smärtorna efter den sista operationen ha dessa ingrepp varit resultatlösa. Likaledes utan resultat har patienten vid skilda tillfällen behandlats med elektricitet, tesla, röntgen, alkoholinjektioner, hypnotism etc. Patienten har aldrig burit protes.

Inkom på garnisonssjukhusets kirurgiska avdelning den 4/10 1916.

Status den 4/10: Patienten är något korpulent. Ansiktsuttrycket bär lidandets prägel. De spontana smärtorna som i anamnesen. Högra överarmen amputerad vid distala tredjedelen. Ingen aktiv rörelseförmåga i skulderleden, ringa passiv sådan. Muskulaturen å stumpen samt hithörande balextrimitetsmuskulatur starkt atrofisk. Hudsensibiliteten ungefär normal.

Såsom ultimatum refugium för bekämpande av de svåra smärtorna föreslog jag patienten en resektion av de bakre ryggmärgsrötterna till plexus brachialis. Patienten, som till vad pris som helst ville ha en ändring i sitt olidliga tillstånd, gick genast in på förslaget.

Operation den 6/10 (D:r Aleman). Patienten placerades på vänster sida i horisontalläge. Genom snitt i medellinjen gjordes laminektomi å 3.—7. halskotorna och 1. bröstkotan. Duran öppnades i medellinjen. I området för bakre rötterna till 7. och 8. halsnerverna och 1. bröstnerven fanns en fibrös leptomenigit. Av nervsubstans syntes intet, utan voro dessa rötter omvandlade i luckra fibrösa strängar,

vilka emellertid exstirperades. De bakre rötterna på 4. 5. och 6. högra halsnerverna sågo normala ut; av dessa resecerades en cm. långa stycken. Noggrann sutur av dessa, muskulatur och hud. Läkning per primam.

Dagen efter operationen konstaterades följande: Patientens gamla smärtor voro försvunna. Fullständig anästesi i utbredningsområdet för högra brachialplexus; högra pupillen maximalt kontraherad; svaghetskänsla i vänster arm och höger ben.

Den ²³/₁₁ utskrevs patienten fortfarande smärtfri och lycklig över att få natt-sömn, som han säger sig ej ha haft på 25 år. Svaghetskänslan i vänster arm nu borta, i högra benet nu obetydlig.

Då det vid operationen visat sig, att neuriten gripit över på de tre nedre rötterna till plexus, torde emellertid prognosen få ställas något oviss.

Perforationsperitonit vid abdominaltyfus. Vpl. 21 år. K. Flottan. J: nr 1180.

Inkom den ²³/₁₀ från medicinska avdelningen, där han vårdats sedan den ²⁰/₁₀ under diagnos Bronchitis acuta. Dessförinnan hade patienten känt sig »förkyld» i 14 dagar. Natten till den ²³/₁₀ diarré. Den ²³/₁₀ vid 12-tiden började patienten plötsligt klaga över häftiga diffusa buksmärter. Inga kräkningar men frysningar.

Status den ²³/₁₀ kl. 7,30 e. m. Allmäntillståndet starkt påverkat. Patienten är somnulent, lämnar ej rediga uppgifter. Buken starkt uppdriven. Patienten ömmar vid minsta beröring intensivt, särskilt över bukens nedre del. Starkt muskelförsvar över hela buken. Perkutoriskt dämpning över flankerna. Mjältdämpning till främre axillarlinjen. Lungor: ingen dämpning. Talrika rhonchi. Diagnosen ställdes på abdominaltyfus med perforationsperitonit.

Operation omedelbart (D:r Aleman). Kloroform. Laparotomi enligt Mac-Burney. Buken fylld av en serofibrinös, flockig vätska. Appendix fri. Nytt snitt mellan naveln och symfysen. Fibrinopurulent exsudat fritt i buken. Efter lösning av de i lilla bäckenet fastlödda tunntarmarna konstaterades en knappt hampfröstor perforation å ileums nedre del circa 20 cm. från cæcum; den suturerades. Peyers plaques å ileum förtjockade, serosan över desamma rodnad fibrinbelagd. På ett par ställen hotande perforation. Här fastsyddes en omentflik. I närheten av perforationen årtpuréliknande tarminnehåll fritt i buken. Efter sköljning med fysiologisk koksaltlösning sutur av såret i medellinjen. Genom Mac-Burney-snittet påsdrainage.

D. ¹²/₁₁. Vidal positiv för typhus. Allmäntillståndet betydligt förbättrat.

D. ²⁰/₁₂. Utskriven frisk. Allmäntillståndet utmärkt.

Då det är relativt sällsynt att lyckas bringa en perforationsperitonit vid abdominaltyfus till hälsa, har jag ansett mig böra omnämna fallet.

Primärt muskelangioma i musc. masseter. Värnpliktig 20 år, Flottan. J: nr 1220.

Inkom den ⁷/₁₁. Vårdad å Serafimerlasarettet d. ²⁴/₈—¹/₉ 1915 under diagnos: Lymphangioma region. buccalis et parotid. sin. Radium- och röntgenbehandling. Vårdad å samma ställe d. ¹⁴/₁₂—²⁸/₁₂ 1915. Operation: Exstirpatio. Diagnos: Hämangioma cavern. musc. masseter sin. På våren 1916 märkte patienten, att det åter började svullna i vänstra kinden, samt att det ömmade och värkte, då han böjde sig framåt. Dessa symtom ha så småningom tilltagit.

Status vid inkomsten. Vid inspektion synes partiet strax ovan angul. mandibul. sin. något ansvällt. Utefter mandibulus undre kant i båge uppåt örat ett en dm. långt ärr. Vid palpation kännes en hönsäggstor mjuk tumör, som förminskar sig vid tryck. Tumören synes vara lokaliserad i musc. masseter.

Operation d. ¹⁵/₁₁ (D:r Aleman). Bågsnitt vid angul. mandib. Excision av

hela musc. masseter sin., som intramuskulärt innehöll ett hönsäggstort angioma cavernosum. Fri transplantation av fett från bukväggen för utfyllande av defekten. — Primärsuturer.

Utskriven läkt per primam den $5/12$. Tuggförmågan synes ej ha nämnvärt lidit. Det kosmetiska resultatet gott.

I den medicinska världslitteraturen finnes hittills endast 9 fall av primärt muskelangiom i masseter beskrivna, vadan fallet torde böra beaktas. Dess intresse ökas något genom den plastiska operationen i kosmetiskt syfte.

Är Wilms-Bogoljaboffs metod för exclusio pylori tillförlitlig? Denna fråga finner jag berättigad på grund av de iakttagelser jag gjort i följande fall.

Den $19/10$ 1914 gjorde jag å en 50-års man, daglönare vid flottan, som led av kroniskt duodenalsår, gastroenterostomia retrocolica posterior + exclusio pylori enligt Wilms-Bogoljaboff. Sedan 1913 har jag använt denna operationsmetod i ett flertal fall av ulcus duodeni.

Jag går tillväga på följande sätt: 1 å 2 cm. oralt om pylorusringen avlöses omenten från båda kurvaturerna i en utsträckning av omkring 1 cm. Detta parti av magsäcken, där fasciestrimlan skall anläggas, fattas med en stark Doyens klämmare (ej ecraseur) och med denna åstadkommes en partiell krossning av ventrikelväggen (muscularis), så att vid borttagandet av klämmaren en djup fåra förefinnes i ventrikelväggen. Från fascia lata å utsidan av låret (tractus ileo tibialis) tages en strimla 8—10 cm. lång och 1—1.5 cm. bred; denna fasciestrimla anlägges nu som en ring omkring pylorusmagen i den förut gjorda fåran. Strimlans ändar nå 2—4 cm. förbi varandra och fixeras till varandra och till ventrikeln med ett flertal silkessuturer. Å främre ventrikelväggen invagineras fascieringen medelst några silkessuturer för undvikande av adherensbildning.

Ifrågavarande patient, som efter operationen var praktiskt taget frisk, började ett år efter operationen åter få besvär från ventrikeln. Röntgenfoto visade nu, att större delen av ventrikelinnehållet tömdes genom pylorus, som således åter blivit permeabel.

Relaparatomy d. $6/12$ 1915 visade följande: Ventrikeln förededde fullständigt normalt lumen och normal vägg. Å platsen för exclusio återfanns på enstaka ställen en eller ett par fina senfibrer, såsom enda rester av den transplanterade fascian. Gastroenterostomin utan anmärkning. Jag tolkade patientens besvär såsom symptom av en circulus vitiosus, och gjorde en exclusio pylori enligt v. Eiselsberg. Patienten har sedan varit frisk.

Detta fall visar således, att en exclusio utförd på nu beskrivet sätt, icke är tillförlitlig. Fasciestrimlan uthärdar icke i längden den starka påfrestningen genom det intraventrikulära trycket vid peristaltiken och den starka nötningen vid denna. *Den tänjes (och resorberas) och ventrikeln återtager sitt normala lumen.*

Den Wilms-Bogoljaboffska metoden för exclusio pylori har för närvarande en utbredd användning, och många operatörer såsom Röpke, Kolb m. fl. ha givit den vackra lovord. Jag har icke sett något misslyckat fall beskrivet förut.

Däremot hava experimentella undersökningar på djur redan påvisat metodens otillförlitlighet.

Samme män, Paganelli och Oliva, vilka påvisat genom experiment på 9 hundar, att Parlavechias metod för exclusio pylori medelst bandligatur (silkeligatur) var ohållbar, i det att ligaturen skar igenom in i lumen, så att detta åter öppnade sig; samme Paganelli och Oliva hava 1914 publicerat nya experiment på hundar,

med Wilms-Bogoljaboffs metod och därvid kommit till det resultatet, att fascie-strimlan småningom tänjer sig, så att magsäckens lumen åter öppnas.

Erfarenheten från det av mig här beskrivna fallet kommer att för framtiden avhålla mig från ett fortsatt användande av Wilms-Bogoljaboffs metod till förmån för v. Eiselbergs

V. arméfördelningen.

Sundhetsinspektion av Värmlands regemente den 5 dec. 1916.

Utrymmet för vaktmanskaptet föreföll vara för litet tilltaget. Klagomål anfördes över otillfredsställande ventilationsförhållanden i arresterna. Under de tider av året, då värmeledningen hålles i funktion, torde en tillräckligt flitig användning av den med elektricitet drivna fläkt, som åstadkommer utsugning genom samtliga evakuationskanaler, böra vara tillfyllest, men för ventilation sommartiden böra samtliga arrester förses med friskluftsventiler, då ett så utsträckt användande av fönster-ventilationen, som under nuvarande förhållanden uppgavs vara nödvändigt, ur disciplinär synpunkt torde vara mindre lämpligt.

Golven i köksbyggnaden äro felaktigt avvägda eller ock hava genom sättningar felaktiga lutningsförhållanden uppstått. Förvaringsutrymmena för proviant äro otillräckliga.

Värmekammaren i tvättstugan saknar golv. Följden härav är, att vatten underifrån vissa tider stiger upp i densamma.

Regementets sjukhus inrymmer alldeles för få sjukplatser för att kunna anses motsvara behovet ens vid normal beläggning av kasernetablissemnet och under tider av normal sjuklighet. Detta nödvändiggör, att flertalet »sjuka å sjukrum» måste vårdas i kompanierna. Möjligheter att isolera sådana, som insjukna i de vanliga kaserneepidemierna, såsom halsfluss, påssjuka och influensa, finnas ej. Nedre korridorrens snyggningsrum befanns sakna avloppsledning. I badrummet borde finnas en vattenkran för spolning av golvet, liksom ock i isoleringsrummet en vattenkran med slasktratt. Likbod och obduktionsrum saknas. Den i regementets sjukvårdsförråd upplagda materielen var väl hållen och på ett lämpligt sätt ordnad. Förrådsutrymmet är emellertid otillräckligt, till följd varav den sjukvårdsmateriel, som är avsedd för mobiliseringsbehov, icke kan hållas avskild från diverse andra föremål, för vilka intet annat förvaringsrum finnes än sjukhusvinden.

Överallt inom sjukhuset rådde snygghet och ordning.

Vid underofficersbyggnadens uppförande har man tillämpat den ur byggnadskonstruktionssynpunkt rätt originella principen att låta en fritt liggande södergavel vara alldeles utan fönster. Ur hygienisk synpunkt är detta givetvis förkastligt, och även ur prydlighetssynpunkt torde det vara att förorda, att ett lämpligt antal fönster upptagas å denna gavel, så att åtminstone några av de i byggnaden boende familjerna komma i åtnjutande av förmånen av södersol. Ett annat fel hos samma byggnad är, att vissa lägenheter i densamma äro starkt behäftade med fukt, säkerligen beroende på bristfälligheter å vissa ställen uti isoleringen mellan grund och mur.

Regementet förses med vatten från stadens vattenledning. Detta, som hämtas ur Klarälven, är icke tillfredsställande såsom dricksvatten, vilket framgår därav, att detsamma enligt regementsläkarens uppgift ständigt är förorenat med colibakte-

rier. En eller flera borrhade brunnar, av tillräcklig effektivitet att kunna tillgodose åtminstone regementets behov av dricksvatten, borde upptagas inom kasernområdet.

Avloppsledningen av dagvattnet från kaserngården är otillräcklig, delvis beroende på sättningar i marken, varigenom avloppsbrunnarna kommit att ligga högre än markytan. (*Axel Wahlstedt.*)

Upplands infanteriregemente.

Hälsotillståndet har under året varit gott, ehuru de sjukanmäldas antal som vanligt varit betydligt, oaktat sjukvisitationerna även detta år ägt rum kl. 6 e. m.

Av epidemiska sjukdomar ha, med undantag av påssjuka, varav inträffade 100 fall under första kvartalet, endast förekommit enstaka fall.

Två fall av epidemisk cerebrospinalmeningit ha inträffat, ett i januari och ett i februari. Den sist insjuknade sjukanmälde sig på morgonen, fördes på middagen till epidemisjukhuset i Uppsala och avled på kvällen samma dag. Den insjuknades logementskamrater avskildes och bakteriologisk undersökning av deras näs- svalg-sekret företogs av docenten Kling. De som vid denna undersökning befunnos vara meningokokkbärare isolerades i en särskild byggnad.

Under ledning av docenten Kling företogs immunisering av 1 041 man. En del av de behandlade klagade över ganska svåra smärtor i ryggen, där injektionen gjordes, samt allmänt illamående och företedde betydlig temperaturstegring, men voro dessa symtom snart övergående och gävo icke anledning till frånvaro från övningarna under någon avsevärd tid. Vid den andra immuniseringen var det endast några få, som vägrade att underkasta sig förnyad behandling.

Endast tre fall av difteri ha förekommit och nio fall av scharlakansfeber.

Vinterövningarna ha i stort sett fördragits väl och icke medfört någon större sjuklighet. Att ett stort antal bronchiter skulle inträffa var ju att vänta. Under första och andra kvartalen förekommo 15 fall av pleurit. Några kylskador (9) förekommo under första kvartalet med tillsammans 50 sjukdagar.

Under vinterövningarna i Norrland, i vilka underbefälskursen deltog, var hälsotillståndet mycket gott, likaså under höstens fälttjänstövningar i Uppland, då endast några få avpoletterades, därav en för lunginflammation.

Sjukdagarna för veneriska sjukdomar hava uppgått till 419. Flertalet av dem, som ledo av venerisk sjukdom, i de flesta fall gonorré, voro smittade redan vid inryckningen och tillbragte en stor del av utbildningstiden antingen på sjukhus eller sjukskrivna såsom handräckning.

Av de värnpliktige, tillhörande årsklass 1908, som under senare hälften av oktober voro inkallade till tjänstgöring, befunnos många sjuka vid inryckningen och voro sedan odugliga att delta i övningarna under hela tjänstgöringstiden. Det är sällan någon är villig att på grund av tillfällig sjukdom, som kan anses fortvara hela tjänstgöringstiden, begära uppskov. Av ovannämnda årsklass voro 46 sjukskrivna med tillsammans 176 sjukdagar.

Till sjukbärare ha under bevärningsrekrytskolan uttagits och utbildats 8 värnpliktiga. Alla dessa voro vapenföra. De icke vapenföra, som från kompanierna föreslogos till sjukbärare, visade sig olämpliga.

Regementets nya sjukhus blev färdigt i december och belades den 22 december. Samma dag hölls där för första gången sjukvisitation.

Var och en, som sett regementets gamla sjukhus, kan förstå, vilken obeskrivlig lättnad det var för både sjukvårdspersonal och sjuka att få flytta in i ett nytt

sjukhus med ljusa, ändamålsenliga och tidsenliga lokaler, med nya möbler och nya sängar och sängutredningar.

Genom det ökade antalet sängar blir det nu möjligt att på sjukhuset vårda en hel del fall, som förut på grund av otillräckligt utrymme i gamla sjukhuset måste vårdas i kasern. Detta förhållande bör kunna minska sjukdagarnas antal.

Ett önskemål kvarstår dock beträffande sjukhusvården nämligen större utrymme för sjuka i smittsam sjukdom, särskilt med hänsyn till samtidigt förekommande olika smittsamma sjukdomar. En äldre expeditiönsbyggnad, tillhörande enskilda lägerkassan, har sedan december 1915 blivit använd för smittsamt sjuka, men skall nu användas för annat ändamål. För vård av sjuka i smittsam sjukdom har man sålunda, åtminstone under den kallare årstiden, endast att tillgå det härför avsedda rummet i nya sjukhuset.

Å sjukhusets vind och i källarrummen finnes gott utrymme för sjukvårdsmaterielen. På vinden måste dock göras inredning med hyllor, och för att källarrummen skola bli till någon nytta, måste de förses med cementgolv.

(Leczinsky.)

Dalregementet.

Några förändringar eller nyanordningar, som omedelbart eller medelbart inverka på hälsovården vid regementet, äro för året ej att rapportera. Under året har till regementet överlämnats den nya sjukhuspaviljongen på 20 sängar; den har ej ännu erhållit sjukhusutredning, men dock före årsslutet varit i bruk för isolering av observationskontingenten vid ett fall av epidemisk hjärnfeber.

Sjukligheten var under första kvartalet betydande, sedermera medelmåttig. Största andelen i de 945 sjukdomsfallen har en influensaepidemi med omkring 300 fall, således omkring var fjärde man insjuknad i denna sjukdom; dess karaktär var emellertid lindrigare än under föregående år, vilket ådagalägges av att endast ett dödsfall i lunginflammation och ett i varig lungsäcksinflammation under kvartalet inträffade. Ökat sjukhusutrymme behövdes emellertid och hade regementet lyckligtvis till sin disposition gamla seminariebyggnaden, där dessutom de påssjuka, under kvartalet nitton, inrymdes. Under följande kvartal äro uppförda såsom insjuknade i influensa 38 och i parotit en. I november och december börjar en ny epidemi av påssjuka med till årsskiftet 16 fall.

Difterien har uppträtt i flera mindre epidemier samt sporadiska fall (den har i stor utsträckning gått i provinsen hela året).

I november inträffade ett bakteriologiskt konstaterat fall av epidemisk cerebrospinalmeningit. Inkom med angina och låg med övriga sådana tills på tredje dagen meningitsymtom uppträdde; han avpoletterades omedelbart till epidemisjukhuset, kamraterna på sjukrummet liksom på logementet i kasernen förflyttades till nya sjukhuspaviljongen, där de isolerades (vakt utanför), bakteriolog ankom och tog prov av de isolerade, varvid befanns, att två voro säkra och två misstänkta meningokockbärare, hela styrkan ympades med meningokockserum två gånger, något nytt fall uppträdde icke.

Isolering och skötsel av de epidemiskt sjuka har under året med befintliga resurser gått nöjaktigt.

Under året har i sjukhusets källare inretts ett förrådsrum för sådan material, som ej tar skada av fukt; och har därigenom en välbehövlig utrymmesökning vunnits för sjukhusförrådet.

På grund av förläggning av vinterskolor på Rommehed har det gamla sjukhuset därstädes undergått en betydande reparation och omändring, så att det var färdigt att mottaga patienter till den 1 februari.

Under vinterskolornas senare del, I. 24 och I. 25, uppträdde en epidemi av scharlakansfeber, inalles 32 fall; dessa vårdades på Domnarvets epidemisjukhus.
(Nennes.)

Västmanlands regemente.

Hälsotillståndet mindre gott. Epidemiska sjukdomar förekommo under hela året. Påssjukan, som pågick under hela 1915, fortsätter till slutet av januari. Difterifall under hela året, de flesta i maj. Fyra dödsfall — alla beväringssrekryter — ett i akut lunginflammation, ett i epidemisk hjärnhinneinflammation, ett i hjärtförlamning efter difteri, ett i varig hjärnhinneinflammation efter inflammation i pann- och silbenshålorna. Beträffande regementssjukhusets lokaler ingen annan förändring än diverse mindre målningsarbeten samt inläggning av trägolv i expeditionsrummet. Ändamålet härmed synes ej hava vunnits, enär fortfarande golvet är så kallt, att man ej kan sitta med skrivgöromål där en längre stund vintertiden. Genom att låta friskluftsintaget gå genom en trätrumma på samma sätt, som man lär hava förfarit vid I. 23, skulle möjligen avkylningen av golvet kunna förhindras. Eller genom att använda ihåligt tegel, s. k. leantegel i själva golvet för att medelst i detta inneslutet luftlager hindra värmeutstrålningen till det s. k. friskluftsintaget med dess temperatur lika med den yttre luftens. Vindsvåningen i sjukhuset bör med snaraste inredas till förhindrande av överbeläggning i sjuksalarna, samt undvikande av sjuklingarnas förläggning i kompanilogementen. Likaså borde en större särskild lokal för epidemiskt sjuka anskaffas, där möjlighet kunde finnas att effektivt isolera flera än de sex högst åtta av endast två olika smittsamma sjukdomar behäftade, som nu kunna härbergas på sjukhuset. Stadens epidemisjukhus kan endast undantagsvis påräknas, då vid gängse epidemier där nästan alltid är till trängsel överfullt med patienter. Dessutom är ju kostnaden för utom länet kyrko- och mantalsskrivnas intagning och vård därstädes betydande. Västmanlands inskrivningsområde omfattar ju en betydlig del av Örebro och Värmlands län. Sjuksköterskans rum har möblerats med hemtrevliga möbler. Instrumentförrådet och förrådet av persedlar i sjukhuskläder och sängutredningar hava vunnit en betydlig tillökning. Den operativa verksamheten på sjukhuset rätt stor. Samma olägenhet, som ovan anförts beträffande expeditionlokalen i sjukhuset, är rådande i 1., 5. och 9. kompaniens expeditionsrum samt angränsande furirrum, vilka alla hava friskluftsintag omedelbart under golven. I 5. kompaniets expedition var lufttemperaturen under skrivbordet, ungefär en halv meter över golvet, tagen kl. 9 f. m. och 4 e. m., endast 7—8—9° under december 1916 och januaris första hälft i år, och det trots så gott som ständigt eldning i kakelugnen. Framställning om inrättande av formalinkammare i samband med blivande ångcentral har gjorts. Beträffande vattentillgång och renhållning ingen förändring. Bad för allt manskap 1—2 gånger i veckan vintertid, sommartid dagligen, då väderleken så tillåter. Utspisningen utan anmärkning. Förläggningen under regementsmötet mycket tät.
(Åkerman.)

Värmlands regemente.

Sjukligheten under år 1916 har ej varit obetydlig, synnerligen under 1. kvartalet, då en parotitisepidemi var gängse. Under sista kvartalet har utom de talrika fall av halsfluss, vilka ju alltid plåga inträffa bland nyinryckta rekryter, 26 fall av mässling förekommit, av vilka ett anmärkningsvärt stort antal varit komplicerat med purulenta otiter.

För att i största möjliga utsträckning hindra epidemiska sjukdomars inkomst bland truppen har den åtgärden vidtagits att i slutet av varje vecka hos förste provinsialläkaren underrättelse inhämtats om de orter, där epidemisk sjukdom är i större antal fall förekommande, för att permissionsförbud må till dessa orter utfärdas.

Sjukhusmaterielen har förbättrats genom anskaffande av sängar med resårbotten jämte tillhörande madrasser och kuddar, sjukhusskjortor, örngåttssvar m. m.

Den fastställda och för krigsbruk avsedda fält- och depåmaterielen behöver ej tagas i anspråk för den dagliga sjukvården eller under bevärningsrekrytskolans övningar.

Vad regementets sjukhus angår må framhållas det otillräckliga utrymmet för sjukvårdsförrådet, det obekväma tillträdet till detsamma samt saknaden av likbod och obduktionsrum.

Följande hygieniska iakttagelser hava bland andra under året gjorts och torde förtjäna påpekas:

I kasernvakterhuset är utrymmet för vaktmanskapet för ringa och uppvärmnings- och ventilationssystemet ej tillfredsställande. I köksbyggnaden äro förvaringsutrymmena för små, vilket medför svårigheter att hålla rent och snyggt.

I kasernbyggnaderna orsaka de där befintliga urinoarerna obehag genom den urinlukt, som utströmmar därifrån. Denna olägenhet är väl beroende dels av otillräcklig hänsyn från kompaniernas sida, dels av de värnpliktigas oeffterrättlighet när det gäller att åtlyda givna befallningar med avseende på platsen inom urinoaren för urinens kastande. (*Bernheim.*)

Livregementets dragoner.

Hälsotillståndet i stort sett gott. I sjukhuslokalerna hava nya linoleummattor pålagts i övre korridoren; målning av badrum och en del dörrar har utförts.

Sedan maj månad förekommo ströfall av difteri; vid bakteriologisk undersökning av alla jul- och nyårspermittenter anträffades 16 bacillbärare, varav 12 feberfria. Dessa senare isolerades inom kasernen. (*Simon.*)

Upplands artilleriregemente.

Hälsotillståndet var åtminstone under årets första del t. o. m. maj ganska dåligt.

För året kan det mycket glädjande förhållandet meddelas, att sjukvårdsmanskapet under sin tjänstgöring på sjukavdelningen i allmänhet skött sig väl och utan några åtminstone större anmärkningar. Dock erhöll en sjukvårdsbeställningsman bestraffning för att hava uppskrivit patienters temperatur på temperaturlistan utan att hava använt termometer.

Även de från sjukvårdskorpralskolan hemkommande hade skött sig väl och

voro, något som icke förekommit på flera år, ostraffade; och hava de även efter hemkomsten hittills skött sig ordentligt, så att de kunnat befordras (till konstaplar). Regementets stat har under sista åren även upptagit år 1915 en furir och 1916 två. Dessa befatningars tillsättande hava emellertid mött hinder från de militära chefernas sida av den anledning, att, om en sjukvårdskonstapel skulle befordras till furir under sin kontraktstid, skulle han komma att gå före i befordran framför batteriernas med honom jämnåriga konstaplar; och någon rekapitulation av sjukvårdsbeställningsmän vid regementet har ännu icke förekommit. Sjukavdelningen har under året icke undergått någon avsevärd förändring; utan råda ännu de i förra årsrapporten påpekade olägenheterna. Svårt är att åstadkomma tillräcklig värme i de olika lokalerna under årets kallare tid. Besvärligt är det med vattentillgången under denna liksom föregående vintrar. Vattentillgången olämpligt ordnad från början. Till den lilla sjukavdelningeh ledes vatten från icke mindre än två olika håll. Så länge det är varmt, går det tämligen bra att få vatten, men så snart kölden börjar, stoppar det än i det ena och än i det andra röret med uppehåll på 1, 2 eller flera veckor, föga nutidsenligt. Den lilla trånga expeditiionslokalen skall fortfarande vara upptagen även av tandpolikliniken, trots alla gjorda försök att bliva kvitt densamma, av den anledning, att någon annan lokal, som kunde lämpa sig för användning till tandpoliklinik, icke lär finnas att tillgå. Värst är det emellertid med sjukhusutrymmet. Under de första 4 månaderna var det synnerligen svårt att reda sig med den stora mängden sjuka, och det hade väl knappast kunnat låta sig göra, om icke epidemisjukhuset varit så tillmötesgående och uppsatt en sjukbarack, beräknad för omkring 22 personer för regementets räkning att användas av scharlakansfeberpatienter. Regementschefens underdåniga begäran, att regementets sjukhusutrymme skulle få ökas till 65 sängplatser, blev avslagen. De önskemål, som med avseende på sjukavdelningen för närvarande förefinnas, äro ökat utrymme till 65 sängplatser, större expeditiionslokal, omläggning av vattenledningen, anordnandet av vattenklosetter, elektrisk belysning och centraluppvärmning. Ordningen på sjukavdelningen har under årens lopp och så även under sista året i alla möjliga avseenden förbättrats; och det som i mycket stor mån bidragit till detta glädjande förhållande är, att regementet numera har till sitt förfogande en mycket duglig och pålitlig sjuksköterska, som med ospart nit och livligt intresse verkar för sjukavdelningens och de sjukes fromma.

Med avseende på tuberkulösa krigsmäns vård är det icke så särdeles väl beställt. Dylika sjuka kunna icke lämpligen vårdas vare sig i kasern eller å sjukhus, militärt eller civilt. Att söka få dem intagna på jubileumsanatorier misslyckades i de allra flesta fall. Militärläkarna kunna icke få de lungsiktiga krigsmännen intagna på sanatorierna, då ansökningarna därom i de flesta fall avslås. Det borde icke kunna uppställas fordringar i den vägen av det enkla skälet, att de icke kunna verkställas. Vid regementet hava under år 1916 avskedats omkring 24 lungsiktiga.

År 1916 experimenterades med s. k. »sommartid». För sjuka var denna nyhet icke mycket tilltalande. För i synnerhet svårare sjuka är det nämligen vanligt, att deras smärtor och plågor tilltaga mot kvällen, de sjuka känna sig ofta då mera oroliga och deras temperatur brukar stiga. Deras sömn blir ofta därigenom störd, och först fram på efternatten eller morgonen kunna de få några timmars välbehörlig och vederkvickande vila. Att då låta det vanliga dagsarbetet börja med revelj kl. 5 på morgonen »sommartid» (d. v. s. kl. 4 vanlig tideräkning) är att störa dessa svårt sjuka i deras välbehörliga sömn, och det finner jag för min del vara föga barmhärtigt. För övrigt är det icke sagt att allt, som kan passa i ett sydligare och soligare land, även kan passa i vårt nordliga och mörka land. Om

också den s. k. »sommartiden» skulle kunna anses lämpa sig för vårt land under maj, juni, juli och augusti månader, så är detta dock alldeles säkert icke fallet med september, ty då går solen upp så pass sent, att något arbete och i allt fall något sjukvårdsarbete icke kan förrättas så tidigt som kl. 4 på morgonen och ett par timmar därefter utan belysning. (*Humbla.*)

Västmanlands trängkår.

Sjukligheten under året har varit rätt stor. I medeltal 18 sjukskrivna pr dag å en styrka om 400 man, sål. 4.5 %. Akuta infektionssjukdomar jämte akut luft-rörs- och tarmkatarr utgjorde 80 % av sjukdomsfallen.

Epidemisk hjärnhinneinflammation har förekommit i 1 fall i mars månad med dödlig utgång. Halsprov å hela styrkan, 335 man med negativt resultat (Docenten Kling). Profylaktisk injektion av meningokockserum å 219 man. I allmänhet obetydlig temperaturstegring, max. 38.3°, samt dåsighet och stelhet i ben och nacke. Endast 15 man underkastade sig andra injektionen.

Röda hund, påssjuka, halsfluss och feber av obestämd art förekommo huvudsakligen under de bägge första kvartalen, då förläggningen var sämst.

Difterieepidemi, 17 fall, uppkom under 2. och fortfor under 3. kvartalet. Bakteriologisk undersökning av varje halssjuk hela året samt av varje nyangripet logement. Anmärkningsvärt är bacillernas långa fortvaro hos ett par fall, intill 5 å 6 mån. med åtföljande stora isoleringskostnader.

Luftrörskatarrn har varit tämligen lika fördelad under alla kvartalen.

Den akuta tarmkatarrn ökade betydligt i frekvens under regementsmötet utan att orsaken därtill kunde utrönas. Hälsoillståndet i övrigt under detsamma synnerligen gott.

Förläggningen förbättrades under regementsmötet genom användande även av gymnastiklokalen, så att kasernlogementen endast voro normalbelagda, 16 i de 4 små och 18 i de 2 större logementen i varje kompani med 1 meters mellanrum mellan varje säng, resp. 13.9 och 13.7 kbm. pr man.

Framställning har dessutom under året gjorts om användande av befintligt torkrum för truppens behov, till dess torkrum inom varje kompani kunde hinna beredas, om torra förbindelsevägars anordnande mellan alla kårens lokaler under vår och höst samt om anskaffande av erforderligt antal träbottnade tofflor för att åtminstone under fritid kunna vid ogynnsam väderlek hålla truppen varm om fötterna.

Ännu en latrin har under året tillkommit.

Under ledning av professor Wirgin har vid kåren under sommaren utexperimenterats en provisorisk desinfektionsugn, planklär med tvättpanna som ångutvecklare. (*Friberg.*)

VI. arméfördelningen.

Fördelningsläkarens årsberättelse.

Ett av de viktigaste olösta hygieniska spörsmålen vid arméfördelningen äro anordnande av bättre torkrum för torkning av personalens kläder och skodon. Som det nu är, går — särskilt vid infanteriregementena — under höst och vår vid

sina tillfällen en stor del av personalen under långa tider med blöta fötter och genomvåta skor till stort men för hälsan. Då alla logement behövas för förläggning m. m., är frågan icke lätt att lösa; möjligen genom användande av en underofficerslägenhet pr kompani.

Ett annat viktigt hygieniskt spörsmål är ordnandet av epidemisjukvården. Denna synes böra ordnas i samarbete med civila myndigheter för kringliggande orter, då det på grund av den livliga förbindelse, som brukar finnas mellan de värnpliktiga och ortsbefolkningen, är av vikt att likartade försiktighetsåtgärder vidtagas vid behov. Under avvaktan på ny epidemistadga torde frågan få vila.

(Thorné.)

III. arméfördelningens skoldetachment å Frösö läger.

Som manskapsstyrkan endast utgjorde 495 man, var förläggningen mycket rymlig och några befogade anmärkningar torde ej kunna framställas mot densamma. Däremot var det en del svårigheter med vattenförhållandet; som alla brunnar i trakten voro frusna eller i varje fall ej gävo vatten, måste vatten köras från Storsjön. Detta vållade kostnader och följden blev stor sparsamhet med vatten till skada för renligheten bland de värnpliktiga. Enligt vad som uppgavs till mig av fullt trovärdiga värnpliktiga, fanns det individer, som ej tvättade sig i vatten mer än en gång i veckan; möjligen tvättade de sig dessutom med snö någon gång, vilket emellertid ej var särdeles gouterat. Behovet av en bastu å Frösö läger är därför mycket stort. Som en bastu ej utan stora svårigheter lär kunna anordnas utan vattenledning, torde en sådan vara av nöden å lägerplatsen. I samband med anläggande av vattenledning kunde lämpligen elektrisk belysning å lägerplatsen införas. Kostnaden för elektrisk ledning från Östersund torde bliva ringa, om Kronan delade densamma med kringboende befolkning, vilken enligt uppgift vore villig därtill.

Beträffande hälsotillståndet bland manskapet inträffade, som väntat var, rätt mycket katarrhala affektioner i övre luftvägarna, anginor och bronchiter; däremot ingen pneumoni, ej heller någon pleurit. Pässjukan grasserade å Frösö läger, liksom å andra lägerplatser, likaså förekommo några fall av rubeola. Det enda oroande sjukdomsfall som är att anteckna var ett fall av epidemisk hjärnhinneinflammation. Den sjuka överfördes omedelbart till isoleringsavdelningen vid Östersunds lasarett, där han erhöll serum, och var hans tillstånd vid min avresa från Frösön sju dagar senare tillfredsställande quoad vitam; angående prognosen för en under sjukdomen uppkommen ensidig blindhet kunde lasarettsläkaren ej yttra sig.

I fråga om sjukhuset anmärkes, att utrymmet därstädes är otillräckligt för styrkor överstigande 800 å 1 000 man; i dylikt fall bör den i år som förrådshus använda sjukpaviljongen få tagas i bruk.

Följande önskemål angående sjukhuset må anföras:

1. Sjukhuset i sin helhet bör ombonas bättre.
2. Utanför ingången å östra gaveln bör byggas en ytterförstuga eller vindfång, försedd med självstängande dörr.
3. Golven i korridoren, vindstrappan och sjukrummen å vinden böra brunmålas; golven i alla rummen å nedre botten utom väntrummet böra för att minska golvdrag förses med korkmatta.
4. I väntrummet bör insättas en enkel kamin, likaså en kamin i korridoren,

den senare så konstruerad, att utrymmet på bredden i korridoren ej blir mer inkräktat än att en säng ledigt kan bäras förbi.

5. Badavdelningen bör sättas i brukbart skick; kan så ej ske, bör den helt och hållet slopas och ett sjukrum därstädes inrättas.

6. Sjukhuset bör förses med en enkel uppsättning instrument, bäst genom VI. arméfördelningens försorg.

7. Elektrisk ringledning från de olika sjukrummen till sjukvårdarrummet bör anordnas.

8. Som ständig handräckning å sjukhuset bör kommenderas tillräckligt antal icke vapenföra; att som i år därtill använda sjukskrivna är av flera skäl olämpligt.

9. Om vattenledning och elektrisk belysning införes å lägerplatsen, bör självfallet sjukhuset få del därav; kommer vattenledning ej till stånd, bör brunnen vid sjukhuset sättas i användbart skick.

10. Hyllor i förrådsrummet å vindens östra gavel böra anordnas.

11. Klosett bör anordnas å vinden för de patienter, som vårdas å sjukrummen å vinden.

12. Avtal bör göras om vård av svårare epidemiskt sjuka antingen å Östersunds epidemisjukhus, länslasarettets isoleringsavdelning, provinsialläkardistriktets epidemisjukstuga eller å en eventuell blivande epidemisjukbarack vid I. 23.

(Hansson.)

Rapport över inspektioner.

Sundbetsinspektion av I. 28 den 20 september.

Sjukhuset har under året undergått en del reparationer; norra paviljongen är nymålad i en solig och glad färg; för södra paviljongen är anslag härtill lämnat. För elektrisk belysning är likaledes anslag beviljat. Överallt såväl inomhus som i den välansade trädgården synas resultaten av ett kraftigt och målmedvetet arbete.

Baracken är mycket förfallen och torde för att icke bliva alldeles obrukbar behöva en del mindre reparationer; den är under den blidare årstiden lämplig såsom isoleringslokal för en del lättare sjukdomsfall såsom skabb, påssjuka o. d.

Sjukpaviljongen har behov av ett innertak i korridoren till vindsvåningen; som det nu är, går värmen direkt ut genom det enkla taket.

Antalet sjukskrivna översteg 100 oaktat hälsotillståndet enligt uppgift var »ovanligt gott».

Sjukvårdssoldatskolan, sammandragen för K. 8, I. 20 och I. 28 samt sjukbärarskolan voro väl utbildade.

Fältsjukhusmaterielen utan anmärkning.

Diskrummet i köksinrättningen var mindre snyggt, porslinet illa diskat och i stor utsträckning söndrigt.

Förläggningen var mycket tät, 31—38 man pr logement; att det under sådana förhållanden är mycket svårt att hålla snyggt och i ordning, visade sig också i ett och annat kompani. Manskapet klagade här och var över att uppvärmningen under vintern varit mycket ojämn; huruvida detta berodde på fel hos värmeanordningarna eller hos eldningsmanskapet torde behöva utredas.

Kompaniernas torkrum äro för små och kaminuppvärmningen för dålig för att de skola kunna uppfylla sitt ändamål.

Att anskaffa bättre torkningsmöjligheter för truppen är för alla våra kaserner

det viktigaste hygieniska spörsmålet. Att inkräkta på kompaniets nuvarande förlägningslokaler är omöjligt; bäst torde frågan lösas genom att för truppen disponera kompaniutrymmet och förflytta underofficerarna samt för dem bygga nya hus i form av »egna hem».

Sundhetsinspektion av T. 3 den 21 september 1916.

Kårens sjukpaviljong behöver en genomgående uppsnygning och reparation. Korridoren är mörk och dyster, vilket skulle kunna delvis avhjälpas genom upptagande av högt sittande fönster till sjukrummen. Sjukrummen behöva målas i ljusa och soliga färger. Sjukhusinredningen är också i behov av förnyelse och förökning; på grund av den förökade vinterförläggningen torde cirka 25 sängar med utredning ytterligare vara behövlige. Instrumentalutredningen är i behov av ökning; expeditionsföringen behöver delvis omläggas. Sjukhuset motsvarar icke de hygieniska krav som nu för tiden ställas på ett militärsjukhus men kan dock genom reparation och nyanskaffning göras brukbart till bättre ekonomiska tider med giva uppförandet av en modern sjukpaviljong.

Förläggningen i kasernerna var ganska rymlig; även här klagades över stark köld under vintern.

Torkrummen voro här ävenledes för små och svåra att effektivt uppvärma. Samma anordning som i infanterikasernerna är här behöfvig.

Avloppsledningar från pissoirer o. d. hava mycket dåligt fall, så att tilltappning ofta inträffar. Undersökning och reparation är nödvändig.

Vid inspektion i köket och förrådet befanns en stor del spisbröd vara möjligt och till människoföda odugligt. Detta möglige bröd förvarades bland det andra, vilket icke torde vara lämpligt, då möglet givetvis snart sprider sig till det friska brödet.

Inspektion av I. 14 den 17 augusti 1916.

Sjukhuset gör med sitt vackra och prydliga dagrum ett glatt och hemtrevligt intryck och här vittne om rikliga anslag från lägerkassan. Då endast ett fåtal värnpliktiga voro inkallade, var beläggningen ringa.

Sjukvårdsmännen (9 st.) voro väl utbildade.

Beträffande torkrum gäller samma anmärkning som vid övriga kaserner.

Inspektion av K. 8 den 18 september 1916.

Behovet av en ny sjukhuspaviljong är, efter den ökning regementet undergått, ofrånkomlig. De sjukrum, som nu finnas, äro små och olämpligt belägna i en byggnad, som till större delen är upptagen av verkstäder och ligger i närheten av stallarna.

Beträffande expeditionstjänsten, sjukvårdsmaterielens anskaffning, vård m. m. lämnades den nytillträdande läkaren råd och anvisningar.

Beläggningen i logementen ganska god; beträffande torkrum samma anmärkning som i infanterikasernerna.

I köket anmärktes på att en del spisbröd var möjligt och odugligt.

Inspektion av I. 20 den 19 september 1916.

En ny sjukbarack å 25 sängar var under uppförande och snart färdig. Med

denna, en sjukpaviljong samt regementssjukhuset bör regementets behov av sjukvårdslokaler vara väl tillgodosett.

Förläggningen var mycket trång (30—40) pr logement.

Mot torkrummen anmärkning som förut.

Inspektion av A. 4.

Torkrum saknas i alla kaserner; kan möjligtvis inredas i källarvåningen eller i batteriet om detta får disponera batteriadjutantens bostad; för underofficerarna torde beredas bostäder i form av egna hem.

Nytt marketenteri samt ny bad- och tvättinrättning skola uppföras.

(*Thorné.*)

Hälsinge regemente.

Under sista delen av januari samt första hälften av februari månad uppträdde vid regementet en till utbredningen särdeles våldsamt influensaepidemi, så att exempelvis sammanlagda antalet sjuka å sjukhus, å sjukrum, i kvarter och »mindre tjänstbara» under några dagar uppgick till mer än 50 % av styrkan. På grund av den explosionsartade spridningen inom varje kompani, ja inom varje logement, vore några isoleringsåtgärder helt enkelt omöjliga att vidtaga; dess bättre hade epidemien en godartad karaktär och ett snart övergående förlopp.

I övrigt kan hälsotillståndet under året betecknas såsom gott, ehuru hos den nyinryckta kontingenten under december månad uppträdde talrika bronchiter av tydlig infektiös natur. Denna gång kunde emellertid energiska isolerings- och desinfektionsåtgärder vidtagas med önskat resultat. En rubeolaepidemi, ehuru tills vidare av mindre omfång, började likaledes under december månad.

Av sanitära olägenheter kvarstår fortfarande, att klosetterna i flertalet av underofficersbostäderna vid viss vindriktning och temperatur sprida en betydlig stank.

Saknaden av torkrum har gjort sig i allra högsta grad gällande och utan tvivel mer än något annat bidragit att öka sjukprocenten; härom har dock redan särskilda skrivelser på anfordran ingått.

Angående anskaffande av desinfektionsugn har detta med motivering upptagits i det förslag till för sjukhuset nödvändig nyanskaffning, som av regementschefen insänts till arméförvaltningens fortifikationsdepartement.

Regementssjukhuset har, såsom av vad ovan anförts framgår, upprepade gånger visat sig i utrymmesavseende otillräckligt och detta särskilt under vinterförhållanden och när epidemisk sjukdom uppträder. Även under vanliga förhållanden är sjukhuset, för undvikande av att hava sjuka i kvarter, i regel fullbelagt. Behovet av ökat utrymme för sjukförläggning är därför trängande och torde lämpligast tillgodoses genom sjukbaracks uppförande. (*Gustaf Möller.*)

Västerbottens regemente.

Hälsotillståndet under det gångna årets tre första kvartal har icke varit gott. Året ingick med epidemier av mässling, påssjuka, influensa och difteri. Mässlings-epidemien, som sträckte sig in i andra kvartalet, var synnerligen allvarlig och svårartad. Efflorescenserna voro till och med av så intensiv och djupgripande art,

att de efterlämnade smittkoppsliknande ärr. Epidemien, som räknade 40 fall, krävde sex dödsfall (de flesta under senare delen av februari månad) alla på grund av tillstötande pneumoni. Påssjuepidemien förorsakade genom sin storlek rätt betydliga isoleringssvårigheter, särskilt som truppen redan förut genom inkvartering av främmande truppförband var mycket trångt förlagd. Influentaepidemien varade in i april.

Mest svårartad var dock difterieepidemien. Efter några enstaka fall redan i december året förut tilltogo fallen redan i januari för att sedan under andra och tredje kvartalet öka i oroväckande grad, och detta trots de mest grundliga och omfattande motåtgärder. Regementets samtliga logement med inventarier och utredning, alla gemensambetslokaler, manskapsmess, vaktlokaler och köksdepartement underkastades den grundligaste rengöring medelst stark såptvättning och med utspädd kresollösning samt ytterligare desinfektion med formalin; tjänstledighet till hemorten avstängdes nästan fullständigt; hela regementet förlades i tältläger (tälthyddor) från 7 till 22 juli, efter det varje man underkastats tvättning samt iförts nya underkläder och uniform med kvarlämnande i kasernerna av all övrig utredning i och för särskild desinfektion; truppen fick kompanivis två gånger i veckan själv koka sin mat ute, under det köksdepartementet genomgick noggrann rengöring och desinfektion. Dock var antalet insjuknade under andra kvartalet 139, varjämte 53 befunnos vara bacillbärare utan kliniska symtom. Dessa sistnämnda redovisades icke såsom difterisjuka. Antalet insjuknade såsom difteripatienter redovisade under epidemien var omkring 180. Under epidemiens höjdpunkt inträffade ända till 11 nya fall pr dag. Patienterna hade i regel kraftiga, utbredda beläggningar och stundom mycket hög feber. Intet dödsfall förekom. Såsom ett bevis på de svårigheter som mötte vid epidemiens bekämpande, må anföras att, vid provtagning av de under den 27 juni uttryckande 110 man icke vapenföra, 26 man befunnos vara bacillbärare. De isolerades men redovisades icke såsom difterisjuka. Samma dag var antalet vårdade kliniskt sjuka 90 man. Samtliga kompanier hemsöktes av epidemien. Någon orsakskälla till densamma kunde ej utrönas. Allt manskap provtogs dels före eventuell uttryckning, dels före inflyttningen från tältlägret (den 22 juli) till de desinfekterade kasernlogementen. Likaså provtogs all civil betjäning å mässarna. 235 bakteriologiska undersökningar gjordes av regementets läkare till självkostnadspris genom välvilligt tillmötesgående från lasarettets sida. Omkring 400 undersökningar verkställdes av serologiska institutionen å karolinska institutet samt omkring 240 undersökningar av under tiden 14—17 juli särskild uppsänd expert.

Samtliga patienter vårdades inom regementet med undantag av ett fåtal fall i epidemiens början, vilka vårdades å stadens otidsenliga epidemisjukhus. Gymnastikhuset apterades till sjukhus.

Epidemien upphörde den 31 juli.

I likhet med de föregående åren hava katarrar och inflammationer i de övre luftvägarna, komplicerade med otiter och sinusiter, varit mycket talrika, varjämte akuta lungkatarrar uppträtt i mycket stort antal.

Beträffande läkarundersökningarna under inskrivningsförrättningarna vore önskvärt, att dessa kunde göras med sådan grundlighet, att besiktningarna jämlikt §§ 107 och 108 inskrivningsförrättningen kunde hållas inom måttliga gränser.

(Hammarin.)

Jämtlands fältjägarregemente.

Efter påssjuka- och mässlingsepidemier under första kvartalet har hälsotillståndet vid regementet varit ganska tillfredsställande.

Epidemierna torde ej fått så stor utbredning, därest det funnits utrymme för tillfredsställande isolering. Under året har uppförts en ny sjukpaviljong, avsedd för 25 sjuksängar. Som jag i föregående rapport anför, har dylik paviljong varit av behovet i hög grad påkallad. Med denna möjliggöres effektiv isolering vid börjande epidemier, och finnes anledning antaga, att detta blir till största gagn för regementets sjukvård. Halsfluss har under hela året varit ytterst vanlig, summa 213, och har i 15 fall följts av ledgångsreumatism. Av kylskador vårdades 12 å sjukhus, 42 i kvarter och 1 förklarades oduglig till krigstjänst, sedan foten måst amputeras till följd av frostskada.

3 dödsfall hava under året inträffat: en tuberkulös meningit, en meningit efter purulent otitis media samt ett perforerande magsår med bukhinneinflammation. I sjukhusets yttre förstuga har uppsatts ett vindfång, som visat sig vara till största nytta, då därmed förstugan kan användas till väntrum vid sjukvisitationer, väl behöfligt, när många sjukamålās. Den har ock blivit lämplig till undervisningsrum och särskilt ändamålsenlig för fotvård, formalinbehandling o. d., då ett flertal från kompanierna på en gång inställa sig.

Förutom sjuksköterska från Röda korset, som hela året tjänstgjort vid sjukhuset, har en hjälpsköterska frivilligt utan ersättning biträtt vid sjukhustjänsten sedan början av november. Lokalen till förvaring av fältmateriel, ett rum å sjukhusets vindsvåning har blivit allt för trång. Önskvärt vore, om det kunde beredas plats i annan lokal med större utrymme för den sjukvårdsmateriel, som ej är avsedd för sjukhuset.

Under juli företogs av hela styrkan en fältmarsch, till en del i terräng, under 2 dagar över 12 mil i förening med stridsövningar; även fälttjänstövningarna i slutet av regementsövningsperioden voro synnerligen krävande. Truppen har därvid visat en storartad förmåga att utan nämnvärd ansträngning fullgöra dagsmarscher på 5 å 6 mil i förening med stridsövningar. Endast 15 man avpolleterades på en styrka av 2 800 under 6 dagars fälttjänstövningar. (*Isander.*)

Västernorrlands regemente.

Hälsotillståndet vid regementet kan, om hänsyn tages till de trånga och på grund därav långt ifrån hygieniska förlägningsförhållandena, sägas under året hava varit gott i jämförelse med föregående år. Tillbud till epidemier ha ej saknats, men genom att snabbt och till det yttersta använda de små isoleringsmöjligheter, som förefunnits, hava de alla kunnat begränsas. Under årets första månader inträffade sålunda 3 fall av epidemisk hjärnhinneinflammation, som genast överfördes till stadens epidemisjukhus. Tyvärr slutade 2 av dessa fall dödligt, trots omedelbar och upprepade behandling med meningokockserum. Av övriga infektionssjukdomar hava uppträtt mässling, rubeola, difteri, påssjuka, influensa och halsfluss. Katarrar och inflammationer i lungor och luftvägar hava särskilt under årets första månader med dess stränga kyla varit talrika. Mera allvarliga sådana, som kräftvård å militärsjukhuset, hava uppgått till 273 fall, av dessa 12 lunginflammationer och 50 lungsäcksinflammationer. Utom ovannämnda 2 dödsfall i hjärnhinneinflammation, ha inträffat 4 dödsfall: ett (underofficer) av sockersjuka, ett av lunginflammation.

mation, ett av lungtuberkulos och ett genom drunkning under badning.

Sjukhusförhållandena hava under året väsentligt förbättrats därigenom, att en av sjukpaviljongerna undergått en genomgripande reparation, tätning och nymålning samt erhållit nya linoleummattor med underlagd papp samt båda sjukpaviljongerna delvis erhållit nya effektivare kolkaminer, så att båda dessa lokaler kunnat hållas väl uppvärmda. Dessutom har under hösten hela sjukhusetablissemnet försetts med elektrisk belysning, både inom- och utomhus. Anslag till reparation och mattbeläggning av den andra paviljongen har beviljats, och skall arbetet därmed taga sin början, så snart den för närvarande stora sjukligheten avtagit och paviljongen kan undvaras. För trevnaden kring sjukhuset har sörjts genom fullständig omdaning av sjukhusträdgården, anläggning av nya gräsmattor, buskgrupper och blomsterrabatter, nyplantering av träd, anordnande av en krocketplan och har för inköp av trädgårdsmöbler, krocketspel och blomplantor medel välvilligt ställts till förfogande av regementschefen. För att skaffa de sjuka en välbehövlig omväxling i dieten, har en köksträdgård anlagts, och har denna lämnat god skörd.

För undervisningen har ett skelett inköpts. För förbättring av operationsmöjligheterna och behandling av kirurgiska sjukdomar har förbandsskåp, flaskställ och en del kirurgiska instrument, som förut saknats, anskaffats.

Kan sålunda år 1916 sägas hava varit ovanligt givande och lämnat både gott resultat i arbetet att förbättra de förut ohållbara förhållandena och gott hopp att under följande år kunna få det ännu bättre, står det likväl alltid klart, att de nuvarande sjukhusförhållandena aldrig kunna bringas därefter, att de bliva tillfredsställande. Kravet på ett nytt, tidsenligt och tillräckligt rymligt sjukhus för regementet inom den allra närmaste tiden måste energiskt vidhållas. Att lösningen av regementets sjukhusfråga icke sker genom uppförandet av ett litet sjukhus på 56 sängar, utan att därmed de gamla svårigheterna komma att kvarstå och även nya så gott som olösliga uppstå, har jag som min bestämda övertygelse oförbehållsamt uttalat, och i denna övertygelse har jag för varje dag som går genom min erfarenhet om vad som verkligen är oundgängligt nödvändigt styrkts.

Att de mer än lovligt trånga förläggningsförhållandena göra allt tal om och alla försök till hygien inom kasernerna illusoriska och i hög grad alstra ökad sjuklighet och medföra oberäknliga faror för de värnpliktiga är självfallet. Utan att här sker en genomgripande ändring, kan icke någon minskning i antalet sjuka väntas. Några enkla siffror torde vara tillräckligt belysande. Med en som minimum uppställd fordran på en luftrymd av 13.5 kbm. pr man, rymma samtliga för förläggning avsedda logementen inom kasernerna 936 man. Under repetitionsövningarna i september förlades inom dessa logement över 3 000 man och efter inryckningen den 1 november av den nya årsklassen har manskapsstyrkan växlat mellan 1 500—1 800 man, och ännu större blir överbeläggningen av logementen, sedan de till Sollefteå för vinterutbildning kommenderade trupperna dit inryckt. Den ofrånkomliga överbeläggningen under repetitionsövningarna, som dels vara jämförelsevis kort tid, dels försiggå under en årstid, då man ännu kan låta fönster och dörrar stå öppna dag och natt och därigenom få riklig luftomsättning, medför utan tvivel mindre hälsofaror än den sedan under vintern, månad efter månad varande, då dessa möjligheter av luftväxling saknas. Härtill kommer att ventilationsanordningarna i logementen äro så underhålligt konstruerade, att den skämda luften i de undre logementen tömmas ut i de ovanliggande i stället för att strömma ut i det fria.

Det trångt tillmätta utrymmet förefinnes överallt i kasernerna. Betänklighet näst förläggningen, synes mig för såväl snygghet som hygien, att regementets tvätt-

inrättning på grund av sin otillräcklighet icke kan fylla de krav, som måste ställas på densamma. Icke så sällan har det därför hänt, att nödvändiga ombyten av underkläder och sänglinne icke kunnat verkställas inom något så när rimlig tid. En så naturlig och självfallen fordran, som att de värnpliktiga vid sitt inträde i tjänst icke skola behöva ikläda sig en uniform, som icke genomgått en fullständig rengöring efter att ett år och mer hava använts av annan värnpliktig, har icke kunnat genomföras. Det motbudande häri och de hälsofarliga följderna behöva säkerligen icke någon utläggning. Att regementets tvättnrättning utvidgas och organiseras, så att den motsvarar och fyller behovet, och detta inom närmaste framtiden, måste oefftergivligen fordras.

Liksom rekryteringen i övrigt har även rekryteringen av sjukvårdsbeställningsmän mött stora svårigheter. För närvarande disponerar regementet för vårderna av sina hundratals sjuka summa en sjukvårdskorpral. Förutom denne finnas dock 4 fast anställda, men av dessa är en kommenderad som underbefäl på skola i Umeå och tre som elever vid samma skola. Svårigheterna att upprätthålla sjukvården med så ringa hjälp äro minst sagt betydliga, men ännu större bliva de, när underbefäl till sjukbärargruppen, vars övningar börja i april, skall uttagas. En betydlig lättnad i dessa svårigheter skulle till ett annat år kunna beredas, om sjukvårdsrekryterna finge börja sjukvårdssoldatskolan i april i stället för som nu i juli, och de följaktligen kunna avsluta sina skolor till april följande år och då liksom även till deras undervisning bortkommenderat underbefäl kunna påräknas såväl till välbehöflig förstärkning åt den egentliga sjukvården, som till underbefäl och lärare för sjukbärarna och annat sjukvårdsmanskap vid regementet.

Vid förordnande av vikarie för regementsläkaren bör vikarien inställa sig till tjänstgöring ett dygn förr än regementsläkarens tjänstledighet begynner och likaså få fortsätta sin tjänstgöring ett dygn efter det dennes ledighet upphört. Esomoftast händer nu, att vikarien anländer och inträder i tjänstgöring först på eftermiddagen första dagen, och avreser före utgången av regementsläkarens sista tjänstledighetsdag och sålunda tvingar den tjänstledige läkaren att avstå två välbehöfliga ledighetsdagar, en i början och en i slutet, då det nödvändigt och självfallet behövs att såväl den avgående läkaren personligen sätter den tillträdande in i ställningar och förhållanden, som att regementsläkaren vid återinträde i tjänst får en personligen avgiven rapport om vad som tilldragit sig under bortovaren och en demonstration av varje ineliggande sjukdomsfall samt och icke minst får tillfälle att se till att alla expeditionshandlingar äro klara. (*Fredriksson.*)

Norrlands dragonregemente.

Kasernhygien är på det hela taget god. Skvadronernas torkrum äro dock för trånga och i övrigt olämpliga.

Hälsotillståndet har under året i allmänhet varit gott. Difteri har dock förekommit dels i form av ett par stänkfäll, dels som en mindre epidemi i december, då inalles 12 fall förekommo, samtliga lindriga, de flesta med kliniskt utseende av anginor. För vidtagna åtgärder och övriga detaljer ha redogjorts i särskild rapport. Här bör dock påpekas svårigheten, eller rättare omöjligheten, att med de trånga sjukhusutrymmen, som finnas vid regementet, åstadkomma någon effektiv isolering av misstänkta fall. Lektionssalar ha måst utrymmas för detta ändamål. Det nuvarande »sjukhuset», som är inrymt i ett synnerligen lättvindigt uppfört verkstadshus, består av ett väntrum och ett undersökningsrum på nedre botten samt

två sjukrum en trappa upp, det ena med 5, det andra med 3 sängar, samt ett för dem gemensamt snyggningsrum — passagen in till det mindre rummet — med 2 tvättställ och ett w. c. och har i övrigt den mest primitiva utrustning. I en skrubben utan artificiell belysning — här på trakten råder fullt dagsljus under flera månader på året endast några timmar på dygnet — skall sjukvårdsmanskapet koka instrument m. m. på ett under sista halvåret anskaffat fotogenkök, distribuera mat, diska m. m. Det är så långt ifrån att något mörkrum för öronundersökningar o. d. finnes, att man t. o. m. saknar en stickkontakt i rummet. Man måste vid dylika undersökningar, stående mitt på golvet, betjäna sig av en från taket nedhängande lampa. Det anförda torde vara nog för att motivera omdömet om sjukhuset: fullständigt underbaltigt och en fara för hygien inom regementet. Det är att hoppas, att det länge närda hoppet av ett nytt, tidsenligt och tillräckligt stort sjukhus i egen byggnad med det snaraste måtte förverkligas.

Märkligare sjukdomsfall, dödsfall eller svårare olycksfall ha ej förekommit utöver de fall, som beskrivits i specialrapporter. (*Dalsjö.*)

Norrlands artilleriregemente.

Hälsotillståndet har under det gångna året varit mindre gott med icke mindre än ett självmord och fyra dödsfall. Bland dessa var ett fall av epidemisk hjärnfeber med hastigt dödande förlopp, trots lumbalpunktion och serumbehandling. Isolering av batteriet, sträng isolering av kamrater i logementet, bakteriell undersökning av alla, som varit i närmare beröring med den sjuke, samt preventiv vaccinering med meningokockserum av regementet i sin helhet voro de åtgärder, som vidtogos. Intet nytt fall inträffade.

Regementet har även under år 1916 haft förmånen av en sjuksköterska under förra hälften av året. Tyvärr har denna måst bekostas av regementets T. S. V., varför en större brist i detta uppstått — helt naturligt, då sjukvårdsmateriel och medicin avsevärt fördyrats, utan att anslaget ökats. Att den lindring i regementsläkarens arbete, som en sjuksköterskas hjälp medför, varit välbehövlig torde utan vidare framgå därav, att nuvarande tjänsteinnehavaren är ensam läkare vid artilleriregementet samt därjämte fördelningsläkare vid VI. arméfördelningen, vilka befattningar år 1918 komma att fördelas på två och därefter tre läkare.

(*Thorné.*)

Norrlands trängkår.

Året har med avseende på sjukligheten vid kåren varit jämförelsevis gynnsamt. De flesta sjukdomsfallen inträffade under de båda första kvartalen och förorsakades av influensa med och utan svårare katarrar i luftvägarne samt av en beskedlig påssjukepidemi. I övrigt förtjänar endast framhållas, att under sista kvartalet några fall av difteri förekommit, vilka samtliga måst vårdas vid kårens sjukavdelning, då i motsats till förhållandet vid Väster-norrlands regemente möjlighet att avpolletera de epidemiskt sjuka till ortens epidemisjukhus ej förefinnes. På grund av epidemiens ringa omfattning och sjuklighetens ringa frekvens, yppade sig emellertid denna gång ej några större svårigheter härav, men att sådana under mindre gynnsamma omständigheter ej kunna utebliva, är påtagligt. Ty sådan kårens sjukavdelning är, låter det sig knappast göra att därstädes

överbud taget bereda god vård åt ett flertal samtidigt svårt sjuka; så mycket mindre måste då utsikterna därtill vara, om fler eller färre av dem äro smittsamt sjuka.

Utan att närmare ingå på frågan om kårens sjukavdelning, då jag under året två gånger förut haft tillfälle redogöra för hithörande förhållanden och jag vidare å ena sidan väl inser, att beträffande själva lokalerna någon mer avsevärd förbättring under den närmaste tiden knappast står att åstadkomma, å andra sidan generalfältläkaren ställt i utsikt, att de största bristfälligheterna beträffande sängar, sängutredningar och övrig materiel med sjukvårdsstyrelsens hjälp under året skola bliva avlägsnade, kan jag dock ej underlåta att ännu en gång framhålla, att den enda möjliga, i längden tillfredsställande lösningen av kårens sjukvårdsfråga synes mig vara uppförandet av en ny sjukpaviljong, gärna anspråkslös och enkel i övrigt, men uppfyllande nutida hygieniska krav och med de resurser beträffande utredningen i olika avseenden, utan vilka god sjukvård ej kan åvägbringas. Att vid ett truppförband där sjukvårdare utbildas i större omfattning än vid övriga, det ur utbildningssynpunkt i alldeles särskild hög grad är behöfvligt, att sjukavdelningen är väl tillgodosedd, torde ej behöva närmare motiveras. (*Johanson.*)

Bodens trupper.

Norrbottnens regemente.

Även 1916 har hälsovården lidit av trång förläggning.

Av epidemiska sjukdomar har difteri varit förhärskande, ehuru betydligt mindre än föregående år och mot slutet av 1916 är den praktiskt taget slut; mässling till vilken hopräknats även sådana fall, som möjligen kunnat hänföras till rubeola, har funnits i kasernerna så gott som hela året; först tyckes den ha angripit de i kasernerna boende underofficerarnas barn och därifrån spritts till kompanierna.

Bland befolkningen i grannbyarne har mässlingen gått mycket. Intet fall av barnförlamning eller hjärnhinneinflammation har under året förekommit inom kasernerna.

Sjukvården har så gott som hela året kunnat skötas av en läkare; regementsmötet var här ringa sjuklighet; tiden sedan beväringsskrytskolans början den 5 november—31 december har en läkare skött om sjukmottagningen för beväringsskryterna och en skidlöparbataljon, inalles cirka 1 500 man. Liten personal har därvid varit behjälplig, ingen sköterska vid sjukpaviljongen; medeltal nya patienter pr dag 20, alltså 1—1.5 %.

En förändring har så till vida gjorts vid regementet beträffande sjukvården: att på prov införts följande ordning: sjukmottagning kl. 1.30—3 e. m. för halva regementet och 3.30—5 e. m. för andra hälften. Soldaten anmäler sig själv hos kompanichef eller adjutant, som giver honom en sedel, där anvisning gives å fri läkarvård hos regementets läkare!

Medicindelning kl. 9—10 f. m.

Behandlingstid kl. 2—4 e. m.

Förbandstid kl. 6—7 e. m.

Vad som härvid visat sig välgörande är huvudsakligen att kontroll har i större utsträckning kunnat utövas å den värnpliktiga, som tvingad att gå till sina högre

förmän för sjukanmålning, därigenom mera än tillförne avhållit sig från »onödig sjukanmålning». Vidare har instruktion rörande bestämd förbandstid, under vilken tid den tjänstgörande sjukvårdaren omlägger smärre sår och skador, avlägsnat från läkarens mottagning en mängd för honom onödigt tidspillande fall.

Sjukvården lider av bristen på hjälp, dels är det tjänstgörande sjukvårdsmansskapet i antal för litet och även kvalitativt icke fullgott, dels är bristen på sköterska märkbar å en paviljong, som har plats för 17 sjuka och ett något så när omfattande polikliniskt arbete.

Fortfarande saknas desinfektionsinrättning, torkrum i kompanierna, större utrymme för sjuka och möjlighet att tillfredsställande isolera smittförande sjuka.

Den vanliga utgallringen bland årets beväringsrekryter har huvudsakligen gällt öppen lungtuberkulos från tbc. släkter övervägande antalet från R. O. 72 och 74.

I övrigt intet anmärkningsvärt att beakta. (*Morsing.*)

Norrlands artilleriregementes detachement i Boden.

Under det gångna året är intet av vikt beträffande hälso- och sjukvården att anföra.

Rekryteringen av sjukvårdsmanskap är bristfällig och den till sjukvårdskorpalssskolan kommenderade volontären blev underkänd. (*Morsing.*)

Boden—Karlsborgs artilleriregemente i Boden.

Sjukligheten under året har varit ovanligt stor, isynnerhet under de båda första kvartalen, då fallen av förkylningssjukdomar, särskilt halsfluss och lungkatarrar, voro mycket talrika. Påssjukan har som vanligt under samma tid grasserat svårt med många fall och orsakat många sjukdagar. Av de svårare infektions-sjukdomarna har endast difteri förekommit under hela året utan att dock någon egentlig epidemi därvid uppstått. Även mässling har uppträtt med spridda fall under nästan hela året. Skabb har också visat sig ganska mycket bland de inkallade skyddstrupperna och genom de täta ombytena av dessa bliva fallen så mycket flera. Intet svårare olycksfall och endast ett dödsfall i lunginflammation har förekommit.

Fortfarande har ett stort antal värnpliktiga på grund av hälsoskäl måst frikallas eller överföras till icke vapenföra och en stor del av de återstående äro ändå underhaltiga samt springa oupphörligen på sjukvisitationerna, varvid de ofta måste fritagas från tjänstgöring. Att sådana komma till specialvapen, som endast få ett bestämt antal, synes mig synnerligen olämpligt, då det väl vore bättre, att de tilldelades infanteriet, varest antalet av frikallade eller överförda till icke vapenföra betyder mindre.

I sjukpaviljongen har insatts vattenklosetter, vilket i hög grad befordrar snyggheten och trevnaden. Av linoleummattorna äro en del utslitna, men under nuvarande förhållanden synes ej gå för sig att få andra istället, då tillgångarna icke en gång medgiva fernissning av dem, som äro i stort behov därav. (*Sjöstrand.*)

Bodens ingenjörkår.

Sjukligheten vid kåren har under de båda första kvartalen varit ovanligt stor, den största, som förekommit under min tjänstgöring där. I synnerhet har hals-

fluss grasserat med icke mindre än 125 fall under 1. kvartalet. Sedan i en kaseren ett särskilt rum iordningställt och alla häri insjuknade genast kunde förläggas dit, minskades fallen jämförelsevis fort. Övriga förkylningssjukdomar, särskilt lungkatarrer, voro under denna tid mycket talrika, beroende på den kalla och blåsiga väderleken samt trång förläggning. Under de båda sista kvartalen har hälsotillståndet varit ganska gott. Av svårare epidemiska sjukdomar har endast förekommit difteri med 9 fall, därav 7 under 1. kvartalet. Däremot uppträdde som vanligt påssjuka med många fall under samma kvartal. Under sista kvartalet har ånyo visat sig några fall härav efter den senaste årsklassens inryckning. På samma sätt har förhållandet varit med mässling, ehuru fallen på långt när ej varit så talrika. Av smittsamma könssjukdomar ha endast två fall av dröppel förekommit, därav en insjuknat före inryckningen.

Av sista årsklassen hava ej många behövt hemförlovas, men flera äro väl svaga, varför synes mig hava varit lämpligare, att de erhållit uppskov eller åtminstone ej tilldelats specialvapen, som ju endast erhåller ett visst antal.

Tandpolikliniken har varit flitigt anlitad, till och med av flera än som hunnit behandlas, varför det vore önskligt, att den forfore under hela året, åtminstone några dagar i veckan.

I sjukpaviljongen saknas fortfarande linoleummattor med undantag i väntrummet, varest den är utsliten. Härigenom försvåras i hög grad, för att ej säga omöjliggöres renhållningen av golven. De äro dessutom behövliga för det betydliga golvdraget. En betydlig förbättring har åstadkommits genom insättande av vattenklosett, varigenom man äntligen sluppit den illaluktande och ofta otäta förra klosetten. (*Sjöstrand.*)

Garnissonssjukhuset i Boden.

Sjukligheten vid Bodens trupper har under året varit synnerligen stor.

Epidemier av flera olika slag hava oavbrutet varit gängse.

Garnissonssjukhuset har under större delen av året varit överfullt och framförallt har epidemiavdelningen visat sig alldeles otillräcklig, vadan inhysandet av alla epidemifallen föranlett stora svårigheter. Behovet av ökat utrymme för de epidemiska sjukdomarna göra sig för varje år allt mera gällande och det vore högst önskvärt att få epidemipaviljongen påbyggd med en våning, så att man där finge plats för dubbla antalet patienter. Då flera epidemier på samma gång uppträda, är det för närvarande nästan omöjligt att kunna isolera de olika fallen samt även få plats för sådana, som ligga under observation.

Det Thorellska uppvärmningssystemet i denna paviljong, som visade sig alldeles olämpligt, har ersatts med en ångpanna, placerad i en mindre tillbyggnad, varigenom såväl bränsleåtgång som arbetskraft väsentligt reducerats. Inom sjukhusetablissemmentet har för övrigt en del andra förbättringar utförts, bland vilka särskilt må framhållas införandet av vattenklosetter i norra flygeln. Det är att hoppas att efter hand samma anordningar komma att införas i sjukhusets övriga lokaler, så att man i sinom tid må bli fri de ohygieniska och svårskötta latrinburkarna.

Källarvåningen i samma byggnad har försetts med cementgolv och en del av rummen därstädes inretts med väggfasta skåp och hyllfack, varigenom utmärkta förrådsrum erhållits.

Emellan norra förbindelsegången, väntrummet och mottagningsrummet har ett

4 meter brett och 5 meter långt rum blivit tillbyggt, som inretts till laboratorium, mörkrum för röntgen och undersökningsrum för ögon, öron, näsa etc. Denna tillbyggnad kunde utan alltför stora kostnader åstadkommas, enär endast en vägg och ett tak behövde tillsättas, förutom själva inredningen.

Vad ekonomiavdelningen vidkommer måste jag fortfarande framhålla behovet av ångkokningsanordningar. Ävenså tror jag det vore fördelaktigt att förlägga köket till källarvåningen, där nu tvätten är inrymd. — Denna kommer inom en snar framtid att förflyttas till en särskild byggnad. — På sådant sätt skulle man få kök, skafferier, förrådsrum och källare i ett sammanhang.

Nuvarande köket inredes till matrum för tjänstepersonal och serveringsrummet för sjuksköterskorna. För närvarande finnes ej någon lokal avsedd för detta ändamål utan kokerskan har fått avstå sitt rum och inhyses på annat håll.

(Andersson.)

Gottlands trupper.

Gottlands infanteriregemente.

Sjukligheten under året har varit rätt betydande, vilket särskilt gäller årets bägge första kvartal, då influensa, halsfluss och den obligatoriska påssjukan visa höga siffror. Några fall av mässling uppträdde även i början på året.

I april förekom ett fall av cerebrospinalmeningit. Källan till smittan kunde ej upptäckas, då den sjuke ej haft någon beröring med smittad ort på fastlandet och på Gottland ej något fall av sjukdomen för övrigt förefanns. Fallet var lindrigt och torde även utan den använda serumbehandlingen hava gått till hälsa.

Bakteriologisk undersökning av den sjuknes rumskamrater visade ej någon bacillbärare. För säkerhets skull blev hela styrkan vaccinerad mot ifrågavarande sjukdom. Efter första injektionen var reaktionen, som uppträdde redan ett par timmar efteråt, rätt häftig, med frossbrytning, feber och allmänt illamående, men snart övergående. Efter de senare injektionerna var den i allmänhet ringa.

Under årets senare hälft, då å nästan hela Gottland och företrädesvis i Visby stad en utbredd tyfoidfeberepidemi var rådande, syntes faran för en större epidemi bland manskapet, trots permissionsförbud och övriga åtgärder tämligen överhängande, särskilt vid ett tillfälle, då en kökskorpral, som en längre tid varit hängsjuk utan att sjukanmäla sig, visade sig lida av sjukdomen. Under tiden augusti—november förekommo 16 fall i allmänhet lindriga med endast ett dödsfall.

För att äntligen få slut på sjukdomen och kunna upphäva det betungande permissionsförbudet, företogs vaccination mot sjukdomen på en stor del av styrkan. Reaktionen efter ympningen var i många fall rätt betydlig med häftig feber och allmänt illamående samt nästan konstant diarré. Dessa symptom uppträdde vanligen först efter 12—14 timmar och voro i ett par fall tämligen ihållande. De uppträdde väl så häftigt efter de senare, som efter den första injektionen. Något nytt fall har efter ympningen ej uppträtt. (Fries.)

Gottlands artillerikår.

Hälsotillståndet under året måste betraktas som mycket tillfredsställande.

Av smittsamma sjukdomar ha under första kvartalet förekommit några fall av mässling, en fortsättning av den förra året rådande epidemien.

Nervfeber har även förekommit med spridda fall, fördelade på sommar- och höstmånaderna. Smittan var tydligen i varje fall införd, vanligen från Visby stad, där under samma tid en utbredd dricksvattenepidemi av nämnda sjukdom var gängse. Då trots vanliga åtgärder mot permissionsförbud, förbud mot förtärande av okokt mjölk och vatten o. d., risken syntes stor, att sjukdomen genom de ofta förekommande nyinryckningarna skulle få större spridning, anhölls hos sjukvårdsstyrelsen om vaccin mot nämnda sjukdom, vilket även hastigt ställdes till förfogande, varpå ympning ägde rum på en stor del av styrkan och var undergången ympning villkor för permission utom kasernområdet. Sedermera har ej något fall av sjukdomen inträffat, men har sjukdomen även bland den civila befolkningen mot slutet av året så gott som upphört.

Revaccination mot smittkoppor har givit det på senare tid ovanliga resultatet, att positiv reaktion erhöles på alla de ympade.

Något dödsfall har ej under året inträffat. (*Fries.*)

Gottlands garnisonsjukhus.

Den under förra året insatta röntgenapparaten har fungerat bra, varit i flitigt bruk och ofta till stor nytta.

Under hela året har en särskild kokerska varit anställd för tillredande av sjukportioner. De i föregående årsberättelse påpekade olägenheterna av sjukvisitation inom sjukhuset, med indragande av smuts och medförande av oljud och buller, kvarstå ännu. Att vidmakthållandet av sjukhusets ordning och puts därigenom försvåras är uppenbart.

Behovet av telefonförbindelse mellan det s. k. epidemisjukhuset å Visborgs slätt och garnisonssjukhuset bör framhållas liksom av direkt ledning till garnisonsjukhuset från Visby central.

Under hela året ha tvenne sköterskor varit anställda, och samtliga operationer, såväl större som mindre, ha kunnat utföras på garnisonssjukhuset. (*Brodin.*)

C. Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelses verksamhet å fältveterinärbyrån.

Å fältveterinärbyrån hava under årets handlagt 665 ärenden, häruti icke inberäknade de hemliga ärendena.

Tablå över truppveterinärvårdsanslaget se Tab. 17, sammandrag av hästsjukbeskeden från arméns truppförband och remontdepåer se Tab. 18.

Döda stamhästar se Tab. 19.

Dödade stamhästar se Tab. 20.

Kasserade stamhästar se Tab. 21.

D. Veterinärvården vid armén.

1. Fältveterinärvården.

På stat äro följande veterinärtjänster:

1 fältveterinärtjänst (byråcheftjänst i Styrelsen), 15 regementsveterinärtjänster, 26 bataljonsveterinärtjänster och 8 fältveterinärstipendiattjänster.

Beställningar	Lediga vid årets början	Ledigblivna genom			Summa	Återbesatta	Lediga vid årets slut
		Transport eller befördran	Avsked	Dödsfall			
Regementsveterinär ...	2	—	—	—	—	2	—
Bataljonsveterinär.....	3	2	2	—	4	1	6
Fältveterinärstipendiat	8	—	—	—	8	—	8

Fältveterinärkårens reserv utgjordes vid årets slut av 3 regements- och 25 bataljonsveterinärer.

2. Utdrag ur veterinärernas årsberättelser.

Livgardet till häst.

Anmärkningsvärt är det stora antalet, ej mindre än 72, lymfangiter under året. När undertecknad i medio av mars månad 1916 började tjänstgöring vid regementet florerade sjukdomen. Jag kom snart underfund med anledningen. Stryksår, myggsår och strålröta, underskattade som farliga ingångsportar för infektion och därför misskötta, gävo anledning till »uppdrivna ben», där en vacker dag en utvecklad lymfangit visade sig. Detta i förening med på grund av väderleksförhållanden etc. för bakterievegetation särskilt gynnsamma förhållanden gav sjukdomen en så stor omfattning. På ett par månader hade jag, livligt understödd av sekundchefen, kommit till rätta med förhållandena, dels genom direkt behandling av fallen, dels genom minutiösa preventiva åtgärder. Utom två dödsfall var i tretton fall sjukdomen direkt eller bidragande orsak till kassation.

Det hela illustrerade påtagligt de synnerligen tänkvärda tilläggen i 1916 års Tj. R. § 145 mom. 2 och § 149 mom. 4 ang. god samverkan mellan veterinär och skvadronschef samt bestämmelserna ang. hovarnas dagliga rengöring efter ridövning; det sistnämnda utökad med den självklara åtgärden, att därvid alla små sår och

skador få en omsorgsfull vård. Det utgjorde ock ett givakt, att aldrig släppa dessa bestämmelser ur sikte.

Tvenne fall av mankfistel hava förekommit, det ena kom under min behandling som fullt moget till operation, det andra som ett gangränöst sår.

Den 23 augusti yppade sig första fallet av en lungröteenzooti, som svårt har hemsökt regementet under året (75 fall).

För att om möjligt hålla regementet tjänstedugligt för de förestående regementsövningarna och för detta ändamål skjuta fram utbrottet av epizootien företogs i två skvadronstallar skyddsympningar i förening med stränga isoleringsåtgärder. Sedan avsett resultat uppnåts, utbröt emellertid sjukdomen sedermera ånyo och på ett våldsamt sätt. Då sjukdomsarten förvärrades, företog jag vid årsskiftet ny skyddsympning, vilken med ett slag åter satte en damm för vidare spridning. Ett par stänkfall ha dock senare uppträtt; och enär jag ej anser enzootien ännu med säkerhet avslutad, kommer jag att först då till Sjukvårdsstyrelsen insända detaljerad berättelse över det fullständiga förloppet av sjukdomen.

För övrigt har intet av så stor betydelse ur veterinär synpunkt tilldragit sig, att det motiverar ett särskilt omnämnande i denna berättelse.

(Rezroth-Berg.)

Livregementets dragoner.

Hälsotillståndet har i stort sett varit gott med undantag av den lungröteenzooti, som började i november 1915 och slutade i mitten av mars 1916. Ett 50-tal hästar insjuknade under året och av dessa dogo två. I allmänhet var dock sjukdomen av en mild karaktär och hästarna voro ofta tillfrisknade redan efter en å två veckors sjukdom.

Som synes i hästsjukbeskedet, hava ett stort antal sår, kontusioner och benbrott inträffat, vilket till huvudsaklig del skedde, då regementet under en längre tid var förlagt på övningsfältet. Hästarna voro här vanligen uppställda i trånga lador, där de lätt hade tillfälle att sparka varandra, och vanligtvis var det goda hästar, som blevo utsatta för dessa skador och ofta för lång tid oförmögna till tjänstgöring.

Bland större operationer märkas en enukleation av bulben och ett par mankfisteloperationer.

Bland inlejda körhästar under stora manövern i Uppland förekommo talrikt tryckskador framför manken.

Vid 4 skvadronen användes mankamsskyddare, och då å denna skvadron hästarna undgingo dessa besvärliga och kostbara tryckskador hava för regementets räkning ett antal dylika inköpts.

Ett flertal svårartade trycksår i manken uppstodo under manövern, beroende som vanligt på de låga framvalven å sadlarna. Trots de stora ansträngningar, för vilka hästarna utsattes under denna manöver, var det blott ett fåtal, som fingo sin böjseneapparat förstörd, och såsom en följd härav har blott ett fåtal bränningar behöft företagas.

Förutom de fall av strålröta, som upptagits i hästsjukbeskedet, hava ett flertal fall, som ej behöft sjukskrivas, förekommit, beroende på brist av halm i ströbäddarna. *(Skarstedt.)*

Livregementets husarer.

Hälsotillståndet bland hästarna vid regementet har under år 1916 varit gott. Intet fall av epizootisk hästsjukdom har förekommit. 4 dödsfall i kolik ha inträffat, av vilka tre bland hästarna vid den i Göteborg förlagda husartroppen.

Antalet böjsenelidanden har varit anmärkningsvärt stort.

Utbildningsarbetet har också satt hästarnes krafter på hårda prov.

Även lindriga sensträckningar blistrar jag numera i allmänhet genast och sätter i dylika fall hästarne i motion 10 à 12 dagar efter blistringen. 37 sträckbränningar hava utförts, därav för gaffelbandsförsträckning 19 och för böjsenelidande 18 bränningar.

Tvenne fall av hovbensbrott hava förekommit. Som kuriosum kan omnämnas, att dessa fall inträffade vid samma skvadron under samma vecka och vid tagande av samma hinder. Trenne fall av kotbensfissur ha tydligt kunnat diagnosticeras. Av dessa fall voro vid årets slut två ohalta och kunde sättas i motion.

Ett fall av hovbroskfistel har opererats och gått till läkning. (*Bengtson.*)

Smålands husarregemente.

Det allmänna hälsotillståndet under året såväl bland regementets egna hästar som vid kavalleriets studentavdelning å Ränneslätt har varit synnerligen gott. Några smittsamma sjukdomar hava icke förekommit. Även katarrer av lindrig art, som de flesta år bruka vara gängse särskilt bland den yngsta remontklassen hava varit sällsynta. I hästsjukbeskedet äro upptagna sex fall näskatarr med tillsammans 33 sjukdagar. Av övriga invärtes sjukdomar märkas några få fall av mag- och tarmkatarr samt kolik, av vilken senare sjukdom i beskedet upptagits 18 fall. Det verkliga antalet kolikfall är emellertid något större, men mycket lindriga fall, hava i regel icke införts i sjukjournalen. Två dödsfall i kolik hava inträffat, därav det ena under fälttjänstövning i Östergötland. — Digestionsstöranden föranledda av tandfel äro rätt vanliga och förekomma säkerligen oftare än gemenligen antages. Femton sådana äro upptagna i sjukbeskedet men i verkligheten har det varit flera.

Av utvärtes åkomor äro som vanligt sår och kontusioner, krontramp, benhinneinflammationer och överbenshåltor samt senlidanden de allmännaste. Av senlidanden märkes ett betydligt antal gaffelbandsinflammationer eller försträckningar. Bland ridhästar synes denna del av böjapparaten vara särskilt utsatt för påfrestning. Antalet benhinneinflammationer bland remonterna är något mindre än vanligt. Åtskilligt talar för riktigheten av den teorin, att frekvensen av håltor förorsakade av benhinneinflammation står i direkt sammanhang med fodrets beskaffenhet och dess innehåll i större eller mindre grad av mineralämnen beroende på torra eller våta somrar.

Utom de tvenne dödsfallen i kolik hava tre olycksfall, som föranlett djurets omedelbara dödande, inträffat, samtliga orsakade av benbrott.

Tryckskadorna hava varit jämförelsevis många, 42 fall. En ansevärd procent av dessa äro orsakade av de till regementets packvagnar vid fälttjänstövningar avsedda selarna, vilka icke äro ändamålsenligt konstruerade. Sadelputorna äro förenade med en läderrem, som trycker direkt på ryggen eller mankens bakre sluttning särskilt å mera högmankade hästar. Åtgärder hava nu vidtagits för att få dessa olägenheter avhjälpda.

Av tandfistel märkes tvenne fall, därav det enas förlopp är så pass ovanligt, att

jag anser mig böra utförligare redogöra för gången av sjukdomen i fråga. Hästen, en egen tjänstehäst, 14 år gammal, insjuknade den 6 april efter att förut hava varit fullt frisk och i mycket gott hull. Den övades för hoppling medels lina och kapson över hinder den 5 april. Dagen därpå var all foderlust totalt borta ävenså förmåga att upptaga dryck. Vid undersökning iakttogs lokal ömhet och spår till ödem över vänstra underkäkgrenen i höjd med P III. Intet tecken å yttre våld genom skada å huden ej heller inuti munhålan kunde iakttagas. Hästen drack icke en droppe vatten på tre dygn därefter. Slickade med synbar svårighet och smärta i sig en ringa mängd vetekli och något sockerlösning. Något stråfoder förtärde den icke från insjuknandet den 6 till den 30 april. Ödemet steg småningom och slog runt käkranden samt uppöver hela vänstra kinden och något bakåt gavaschen. Vid undersökning av munhålan, som företogs varje dag, iakttogs den 11 april att P III vid fingertryck kändes tydligt lös. Någon carieslukt fanns icke. Den till partiet mitt för P III särskilt lokaliserade ömheten samt den omständigheten, att tanden var lös, talade för, att en alveolarskada förefanns och att en extraktion av tanden var indicerad. — Denna utfördes den 12 april under narkos och med lätthet. Några tecken å en alveolarperiostit eller caries på den extraherade tanden förefunnos icke. Dagen efter tandextraktionen höjdes emellertid foderlusten eller rättare förmågan att upptaga foder i någon mån. Hästen kunde nu förtära, om än fortfarande i minimala kvantiteter, vetekli blandat med krossad havre. Såsom dryck fick den fortfarande sockervatten. Ödemet å kinden kvarstod. Någon fistel eller abscessbildning kunde icke spåras. Den 18 april syntes förmågan att upptaga foder åter försämrats, varför provpunktion och incisioner å ödemet gjordes. Någon fluktuation kunde fortfarande icke språras. Provpunktionen verkställdes å flere ställen å käkranden och å ett ställe kunde en droppe blodblandat var iakttagas å kanylspetsen efter utdragningen. Från sistnämnda dag började värmmande omslag användas i förening med ingnidning av lindrigt hudretande liniment. Hästen var nu så avfallen och kraftlös, att den endast med svårighet och med vacklande gång kunde förflyttas. Den minimala förmågan att upptaga foder och dryck fortfor ända till den 25 april. Sockervattnet torde huvudsakligen hava uppehållit djurets liv. Natten till sistnämnda dag öppnades en fistel spontant i höjd med P III å underkäksranden. Därefter ökades aptiten märkbart. Hästen förtärde dagen efter 2 kilo blandning av vetekli, krossad havre och skurna morötter. Förmågan att upptaga vatten ökades likaledes väsentligt. Då fistelgången den 27 april spolades med perhydrollösning, märktes överraskande nog, att lösningen trängde ut på ytterligare två ställen genom öppningar, som gjorts vid provpunktionen den 18 april. Den 28 april märktes spår till fluktuation på två ställen av svullnaden. Instick gjordes, varvid obetydligt med var iakttogs. Inalles funnos nu fem fistelöppningar. Vid sondering av den längst bakåt belägna kunde man med lindrigt våld med knappsonden forcera sig fram till alveolen av P III, en längd av 12 cm. Alla fistelgångarne gingo utifrån convergerande mot P III och mynnade alla i alveolen. Den 29 april var tillståndet oförändrat. Betydlig ömhet för tryck kvarstod ännu över hela svullnaden å kinden. Glandula submaxillaris kändes något ansvälld. Fistelgångarne spolades med perhydrol och lugolslösning. Den 30 april började hästen förtära stråfoder (hø) i små mängder. Följande dagar förbättrades tillståndet mer och mer. Allmänbefinnandet syntes bättre, blicken blev livligare etc. Den 6 maj uttogs ett 3 centimeter långt och 1 centimeter brett stycke av alveolväggen. Förbättringen fortskred sedan med varje dag. Från sistnämnda dag åt hästen hø i betydligt ökade kvantiteter. Föga eller ingen flytning kvarstod nu från fistelöppningarna. Efter ytterligare en vecka syntes hästen vara fullständigt återställd utom

att den ej kommit upp i hull och kraft. Något men av det onda kvarstår nu icke, och konturstöringen efter fistlarne är knappast märkbar.

Den i min näst föregående årsberättelse omnämnda bristen å kolikbox, å bostad för vakthavande hovslagaren i sjukstallet samt å foderskulle därstädes råder fortfarande. Även så är en utvidgning av det rum i smedjan, som är avsett till lektionssal av behovet påkallat. Hos vederbörande myndighet har anhållan gjorts om dessa bristers avhjälpan. (*Lokrantz.*)

Skånska husarregementets I. bataljon.

Hälsotillståndet bland bataljonens hästar har under året varit utmärkt gott. Antalet sjukdomsfall understeg föregående års med 181 och nästföregående års med ej mindre än 235. Härav röntes givetvis antalet sjukdagar också inflytande, så att detta var 1692 mindre än 1915. Till detta synnerligen glädjande resultat hava säkerligen följande omständigheter förnämligast bidragit: frånvaron av farsotsartade sjukdomar, för vilkas invasion vi alltjämt genom kraftiga profylaktiska åtgärder söka skydda oss, och ett intresserat, sakkunnigt och målmedvetet ingripande från ledningen inom bataljonen, vilken oavbrutet haft sin verksamhet riktad på hästskötselns höjande i alla dess detaljer, och ett rationellt, väl avpassat arbete för hästarna samt bättre hygieniska- och utfordringsförhållanden m. m., och vilken genom allmänna, ofta upprepade besiktningar sökt följa de särskilda hästarnas hälsotillstånd, kondition o. d., samt kanske även ett intimare samarbete mellan bataljonens befäl och dess veterinärer. Resultatet härav har också börjat framträda, i det att man kan konstatera, att bataljonens fältduglighet med avseende på hästarnas kvalitet och kondition i väsentlig grad stegrats under de senare åren. Vid min ankomst till regementet var allmänna tillståndet bland dess hästar sådant, att omkring 10 % måste anses mindre krigsdugliga. Nu torde denna siffra ha sänkts till omkring 2 %, ett förhållande som till största delen står i samband med ovan omförmälda gynnsamma omständigheter, om än därvid det faktum till en viss grad spelat in, att under de sista 6 åren ett stort antal odugliga hästar blivit kasserade och ersatta med goda, friska dylika. Det sätt, på vilket den nya materiellen blivit tillvaratagen och vårdad, bådar emellertid gott för framtiden.

Av invärtes sjukdomar har kolik varit den förhärskande, dock till ett mindre antal än föregående år; skillnaden utgör 24 fall. Härvid är att märka, att samtliga inträffade fall medtagits, även om sjukdomens varaktighet ej utgjort mer än ett par timmar.

Med avseende på sådana åkommor, vilkas förekomst på förhand åtminstone delvis kan antagas vara beroende på mindre förutseende, vårdslöshet o. d., och som sålunda bort kunna undvikas, såsom en del sår och kontusioner, somliga hovåkommor, håltor m. fl. lidanden, kan även konstateras, att antalet därav under året minskats. Antalet sår och kontusioner var således under året 234 mot 285 föregående år, och antalet hovåkommor 86 mot 159 etc.

Av operationer hava företagits 16 bränningar mot sen- och ledåkommor, samtliga med positivt resultat, trepanation av käkhålor, utskalning av svulster och inkar m. m. Årets remonter voro av mycket god kvalitet. (*Sjöberg.*)

Skånska husarregementets II. bataljon.

Hälsotillståndet bland hästarna har under året varit synnerligen gott. Icke något fall av smittsam sjukdom har förekommit, icke ens ett kvarkfall, ej heller några fall av näs- eller halskatarr.

Det enda anmärkningsvärda sjukdomsfallet under året är en hjärnhinneinflammation, som plötsligen kom på en häst under en fälttjänstövning utan föregående sjukdomsförebud eller påvisbara orsaker. Djuret visade rätt egendomliga sjukdomssymtom. Det rusade framåt med sänkt huvud tills det stötte mot en vägg och spände sedan på med bakbenen tills huvud och hals trycktes in under bröstet mellan frambenen och det tog överbalansen och slog i marken med manken och ryggen. Hästen måste nedslaktas.

En del hastigt övergående sjukdomar eller mindre åkommor, som ej nämvärt inverkat på djurens användning såsom lättare kolikfall, mindre sår, ojämna tänder, mugg, strålröta, har icke medtagits i sjukbeskedet. (*Larsson,*)

Skånska dragonregementet.

Hälsotillståndet bland hästarna har under året varit tillfredsställande. Ingen smittsam sjukdom med undantag av kvarka — 4 fall, varav 1 slutade dödligt — har förekommit.

Däremot hava yttre skador varit ganska talrika såsom lymfkärlsinflammation 58 fall, böjsene- och gaffelbandssträckningar 220 fall samt sår och kontusioner 958 fall. Sammanlagt hava 2 420 hästar varit sjukskrivna i tillsammans 21 197 dagar, eller varje häst i medeltal 8—9 dagar.

Hästarnas kondition har i stort sett varit god. (*Siöberg.*)

Kronprinsens husarregemente.

Hälsotillståndet bland hästarna har under året varit mycket tillfredsställande. Av inre sjukdomar är det endast kolik, som uppträtt med ett större antal fall, vilka dock i allmänhet varit av synnerligen lindrig art. Endast ett fåtal av dem har behandlats under flere dagar. Sedan utfordringen med majs upphört, framträdde inga flere fall av sjukdomen. Flere olycksfall hava inträffat. Så hava 3 hästar gått ikull vid ridning och döden omedelbart följt på grund av brott av halskotor och skada å hjärna och ryggmärg. I ett fall blev 8:de revbenet avslaget i stallet; benäändarne inträngde i mellangärdet och förorsakade en bristning däri, genom vilken en del av koliktarmen inkom i brösthålan och föranledde hästens död. Ett annat fall inträffade under betesgång. Härvid befanns en stör hava inträngt genom bröstväggen och skadat hjärta och lunga. På grund av det otillräckliga stallutrymmet hava upprepade fall av kontusion och sår förekommit, vilka varit av mer eller mindre svår beskaffenhet.

Det gamla sjukstallet har äntligen fått den för flera år sedan föreslagna tillbyggnaden, varigenom utrymmet blivit tillökt med 8 spiltor, ett rum för medicin m. m., ett rum för stallvakten, ett operationsrum och ett expeditjonsrum för veterinären. (*Bohm.*)

Norrlands dragonregemente.

Hälsotillståndet inom regementets hästbesättning, som utgjorts av 645 stambästar, 64 remonter samt 51 egna tjänstehästar, har under hela det gångna året varit synnerligen gott. Av smittsamma invärtes sjukdomar hava förekommit endast 6 fall av kvarka. Dessa fall tillfördes regementet genom de från Frösö remontdepöt och Strömsholm anlända årsremonterna.

Vid den besiktning, som företogs å remonterna omedelbart efter deras ankomst till Umeå den 18 aug., konstaterades sjukdomen hos tvenne Frösö-remonter, vilka omedelbart isolerades jämte särskild skötare i sjukstallet. De övriga remonterna blevo uppställda i tvenne provisoriskt inredda stallar i regementets fordonsförrådsbyggnader under särskilda skötare och utan någon beröring med regementets övriga hästar. Efter några dagars förlopp konstaterades sjukdomen hos ytterligare 4 hästar, vilka omedelbart överfördes till sjukstallet. Några flera fall inträffade ej, ty antagligen hade alla övriga hästarne genomgått sjukdomen under sin vistelse på depöten eller dessförrinnan. Sedan sjukdomen upphört, och remonterna hållits isolerade under ytterligare en månads tid, blevo de den 6 nov. efter genomgången grundlig lysoltvättning uppstallade bland regementets övriga hästar. Något fall bland dessa har icke förekommit och regementets hästbesättning har således, tack vare de i tid vidtagna åtgärderna, blivit förskonad från en svårare kvark-epizooti.

Faran för smittsamma sjukdomars spridande med de från remontdepöterna till regementena utsända årsremonterna är allt för stor och allvarlig, för att icke alla åtgärder böra vidtagas för att minska denna fara.

En sådan åtgärd vore, att depöcheferna i god tid före hästarnes avsändande underrättade respektive regementen, om någon smittsam sjukdom visat sig bland remonterna på depöten under sommaren eller hösten.

Depötveterinärerna skulle dessutom vara skyldiga att i avlämningsrullorna föra anteckningar, om hästarna under de närmaste två månaderna förut genomgått smittsam sjukdom samt, om så vore, även anteckna sjuk- och friskskrivningsdatum. Några av smittsamma sjukdomar angripna eller för sådan sjukdom misstänkta hästar skulle på inga villkor få avsändas från depöterna.

Så länge regementena sakna särskilda remontstallar, där de nyanlända remonterna kunna isoleras, eller möjlighet att inom skvadronstallarna åstadkomma nöjaktig isolering, äro dessa åtgärder absolut nödvändiga.

Endast ett fåtal fall av invärtes sjukdomar hava förekommit.

De sjukskrivna kolikfallen hava uppgått till endast 11 och de icke sjukskrivna fallen, vilka varat kortare tid än ett dygn, till 101. Av dessa har intet fall slutat med döden, ett lika ovanligt som glädjande faktum. Under året hava förekommit endast tvenne dödsfall. Ett 10-årigt sto störtade efter endast 3 dygns sjukdom i stelkramp, och var det i detta fall trots den mest minutiösa undersökning av hovarna och hästens hela kropp i övrigt, omöjligt att upptäcka det minsta sår, som kunde anses såsom infektionsport för sjukdomen. Samma dag sjukdomen bröt ut fick hästen en insprutning subcutant av en dos antitetanustoxin (100 A. E.), utan att någon verkan därav kunde förmärkas. Ny dos eftertelegraferades från statens veterinärbakteriologiska anstalt, men den hann ej anlända före djurets död. Det andra dödsfallet träffade en remont på 5. skvadronen, och då sjukdomsförloppet och dödsorsaken är av mera ovanlig natur, vill jag här i korthet relatera detsamma.

Den 21 juni sjukrapporterades hästen, därför att den ej förtärt något av sitt morgonfoder. Vid den undersökning, som företogs, konstaterades, att hästens temperatur var normal, samt att inga andra symtom förelågo, än att hästen visade stark rädsla för undersökning av huvud och munhåla, att munnen endast med svårighet och blott till hälften kunde öppnas, samt att djuret visade stark smärta vid beröring av nackpartiet. Diagnos ställdes till kontusion å nacken antagligen komplicerad med någon fraktur å proc. jugulares os occipitis. Hästens uppställdes i sjukstallet för närmare observation samt behandlades därstädes med ispåse å nackpartiet.

Följande dag hade svårigheten att öppna munnen ökats, och hästen kunde blott i mycket ringa grad förtära sitt foder. Dessutom kunde förmärkas en obetydlig ansvällning i nackregionen samt symtom till torticollis med svag böjning åt vänstra sidan. Djuret utfodrades med klimäsk, och var foderlusten obetydlig. Under de närmast följande dagarne minskade ömheten kring nacken, men ökades i stället svårigheten att röra underkäken till fullkomlig trismus. Efter ytterligare några dagar uppträdde krampliknande symtom i nackens och halsens sidomuskler med hjorthals och stel nackställning och till slut även sågbocksliknande ställning med extremiteterna, dock utan att några krampsymtom kunde konstateras i dessa. Framfall av blinkhinnan förekom ej.

En vid regementet tjänstgörande kollega hade redan under de första dagarne av djurets sjukdom uttalat såsom sin bestämda åsikt, att sjukdomen vore stelkramp. Jag ställde mig dock högst tvivlande till denna diagnos på grund av den från början tydligt markerade lokala ömheten och smärtan i nackregionen, men gjorde för säkerhets skull en ytterst noggrann undersökning i nacke, hovar och extremiteter efter något sticksår såsom antaglig infektionsport, men kunde ej finna något. Då likväl de lokala symtomen allt mer och mer försvunno, och krampsymtomen i hals och käkmuskulatur icke minskade, blev jag tveksam och gjorde för säkerhets skull subcutant en antitetanustoxinjection.

Efter ytterligare trenne dagar började någon förbättring inträda, och 14 dagar efter sjukdomens utbrott hade krampsymtomen försvunnit, och kunde hästen åter börja upptaga fast foder i ringa mängd. Stelheten i nacken och svårigheten att tugga kvarstod dock, men minskades dessa symtom dag efter dag, och jag började hysa gott hopp om, att hästen skulle fullständigt tillfriskna.

Den 7 juli på morgonen förmärktes några droppar intorkat blod i vänstra näsborren. Då hästen åt och drack tillfredsställande, ansåg jag detta symtom ej vidare oroande. Den 9 juli inställde sig däremot en våldsam näsblödning, och blodet strömmade litervis ur vänstra näsborren, samt kunde blödningen endast med svårighet stillas. En sådan häftig näsblödning ansåg jag ovillkorligen måste stå i förbindelse med någon allvarlig skada å blodkärlen i trakten av hjärnskålsbasen eller vänstra luftsäcken och stående i direkt samband med kontusionen å nacken. Emellertid kryade hästen till sig, och intet anmärkningsvärt inträffade under den följande dagen. Foderlust och temperatur voro normala, men stelheten i nacken och svårigheten att tugga kvarstod dock fastän i obetydlig grad.

Den 11 på förmiddagen inställde sig åter helt plötligt en så våldsam näsblödning, att djuret inom en kort stund störtade på grund av förblödning.

Vid obduktionen befanns att vänstra luftsäcken var fylld av koagulerat blod, och dess övre vägg och art. carotis interna i foramen lacerum skadade genom ben-skärvor från ett splitterbrott å nackbenet.

Frakturen gick genom vänstra kondylen och längs vänstra sidan av processus basilaris. En fraktur av nackbenet är ju en rätt sällan förekommande skada, då

den ej förorsakats genom kullridning, och brukar ju nästan undantagslöst förorsaka döden antingen omedelbart eller efter mycket kort tids förlopp genom blödning å medulla oblongata. Det relaterade fallet är ju rätt egendomligt därigenom, att hästen från början visade så obetydliga symtom på ett så pass allvarligt lidande, att den levde så länge som tre veckor, och att den möjligen kunnat tillfriskna, om icke en kärlskada uppstått, som egendomligt nog ledde till döden genom en direkt förblödning.

Allmännast förekommande utvärtes sjukdomar under år 1916 hava varit olika slag av sår, benhinneinflammationer, sensträckningar, ledvrickningar samt hovåkommor.

Antalet fall av sår, krosskador och grimskafskador uppgår till 269 mot 291 under år 1915. Böjseneinflammationernas antal har likaledes sjunkit, men i betydligt högre grad eller med mer än 50 % från 59 fall till 25.

Orsaken till, att ett så stort antal fall av strålröta förekommit, är uteslutande att tillskriva det genomslå tillstånd, regementets ströbäddar befunnit sig i under årets tre sista månader. Regementsförvaltningen har nämligen under denna tid omöjligt kunnat anskaffa något som helst slags strömedel åt hästarna på grund av transportsvårigheterna å statens järnvägar under kriget. Massor av med halm lastade järnvägsvagnar hava stått på järnvägsstationerna söderut i månader utan att kunna fraktas hit upp till regementet, trots de mest energiska ansträngningar från regementsförvaltningens sida. Halm finnes ej här uppe att få köpa för pengar och egendomligt nog ej heller torvströ och sågspån. Sedan ströbäddarne förvandlats till veritabla gödselbäddar, och en mängd fall av strålröta börjat uppträda, blev eländet och stanken till slut så outhärdlig, att jag måste föranstalta om bäddarnas bortskaffande.

Det var verkligen med tungt hjärta, man måste se regementets hästar stå på de kalla, hårda cementgolven vintertid dag och natt och samtidigt veta, att icke någon möjlighet fanns att anskaffa något slags strö åt dem.

Sedan de genomsura gödselbäddarna kommit bort, stodo de åtminstone torrt och rent. Hästmaterielet måtte dock vara särdeles gott och härdat, då det kunnat tåla en sådan påfrestning vintertid, utan att några förkylningssjukdomar uppträtt, eller andra sviter inställt sig med undantag för strålrötan. På nyåret har dock lyckligtvis transportsvårigheterna kunnat delvis övervinnas, så att halm börjat anlända i mindre poster.

De fall av ringorm, som finnas upptagna å årets hästsjukbesked, äro sådana, som blevo nedsmittade i slutet av år 1915. Sedan jag på nyåret 1916 fick bukt på den envisa sjukdomen, har icke ett enda fall förekommit, vilket tydligt och klart visar, att faran för smitta icke kommer från regementets hästutredningspersedlar och ryktadon utan endast från smittade hästar, som från andra orter tillföras regementet. De nya remonterna voro detta år lyckligtvis helt fria från denna sjukdom. Fem av regts hästar hava måst nedslaktas, därav tvenne för benbrott, en för korsförlamning, en för varförgiftning och en för muskelbristning. Det senare fallet, som är av mera ovanligt slag, gällde en häst, som under en fältstjänstövning vintertid vid en attack törnade ihop med en annan häst i sträckt galopp. Hästen blev höggradigt halt och fördes, hoppande på tre ben, in i närmaste bondgård.

Vid min ankomst konstaterades en höggradig rörelse och stödjehålla, ansvällning kring bogblad och bogled samt stark smärta vid minsta rörelse å extremiteten. Någon krepitation kunde icke påvisas. Tvingades hästen att stödja på benet, gick detta nog för sig för ögonblicket, men uppstod vid minsta tyngdpunktsförskjutning en så stark abduktionsställning i bogleden, att nära nog rät vinkel uppstod mellan bogblad och överarmben på ledens mediala sida. Då jag ansåg ett höggradigt fall av paralyse i nervus suprascapularis föreligga samt lidandet obotligt, blev hästen omedelbart nedslaktad.

Vid obduktionen befanns lidandet komplicerat med en fullständig bristning av musc. serratus anticus major, vars hela fäste utefter revbenen befanns fullkomligt lösslitet.

Sammanlagda antalet sjukdomsfall under år 1916 uppgår till 1 085 och antalet sjukdagar till 17 961 mot 1 335 fall och 21 998 sjukdagar under år 1915.

Under det gångna året hava utförts 5 sträckbränningar för böjseneinflammation och 8 för gaffelbandsinflammation, 6 punktbränningar för spatt, 1 för ringkota, 4 för kotbensfissur och 2 för exostos.

Av penetrerande nålbränningar hava 3 utförts för senskidegallor och 2 för hygrom.

Genomgående hovspricka har opererats i 16 fall samt dessutom hava utförts en sensutur å avskuren böjsena samt en mankfisteloperation. (*Widerström.*)

Svea artilleriregemente.

Det märkligaste som under året inträffat med avseende på hälsotillståndet bland regementets hästar är att lungröta (influenta pectoralis) uppträtt farsotsartad. Denna sjukdom, som ej förekommit vid regementet sedan under våren 1913 började helt smygande under sista veckan av mars månad, då en av stambästarna vid 11. batteriet insjuknade i lunginflammation. Ungefär samtidigt stupade en I. 26 tillhörig häst, uppställd å 4. batteriets stall — utan att förut hava observerats vara sjuk — under ett våldsamt kolikanfall. Obduktionen ådagalade bristning av magsäcken men även dubbelsidig lunginflammation. Under första veckan av april insjuknade och dog en stambäst å 2. batteriet efter 7 dagar på grund av, såsom obduktionen utvisade, lungröta. Dessa två äro de enda, som dött av sjukdomen, varvid jag förutsätter, att det förut nämnda fallet av kolik var en följd av under livet ej konstaterad lungröta. Under april månad yppade sig sedermera endast 4 fall. Först under maj tog sjukdomen fart, uppnådde sitt maximum under juni och juli månader, avtog raskt under augusti och upphörde med september, då sista fallet — en stambäst å 1. batteriet — inträffade den 6 september. Efter nämnda dag inträffade det märkliga, att tvenne, inspektören för trängen tillhöriga hästar om respektive 10 och 11 år, vilka sedan den 8 januari varit uppställda å 5. batteriets stall — där 7 lungrottefall inträffat — och som hittills varit friska, insjuknade i typisk och svårartad lungröta, den ena den 28 oktober och den andra den 21 november.

Tillsammans insjuknade 93 hästar, av vilka 4 voro egna tjänstehästar, 64 stambästar och 25 inlösta, tillhöriga I. 26 eller lejda. Hästarna fördela sig på batterierna på följande sätt:

H ä s t a r	B a t t e r i											Summa
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Egna tjänste	1	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	4
Stam	3	11	5	8	5	4	2	8	5	10	3	64
Lejda	2	5	4	1	2	3	2	2	—	2	2	25
Summa	6	16	9	9	9	7	5	10	5	12	5	93

Den å 1. batteriet upptagna tjänstehästen, tillhörande regementsofficer från A. 3, insjuknade den 18 juli och avfördes den 20 juli till veterinärhögskolans medicinska avdelning. Den behandlades där med neosalvarsaninsprutning och återkom den 30 september till regementet, behäftad med en ännu ej fullständigt läkt phlebit i vänstra jugularvenen, varför hästen behandlades till den 23 oktober.

Med avseende på sitt allmänna förlopp kan sjukdomen sägas hava varit godartad, i det att endast de ovannämnda två dödsfallen inträffat. Båda voro äldre djur — respektive 14 och 16 år — som dogo innan sjukdomen ännu var kliniskt påvisad. Dödsprocenten uppgår sålunda till endast 2.15 %. Med de mindre goda lokala förhållandena och hygieniska anordningarna, som stodo till buds, skulle ett mera kritiskt förlopp hava kunnat väntas. De sjuka hästarna måste nämligen uppställas i en avdelning av det i den fuktiga sänkan mellan Livgardets till häst och Svea artilleriregementes kasernetablisement belägna sommarstallet. Detta stall saknar särskilt golv och var under våren delvis översvämmat, så att det var omöjligt att hålla bäddarna torra. — Vid årets slut stå två hästar sjukskrivna på grund av tendinit efter lungröta.

Den 28 september företogs skyddsympning av de 48 nykomna remonterna medels insprutning subkutant å var och en med 150 gr. lungröteserum. Ympningen syntes bliva effektiv, i det att ännu vid 1916 års slut intet fall av lungröta yppat sig bland årsremonterna. Den 7 innevarande månad (februari 1917) inträffade emellertid ett fall och den 9 ännu ett, vadan sålunda den genom ympningen åstadkomna immuniteten nu upphört.

Bland mera egendomliga sjukdomsfall må nämnas, ett såsom »pipande kvickdrag» i sjukbeskedet upptaget. Hästen — en 7 års vallack — hade börjat visa tecken till andningssvårigheter, särskilt vid rörelse, och därför underkastats noggrann undersökning vid veterinärhögskolan, dock utan att några patologiska förändringar kunde konstateras i näshålorna eller larynx. Diagnosen blev sålunda obestämd. Då andningssvårigheterna tilltogo, måste kanyl sättas i trakea. Upprepade försök att avlägsna kanylen, som gjordes under loppet av 3 veckor, under vilken tid hästen ock behandlades för en abscess i käftgropen, misslyckades så till vida att andnöden inställde sig på nytt. Anstalter för hästens operation genom laryngotomi voro redan vidtagna, då kanylen en morgon gled ut och hästen omkom genom kvävning. Vid obduktionen kunde inga primära sjukliga förändringar iakttagas.

Bland döda hästar finnes upptaget ett fall av abscess i förlängda mårgen. Hästen hade insjuknat i Örebro med tecken till näs- och pannhålekataarr med illaluktande flytning. Den 8 november på morgonen låg han medvetslös och förlamad, och då tillståndet ej förbättrades, blev han följande dag dödad. Vid obduktionen anträffades varig inflammation i näsan och dess bihålor samt en större abscess i förlängda mårgen.

I övrigt hänvisas till bifogade hästsjukbesked och förteckning å döda, dödade och kasserade hästar. (*Ringdal.*)

Göta artilleriregemente.

Om man frånser det stora antalet sår och kontusioner, kan hälsotillståndet stort sett sägas hava varit tillfredsställande.

Hovlidanden hava därnäst förekommit mest, dock intet av allvarligare art. Icke mindre än sex benbrott hava förekommit. Ett av dessa tillgick sålunda: vid

en rekrytlektion i ridhuset avbryter under kort trav och vid passerandet av ett hörn utan någon särskild orsak en av hästarna högra skankbenet. Det knäppte till och så var benet av.

De ofullständiga ledvrickningar, som förekommit, hava i regel refererat sig till kronleden.

I åtta av batteristallarna har det använts vanliga halmbäddar; i tre kutterspån, vilket senare visat sig bra. Halmbäddar utan torvströ äro alltid ohygieniska på grund av arméns ringa halmration, och hänvisas i detta sammanhang till Meddelande från Arméförvaltningens Sjukvårdsstyrelse 1911, Ströbäddar i arméns stallar
(Stålhammar.)

Vendes artilleriregemente.

Hälsotillståndet bland hästarna har under året ej varit fullt tillfredsställande.

Av infektionssjukdomar har endast ett lindrigt stänkfall av kvarka förekommit, men hava två dödsfall inträffat till följd av stelkramp och ett av blodförgiftning. Även i år hava av hästar, mottagna från andra truppförband, ett par måst nedslaktas på grund av vitblodsjuka. Påfallande är liksom förra året det stora antalet kolikfall, som förekommit. 39 hästar hava för denna sjukdom eller dess följsjukdomar varit intagna i sjukstall, men vid norra och södra kasernen hava dessutom ett femtiotal hästar och vid östra kasernen nittio stycken behandlats för sagda åkomma. Sjukdomsorsak har nog huvudsakligast varit den anbefallda utfodringen med majs och vetekli, men som bidragande sådan får man givet räkna, att på grund av det stora hästantal, vi under året haft, en del hästar ständigt måst vara uppstallade i östra kasernens sommarstallar. Spiltgolven där bestå av jord, och dödsorsakerna bland därvarande hästar i kolik genom tarminflammation och tarmbristning får nog också skrivas på, att ej så litet jord och grus vid djurens förtärande av stråfodret, upptagits och inkommit i mage och tarmar och givit anledning till s. k. sandkolik.

Genom benbrott hava vi mistat fyra hästar, därav två, som gingo på gräsbete.

Som något glädjande för möjliggörande av tidsenlig hästsjukvård vid vårt regemente vill jag påpeka, att under det gångna året östra sjukstallet blivit tillbyggt, så att stallutrymmet rätt betydligt ökats och dessutom operationsrum erhållits. Vidare har regementet skaffat sig transportkärra för sjuka hästar. Av nämnda fordon hava vi haft betydande gagn. Ett par hästar, som under marscher fallit på grund av korsförlamning, hava ledigt och lätt kunnat hemtransporteras och efter jämförelsevis kort tids behandling blivit fullt återställda. En häst, som i höstas ett par mil från Kristianstad på väg till fälttjänstövningarna ådrog sig ett så våldsam stort sår på ena frambenet, att tjänstgörande veterinären ansåg sig befogad hemställa om rätt att nedslakta densamma, lyckades vi hemtransportera på sjuktransportkärran, och är den nu fullt tjänstbar, fastän sårläkningen tog en rundlig tid, då musklerna på baksidan av underarmen av stängseltråd voro nästan helt avskurna.

Raskt och med jämförelsevis litet besvär kan man tydligen med transportkärrans användande föra till sjukstall och således få under ordentlig skötsel och vård en skadad häst; utsikterna för gynnsamt resultat vid sjukbehandlingarna äro därför betydligt större än förr, då man ej hade annan resurs än att lämna kvar på första bästa ställe den eller de hästar, som ej kunde släpas med under pågående marsch.

(Jonsson.)

Norrlands artilleriregemente.

Sjukdomsförhållandet har under året varit gott. Antalet kolikfall har uppgått till 38, beroende dels på den anbefallda utfodringen med majs och kli, dels på de återkommande nyanläggningarna av halmbäddarna. Intet dödsfall i kolik har inträffat å regementet. Av de tvenne, som noterats, förekom det ena under en vintermanöver, och det andra inträffade å batteriet i Grubba, Umeå. Det stora antalet böjseneinflammationer och gaffelbandsinflammationer, tillsammans 52 fall, som behandlats under året, manar till eftertanke. Vid närmare utredning framgår av sjukjournalen, att 6 fall överförts från föregående år och 14 fall kunna anses vara recidiv, och sålunda hava 32 fall inträffat under året. Orsaken härtill torde nog ligga i de ökade ansträngningar hästarna fått vidkännas under vinterövningar och ritter. — Under året har utförts operationer mot krubbitning i 8 fall; tack vare bataljonsveterinär A. Norrgrens förenklade operationsmetod har operationen kunnat utföras snabbt och utan nämnvärda blödningar och har fört till synnerligen gott resultat. Då en del av hästarna knappast voro till krigstjänst användbara och nu äro i bästa kondition, hava genom dessa lyckade operationer tillförts regementet en betydande värdeökning.

De hygieniska förhållandena vid regementet äro ej av bästa beskaffenhet, enär i brist på utrymme sommarstallen måste anlitas till vinterstall. Ventilationen i dessa stallar är dålig och luften överfylld av vattenånga. Trots detta hava ej några hals- och lungsjukdomar förekommit. — Sjukstallet är för litet och rummet, avsett till förvaring av medicinalier oanvändbart under vintertid. (*Söderberg.*)

Norrlands artilleriregementes detachement i Boden.

Hälsotillståndet bland detachementets hästar kan anses hava varit mycket gott. Med det stora antal utskrivna hästar, som stått uppställda i detachementets stallar, måste antalet hästsjukdagar (3 392) anses ringa. (*Hill.*)

Upplands artilleriregemente.

Hälsotillståndet bland hästarna har under året i det stora hela varit tillfredsställande. Av smittsamma sjukdomar har visserligen både kvarka och lungröta förekommit, men båda i mycket lindrig form.

Kvarka infördes i kasern med från Utnäslöt kommande remonter. Större delen av dessa visade tecken att nyligen hava genomgått sjukdomen, och tvenne hade kvarka i fullt utbildad form med stora bölder. Genom isoleringsåtgärder lyckades det emellertid att hindra smittans spridning till övriga hästar.

Lungröta utbröt åter i början av december, men har endast angripit års- och fjölårsremonter utan att förorsaka något dödsfall.

Koliken, som under år 1915 var synnerligen besvärlig med 20 dödsfall, har under året uppträtt jämförelsevis sällan och endast förorsakat 6 dödsfall, möjligen beroende på att hästarna hunnit vänja sig vid majsen, samt att detta fodermedel tog slut i början av september månad.

Ett dödsfall har inträffat på grund av en bristning av mellangärdet, ådragen vid kastning i och för en operation.

Sju krubbitare har under året underkastats operation, däribland en s. k. luftsnappare, och i alla fallen har operationen haft åsyftad verkan. (*Johnsson.*)

Smålands artilleriregemente.

Allmänna hälsotillståndet har varit gott i det inga smittsamma sjukdomar förekommit. Antalet sjukdagar har utgjort 7.9 % av hästtjänstgöringsdagarna.

Skabb har förekommit i några fall bland kompletteringshästarna.

Bristning av muskulaturen i vänstra hjärtförmaket har förekommit i två fall, därav det ena hos en häst som stod sjukskriven och ej varit i rörelse.

Efter operation för pipen kvickdrag uppstod hos en häst total förbening av luftstrupshuvudet. (*Hederstedt.*)

Gottlands artillerikår.

Hälsotillståndet bland hästarna har under året ej varit det bästa. Det är huvudsakligen hältor och yttre skador samt kolik, som behandlats; i verkligheten ha nog betydligt flera fall av tryckskador och kolik förekommit än de i sjukbeskedet upptagna, enär dylika fall av lindrig art ej antecknats i hästssjukiullan. I slutet av aug. uppträdde kvarka, som efter hand blev synnerligen besvärlig; den började bland remonterna och snart angreps de yngre individerna bland såväl stam- som utskrivna hästar. Antalet insjuknade hästar var icke synnerligen stort, till årets slut 60 fall behandlade, men så gott som vart och ett av dessa var ytterst envist och arbetsamt. Den allvarsammaste formen av sjukdomen med suppurativ ademit i lymfkörtlarna i parotidealregionen och vargörande gångar längs trakean, har tyvärr varit ganska vanlig. Jag har använt såväl danskt som svenskt kvarkserum med vid flera tillfällen påtagligt gott resultat. Bland mera anmärkningsvärda fall är att nämna en häst med en mer än knytnävstor papillomatös svulst (carcinom?) i penis; hästen var av jämförelsevis ringa värde och nedslaktades. På en häst, på vilken kotnervsnitt gjorts för strålbenshålla, inställde sig en månad efter operationen amputationsneurom av en hasselnöts storlek. Två större mankfistlar hava behandlats på utskrivna hästar, båda fallen gingo efter radikaloperation och där- efter flitig behandling med jodsprit till hälsa efter något mera än tre månader.

Den 24 april såldes 7 och den 13 december 9 utskrivna hästar, vilka samtliga voro behäftade med sådana fel, som gjorde dem till krigsbruk odugliga.

Den 17 juli störtade en stamhäst, Ingvar, under pågående arbete, dog knall och fall. Dödsorsak oklar; obduktionen gav negativt resultat. Den 13 december slaktades en stamhäst på grund av amputationsneurom. (*Ahlgren.*)

Boden—Karlsborgs artilleriregemente i Boden.

Trots att regementets stallförhållanden äro dåliga, har hälsotillståndet i stort sett varit ganska gott.

Avgången av hästar utgör under året tjugu stycken. Döds- och kassationsorsaker hava i allmänhet varit olycksfall, hög ålder e. d. I kolik har en häst

dött — och utan angiven orsak tre. Dessa fyra hästar hava varit utlånade dels till annat truppförband, dels till civila personer.

Behovet av ordentlig skosmedja med skostall vid regementet äro mycket stort. (*Hill.*)

Positionsartilleriet.

Under det gångna året har hälsotillståndet varit jämförelsevis tillfredsställande med undantag av en del fall av lungrota, som inträffade under föregående års slut. 18 fall av nämnda sjukdom äro att anteckna, därav ett med dödlig utgång (hjärtaffektion). Av sjukdomsfall av särskilt intresse är en ögonskada, perforerande kornealsår med irisframfall att omnämna. Läkningen försiggick utan panofthalmit eller enukleation av bulben. (*Kruse.*)

Svea ingenjörkår.

Hälsotillståndet bland hästarna vid Svea ingenjörkår under år 1916 har varit tillfredsställande. Antalet sjukdagar utgör endast 3.7 % av antalet hästtjänstgöringsdagar. Av smittsamma sjukdomar hava förekommit endast ett enstaka fall av kvarka med böldbildning i halslymfkörtlarna samt fyra fall av lungrota, vilka kvarstodo vid årets slut. Hur smittan inkommit, har varit svårt att med bestämdhet utreda. Av invärtes sjukdomar i övrigt hava vi att anteckna sex fall av kolik, härav ett med dödlig utgång. Åkommorna för övrigt hava mest varit av utvärtes beskaffenhet, såsom sår och kontusioner m. m. samt hältor, mest orsakade av lidanden i senor, ledgångar och hovar.

Utom ovannämnda med döden avgångna häst, hava tre hästar blivit dödade, en på grund av spatt och ringkota, en på grund av infekterat senskidesår samt den tredje nedslaktad för brott av stora skankbenet; dessutom hava fyra hästar blivit kasserade på grund av diverse åkommor.

Bland märkligare operationer torde omnämnas ett fall av pipande kvickdrag samt två fall av krubbitning. Samtliga ingrepp utförda å stamhästar hava lämnat gott resultat. (*Arenander.*)

Göta ingenjörkår.

Hälsotillståndet bland kårens hästar har under det gångna året varit synnerligen gott. Inga smittsamma sjukdomar hava förekommit med undantag av kvarka, men denna sjukdom stävjades genast genom användande av serum.

Allmännast förekommande utvärtes sjukdomar hava nu liksom förut varit sår och senförsträckningar. Ett rätt stort antal hästar hava blivit sträckbrända med gott resultat. (*Sandberg.*)

Fälttelegrafkåren.

Hälsotillståndet bland hästarna år 1916 kan, då antalet sjukdagar utgör omkring 5 % av antalet hästtjänstgöringsdagar, betecknas såsom rätt gott. Av smitt-

samma sjukdomar hava förekommit två fall av lungröta, varav ett med dödlig utgång, samt ett enstaka fall av lunginflammation med långsamt smygande förlopp och av ej smittsam natur, vilket även ledde till döden. Sjukdomen uppträdde å vårsidan å en lejd ridhäst och visade sig i sin början i form av andtappa efter forcerad ridning. Alltefter som sjukdomen utvecklades, ökades andningssvårigheterna till fullständig andnöd under de sista dagarna av djurets levnad. Auskultation och percussion angåvo förtätning i de undre lungpartierna och obduktionen visade dubbelsidig utbredd pneumoni med lungscleros (Dickerhoffs pneumonia lardea). Av andra invärtes sjukdomar hava vi att anteckna sex fall av kolik, fem av lindrigare art och det sjätte, en tarmstriktur, vilken efter upprepade kolikanfall med kräkningar och gasuppstötning ävenledes slutade med döden. I övrigt hava åkomorna mestadels varit av utvärtes beskaffenhet, såsom sår och kontusioner m. m. samt hältor, mest orsakade av lidanden i senor, ledgångar och hovar.

Utom ovannämnda med döden avgångna hästar har en häst blivit omedelbart nedslaktad på grund av brott av stora skankbenet. (*Arenander.*)

Bodens ingenjörkår.

Hälsotillståndet bland kårens hästar har varit mycket gott. Den relativt stora avgången av hästar, som framgår av medföljande rapport över döda, dödade och kasserade hästar, har till största del ägt rum bland hästar, som utlånats till annat truppförband. (*Hill.*)

Svea trängkår.

Hälsotillståndet bland hästarna har under året varit tillfredsställande. Av smittsamma sjukdomar har endast förekommit ett fall av kvarka hos en häst från annat truppförband. Möjligen voro ett par samtidigt uppträdande fall av näskatarr inom samma truppförband även förorsakade av kvarka. Samtliga djuren höllos under någon tid isolerade, och något fall av sjukdomen bland kårens egna hästar förekom icke.

De sanitära olägenheter, som förorsakades av den i föregående årsberättelse omnämnda bristen å lämpligt stall för de nyinköpta hästarna, hava under året upphört därigenom, att större delen av dessa hästar utackorderades till lantbrukare i närheten, och hava de utackorderade hästarna i allmänhet hållits i god kondition. (*Delwig.*)

Göta trängkår.

Hälsotillståndet bland kårens hästar har under år 1916 varit ganska gott. Ingen smittsam sjukdom har förekommit. Som vanligt äro rubrikerna sår och kontusioner i hästsjukbeskedet väl försedda och torde detta bero därpå, att stallförhållandena under större delen av året varit mindre tillfredsställande.

(*Sandberg.*)

Norrlands trängkår.

Bland hästarna har hälsotillståndet under år 1916 varit tämligen gott. Någon smittsam sjukdom har ej förekommit. De talrikast förekommande åkommorna hava varit bleksot, kolik, tryckskador, sår, inflammationer i hovens inre delar.

(*Setterbom.*)

Skanska trängkåren.

Ett fåtal invärtes sjukdomar, mest av lindrig art, samt utvärtes åkommor till ett antal ungefär lika med föregående år, utvisar sjukbeskedet för år 1915, och får således det allmänna hälsotillståndet anses hava varit gott. Hästarnas kondition har, trots flera längre marscher och fälttjänstövningar även varit på det hela taget mycket god, vilket får tillskrivas en omsorgsfull hästvård samt det förhållandet, att de beretts några timmars daglig betesgång i de vid kasernområdet liggande beteshagarna under hela den varma årstiden. (*Wolke.*)

Västmanlands trängkår.

Hälsotillståndet bland kårens hästar har under året varit ganska gott.

Den 28 december sjukanmälades en häst med hög feber, injicerade slemhinnor, vacklande gång och ringa foderlust, men ingen lokalisation till lungorna. Hästen isolerades givetvis omedelbart. Dagen därpå konstaterades lungröta. Den 30 december sjukskrevs ytterligare en och den 31 december två. Sjukdomsfallen förekommo i 1. kompaniets stall för inköpta hästar vid Väsby. Åtgärder att hindra smittans spridande företogs genast och hava i vederbörlig ordning inrapporterats. Varifrån smittan kommit har ej kunnat utrönas.

En av de hösten 1914 inköpta hästarna störtade plötsligt omkull en natt och dog utan föregående sjukdom. Sedan mikroskopisk blodundersökning på mjältbrand med negativt resultat företagits, obducerades hästen, varvid konstaterades, att hästen dött av hjärtförlamning.

Ett fall av lymfkärlsinflammation, orsakat av ett stryksår, som i början såg ganska obetydligt ut med ringa ansvällning, förvärrades plötsligt med feber och stark hälla och komplicerades med stora bölder å skankbenet och skanken, vilka bölder innehöllo ett rödgult, illaluktande var. Efter böldernas öppnande med mycket stora snitt, lade sig ansvällningen i benet, temperaturen sjönk till den normala, men i stället inställde sig brand i huden. Sålunda föll huden av runtom hela skenbenet. Då jag ansåg fallet fullkomligt obotligt nedslaktades hästen.

(*Larson.*)

Östgöta trängkår.

Hälsotillståndet har under året varit tillfredsställande. I förra årsberättelsen framhölls svårigheten att hålla de inköpta, i provisoriskt stall stående hästarna i hull. Sedan stallarna omändrats och full ration erhållits, har en betydande förbättring inträtt och befinna sig dessa hästar nu i tillfredsställande skick. Vanligaste förekommande åkommor ha varit sår och tryckskador. Av smittsamma sjukdomar har endast kvarka förekommit. (*Morén.*)

Herrevadsklosters remontdepå.

Hälsotillståndet bland remonterna har under året varit gott.

Den årligen återkommande kvarkan har under betestiden som vanligt uppträtt ehuru i jämförelsevis lindrig form.

En del lättare sår och kontusioner hava förekommit. En remont blev av en annan sparkad med påföljd att mjälten söndersprängdes och djuret dog av inre förblödning. En remont fick benet avslaget och måste nedslaktas. Ryggmärgslidande (slinger) förekom i ett fall, och djuret måste kasseras och säljas till slakt.

Hull och kondition hos remonterna hava under året varit i genomsnitt goda.
(Föllin.)

Björnö remontdepå.

Hälsotillståndet bland remonterna vid Björnö har under det år berättelsen omfattar, ej varit så gott som under året förut. Sålunda utbröt vid midsommartiden kvarka. Farsoten var ej av den svåraste formen men mycket allmänt spridd.

(Almgren.)

Frösö remontdepå.

Hälsotillståndet bland hästarna har från slutet av våren varit mindre tillfredsställande. Försommaren kännetecknades i detta hänseende av uppträdandet hos de äldre remonterna av egendomliga hältor på ett eller båda frambenen, i ett fall på alla fyra benen, som kliniskt rubricerades som subakut fång, vilken stundom förlöpte med abscessbildning i vita linjen. Orsaken till denna sjukdom synes mig vara av toxisk art; och jämnställas erfarenheterna härutinnan på depån med övriga under betestiden inom mitt verksamhetsområde, har man alla skäl att misstänka orsaken vara giftverkan hos vissa betesväxter. Allt för snabb fruktsättning, något som utmärkte 1916 års högsommar, föranleder större eller mindre grad av giftighet hos vissa växter, vilka annars betraktas som oskyldiga; och att dylika växtgifter framkalla lätt hos hästar övergående fånganfall, är ej någon ny erfarenhet. I sjukbeskedet har jag upptagit sjukdomen som (toxisk) fång. Samtliga fall voro emellertid av ofarlig art, fast de orsakade personalen mycket bryderi och besvär.

Den andra sjukdomen, av vida allvarsammare art, som bidragit till ovan nämnda omdöme över allmänna hälsotillståndet, är kvarkan. Denna, årets dess bättre enda smittsamma sjukdom, angrep flertalet av de nytillkomna remonterna och krävde tvenne offer bland dem, men var trots detta i det stora hela av lindrigare natur än år 1915. Det ena av dödsfallen var hastigt förlöpande, utan yttre lokalisation, och slutade med andnöd och kvävning. I det andra fallet torde sjukdomen vara grundlagd redan före eller åtminstone under transporten hit; efter en tids förbättring recidiverade sjukdomen och slutade med lungbrand. I övriga fall förekom ingen allmäninfektion.

Sjukdomens smygande begynnelseförlopp liksom sommarens klimatförhållanden syntes såväl depåchefen som mig giva anledning förmoda god verkan av vaccineringsring. Anstalter till erhållande av färskt kvarkserum togos av mig, men till följd av de exceptionella tiderna kunde dylikt ej erhållas inom rimlig tid.

Förutom nämnda tvenne döda hästar har en remont av 1915 års inköp kas-

serats som otjänlig till krigsbruk och försålts till civilt bruk samt en remont av 1916 års inköp kasserats eller rättare återtagits av sin säljare, sedan det konstaterats härstädes, att hästen var s. k. klapphingst.

Av andra sjukdomar hava krosskador och sår enligt vanligheten varit de oftast förekommande; bortsett från fula märken i ett par fall ha de dess dättre alla varit av övergående art.

Hästarnas kondition och utveckling har i regel varit ganska god, trots svårigheter tidvis med fodret, såsom havrebrist o. d. (*Frykholm.*)

TABELLER

RÖRANDE HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN VID ARMÉN

Tab. 1. Tablå över trupp-

1	2	3	4	5	6	7
D e b e t						
	Reser- vation från år 1915 kronor	1916 års anslag kronor	Extra upp- börd kronor	Extra anvis- ningar kronor	Summa kronor	Brist till år 1917 kronor
I. arméfördelningen.						
1 Karlskrona grenadjärregemente.....	—	3 472'30	11 747'36	—	15 219'66	—
2 Kronobergs regemente.....	1 339'24	3 671'20	4 088'32	—	9 098'76	1 390'09
3 Hallands regemente.....	4 468'88	3 629'97	3 552'38	—	11 651'23	1 213'94
4 Norra skånska infanteriregementet	—	3 255'87	4 380'49	—	15 382'90	7 746'54
5 Södra skånska infanteriregementet	—	4 227'07	4 838'94	—	9 066'07	5 117'65
6 Skånska husarregementet i Hälsingborg	—	1 628'31	1 199'75	—	2 828'06	3 186'68
7 Skånska husarregementet i Landskrona	990'38	983'78	859'71	—	2 833'87	—
8 Skånska dragonregementet.....	7 587'72	2 618'01	2 493'91	—	12 699'94	—
9 Kronprinsens husarregemente	2 316'11	1 588'29	3 422'50	—	7 326'90	—
10 Wendes artilleriregemente	2 263'57	3 625'33	2 123'62	—	8 012'52	—
11 Skånska trängkåren.....	—	2 786'46	791'00	—	3 577'46	—
II. arméfördelningen.						
12 Första livgrenadjärregementet	1 181'36	3 827'72	1 305'13	—	6 314'21	1 037'61
13 Andra livgrenadjärregementet	2 842'48	3 616'74	1 169'07	—	7 628'29	3 024'79
14 Jönköpings regemente.....	900'86	3 803'77	1 856'49	—	6 561'12	209'34
15 Kalmar regemente	2 833'48	2 904'76	1 775'31	—	7 513'55	1 269'42
16 Smålands husarregemente	552'76	1 683'07	1 129'33	—	3 365'16	—
17 Smålands artilleriregemente	—	2 343'87	2 775'09	—	5 118'96	1 989'17
18 Östgöta trängkår	2 166'90	3 844'44	1 009'00	1 6261'00	13 281'34	—
III. arméfördelningen.						
19 Västgöta regemente	7 235'70	2 753'23	3 439'62	—	13 428'55	1 179'73
20 Skaraborgs regemente	4 956'69	3 903'58	4 499'05	—	13 359'32	—
21 Älvsborgs regemente	8 034'47	4 485'26	4 777'46	—	17 297'19	1 023'86
22 Bohusläns regemente	729'07	5 069'75	5 783'41	—	11 582'23	4 197'01
23 Livregementets husarer	1 099'76	1 677'40	717'97	—	3 495'13	—
24 Göta artilleriregemente	4 028'65	2 549'86	2 518'55	—	9 097'06	—
25 Karlsborgs artilleribataljon	2 549'44	1 322'87	2 964'03	—	6 886'34	—
26 Göta ingenjörkår	3 242'39	2 177'42	1 001'78	—	6 421'59	—
27 Göta trängkår	2 641'33	3 454'71	5 101'84	1 10330'29	21 528'17	—
28 Officersaspirantskolan å Karlsborg	—	325'40	105'74	—	431'14	26'80

¹ Värde av materiel.

sjukvårdsanslaget år 1916.

8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
K r e d i t				Antal tjänst- görings- dagar	Kostnad pr man och dag i öre									
Brist från år 1915 kronor	Utgifter kronor	Summa kronor	Reserva- tion till år 1917 kronor		Naturavården	Förbr. materiel	Nyanskaffning	Underhåll	Tvätt	Medikamenter	Transp.-kostn.	Diverse	Utgifter för epidemier	Summa kostnad
914'31	13 596'32	14 510'33	709'33	640 899	0'43	0'03	0'02	0'03	0'12	0'48	0'02	0'04	0'95	2'12 1
—	10 488'85	10 488'85	—	568 061	0'24	0'08	0'06	0'08	0'05	0'88	0'03	0'02	0'40	1'84 2
—	12 865'17	12 865'17	—	551 939	0'36	0'06	0'19	0'06	0'05	0'88	0'05	0'03	0'65	2'33 3
852'43	14 530'47	15 382'90	—	530 983	0'58	0'08	0'14	0'07	0'18	0'94	0'11	0'08	0'55	2'73 4
1 502'29	12 681'37	14 183'66	—	560 165	0'41	0'06	0'17	0'02	0'09	0'90	0'03	0'09	0'49	2'26 5
553'22	5 461'52	6 014'74	—	225 983	0'40	0'07	0'01	0'10	0'08	0'56	0'02	0'01	1'16	1'41 6
—	2 381'64	2 381'64	452'23	142 391	0'56	0'03	0'03	0'03	0'10	0'84	0'02	0'01	0'05	1'67 7
—	3 578'31	3 578'31	9 121'33	415 895	0'25	0'03	0'18	0'06	0'09	0'20	0'01	0'04	—	0'86 8
—	6 543'14	6 543'14	783'76	340 393	0'04	0'20	0'13	0'05	0'11	1'07	0'03	0'03	0'26	1'92 9
—	7 907'49	7 907'49	105'03	488 748	0'46	0'01	0'01	0'01	0'08	0'85	0'02	0'02	0'15	1'61 10
322'90	2 845'80	3 168'70	408'76	131 751	0'48	0'10	0'11	0'51	0'12	0'67	0'12	0'04	—	2'15 11
—	7 351'82	7 351'82	—	458 033	0'33	0'07	0'05	0'03	0'13	0'89	0'04	0'05	0'01	1'60 12
—	10 653'08	10 653'08	—	429 955	0'83	0'08	0'07	0'07	0'17	0'99	0'02	0'08	0'16	2'47 13
—	6 770'46	6 770'46	—	481 518	0'32	0'11	0'07	0'03	0'12	0'63	0'05	0'06	0'01	1'40 14
—	8 782'97	8 782'97	—	379 102	0'40	0'04	0'06	0'11	0'47	0'88	0'11	0'03	0'21	2'31 15
—	2 930'20	2 930'20	434'96	233 197	0'17	0'06	0'12	—	0'05	0'68	0'01	0'04	0'12	1'25 16
1 485'02	5 623'11	7 108'13	—	320 282	0'39	0'04	0'06	0'09	0'22	0'43	0'01	0'04	0'47	1'75 17
—	12 314'57	12 314'57	966'77	166 562	0'96	0'13	0'56	0'87	0'24	0'78	0'06	0'19	0'08	3'87 18
—	14 608'28	14 608'28	—	462 910	1'21	0'15	0'11	0'04	0'09	1'28	0'07	0'04	0'16	3'15 19
—	13 317'13	13 317'13	42'19	606 854	0'52	0'14	0'10	0'13	0'08	0'82	0'05	0'08	0'27	2'19 20
—	18 321'07	18 321'07	—	528 918	0'74	0'16	1'37	0'03	0'06	0'84	0'12	0'04	0'10	3'46 21
—	15 779'24	15 779'24	—	765 907	0'38	0'16	0'04	0'03	0'07	1'00	0'03	0'06	0'29	2'06 22
—	3 136'06	3 136'06	359'07	212 443	0'08	0'24	0'07	0'08	0'14	0'69	0'07	0'05	0'05	1'47 23
—	7 117'31	7 117'31	1 979'75	401 911	0'62	0'13	0'03	0'04	0'08	0'68	0'02	0'01	0'16	1'77 24
—	3 562'12	3 562'12	3 274'22	285 683	0'34	0'04	0'01	0'01	—	0'68	0'06	0'03	0'66	1'23 25
—	5 347'55	5 347'55	1 074'04	288 033	0'83	0'09	0'05	0'03	0'05	0'59	0'02	0'04	0'15	1'85 26
—	18 152'37	18 152'37	3 375'80	159 202	0'47	0'18	0'42	1'58	0'42	1'62	0'16	0'22	0'17	5'24 27
50'47	407'47	457'94	—	32 540	0'39	0'02	0'05	0'02	—	0'62	0'08	—	0'07	1'25 28

1		2	3	4	5	6	7
		D e b e t					
		Reser- vation från år 1915 kronor	1916 års anslag kronor	Extra upp- börd kronor	Extra anvis- ningar kronor	Summa kronor	Brist till år 1917 kronor
IV. arméfördelningen.							
1	Svea livgarde	587'07	4 506'46	4 757'76	—	9 851'29	4 008'14
2	Göta livgarde	—	4 754'64	6 354'40	—	11 109'04	2 794'87
3	Livregementets grenadjärer	—	4 549'40	7 762'57	—	12 311'97	6 720'14
4	Södermanlands regemente	2 365'14	1 460'95	3 501'33	—	7 327'42	—
5	Vaxholms grenadjärregemente	1 906'58	2 576'00	2 873'00	—	7 355'58	—
6	Livgardet till häst	—	1 601'27	1 216'86	—	2 817'13	600'05
7	Svea artilleriregemente	3 344'05	2 699'91	1 847'23	—	7 891'19	—
8	Positionsartilleriregementet	—	2 109'36	2 729'59	—	4 838'95	—
9	Svea ingenjörkår	1 697'96	2 009'48	1 016'84	—	4 724'27	645'19
10	Fälttelegrafkåren	2 405'26	1 348'44	421'78	—	4 175'48	—
11	Svea trängkår	1 036'71	3 350'13	651'60	—	5 038'44	—
V. arméfördelningen.							
12	Upplands infanteriregemente	1 905'00	3 967'67	1 209'71	—	6 272'38	1 554'80
13	Dalregementet	1 331'79	4 097'24	1 455'58	—	6 884'61	—
14	Västmanlands regemente	8 436'62	3 888'38	1 321'65	—	13 646'65	—
15	Värmlands regemente	3 740'88	3 667'81	4 247'71	—	11 656'40	—
16	Livregementets dragoner	—	1 657'19	1 172'72	—	2 829'91	1 157'57
17	Upplands artilleriregemente	—	2 797'35	4 981'86	—	7 779'21	2 962'06
18	Västmanlands trängkår	—	2 681'25	7 217'40	15 410'52	15 809'17	2 752'39
VI. arméfördelningen.							
19	Hälsinge regemente	2 880'97	3 689'37	4 834'26	—	11 404'60	—
20	Västerbottens regemente	4 421'11	4 352'19	1 953'02	—	10 726'32	3 330'03
21	Jämtlands fältjägarregemente	—	4 108'35	4 764'32	—	8 872'67	—
22	Västernorrlands regemente	940'77	4 535'04	5 115'29	—	10 591'10	—
23	Norrlands dragonregemente	—	1 420'99	1 038'44	—	2 459'43	1 608'22
24	Norrlands artilleriregemente, I. och II. divisionerna	—	1 723'64	1 284'34	—	3 007'98	1 131'38
25	Norrlands trängkår	373'43	2 628'33	971'66	18 107'00	12 080'42	1 240'31
Bodens trupper.							
26	Norrbottnens regemente	3 399'11	5 164'77	4 175'07	—	12 738'95	—
27	Norrlands artilleriregementes det. i Boden	833'72	1 334'71	370'47	—	2 538'90	—
28	Boden—Karlsborgs art.reg.te	5 139'18	1 379'24	1 775'98	—	8 294'40	—
29	Bodens ingenjörkår	2 799'14	1 042'90	455'56	—	4 297'60	—

¹ Värdet av materiel.

8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
K r e d i t				Antal tjänst- görings- dagar	Kostnad per man och dag i öre										
Brist- från år 1915 kronor	Utgifter kronor	Summa kronor	Reserva- tion till år 1917 kronor		Naturvården	Förbr. materiel	Nyanskaftning	Underhåll	Tvätt	Medikamenter	Transp.-kostn.	Diverse	Utgifter för epidemier	Summa kostnad	
—	13 859'43	13 859'43	—	681 804	0'37	0'10	0'07	0'04	0'04	1'21	0'09	0'01	0'10	2'03	1
2 305'52	11 598'39	13 903'91	—	688 646	0'13	0'02	0'01	0'04	0'10	1'18	0'03	0'03	0'12	1'66	2
14'84	19 017'27	19 032'11	—	637 633	0'70	0'10	0'05	0'09	0'12	1'54	0'04	0'06	0'27	2'97	3
—	4 112'34	4 112'34	3 215'08	329 525	0'41	0'03	0'11	0'07	0'06	0'42	0'05	0'06	0'03	1'24	4
—	5 547'56	5 547'56	1 808'02	407 842	0'36	0'07	0'03	0'05	0'11	0'64	0'04	0'02	0'04	1'36	5
121'18	3 296'00	3 417'18	—	229 699	0'16	0'06	0'07	0'08	0'08	0'69	0'01	0'04	0'29	1'43	6
—	7 265'23	7 265'23	625'96	388 189	0'32	0'01	0'09	0'04	0'03	1'16	0'04	—	0'18	1'87	7
1 653'21	2 877'60	4 530'81	308'14	281 512	0'13	0'01	0'01	0'01	0'04	0'40	0'01	0'01	0'40	1'02	8
—	5 369'46	5 369'46	—	268 777	0'61	0'10	0'01	0'02	0'14	0'70	0'02	0'01	0'38	1'99	9
—	2 737'27	2 737'27	1 438'21	165 137	0'71	0'03	0'02	0'04	0'19	0'24	0'01	0'29	0'12	1'65	10
—	4 768'17	4 768'17	270'27	144 862	0'83	0'09	0'66	0'36	0'02	0'12	0'11	0'11	—	3'29	11
—	7 827'18	7 827'18	—	468 096	0'34	0'09	0'04	0'06	0'12	0'81	0'04	0'04	0'13	1'67	12
—	5 415'48	5 415'48	1 469'13	503 272	0'15	0'06	0'02	0'05	0'07	0'47	0'01	0'02	0'22	1'07	13
—	10 576'36	10 576'36	3 070'29	605 086	0'85	0'04	0'15	0'07	0'01	0'48	0'02	0'03	0'09	1'74	14
—	7 809'18	7 809'18	3 847'28	587 066	0'48	0'07	0'12	0'04	0'03	0'47	0'05	0'04	0'03	1'83	15
250'24	3 737'21	3 987'48	—	234 163	0'26	0'07	0'02	0'02	0'10	0'72	0'04	0'06	0'30	1'59	16
1 065'92	9 675'35	10 741'27	—	387 879	0'78	0'04	0'03	0'01	0'04	0'70	0'01	0'03	0'85	2'49	17
4 514'91	13 546'65	18 061'56	—	125 972	0'47	0'14	0'06	1'18	0'09	0'80	0'10	0'06	0'83	3'73	18
—	8 102'13	8 102'13	3 302'47	580 493	0'27	0'11	0'13	0'04	0'04	0'61	0'04	0'06	0'09	1'39	19
—	13 375'25	13 375'25	681'10	540 352	0'52	0'22	0'15	0'07	0'19	0'86	0'09	0'02	0'35	2'47	20
169'41	8 023'35	8 192'76	679'91	616 463	0'27	0'11	0'06	0'05	0'02	0'65	0'01	0'03	0'10	1'30	21
—	9 569'10	9 569'10	1 022'00	711 641	0'35	0'01	0'05	0'07	0'08	0'73	0'01	0'04	—	1'34	22
591'52	3 476'13	4 067'65	—	188 949	0'67	0'08	0'03	0'02	0'10	0'88	0'04	0'03	0'03	1'83	23
126'55	4 012'81	4 139'36	—	243 351	0'21	0'06	0'04	0'02	0'02	1'23	0'04	0'01	0'01	1'64	24
—	13 320'73	13 320'73	—	116 387	2'22	0'15	0'51	0'66	0'19	2'35	0'07	0'16	0'05	6'36	25
—	9 162'90	9 162'90	3 576'05	699 229	0'25	0'02	0'09	0'01	0'04	0'76	0'05	0'06	0'03	1'31	26
100'29	1 074'87	1 175'16	1 363'74	128 410	0'23	0'01	0'02	0'01	0'04	0'51	0'01	—	—	0'83	27
—	3 878'64	3 878'64	4 415'76	241 715	0'58	0'02	0'01	0'01	0'09	0'37	0'01	0'01	—	1'60	28
—	2 644'94	2 644'94	1 652'66	138 346	0'63	0'01	—	0'01	0'17	0'99	0'06	0'06	—	1'91	29

läkarbesiktningarna & värnpliktiga år 1916.

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	
Inskrivna				På 100 prövade blevo								
Närvarande			Summa inskrivna	icke inskrivna			inskrivna				Summa	
Vapenföra		Icke vapenföra		Frikallade	Uppskov	I allt	All vapentjänst	Visa vapentjänst	Icke vapenför	I allt		
I all vapentjänst	I visa vapentjänst											
6 381	126	789	7 296	7'63	7'75	15'38	74'01	1'46	9'15	84'63	100'00	1
4 591	97	509	5 197	7'74	9'62	17'36	73'00	1'54	8'10	82'64	100'00	2
5 610	227	549	6 386	5'88	8'96	14'84	74'81	3'03	7'32	85'16	100'00	3
5 231	175	609	6 015	6'65	9'47	16'12	72'95	2'44	8'49	83'88	100'00	4
4 968	126	717	5 811	7'90	11'61	19'51	68'82	1'75	9'92	80'49	100'00	5
6 407	141	677	7 225	7'68	8'35	15'93	74'55	1'64	7'88	84'07	100'00	6
280	—	28	308	5'59	3'82	9'41	82'35	—	8'24	90'59	100'00	7
33 468	892	3 878	38 238	7'22	9'17	16'39	73'18	1'95	8'48	83'61	100'00	
623	14	237	874	14'14	13'15	27'29	51'83	1'16	19'72	72'71	100'00	8
543	29	166	738	11'97	19'57	31'54	50'37	2'69	15'40	68'46	100'00	9
674	34	206	914	10'65	17'78	28'43	52'78	2'66	16'13	71'57	100'00	10
591	27	255	873	12'63	17'14	29'77	47'55	2'17	20'51	70'23	100'00	11
582	27	234	843	9'54	27'12	36'66	43'73	2'03	17'58	63'34	100'00	12
897	19	213	1 129	9'28	23'56	32'84	53'36	1'13	12'67	67'16	100'00	13
18	—	1	19	32'26	6'45	38'71	58'06	—	3'23	61'29	100'00	14
3 928	150	1 312	5 390	11'28	20'00	31'28	50'09	1'91	16'72	68'72	100'00	
168	1	1	170	—	—	—	98'82	0'59	0'59	100'00	100'00	15
74	—	1	75	—	—	—	98'67	—	1'33	100'00	100'00	16
99	4	—	103	—	—	—	96'12	3'88	—	100'00	100'00	17
201	3	3	207	—	—	—	97'10	1'45	1'45	100'00	100'00	18
104	—	4	108	—	—	—	96'30	—	3'70	100'00	100'00	19
83	1	2	86	—	—	—	96'51	1'16	2'34	100'00	100'00	20
7	—	—	7	—	—	—	100'00	—	—	100'00	100'00	21
736	9	11	756	—	—	—	97'35	1'19	1'46	100'00	100'00	
7 172	141	1 027	8 340	8'29	8'26	16'55	71'76	1'41	10'28	83'45	100'00	22
5 208	126	676	6 010	8'24	10'92	19'16	69'70	1'69	9'05	80'44	100'00	23
6 383	285	755	7 403	6'50	10'12	16'62	71'90	2'98	8'50	83'38	100'00	24
6 023	205	867	7 095	7'35	10'35	17'70	69'86	2'38	10'06	82'50	100'00	25
5 654	153	955	6 762	8'05	13'85	21'90	65'80	1'77	11'03	78'10	100'00	26
7 387	161	892	8 440	7'79	10'75	18'54	71'80	1'55	8'61	81'46	100'00	27
305	—	29	334	7'67	3'97	11'64	80'69	—	7'67	88'36	100'00	28
38 182	1 051	5 201	44 384	7'71	10'60	18'31	70'19	1'93	9'57	81'69	100'00	

Tab. 3. Översikt av kassationsorsaker vid läkarbesikt-

	1	2	3	4	5	6	7		
Inskrivningsområden	Vid för- rättning prövade	Därav frikallade på grund							
		Bildnings- och utvecklingsfel			Kroniska in- fektions- sjukdomar		Ämnesomsättnings- och blodsjukdomar	Sinnessjukdomar	
		Förtvande allmän svaghet	Örillräklig kroppslängd	Övriga bild- nings- och utvecklingsfel	Tuberkel- sjukdom	Övriga kron. infektions- sjukdomar			
1	Malmöhus södra inskrivningsområde	2 110	2	5	4	17	5	1	12
2	Malmöhus norra	1 854	4	6	4	16	5	—	12
3	Hallands	1 667	1	3	—	39	5	—	12
4	Blekinge	1 480	1	—	1	9	3	1	11
5	Kronobergs	1 511	2	6	1	17	3	—	6
6	Kalmar	1 522	9	8	—	16	3	—	18
7	Jönköpings	1 735	2	3	2	12	7	—	14
8	Östergötlands västra	1 523	1	2	2	11	2	—	15
9	Östergötlands östra	1 509	7	1	—	14	—	1	10
10	Göteborgs och Bohus	2 962	—	2	—	35	2	—	9
11	Älvsborgs södra	1 425	2	3	—	16	3	—	8
12	Älvsborgs norra	1 415	1	7	1	4	—	—	9
13	Skaraborgs	1 697	—	7	2	11	1	—	18
14	Örebro	1 599	—	1	1	15	6	—	17
15	Södermanlands	1 587	4	1	1	15	4	1	10
16	Stockholms	3 985	3	5	5	60	11	—	21
17	Värmlands	1 726	7	3	4	3	16	1	14
18	Västmanlands	1 847	7	1	1	21	4	1	15
19	Uppsala	1 743	5	3	2	19	1	1	19
20	Kopparbergs	1 903	2	2	4	35	3	2	12
21	Gävleborgs	1 669	—	—	1	28	1	—	10
22	Jämtlands	1 684	—	4	2	30	4	1	9
23	Västerbottens	2 142	7	2	2	19	—	1	13
24	Norrbottnens	1 593	3	5	1	29	2	—	14
25	Gottlands	1 506	4	8	1	32	1	—	8
26		340	—	—	—	2	—	—	2
	Summa	45 734	74	88	42	515	92	11	318
27	Frikallade i (på 100 av samtl. kasser.		2'24	2'66	1'27	15'59	2'79	0'38	9'63
28	varje grupp (på 1000 " " prövade		1'62	1'92	0'92	11'26	2'01	0'24	6'95

ningarna å värnpliktiga inom olika inskrivningsområden 1916.

åriga.

8	9	10	11	12	18	14	15	16	17	18	19	20
av kroppsfel eller sjukdom												
Nervsystemets sjukdomar	Öron- sjukdomar	Ögon- sjukdomar	Dörsjuktumhet	Dövhet och övriga öron- sjukdomar	Cirkulationsorganens sjukdomar	Andningsorganens sjukdomar	Matsmältnings- organens sjukdomar	Urin- och könsorga- nens sjukdomar	Bensystemets och rörelseorganens sjukdomar	Hudsjukdomar och sjukdomar i bindväven	Svulster	Sum- ma
Fallandesot	Övriga sjuk- domar i nerv- systemet											
6	3	17	6	15	25	7	1	5	16	3	—	150
7	1	18	1	7	26	4	—	5	17	1	1	185
5	4	18	2	5	15	3	1	2	30	—	—	145
4	1	12	4	5	7	—	—	2	21	2	—	84
2	4	10	3	17	28	1	—	8	35	1	—	144
2	5	12	2	6	20	—	—	1	23	—	—	125
2	1	23	3	12	16	3	9	6	32	4	3	154
4	8	10	4	10	9	2	1	2	25	1	2	111
2	2	11	—	5	9	8	—	5	22	—	—	97
7	2	23	1	19	19	1	—	8	50	1	—	179
4	3	10	1	4	10	2	—	—	20	—	—	86
4	3	14	1	6	2	—	—	1	17	1	—	71
3	4	16	—	6	9	1	1	—	24	2	—	105
2	3	22	—	17	14	—	8	7	27	—	2	142
3	—	16	2	3	10	2	1	—	12	—	1	86
6	7	36	2	9	30	4	5	9	42	4	—	249
2	1	17	1	3	12	6	3	4	40	3	1	141
2	2	15	4	8	12	2	3	4	19	1	1	123
4	2	19	—	10	21	3	1	6	18	3	2	139
2	7	21	1	9	31	2	3	7	21	1	2	167
3	6	20	2	8	22	3	8	2	22	—	2	188
10	4	17	1	7	31	4	5	3	29	1	1	163
5	9	14	2	2	15	4	1	1	33	3	—	183
4	1	11	2	6	12	4	2	5	11	3	—	115
2	3	6	1	2	12	—	—	2	20	—	—	102
—	—	1	—	—	1	2	—	—	7	4	—	19
97	86	409	46	201	418	68	53	95	633	89	18	3 303
2'94	2'60	12'38	1'39	6'09	12'66	2'06	1'60	2'88	19'17	1'18	0'54	100'00
2'12	1'88	8'94	1'01	4'40	9'14	1'49	1'16	2'08	13'84	0'85	0'39	72'22

Tab. 4. Översikt av kassationsorsaker vid läkarbesikt-

Över-

1		2	3			4	5	6	7
Inskrivningsområden		Vid för- rättning prövade	Därav frikallade på grund						
			Bildnings- och utvecklingsfel			Kroniska in- fektions- sjukdomar		Ämesomsiktning- och blodsjukdomar	Sinnessjukdomar
			Fortvarande allmän svaghet	Ofullständig kroppslängd	Övriga bild- nings- och utvecklingsfel	Tuberkel- sjukdom	Övriga kron. infektions- sjukdomar		
1	Malmöhus södra inskrivningsområde	182	4	3	—	6	3	—	3
2	Malmöhus norra	183	5	1	—	3	1	—	7
3	Hallands	362	4	—	—	21	—	—	2
4	Blekinge	284	1	2	—	4	1	—	5
5	Kronobergs	191	3	—	—	5	—	—	2
6	Kalmar	322	1	1	—	5	—	—	7
7	Jönköpings	319	3	2	—	5	2	—	1
8	Östergötlands västra	193	1	—	—	4	—	—	2
9	Östergötlands östra	244	5	1	1	8	1	2	5
10	Göteborgs och Bohus	457	2	1	—	9	1	1	5
11	Älvsborgs södra	254	1	1	—	6	—	—	3
12	Älvsborgs norra	326	1	—	—	4	—	1	2
13	Skaraborgs	240	2	—	1	2	2	—	9
14	Örebro	216	3	—	—	7	1	—	—
15	Södermanlands	325	11	2	—	10	1	—	5
16	Stockholms	702	1	4	—	20	1	1	23
17	Värmlands	313	3	—	—	9	—	—	3
18	Västmanlands	246	—	1	—	4	2	—	1
19	Uppsala	386	4	9	2	—	—	—	—
20	Kopparbergs	386	4	1	—	13	—	—	3
21	Gävleborgs	243	—	1	—	11	—	—	2
22	Jämtlands	347	1	—	—	10	—	—	2
23	Västernorrlands	429	5	—	—	14	1	—	1
24	Västerbottens	333	2	—	1	11	1	—	2
25	Norrbottens	329	1	3	—	7	—	—	7
26	Gottlands	31	—	—	—	3	—	—	1
Summa		7 843	68	33	5	201	18	5	103
27	Frikallade i /på 100 av samtl. kasser.		7.70	3.74	0.57	22.76	2.04	0.57	11.67
28	varje grupp /på 1000 , , , prövade		8.67	4.21	0.64	25.63	2.30	0.64	13.13

ningarna å värnpliktiga inom olika inskrivningsområden år 1916.

åriga.

8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
av kroppsfel eller sjukdom												
Nervsystemets sjukdomar		Ögonsjukdomar	Öron-sjukdomar		Cirkulationsorganens sjukdomar	Andningsorganens sjukdomar	Matsmältning-organens sjukdomar	Urin- och könsorga-nens sjukdomar	Bensystemets och rörelseorganens sjukdomar	Hudsjukdomar och sjukdomar i bindväven	Svulster	Summa
Fallandesot	Övriga sjukdomar i nerv-systemet		Dödsrunhet	Dörlhet och övriga öron-sjukdomar								
—	—	1	1	2	5	—	2	1	2	—	—	33
—	—	1	—	—	8	—	—	4	1	—	—	31
1	2	1	—	2	7	2	—	—	—	—	—	43
—	1	1	—	1	4	2	1	2	5	—	1	31
1	—	—	—	—	14	1	1	1	2	—	1	31
1	3	2	—	—	4	3	—	1	10	—	—	38
—	2	2	—	1	8	1	1	1	2	2	—	33
—	—	—	—	—	3	—	—	1	4	1	—	16
—	1	4	1	2	3	—	—	3	4	—	—	41
—	2	5	3	1	8	4	1	7	6	—	—	56
—	1	1	—	4	8	—	—	1	3	—	—	29
—	2	1	—	2	4	1	1	1	4	—	1	25
—	2	1	—	—	1	2	1	—	2	1	—	26
—	1	5	1	1	2	1	—	—	3	—	—	25
1	1	1	—	1	4	—	—	1	1	1	—	40
5	3	4	1	1	15	3	1	1	8	—	—	92
1	—	1	—	—	6	1	2	1	5	—	—	32
—	1	1	—	1	1	1	3	3	2	—	—	21
3	—	1	—	—	7	2	1	1	—	—	—	30
—	—	3	—	2	9	2	4	—	3	—	—	44
1	—	1	—	—	5	—	—	1	1	—	—	23
1	1	6	—	2	10	2	1	1	5	—	—	42
2	—	1	—	1	3	2	—	1	5	1	—	37
—	—	3	—	1	2	1	—	2	1	—	—	27
—	—	3	—	—	1	—	3	—	1	1	—	27
1	2	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	10
18	25	50	7	26	142	32	24	35	81	7	3	883
2'04	2'83	5'66	0'79	2'95	16'08	3'62	2'72	3'96	9'17	0'79	0'34	100'00
2'30	3'19	6'38	0'89	3'32	18'11	4'08	3'06	4'46	10'33	0'89	0'38	112'58

Tab. 5. Översikt av ändringar i förut inskrivnas värnpliktsförhållanden inom olika inskrivningsområden år 1916.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Inskrivnings- områden	Frikallade					Icke vapenföra				
	Inskrivna 1916	Inskrivna 1914	Inskrivna 1913	Inskrivna före 1913	Summa	Inskrivna 1916	Inskrivna 1914	Inskrivna 1913	Inskrivna före 1913	Summa
Malmöhus södra	118	57	11	164	350	102	75	7	68	252
Malmöhus norra	31	90	4	83	208	48	109	—	45	202
Hallands	32	107	9	77	225	75	70	5	38	188
Blekinge	34	64	7	54	159	35	89	4	28	154
Kronobergs	35	171	9	111	326	60	102	5	29	196
Kalmar	55	117	8	72	252	63	93	7	43	206
Jönköpings	34	135	7	135	311	51	70	13	71	205
Östergötlands västra	24	107	9	80	220	51	122	7	30	210
Östergötlands östra	24	62	10	80	176	50	62	6	49	167
Göteborgs och Bohus	66	159	30	138	393	97	141	12	65	315
Älvsborgs södra	68	142	9	76	295	82	83	6	49	220
Älvsborgs norra	14	68	7	67	156	22	83	5	30	140
Skaraborgs	26	65	14	35	140	47	77	4	18	146
Örebro	48	106	7	124	285	51	126	5	40	222
Södermanlands	32	132	7	73	244	61	135	5	44	245
Stockholms	91	309	41	320	761	114	291	17	133	555
Värmlands	56	151	5	86	298	62	146	7	49	264
Västmanlands	38	138	12	94	280	35	96	13	35	179
Uppsala	44	79	9	53	185	65	129	3	20	217
Kopparbergs	64	232	10	186	492	85	206	5	76	372
Gävleborgs	52	181	14	108	355	78	99	7	45	229
Jämtlands	85	116	69	106	376	78	87	52	38	255
Västernorrlands	61	184	16	106	367	76	114	5	23	218
Västerbottens	42	114	18	73	247	31	89	8	25	153
Norrbottns	41	96	20	136	293	28	57	3	25	113
Gottlands	14	25	5	82	126	8	27	5	19	59
Summa	1 229	3 205	367	2 719	7 520	1 555	2 778	216	1 133	5 682

Anm. Under hela året företogs av olika anledningar efterbesiktningar av förut prövade värnpliktiga, varvid en del av de å Tab. 2 de föregående åren under rubriken »Icke vapenföra» anförda frikallas och av gruppen »Vapenföra» en mindre del överförs till gruppen »Icke vapenföra». Deras antal var även år 1916 osedvanligt stort.

Tab. 6. Olika kassationsorsakers procentiska andel hos förut inskrivna värnpliktiga år 1916.

1	2	1	2
Sjukdomar	Frikal- lade i % av samtl.	Sjukomar	Frikal- lade i % av samtl.
Bildnings- och utvecklingsfel		Ögonsjukdomar	4'68
fortfarande allmän svaghet	2'03	Öronsjukdomar	—
otillräcklig kroppslängd	0'05	dövtumhet	—
övr. bildnings- och utvecklingsfel	0'04	dövhhet och övr. öronsjukdomar ...	4'85
Kroniska infektionssjukdomar		Cirkulationsorganens sjukdomar	19'56
tuberkelsjukdom	24'55	Andningsorganens sjukdomar	5'40
övr. kron. infektionssjukd.	5'38	Matsmältningsorganens sjukdomar ..	9'80
Ämnesomsättnings- o. blodsjukdomar	0'65	Urin- och könsorganens sjukdomar...	4'15
Sinnessjukdomar	5'58	Bensystemets o. rörelseorg. sjukd. ...	5'99
Nervsjukdomar		Hudsjukd. och sjukd. i bindväven...	0'60
fallandesot	1'87	Svulster	0'42
övr. sjukd. i nervsystemet	4'40	Summa	100'00

Tab. 7. På grund av kroppsfel eller sjukdom frikallade i % av prövade inom olika inskrivningsområden år 1916.

1	2	1	2
* 20-åriga	% fri- kallade	* Överåriga	% fri- kallade
1. Älvsborgs norra inskrivn.-område	5'02	1. Älvsborgs norra inskrivn.-område	7'67
2. Södermanlands „	5'42	2. Uppsala „	7'77
3. Gotlands „	5'59	3. Västerbottens „	8'11
4. Blekinge „	5'68	4. Norrbottens „	8'21
5. Älvsborgs södra „	6'04	5. Östergötlands västra „	8'29
6. Göteborgs o. Bohus „	6'04	6. Västmanlands „	8'54
7. Skaraborgs „	6'19	7. Gävleborgs „	9'47
8. Västernorrlands „	6'21	8. Västernorrlands „	9'62
9. Stockholms „	6'25	9. Värmlands „	10'22
10. Östergötlands östra „	6'43	10. Jönköpings „	10'34
11. Norrbottens „	6'77	11. Skaraborgs „	10'83
12. Västmanlands „	6'88	12. Blekinge „	10'92
13. Malmöhus södra „	7'11	13. Kopparbergs „	11'40
14. Västerbottens „	7'22	14. Älvsborgs södra „	11'42
15. Malmöhus norra „	7'28	15. Örebro „	11'57
16. Östergötlands västra „	7'29	16. Kalmar „	11'80
17. Uppsala „	7'97	17. Hallands „	11'88
18. Värmlands „	8'17	18. Jämtlands „	12'10
19. Kalmar „	8'21	19. Göteborgs o. Bohus „	12'25
20. Gävleborgs „	8'27	20. Stockholms „	13'11
21. Hallands „	8'70	21. Södermanlands „	12'31
22. Kopparbergs „	8'78	22. Kronobergs „	16'23
23. Jönköpings „	8'88	23. Östergötlands östra „	16'80
24. Örebro „	8'88	24. Malmöhus norra „	16'94
25. Kronobergs „	9'53	25. Malmöhus södra „	18'13
26. Jämtlands „	9'68	26. Gotlands „	32'26
Hela riket	7'22	Hela riket	11'26

* Numren beteckna områdenas relativa ordning enl. kol. 2.

Tab. 8. Sjukligheten bland manskapet

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

¹ I Karlskrona. — ² Under sommarmånaderna till 1 nov. å Kronobergs hed. I övrigt i Växjö. månaderna Revinge, under vintermånaderna en bat. vid Revinge, två bat. i Lund. — ⁵ Göta ingenjörskår Malmen. — ⁷ I början av året å Ränneslätt, under sommarmånaderna i Hultsfred, efter 1 nov. två april 1^{1/2}, bat. i Uddevalla och 1^{1/2}, bat. å Axvall, därefter till mitten av dec. å Axvall, sedan i tend.-komp. å Karlsborg här upptagits särskilt. — ¹¹ Uppgifter ej lämnade. — ¹² Under sommarmånaderna från den i Tab. 1 angivna, enär antalet dagar för intend.-komp. i Stockholm här upptagits

13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	
n a d e						Samtliga vårdade				Avförda			Kvarligg. till 1917	Sjukdagarnas antal	Sjukdagar i % av tjänstgöringsdagar	
n a d						vid truppen	å militär-sjukhus	å civilt sjukhus	Summa	Dugliga till fortsatt krigstjänst	Oduqliga till forts. krigstj.	Döda				
Juli	Augusti	September	Oktober	November	December											
81	112	213	166	184	120	1 652	7	74	1 733	1 697	22	5	9	14 729	2'30	1
42	37	102	61	69	144	975	600	50	1 625	1 578	26	5	16	13 289	2'34	2
55	60	164	125	204	84	1 175	501	31	1 707	1 656	40	3	8	16 440	2'98	3
61	27	200	103	103	46	844	286	89	1 169	1 138	22	2	7	15 030	2'83	4
25	49	244	37	179	95	1 648	196	122	1 966	1 868	65	5	28	21 663	3'87	5
35	22	33	56	71	55	280	437	115	832	813	11	1	7	9 703	4'29	6
11	26	17	11	12	10	5	205	29	239	231	4	1	3	3 448	2'42	7
39	24	24	27	39	32	430	—	19	449	429	14	1	5	4 646	1'12	8
21	28	14	38	46	36	348	—	72	420	390	15	7	8	6 987	2'05	9
18	29	38	35	81	65	426	374	63	863	830	24	1	8	10 809	2'21	10
12	7	11	10	17	3	146	4	6	156	154	—	1	1	1 506	4'46	11
20	18	18	42	19	18	106	184	9	299	294	3	—	2	2 766	2'10	12
61	75	348	379	199	119	1 916	786	59	2 761	2 699	41	6	15	23 891	5'22	1
25	36	359	361	154	111	1 619	721	22	2 362	2 313	43	2	4	17 309	4'03	2
57	47	391	301	157	91	1 607	528	43	2 178	2 131	29	6	12	25 121	5'22	3
18	17	162	160	179	47	809	943	22	1 774	1 712	54	5	3	19 766	5'21	4
12	11	6	22	—	—	217	—	3	220	216	4	—	—	2 428	—	5
49	47	56	19	82	41	728	100	30	858	838	13	3	4	10 601	4'55	6
21	34	85	59	137	81	845	252	77	1 174	1 112	31	5	26	14 261	4'45	7
27	16	19	29	32	82	594	36	15	645	621	10	3	11	6 463	3'88	8
45	62	294	318	263	162	997	560	43	1 600	1 537	35	5	23	13 521	2'92	1
53	68	270	190	157	109	1 926	244	29	2 199	2 172	13	9	5	17 791	2'93	2
58	59	172	161	183	190	1 792	642	47	2 481	2 431	32	5	13	16 890	3'19	3
30	37	398	285	99	93	912	1 163	84	2 159	2 123	19	8	9	17 625	2'30	4
5	5	—	9	13	14	119	42	—	161	161	—	—	—	1 068	3'28	5
37	25	42	25	47	49	360	90	12	462	439	10	2	11	4 770	2'45	6
32	61	114	55	122	83	705	550	56	1 311	1 283	15	2	11	16 688	4'15	7
6	7	37	19	38	19	124	250	2	376	365	10	—	1	4 249	1'96	8
51	52	117	84	108	66	600	446	6	1 052	1 024	13	4	11	11 351	4'46	9
34	32	30	38	30	25	345	69	12	426	419	6	—	1	3 968	2'49	10
23	9	17	20	29	8	61	149	—	210	207	2	1	—	2 648	3'85	11
54	41	151	94	131	99	672	497	66	1 235	1 168	32	9	26	12 838	1'88	1
76	53	149	86	100	73	817	524	36	1 377	1 338	19	3	17	15 271	2'22	2
68	52	153	68	265	233	1 227	1 393	97	2 717	2 655	38	6	18	27 951	4'38	3
20	24	166	139	7	1	302	250	17	569	558	8	2	1	5 293	1'61	4
42	34	128	113	87	80	740	33	7	780	748	25	1	6	7 317	1'79	5
38	38	27	42	38	36	353	141	24	518	507	4	3	4	5 789	2'52	6
31	41	57	22	50	64	372	268	41	681	650	14	5	12	9 702	2'50	7
16	22	39	21	47	75	410	108	60	578	558	3	4	13	5 013	2'72	8

— ¹ Under sommarmånaderna till 1 nov. å Ljungbyhed. I övrigt i Kristianstad. — ⁴ Under sommar 5. komp. i Karlskrona för kol. 28 sammanförd med dess 1.—4. komp. å Karlsborg. — ⁶ Linköping och bat. å Ränneslätt, en bat. i Borås. — ⁵ Jämte skola för kavalleriofficersaspiranter. — ⁹ Till mitten av Vänersborg. — ¹⁰ Antalet tjänstgöringsdagar avviker från det i Tab. 1 uppgivna, enär dagar för in-
naderna å Malma hed, i övrigt i Örebro. — ¹³ Å Vaxholms och Oscar Fredriksborgs fästning. — ¹⁴ Siffran särskilt.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Truppförband och förläggningssorter.	Sammanlagda antalet övningsdagar	Kvarligg. från 1916	I n s j u k -								
			Å l d e r			M å -					
			Under 20 år	20 - 26 år	Över 26 år	Januari	Februari	Mars	April	Maj	Juni
9 Svea ingenjörkår, 1.—4. k. ¹	268 777	29	477	334	39	181	125	87	61	65	26
10 Svea „ 5. komp. ²		1	58	95	8	33	23	24	8	13	8
11 Fälttelegrafkåren (Stockholm)	165 137	3	465	123	12	69	106	86	41	48	29
12 Svea trängkår (Örebro)	144 862	37	145	587	42	202	56	55	68	62	42
13 Krigsskolan (Stockholm)	61 368	—	68	140	—	14	43	51	20	18	11
14 Intendenturkompaniet i Stockholm.	96 928	6	24	82	22	8	21	12	7	11	6
V. arméfördelningen.											
1 Upplands infanterireg. (Uppsala) ...	468 096	42	693	1 016	89	304	350	185	98	91	96
2 Dalregementet (Falun)	503 272	74	1 373	985	201	262	543	448	137	171	119
3 Västmanlands reg. (Västerås)	605 086	30	715	390	72	247	121	108	47	114	46
4 Värmlands reg. (Karlstad)	587 066	35	1 510	601	170	365	448	331	161	187	123
5 Infanteriskjutsk. (Rosersberg)	18 091	—	—	64	1	—	—	—	2	24	21
6 Livreg:s dragoner (Stockholm)	234 163	7	254	434	40	66	67	69	55	47	33
7 Skånska husarreg:s det. ³ (Uppsala) ..		7	237	175	18	48	78	46	29	29	11
8 Upplands artillerireg. ³ (Uppsala) ...	387 879	28	623	1 129	132	288	263	263	134	119	83
9 Västmanlands trängkår (Sala)	125 972	11	122	478	71	76	58	56	58	112	31
VI. arméfördelningen.											
1 Hälsinge regemente (Gävle)	580 493	28	725	259	65	147	78	89	47	44	55
2 Västerbottens reg. (Umeå)	540 352	40	1 799	1 282	78	430	703	476	130	162	192
3 Jämtlands fältjägarreg. ⁴	616 463	34	625	1 486	139	302	250	229	93	177	131
4 Västernorrlands reg. (Sollefteå)	711 641	44	912	1 143	190	188	493	298	79	129	79
5 Norrlands dragonreg. (Umeå)	188 949	10	156	441	29	76	69	26	40	45	12
6 Norrlands art.-reg., I. och II. div. ⁴ ...	243 351	19	181	191	28	60	63	55	17	23	19
7 Norrlands trängkår (Sollefteå)	116 387	9	33	557	57	134	72	56	57	73	47
Bodens trupper.											
Norrhottens regemente (Boden)											
Norrlands art.-reg:s det. i Boden ...											
Bodens artilleribat. (Boden)											
Bodens ing.-kår (Boden)											
Intendenturkompaniet i Boden											
Gottlands trupper.											
Gottlands inf.-reg. (Visby)											
Gottlands artillerikår (Visby)											
Sammandrag.											
1 I. arméfördelningen	4 597 208	210	5 115	5 403	730	1 448	1 594	1 499	960	850	517
2 II. „	2 468 649	125	6 792	4 436	619	1 815	1 771	1 316	869	786	470
3 III. „	3 742 051	243	6 127	6 447	620	1 237	1 823	1 505	796	881	559
4 IV. „	3 706 218	213	5 186	5 199	654	1 507	1 497	1 395	966	764	438
5 V. „	2 929 625	234	5 527	5 272	794	1 656	1 928	1 506	721	894	563
6 VI. „	2 997 636	184	4 431	5 359	586	1 337	1 728	1 229	463	653	536
7 Bodens trupper											
8 Gottlands trupper											
Summa	20 441 387	1 209	32 178	32 116	4 003	9 000	10 341	8 450	4 775	4 827	3 082

A n m. För några smärre förband ingår siffran för sammanlagda antalet övningsdagar (kol. 2) i delningssummor på grund härav ej alltid fullt exakta. Dessutom må påpekas att talen i kol. 2 och 28, — Siffror för Bodens och Gottlands trupper meddelas ej. — Enär primäruppgifterna för skyddstrupper

¹ I Stockholm. Hela Svea ing.-kår i kol. 2 och 28 räknad såsom en enhet. — ² Å Vaxholms och sammanförda i kol. 2 och 28, — ⁴ I Östersund.

13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	
n a d e						Samtliga vårdade				Avförda				Kvarligg. till 1917	Sjukdagarnas antal	Sjukdagar i % av tjänstgöringsdagar
n a d						vid truppen	å militär-sjukhus	å civilt sjukhus	Sam- ma	Dugliga till fortsatt krigstjänst	Odugliga till forts. krigstj.	Döda				
Jul	Augusti	September	Oktober	November	December											
40	28	72	37	71	57	507	340	32	879	871	6	2	—	9 092	4'03	
4	4	16	12	11	5	97	64	1	162	156	2	2	2	1 728	4'03	
23	23	46	25	61	43	478	111	14	603	596	6	—	1	4 203	2'55	
25	38	59	56	65	46	736	62	13	811	787	15	1	8	7 179	4'96	
—	—	—	11	17	23	6	189	13	208	207	1	—	—	1 575	2'57	
7	9	12	18	10	7	69	63	2	134	131	2	—	1	1 600	1'65	
25	44	208	114	167	116	1 735	22	83	1 840	1 797	20	8	15	17 461	2'73	
76	32	312	157	191	111	2 338	219	76	2 633	2 590	10	4	29	41 538	8'25	
32	23	111	139	107	82	1 110	72	25	1 207	1 172	26	4	5	13 498	2'23	
51	40	140	158	129	148	1 462	773	81	2 316	2 251	32	5	28	21 383	3'64	
6	12	—	—	—	—	64	—	1	65	65	—	—	—	189	1'04	
36	27	66	59	116	87	619	65	51	735	698	9	1	27	6 479	2'77	
15	15	43	34	56	26	409	9	19	437	415	14	—	8	5 877	6'83	
60	75	227	74	196	102	1 794	23	95	1 912	1 836	40	3	33	20 620	6'83	
46	36	114	36	29	19	554	97	31	682	671	7	1	3	6 654	5'28	
33	18	126	88	136	188	98	938	41	1 077	1 031	20	1	25	13 151	2'27	
60	40	358	86	360	162	2 207	872	120	3 199	3 112	45	14	28	35 037	6'48	
133	112	324	140	260	99	1 416	835	33	2 284	2 201	69	3	11	17 791	2'89	
63	51	298	127	276	164	952	1 199	138	2 289	2 222	22	4	41	23 353	3'28	
27	44	34	50	76	127	498	97	41	636	604	4	3	25	4 969	2'63	
8	15	47	16	52	25	9	394	16	419	398	16	4	2	3 956	1'63	
36	26	40	29	50	27	617	—	39	656	620	24	3	9	6 763	5'81	
420	439	1 078	711	1 024	708	8 035	2 744	679	11 458	11 078	246	32	102	121 016	2'63	
270	283	1 426	1 330	940	572	8 335	3 366	271	11 972	11 642	225	30	75	119 840	4'85	
374	417	1 491	1 204	1 089	818	7 941	4 205	291	12 437	12 161	155	36	85	110 569	2'96	
444	407	1 075	744	960	842	6 786	4 043	423	11 252	10 930	175	38	109	114 551	3'09	
347	304	1 221	771	991	691	10 085	1 280	462	11 827	11 495	158	26	148	133 699	4'56	
360	306	1 227	536	1 210	792	5 797	4 335	428	10 560	10 188	199	32	141	105 020	3'50	
2 215	2 156	7 518	5 296	6 214	4 423	46 979	19 973	2 554	69 506	67 494	1 158	194	660	704 695	3'45	

annat förband; i regel hava de då i kol. 28 sammanförts och räknats såsom en enhet (se noter); arméför-
på grund av de extraordinära förhållanden som varit rådande under år 1916, i flera fall måste anses osäkra.
varit högst ofullständiga, har någon statistisk bearbetning därav icke kunnat göras.

Oscar Fredriksborgs fästning; se not 1. — ³ Skånska husarreg. detachem. i Uppsala och Upplands art.-reg.

		42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54a	54b	55	56	57	58	59
		VI. Kron. förgiftningssjukdomar		VII. Sinnessjukdomar	VIII. Nervsystemets sjukdomar									IX. Ögonsjukdomar						
Truppförband		Kronisk alkoholförgiftn. Alcoholismus chron.	Andra kroniska förgiftningssjukdomar		Nervinflammation. Neuritis. Polyneuritis.	Nervsmärta. Neuralgia.	Perifer förlämnung. Paralysis.	Fallandesot. Epilepsia.	Nervsvaghet. Neurasthenia.	Högryggsinflammation. Myelitis.	Hjärnhinneinflammation. Meningitis cerebri.	Hjärnblödning. Hemorrhagia cerebri.	Andra sjukdomar i nervsystemet.	Conjunctivitis catarrhalis.	Conjunctivitis phlyctenulosa.	Keratitis.	Iritis.	Panophthalmitis.	Refraktionsanomalier.	Andra ögonsjukdomar.
I. arméfördelningen.																				
1	Karlskrona grenadjärreg.	—	—	3	1	3	1	—	12	—	—	—	2	8	2	10	1	—	—	2
2	Kronobergs regemente	—	—	—	—	25	—	—	9	—	—	—	1	3	5	—	—	—	—	1
3	Hallands , ...	—	—	5	1	16	2	—	1	—	2	—	3	5	5	1	—	—	—	3
4	Norra skånska infanterireg.	—	—	2	—	2	—	—	2	—	—	—	4	1	2	2	—	—	—	—
5	Södra , , ...	—	—	—	3	3	1	2	8	—	—	—	—	6	—	1	—	—	2	4
6	Skånska husarreg. I. bat.	—	—	—	—	11	1	—	1	—	—	—	—	3	—	1	—	—	—	3
7	„ II. , ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—
8	Skånska dragonregementet	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
9	Kronprinsens husarreg.	—	—	—	1	1	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Wendes artilleriregemente	—	—	1	—	4	—	2	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2
11	Göta ingenjörkår, 5. komp.	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—
12	Skånska trängkåren	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—
Summa		—	—	14	6	65	5	5	41	—	2	—	11	33	11	16	1	—	2	16
II. arméfördelningen.																				
1	Första livgrenadjärreg.	—	—	1	—	19	2	—	—	—	—	—	—	13	—	1	—	—	—	—
2	Andra , ...	—	—	—	—	26	1	2	7	—	—	—	4	11	1	—	—	—	—	5
3	Jönköpings regemente	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	13	—	—	—	—	1	—
4	Kalmar , ...	—	—	—	1	—	—	3	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
5	Inf. garnisonen i Norrköping	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Smålands husarregemente	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—
7	Smålands artilleriregemente	—	—	1	—	2	3	—	3	—	—	—	—	3	—	1	—	—	—	2
8	Östgöta trängkår	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—
Summa		—	—	3	3	48	6	7	14	—	—	—	4	45	3	2	—	—	1	7
III. arméfördelningen.																				
1	Västgöta regemente	—	—	1	2	9	2	—	6	1	1	—	—	10	—	—	—	—	—	3
2	Skaraborgs , ...	—	—	—	1	2	1	—	2	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	1
3	Älvsborgs , ...	—	—	3	1	1	—	—	6	—	—	—	—	3	4	1	—	—	—	7
4	Bohusläns , ...	—	1	3	—	1	—	2	4	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1
5	Off. aspirantskolan å Karlsborg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—
6	Livregementets husarer	—	—	—	—	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
7	Göta artilleriregemente	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	1	5	—	—	1	—	—	1
8	Karlsborgs artilleribataljon	—	—	—	—	2	—	—	5	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
9	Göta ingenjörkår, 1.—4. k.	—	—	—	—	5	—	—	5	—	1	—	—	8	—	—	—	—	—	1
10	Göta trängkår	—	—	—	—	1	—	1	4	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	1
11	Intendenturkomp. å Karlsborg	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—
12	Krigsskolans reservöf. kurs	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa		1	—	7	4	26	3	3	35	1	2	1	4	39	7	3	1	—	—	16

60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77 a	77 b	78	79	80	81	82	83	84	
X. Öronsjukdomar				XI. Cirkulationsorganens sjukdomar										XII. Andningsorganens sjukdomar												
Inflamm. bild i hörselg. Otit. ext. diff. Furunc. med. aud.	Katarr i mellanörat. Catarrhus cavi tympani.	Varig inflamm. i mellanörat. Otitis med. purul.	Andra öronsjukdomar.	Inflammation i hjärtat. Myocarditis. Endocarditis. Inflammation i hjärtstämman. Pericarditis.	Organiskt hjärtfel. Vitium organicum cordis.	Inflammation i hjärtat. Myocarditis. Endocarditis.	Hjärtmyopati. Hyper-trophica cordis.	Nervös hjärtsjukdom. Neurosis cordis.	Ak. svaghetstillst. hos hjärtat. Insufficiencia cord. ac.	Blödaderbräck. Variz.	Blödaderinflammation. Phlebitis. Periphlebitis.	Blodpropp. Tromboosia. Embolia.	Andra sjukdomar i cirkulationsorganen.	Sjukdomar i näsan och dess biläpor.	Strupkatarr. Laryngitis. Tracheitis.	Odem i struphuvudet. Oedema laryngis, glottidis.	Akut luftvägskatarr. Bronchitis acuta.	Kronisk luftvägskatarr. Bronchitis chronica.	Astma. Asthma bronchiale.	Lungemlysem. Emphysema pulmonum.	Hemorrhagiaga pulmonum.	Kat. lunginflamm. Bronchopneumonia. Pneum. lobul.	Krupps lunginflammation. Pneumonia cruposa aet. lob.	Lungstektinflammation. Pleuritis.	Andra sjukdomar i andningsorganen.	
3	14	21	—	—	3	3	—	40	—	6	1	—	—	9	47	—	257	6	—	—	—	3	10	30	2	1
21	1	12	—	—	19	19	2	19	2	8	5	—	8	2	5	—	241	—	—	—	—	16	12	3	2	2
1	1	21	—	—	2	7	—	4	2	13	1	—	—	3	3	—	141	7	1	—	3	4	43	—	3	3
—	13	81	1	1	11	11	1	5	23	11	—	1	1	4	19	—	63	—	2	—	9	2	20	2	5	4
—	—	4	—	—	4	—	—	—	—	1	—	—	—	1	46	—	89	1	—	—	12	4	1	6	7	
—	3	1	—	—	2	—	—	—	—	4	—	—	—	—	3	—	21	—	—	—	—	5	7	—	8	
—	12	8	—	—	9	—	—	3	—	3	—	—	—	12	—	—	5	—	—	—	1	9	3	—	9	
—	4	2	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	3	4	2	—	82	—	1	—	—	6	14	—	10	
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	23	—	—	—	4	1	—	—	11	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	12	—	44	—	1	—	1	1	1	—	12	
30	55	162	1	1	10	76	8	72	47	58	8	1	13	41	182	—	1026	14	5	4	2	19	92	147	8	
5	8	62	9	—	1	12	—	3	6	14	—	—	—	2	11	—	171	—	2	1	1	10	13	22	—	1
14	4	46	—	—	1	23	1	4	6	17	—	1	1	1	39	—	238	—	—	—	1	1	10	30	11	2
19	1	35	—	—	1	1	19	5	1	5	—	2	—	—	36	—	325	—	2	—	—	3	8	16	—	3
2	7	34	1	1	2	2	—	5	—	1	—	—	2	2	12	—	598	—	—	—	—	1	4	4	—	4
—	5	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—	—	—	—	1	1	—	—	5
2	4	7	—	—	—	1	—	1	—	2	1	—	—	4	2	—	177	5	—	—	—	6	2	—	—	6
1	9	16	1	2	4	1	9	—	—	—	2	2	—	22	—	—	125	—	—	—	3	25	47	—	—	7
—	2	11	1	—	2	2	—	—	—	6	—	—	—	—	1	—	78	—	—	—	—	4	5	—	—	8
43	35	216	12	3	9	43	2	41	14	46	3	5	3	9	123	—	1760	6	4	1	3	18	71	127	11	
7	—	17	3	—	1	7	1	3	1	10	1	1	2	—	—	—	218	—	1	—	—	6	5	41	—	1
2	3	29	—	—	—	10	—	—	4	5	—	—	3	3	28	—	235	—	2	—	1	9	10	21	—	2
5	1	34	4	—	—	7	—	—	—	5	—	—	6	3	43	—	347	9	—	—	3	4	6	23	11	3
22	12	12	—	—	2	2	—	—	—	2	—	—	8	—	4	—	224	—	1	—	9	3	7	26	—	4
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	10	—	—	—	—	—	11	—	—	5
—	1	1	3	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	4	—	34	—	—	—	—	3	8	—	—	6
—	—	29	—	—	—	1	—	—	—	9	—	—	—	3	11	—	259	—	—	—	15	1	30	—	—	7
2	—	10	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	—	48	1	1	—	—	2	4	—	—	8
3	2	27	—	—	4	—	—	1	1	6	—	—	—	2	12	—	54	2	—	—	5	8	4	—	—	9
—	—	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	—	41	—	—	—	—	2	2	—	—	10
—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	—	1	—	38	—	1	—	—	1	3	3	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
43	19	164	10	1	3	32	1	6	6	43	1	1	19	11	135	—	1508	13	6	—	13	43	47	173	12	

		85	86	87 a	87 b	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102
		XIII. Matsmältningsorganens sjukdomar																		
Truppförband		Inflamm. i svalg o. matstrupe. <i>Pharyngitis. Oesophagitis.</i>	Inflammation i mun o. tunga. <i>Stomatitis. Glossitis.</i>	Akut magkatarr. <i>Gastritis acuta.</i>	Kronisk magkatarr. <i>Gastritis chronica.</i>	Funktionell matsjukdom. <i>Neurosis ventriculi.</i>	Magsår. <i>Ulcus ventriculi.</i>	Utvägning av magsäcken. <i>Dilatatio ventriculi.</i>	Magkatarr. <i>Gastro-enteritis.</i>	Tarmkatarr. <i>Enteritis.</i>	Blindtarmsinflammation. <i>Appendicitis.</i>	Tarmhindret. <i>Illeus. Volvulus. Invagination.</i>	Bräck. <i>Hernia.</i>	Förstoppning. <i>Obstipatio.</i>	Inflamm. kring ändarmen. <i>Periproctitis. Fistula ani.</i>	Ändarmspriick. <i>Fistula, contractura ani.</i>	Bukkhinneinflammation. <i>Peritonitis.</i>	Gallsten. <i>Cholelithiasis.</i>	Gulsot. <i>Icterus ca-larrhalis.</i>	Andra sjukdomar i mat-smältningsorganen.
I. arméfördelningen.																				
1	Karlskrona grenadjärreg.	1	2	4	2	14	1	—	14	27	6	—	7	19	1	—	—	3	—	31
2	Kronobergs regemente	—	—	11	—	—	10	—	18	9	3	—	6	—	1	—	—	6	—	1
3	Hallands "	4	8	7	1	1	2	—	11	11	8	—	2	—	1	—	—	9	—	2
4	Norra skånska inf.-reg.	—	1	30	1	—	3	—	1	16	6	—	7	—	—	—	—	1	—	—
5	Södra "	—	—	10	—	5	5	1	5	14	8	—	3	—	4	—	—	1	—	7
6	Skånska husarreg., I. bat.	—	—	27	3	—	1	—	15	12	5	—	2	1	—	—	—	—	—	3
7	Skånska " II. "	—	6	12	—	—	—	—	—	5	6	—	—	—	—	—	—	1	—	—
8	Skånska dragonreg.	—	—	1	—	—	—	—	6	8	2	—	3	—	—	—	—	—	—	—
9	Kronprinsens husarreg.	—	—	1	—	—	1	—	2	4	5	—	3	—	—	—	—	—	1	—
10	Wendes artillerireg.	1	—	46	—	—	1	—	—	2	2	—	5	—	—	—	—	—	—	—
11	Göta ingenjörkår, 5. k.	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	4	—	3	—	—	1	—	—
12	Skånska trängkår.	—	—	8	—	—	—	—	—	18	3	—	2	—	—	—	—	—	—	—
	Summa	6	17	157	7	20	24	1	73	126	58	—	40	23	7	2	—	22	1	44
II. arméfördelningen.																				
1	Första livgrenadjärreg.	1	—	42	2	2	—	—	69	20	6	—	5	—	—	—	—	17	—	—
2	Andra "	1	4	14	1	1	4	—	29	29	5	—	10	10	1	—	—	5	—	6
3	Jönköpings regemente	—	—	20	—	—	—	—	—	88	8	—	6	9	—	—	—	5	—	1
4	Kalmar "	—	—	7	—	—	4	—	7	37	4	—	3	—	—	—	—	2	—	2
5	Inf.-garnisonen i Norrköping ...	—	—	2	—	—	—	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1
6	Smålands husarregemente	1	—	12	—	—	—	—	11	2	7	—	3	2	—	—	—	—	—	1
7	Smålands artillerireg.	—	—	15	2	—	3	—	24	24	8	—	3	1	—	—	—	2	—	1
8	Östgöta trängkår.	—	6	5	—	—	2	—	1	7	1	—	3	—	—	—	—	3	—	—
	Summa	3	10	117	5	3	13	—	141	208	40	—	33	23	1	—	—	34	—	12
III. arméfördelningen.																				
1	Västgöta regemente	—	—	30	—	1	4	—	39	32	22	—	9	1	—	—	—	2	—	1
2	Skaraborgs "	—	12	13	—	—	2	—	5	23	7	—	13	—	—	—	—	1	—	5
3	Älvsborgs "	—	2	30	1	—	1	—	6	23	12	—	7	—	—	—	—	3	—	15
4	Bohusläns "	—	—	29	—	—	2	—	3	25	8	—	7	—	—	—	—	5	—	3
5	Off.-aspirantskolan å Karlsborg..	—	—	4	—	—	—	—	12	10	4	—	—	1	1	—	—	—	—	—
6	Livregementets husarer	—	—	8	—	—	1	—	—	8	—	—	3	—	—	—	1	—	—	—
7	Göta artilleriregemente	—	—	9	—	—	1	—	63	4	—	—	5	—	—	—	—	4	—	1
8	Karlsborgs artilleribataljon	—	1	18	—	—	—	—	1	4	3	—	1	1	—	—	—	—	—	—
9	Göta ingenjörkår, 1.—4. k.	1	2	27	—	—	—	—	6	36	10	—	7	—	1	—	—	—	—	4
10	Göta trängkår	—	—	7	—	—	1	—	2	4	3	—	3	—	—	—	1	2	—	—
11	Intend.-komp. å Karlsborg	—	—	16	—	1	—	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—
12	Krigsskolans reservoff.-kurs	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Summa	1	17	191	1	2	12	—	74	221	82	—	55	4	2	1	2	18	—	29

[illegible]

		130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144
		XVI. Hudsjukdomar och sjukdomar i bindväven.														
Truppförband		<i>Erythema multiforme et nodosum.</i>	<i>Urticaria.</i>	<i>Herpes zoster.</i>	<i>Varicella.</i>	<i>Eczema.</i>	<i>Impetigo. Ecthyma.</i>	<i>Favus.</i>	<i>Herpes tonsurans. Syccosis.</i>	<i>Nagelsvamp. Unguis incarnatus. Paronychia.</i>	<i>Bindvävsinflammation. Bullad. Phlegmone. Abscessus.</i>	<i>Böld. Furunculus. Carbunculus.</i>	<i>Rödsår. Ulcus.</i>	<i>Brand. Gangrena.</i>	<i>Andra sjukdomar i huden eller bindväven.</i>	XVII. Svulster. Tumores.
I. arméfördelningen.																
1	Karlskrona grenadjärreg.	8	2	11	13	19	—	—	—	3	70	56	2	—	8	2
2	Kronobergs regemente	—	2	2	4	4	—	—	—	2	—	74	—	—	—	—
3	Hallands „	2	3	3	2	11	1	—	—	8	44	117	1	—	12	2
4	Norra skånska infanterireg.	2	3	2	1	14	1	—	—	6	37	33	1	—	3	2
5	Södra „	1	1	4	2	10	—	—	2	7	2	69	6	—	2	3
6	Skånska husarreg. I. bat.	1	1	1	4	4	—	—	—	4	36	36	1	—	—	—
7	„ „ II. „	2	1	—	—	5	—	—	—	—	7	1	—	—	—	1
8	Skånska dragonregementet	1	1	—	—	5	—	—	—	—	26	36	—	—	—	—
9	Kronprinsens husarreg.	—	—	—	—	2	1	—	2	—	15	4	3	—	1	—
10	Wendes artilleriregemente	1	—	2	—	3	1	—	—	—	26	20	2	—	—	—
11	Göta ingenjörkår, 5. k.	—	—	—	—	3	—	—	—	2	14	3	1	—	—	—
12	Skånska trängkåren	1	2	—	—	5	—	—	—	—	7	16	—	—	—	—
Summa		19	16	25	26	85	4	—	4	32	284	465	17	—	26	10
II. arméfördelningen.																
1	Första livgrenadjärreg.	—	1	1	6	8	7	—	1	5	111	117	—	—	2	2
2	Andra „	3	—	2	1	16	—	—	—	2	73	90	—	—	6	3
3	Jönköpings regemente	11	4	4	9	14	2	—	—	7	4	85	—	—	1	1
4	Kalmar „	1	—	—	—	1	1	—	1	2	29	14	—	—	1	1
5	Inf. garnisonen i Norrköping	2	—	—	1	—	—	—	—	—	1	11	—	—	3	—
6	Smålands husarreg.	3	1	3	—	1	1	—	—	2	14	19	—	—	1	1
7	Smålands artillerireg.	5	1	1	—	7	—	—	—	1	22	11	1	—	5	5
8	Östgöta trängkår	1	1	—	1	1	—	—	—	1	16	4	—	—	2	1
Summa		26	8	11	18	48	11	—	2	20	270	351	1	—	21	14
III. arméfördelningen.																
1	Västgöta regemente	—	4	2	—	10	—	—	—	3	21	48	1	—	2	1
2	Skaraborgs „	—	1	3	4	2	—	—	—	5	75	60	—	—	7	3
3	Älvsborgs „	4	1	1	2	4	1	1	—	3	41	92	—	—	9	—
4	Bohusläns „	10	—	2	2	5	1	—	—	6	16	26	4	—	2	1
5	Off. aspirantskolan å Karlsborg	—	—	2	—	1	—	—	—	—	6	5	—	—	3	1
6	Livregementets husarer.	—	—	—	—	1	—	—	—	1	18	8	—	—	—	1
7	Göta artilleriregemente	1	—	—	—	6	4	—	—	—	15	36	—	—	—	—
8	Karlsborgs artilleribataljon	—	—	1	—	7	—	—	—	—	6	18	1	—	2	—
9	Göta ingenjörkår, 1.—4. komp.	1	1	—	—	10	—	—	—	—	17	83	—	—	12	1
10	Göta trängkår	1	—	—	1	1	—	—	—	1	2	3	—	—	—	2
11	Intendenturkomp. å Karlsborg	1	—	—	—	3	—	—	—	—	3	5	—	—	—	—
12	Krigsskolans reservoff. kurs	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa		18	7	11	9	50	6	1	—	19	220	384	6	—	37	10

145	146	147 a	147 b	148a	148b	149	150	151a	151b	151c	152	153	154a	154b	154c	155	156	157	158	159	160	161		
XVIII. Genom våld och olyckshändelse uppkomna skador samt akuta förgiftningar.																								
Muskelbristning, Senbristning, Sensträckning.	Ledvrickning.	Luxation, enkel.	Luxation, komplic.	Benbrott, enkelt.	Benbrott, komplic.	Sår av skarpt eller spetsigt vapen.	Skottår, komplic.	Skottår, enkelt.	Rideår.	Skottår, Skavsår eller skidbindning o. d.	Skottår, inifrån.	Skottår, komplic.	Skottår, enkelt.	Skada, orsakad av förbränning eller explosion	Kylskada	Solsyng. Värmeslag.	Akut förgiftning.	Andra skador.	Självmord. Självmords-försök.	Sjukdom av obeständ art	Observationspatienter	Summa		
																							1. graden	2. graden
3	14	12	—	5	—	58	22	3	—	11	—	—	—	1	3	1	—	1	—	—	—	1 684	1	
14	67	—	—	2	—	22	22	—	—	20	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	7	1 598	2	
3	48	1	—	7	—	63	15	26	—	46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	20	1 700	3	
1	51	1	—	3	2	43	17	—	—	31	—	1	—	1	3	1	—	—	—	—	9	1 160	4	
3	31	1	4	8	—	12	29	1	—	61	—	—	—	2	1	—	—	—	—	1	110	1 942	5	
1	11	7	—	4	—	51	2	—	—	3	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	6	791	6	
—	10	—	—	5	—	10	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	231	7	
—	13	1	—	3	—	50	5	1	—	13	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	440	8
—	1	3	—	1	2	33	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	402	9	
—	7	1	—	3	—	41	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	853	10
—	—	1	—	—	—	11	6	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	155	11
2	13	—	—	—	—	18	4	—	—	5	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	292	12
27	266	28	4	41	4	412	128	31	3	1	192	5	6	24	2	7	—	1	27	—	4	154	11 248	
78	49	5	—	3	—	84	25	4	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	8	9	2 796	1	
28	59	1	—	9	—	42	37	—	—	165	—	—	—	1	3	—	—	1	1	6	23	2 352	2	
14	47	1	—	4	1	44	49	1	—	96	—	1	—	—	6	2	16	1	—	—	70	2 158	3	
11	26	—	—	1	—	12	22	—	—	12	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	2	1 754	4	
7	15	1	—	—	—	3	1	—	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	218	5
3	15	1	—	3	—	63	6	1	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	6	846	6	
1	5	—	—	9	—	51	8	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	22	1 153	7	
1	11	3	—	2	—	9	6	1	—	2	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—	3	690	8	
143	227	12	—	31	1	308	154	7	1	1	582	—	10	14	2	34	—	2	6	—	15	135	11 847	
20	44	2	—	6	—	24	23	1	—	57	—	—	2	—	—	4	—	—	—	2	8	1 590	1	
2	73	2	—	9	—	63	5	4	—	71	—	—	4	1	—	14	—	—	—	5	43	2 097	2	
4	93	6	—	13	—	66	35	—	—	27	—	—	—	—	—	2	—	2	1	6	46	2 471	3	
—	58	—	—	3	1	45	4	—	—	118	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	16	2 188	4	
—	11	2	—	1	—	5	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	161	5
2	11	—	—	—	—	4	40	—	—	2	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	459	6
—	29	—	—	3	—	64	12	—	1	4	1	3	1	—	—	—	—	1	—	—	21	1 263	7	
—	5	—	—	2	1	17	3	—	—	7	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	4	366	8	
12	19	1	—	4	—	47	18	—	—	51	—	—	1	5	—	—	—	1	—	—	17	1 032	9	
1	9	—	—	3	1	19	—	—	—	2	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	16	417	10	
4	2	—	—	1	—	10	3	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	210	11	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
45	354	13	—	45	3	364	146	5	1	—	349	4	12	9	1	21	—	3	11	—	13	181	12 194	

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Truppförband	I. Bildningsfel och medfödda sjukdomar	II. Akuta infektions.															
		Difteri, Stryptoka, Diphtheria, Group.	Halsfluss, Angina tonsillaris.	Akut ledgångsreumatism, Rheumat. articulare acutus.	Blodförgiftning, Varföret, Septicæmia, Pyæmia.	Sept. lymfader- o. lymfokolelium, Lymphangitis et lymphadenitis erythra.	Ros, Erysipelas.	Selkramp, Tetanus.	Rikslust, Dysenteria.	Indienskt kolera, Cholera nostras.	Asiatisk kolera, Cholera asiatica.	Tarmflykt, Fæbris typhoides.	Fläcktyfus, Typhus exanthematicus.	Hasch, Rubella.	Mässling, Morbilli.	Scharlakansfeber, Scarlatina.	Vattenkoppor, Varicellæ.
IV. arméfördelningen.																	
1 Svea livgarde	—	—	—	12	3	47	—	—	—	—	—	—	15	1	32	214	24
2 Göta	—	—	—	17	66	—	—	—	—	—	—	2	31	—	15	170	16
3 Livregementets grenadjärer ...	1	—	—	2	2	127	—	—	—	—	—	2	68	—	52	429	26
4 Södermanlands regemente	—	—	—	1	9	—	—	—	—	—	—	2	15	3	9	35	3
5 Vaxholms grenadjärreg.	—	—	—	16	3	—	—	—	—	—	—	—	5	—	6	96	—
6 Livgardet till häst	—	—	—	10	2	10	—	—	—	—	—	1	2	—	16	89	10
7 Svea artilleriregemente	—	—	4	4	21	11	—	—	—	—	—	3	8	—	15	106	15
8 Positionsartilleriregementet ...	—	—	—	—	—	17	—	—	—	—	—	1	8	—	4	128	40
9 Svea ingenjörkår, 1.—4. k.	—	—	—	7	3	42	—	—	—	—	—	1	9	—	28	103	2
10 Svea „ 5. komp.	1	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	—
11 Fälttelegrafkåren	—	—	1	7	1	2	—	—	—	—	—	1	1	—	20	89	3
12 Svea trängkår	—	—	—	—	3	19	—	—	—	—	—	—	14	3	14	146	1
13 Krigsskolan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	9	8
14 Intendenturkomp. i Stockholm	—	—	—	—	1	7	—	—	—	—	—	1	1	—	1	26	2
Summa	2	—	5	58	54	368	—	—	—	—	—	14	185	7	212	1 659	150
V. arméfördelningen.																	
1 Upplands infanterireg.	—	—	—	9	—	6	—	—	—	—	—	1	12	5	27	210	3
2 Dalregementet	—	—	2	24	1	32	—	—	—	—	—	7	57	1	71	321	31
3 Västmanlands regemente	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—	—	4	10	—	23	258	66
4 Värmlands „	—	—	5	4	33	46	—	—	—	—	—	7	23	—	40	408	—
5 Infanteriskjutskolan	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	5	—	—	16	—
6 Livregementets dragoner	—	—	1	3	—	8	—	—	—	—	—	2	14	—	1	199	60
7 Skånska husarregts det. ¹	—	—	—	9	—	7	—	—	—	—	—	—	9	—	7	62	—
8 Upplands artilleriregemente ...	—	—	3	34	—	7	—	—	—	—	—	1	49	—	25	315	14
9 Västmanlands trängkår	—	—	—	—	—	25	—	—	—	—	—	—	19	2	1	115	16
Summa	—	—	13	86	34	135	—	—	—	—	—	22	198	8	195	1 904	190
VI. arméfördelningen.																	
1 Hälsinge regemente	—	—	2	7	—	23	—	—	—	—	—	2	28	—	21	166	1
2 Västerbottens regemente	1	—	5	—	51	7	—	7	—	—	—	4	92	1	26	375	179
3 Jämtlands fältjägarreg.	—	—	7	14	51	33	—	—	—	—	—	3	65	3	17	158	65
4 Västernorrlands regemente ...	—	—	7	—	29	5	—	—	—	—	—	2	22	—	11	433	1
5 Norrlands dragonreg.	—	—	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—	13	1	—	136	16
6 Norrlands art.-reg., I. o. II. div.	—	—	—	1	2	8	—	—	—	—	—	2	—	—	5	90	—
7 Norrlands trängkår	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	14	—	6	135	8
Summa	1	—	21	22	151	76	—	7	—	—	—	13	234	5	86	1 493	270
Summa summarum	10	1	76	410	346	889	—	9	—	—	—	111	1 044	49	1 054	10 412	911

¹ I Uppsala.

[illegible]

Truppförband		42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54a	54b	55	56	57	58	59
		VI. Kron. förgiftningssjukdomar		VII. Sinnessjukdomar.	VIII. Nervsystemets sjukdomar									IX. Ögonsjukdomar						
		Kronisk alkoholförgiftning. <i>Alcoholismus chron.</i>	Andra kroniska förgiftningssjukdomar.		Nervinflammation. <i>Neuritis Polyneuritis.</i>	Nervsmärta. <i>Neuralgia.</i>	Perifer förlamning. <i>Paralysis.</i>	Fallandesed. <i>Epilepsia.</i>	Nervsvaghet. <i>Nervasthenia.</i>	Hjärninfektion. <i>Meningitis.</i>	Hjärnhinneinflammation. <i>Meningitis cerebri.</i>	Hjärnblieding. <i>Hæmorrhagia cerebri.</i>	Andra sjukdomar i nervsystemet.	<i>Conjunctivitis catarrhalis.</i>	<i>Conjunctivitis phlyctenulosa.</i>	<i>Keratitis.</i>	<i>Iritis.</i>	<i>Panophthalmitis.</i>	Refraktionsanomalier.	Andra ögonsjukdomar.
IV. arméfördelningen.																				
1	Svea livgarde	2	—	3	—	11	—	1	9	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—
2	Göta „	2	—	—	—	4	3	1	7	—	—	—	2	3	—	1	—	—	—	—
3	Livregementets grenadjärer	—	—	1	1	10	2	1	2	—	—	—	—	13	1	2	3	—	—	2
4	Södermanlands regemente	—	—	—	—	2	—	—	3	—	—	—	—	5	—	—	2	—	—	—
5	Vaxholms grenadjärregemente	—	—	—	—	4	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
6	Livgardet till häst	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	2	—	1	—	—	—	—	1
7	Svea artilleriregemente	—	—	—	—	1	—	1	2	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—	3
8	Positionsartilleriregementet	—	—	1	1	1	—	1	—	—	—	—	—	2	5	—	—	—	—	—
9	Svea ingenjörkår, 1.—4. komp.	—	—	2	—	7	—	1	2	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—
10	Svea „ 5. komp.	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Fälttelegrafkåren	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—
12	Svea trängkår	—	—	—	3	4	—	1	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
13	Krigsskolan	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Intendenturkomp. i Stockholm	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa		4	—	9	5	45	7	8	31	1	—	1	5	28	14	7	6	—	—	8
V. arméfördelningen.																				
1	Upplands infanteriregemente	1	—	—	—	5	—	1	2	—	—	—	1	20	3	2	1	—	—	4
2	Dalregementet	—	—	1	15	3	1	—	6	—	—	—	1	2	2	—	1	—	—	1
3	Västmanlands regemente	—	—	—	—	3	—	1	2	—	1	—	—	3	—	2	—	—	—	—
4	Värmlands „	—	—	1	5	6	—	1	2	—	—	—	—	12	13	1	1	—	—	3
5	Infanteriskjutskolan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Livregementets dragoner	—	—	—	—	4	—	—	1	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	1
7	Skånska husarregts det. i Uppsala..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—
8	Upplands artilleriregemente	2	—	2	—	4	—	—	2	—	—	—	2	9	1	4	2	—	—	3
9	Västmanlands trängkår	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—
Summa		3	—	4	20	25	1	3	15	—	1	—	5	52	20	10	6	—	—	12
VI. arméfördelningen.																				
1	Hälsinge regemente	—	—	1	—	3	—	2	1	—	—	—	1	—	6	—	1	—	—	1
2	Västerbottens regemente	—	—	3	—	6	—	—	3	—	1	1	2	17	1	3	—	—	—	3
3	Jämtlands fältjägarregemente	—	—	—	4	14	—	2	—	—	—	—	4	20	4	—	—	—	—	5
4	Västernorrlands regemente	—	—	2	—	3	—	—	7	—	—	—	—	6	2	—	6	—	—	2
5	Norrlands dragonregemente	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	1
6	Norrlands artillerireg., I. o. II. div.	—	—	1	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—
7	Norrlands trängkår	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	4
Summa		—	—	8	5	26	—	4	13	—	2	1	8	47	13	3	8	—	—	16
Summa summarum		8	—	45	43	235	22	30	149	2	7	3	37	244	68	41	22	—	3	75

60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77 a	77 b	78	79	80	81	82	83	84
X. Öronsjukdomar				XI. Cirkulationsorganens sjukdomar										XII. Andningsorganens sjukdomar											
Andra öronsjukdomar.				Andra sjukdomar i cirkulationsorganen.										Andra sjukdomar i andningsorganen.											
Varig inflammation i mellanörat. <i>Otitis media purulenta.</i>				Lunginflammation. <i>Pleuritis.</i>										Lunginflammation. <i>Pleuritis.</i>											
Katar i mellanörat. <i>Otitis media catarrhalis.</i>				Kruppa i lunginflammation. <i>Pneumonia catarrhalis.</i>										Kruppa i lunginflammation. <i>Pneumonia catarrhalis.</i>											
Inflammation i hörselröret. <i>Otitis externa diffusa.</i>				Kronisk lufttrubad. <i>Bronchitis chronica.</i>										Kronisk lufttrubad. <i>Bronchitis chronica.</i>											
Inflammation i hjärtat. <i>Myocarditis.</i>				Akut lufttrubad. <i>Bronchitis acuta.</i>										Akut lufttrubad. <i>Bronchitis acuta.</i>											
Inflammation i hjärtatskallen. <i>Pericarditis.</i>				Ödem i struphuvudet. <i>Oedema laryngis, glottidis.</i>										Ödem i struphuvudet. <i>Oedema laryngis, glottidis.</i>											
Andra öronsjukdomar.				Strupkatar. <i>Laryngitis.</i>										Strupkatar. <i>Laryngitis.</i>											
14				Sjukdomar i näsan och dess bifolior.										Sjukdomar i näsan och dess bifolior.											
16				Andra sjukdomar i cirkulationsorganen.										Andra sjukdomar i cirkulationsorganen.											
70				Blodprop. <i>Thrombosis.</i>										Blodprop. <i>Thrombosis.</i>											
16				Blodaderinflammation. <i>Phlebitis.</i>										Blodaderinflammation. <i>Phlebitis.</i>											
1				Blodåderbräck. <i>Vari-</i>										Blodåderbräck. <i>Vari-</i>											
7				Akut svaghetstillstånd hos hjärtat. <i>Inasufficientia cordis acuta.</i>										Akut svaghetstillstånd hos hjärtat. <i>Inasufficientia cordis acuta.</i>											
6				Nervös hjärtsjukdom. <i>Neurosis cordis.</i>										Nervös hjärtsjukdom. <i>Neurosis cordis.</i>											
2				Hjärt hypertrofi. <i>Hypertrophica cordis.</i>										Hjärt hypertrofi. <i>Hypertrophica cordis.</i>											
3				Organiskt hjärtfel. <i>Vitium organicum cordis.</i>										Organiskt hjärtfel. <i>Vitium organicum cordis.</i>											
1				Inflammation i hjärtat. <i>Myocarditis.</i>										Inflammation i hjärtat. <i>Myocarditis.</i>											
2				Inflammation i hjärtatskallen. <i>Pericarditis.</i>										Inflammation i hjärtatskallen. <i>Pericarditis.</i>											
3				Andra öronsjukdomar.										Andra öronsjukdomar.											
1				14										14											
28				16										16											
1				7										7											
6				6										6											
1				2										2											
1				3										3											
3				1										1											
3				2										2											
1				3										3											
1				1										1											
3				1										1											
1				2										2											
21				8										8											
45				1										1											
144				4										4											
8				20										20											
1				2										2											
4				15										15											
20				17										17											
2				61										61											
15				2										2											
17				3										3											
61				11										11											
2				43										43											
3				53										53											
11				1										1											
43				1155										1155											
53				20										20											
1				8										8											
1				15										15											
23				61										61											
118				1										1											
1				31										31											
21				21										21											
6				3										3											
21				13										13											
3				32										32											
3				3										3											
6				6										6											
30				30										30											
2				2										2											
155				231										231											
20				380										380											
8				55										55											
1				218										218											
1				10										10											
2				12										12											
2				53										53											
2				246										246											
2				127										127											
2				15										15											
2				23										23											
2				188										188											
2				1										1											
2				1332										1332											
2				155										155											
4				506										506											
4				350										350											
1				189										189											
1				44										44											
1				88										88											
1				100										100											
1				9										9											
1				2										2											
1				12										12											
1				2										2											
1				6										6											
18				87										87											
7				2										2											
185				3										3											
2				22										22											
2				41										41											
2				1										1											
2				1482										1482											
2				18										18											
2				3										3											
2				1										1											
2				8										8											
27				27										27											
20				20										20											
133				133										133											
24				24										24											
1				1										1											
2				2										2											
3				3										3											
4				4										4											
5				5										5											
6				6										6											
7				7										7											
170				170										170											
241				241										241											
963				963										963											
87				87										87											
7				7										7											
35				35										35											
217				217										217											
12				12										12											
153				153										153											
121				121										121											
274				274										274											
9				9										9											
13				13										13											
53				53										53											
145				145										145											
672				672										672											
2				2										2											
8213				8213										8213											
7380				7380										7380											
648				648										648											
153				153										153											
333				333										333											
836				836										836											
59				59										59											

		85	86	87 a	87 b	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102
		XIII. Matsmältningsorganens sjukdomar																		
Truppförband		Illamm. i svalv o. matsvamp pharyngitis, oesophagitis, inflammation i mun o. tunga, stomatitis, glossitis.	Illamm. i svalv o. matsvamp pharyngitis, oesophagitis, inflammation i mun o. tunga, stomatitis, glossitis.	Akut magkatarr, gastritis acuta.	Kronisk magkatarr, gastritis chronica.	Funktionell magsjukdom, Nervosa ventriculi.	Magsår, Ulcus ventriculi, Ulcus duodeni.	Utdiöning av matsäcken, Duodenal ventriculi.	Magkatarr, gastritis enterica.	Tarmkatarr, Enteritis.	Blindtarmsinflammation, Appendicitis.	Tarmblåder, Tarmvred, Hems, Peridiverticulit.	Bräck, Herna.	Förstopning, Obstipatio.	Infamm. kring ändtarmen, Periproctitis, Fistula ani.	Andarrusspricka, kontrakt, Fissura, contractura ani.	Iskinneinflammation, Peritonitis.	Iskinneinflammation, Peritonitis.	Iskinneinflammation, Peritonitis.	Andra sjukdomar i matsmältningsorganen.
IV. arméfördelningen.																				
1	Svea livgarde	1	—	18	8	—	10	—	—	2	7	—	15	1	—	—	—	4	—	—
2	Göta	1	12	13	2	2	3	1	6	19	14	2	9	2	2	—	—	7	—	—
3	Livregementets grenadjärer ...	3	1	29	3	2	9	—	6	17	11	—	4	—	1	—	—	5	—	4
4	Södermanlands regemente	1	—	10	—	—	1	—	—	11	3	—	6	—	—	—	—	2	1	1
5	Vaxholms grenadjärreg.	—	—	28	6	—	2	—	3	7	3	—	3	—	2	—	—	3	—	2
6	Livgardet till bäst	—	—	10	1	—	2	—	2	3	13	—	4	—	1	—	1	6	—	2
7	Svea artilleriregemente	—	—	17	—	—	2	—	—	13	5	—	8	2	—	—	—	3	1	—
8	Positionsartilleriregementet ...	—	—	5	—	—	1	—	—	13	6	—	—	—	—	—	—	1	—	—
9	Svea ingenjörkår, 1.—4. k. ...	—	—	13	3	—	3	—	1	9	8	—	5	—	1	1	—	—	—	—
10	Svea .. 5. komp. ...	—	—	4	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
11	Fälttelegrafkåren	—	—	4	—	—	1	—	—	23	4	—	3	1	—	—	—	—	—	1
12	Svea trängkår	—	—	28	—	—	5	—	5	11	5	—	—	—	—	—	—	1	—	—
13	Krigsskolan	—	—	—	—	—	1	—	4	16	2	—	—	2	—	—	—	4	—	4
14	Intendenturkomp. i Stockholm	—	—	2	—	—	—	—	—	3	3	—	1	—	—	—	—	1	—	2
Summa		6	13	181	23	4	41	1	27	147	85	2	59	8	7	1	1	37	2	16
V. arméfördelningen.																				
1	Upplands infanterireg.	—	2	35	2	—	—	—	—	31	7	—	8	—	—	1	—	—	—	1
2	Dalregementet	—	1	24	11	—	7	—	4	33	9	—	8	—	—	—	—	1	—	—
3	Västmanlands regemente	1	—	3	—	—	—	—	2	15	4	—	3	—	1	1	1	—	—	2
4	Värmlands ..	—	1	20	—	3	—	—	—	53	39	—	2	1	—	—	2	2	—	—
5	Infanteriskjutskolan	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
6	Livregementets dragoner	2	—	35	—	—	1	—	—	1	3	—	2	—	—	—	—	—	—	—
7	Skånska husarreg:s det. Uppsala	—	—	10	—	—	4	—	1	7	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Upplands artilleriregemente ...	—	—	40	1	—	—	—	2	76	6	—	4	1	1	—	—	2	—	—
9	Västmanlands trängkår	—	—	6	—	—	1	—	1	86	13	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Summa		3	4	175	14	3	13	—	10	303	83	—	2	2	2	2	3	5	—	4
VI. arméfördelningen.																				
1	Hälsinge regemente	—	—	9	—	1	2	—	1	7	26	—	2	—	1	—	—	2	—	15
2	Västerbottens regemente	1	—	152	4	1	2	—	7	152	17	—	11	—	—	—	1	7	—	1
3	Jämtlands fältjägarregemente	1	—	97	3	—	8	—	46	8	28	—	8	—	—	—	—	19	—	3
4	Västernorrlands regemente ...	—	—	17	1	—	2	—	8	21	20	—	40	—	—	—	—	3	—	—
5	Norrlands dragonregemente ...	—	—	15	—	—	1	—	—	5	3	—	1	2	—	1	—	2	—	30
6	Norrlands artillerir., I. o. II. div.	—	—	1	1	—	1	—	—	6	3	—	1	—	—	—	—	4	—	—
7	Norrlands trängkår	—	—	5	—	1	1	—	4	22	18	—	—	1	—	—	—	4	—	2
Summa		2	—	169	9	3	17	—	66	221	115	—	63	3	1	1	1	41	—	51
Summa summarum		21	61	990	59	35	120	—	2 391	1 226	463	—	2 278	63	20	7	7	157	3	156

03	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																														
XIV. Urin- och könsorganens sjukdomar												XV. Rörelseorganens och bensystemets sjukdomar																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																												
Nirritation.	Njurssten.	Äggviciurin.	Albuminuria.	Kalarr. inflammation i urinblåsan.	Cystitis.	Funkti. blåssjukdom.	Nervosa restor. urin.	Euretica rest.	Blåskirtelinflamm.	Prostat. Alveolaris prostatic.	Urinöfverflattning.	Stricture urethrae.	Phimosis.	Paraphimosis.	Porträngning av förhuden.	Epitheliumitis.	Testikelinflammation.	Hydro.	Himato.	Pycroto.	Valenbräck.	Pungsvulvad.	Pungåderbräck.	Verruosa.	Andra sjukdomar i urin- och könsorganen.	Muskelreum.	Myitis rheum.	musc.	Inflammation i sennskida.	Tendovaginitis.	Senknuta.	Ganglion.	Inflammation i sennskida.	Leidalyhet.	Amalgamitis.	Fark ledstättin.	Scoliosis.	Grene valgum.	Fra vena etc.	Inflammation i sennskid.	Bursitis.	Hygroma.	Kronisk ledgångsreumatism.	Rheum artic. chron.	Inflammation i ledgång.	Synovitis.	Arthralgia.	Foldem.	Osteoma pelvis.	Benhinneinflammation.	Pteroditis.	Ben- o. benmærgsinflammation.	Osteitis.	Osteomyelitis.	Leidmus.	Mus articularis.	Corpus mobile in articulo.	Marschsvulst.	Sindensmitis melleoarea.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.	Periostitis.

		130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144
		XVI. Hudsjukdomar och sjukdomar i bindväven														
Truppförband		<i>Erythema multiforme et nodosum.</i>	<i>Urticaria.</i>	<i>Herpes costar.</i>	<i>Psoriasis.</i>	<i>Eczema.</i>	<i>Impetigo. Ecthyma.</i>	<i>Furur.</i>	<i>Herpes tonsurans. Syphilis.</i>	<i>Napeltång. Ungula incarnata. Paronychia.</i>	<i>Bindvävsinflammation. Hudnåd. Phlegmon. Abscessus.</i>	<i>Bild. Furunculus. Carbunculus.</i>	<i>Ittiår. Ulcus.</i>	<i>Brand. Gangrena.</i>	<i>Andra sjukdomar i huden eller bindväven.</i>	<i>XVII. Svulst. Tumor.</i>
IV. arméfördelningen.																
1	Svea livgarde	—	—	3	12	5	—	1	1	1	10	7	—	—	2	10
2	Göta „	3	3	3	4	12	—	—	—	4	36	7	5	—	11	4
3	Livregementets grenadjärer	4	8	3	—	8	1	—	—	8	76	74	—	—	5	6
4	Södermanlands regemente	1	—	1	—	7	—	—	—	—	16	68	—	—	7	—
5	Vaxholms grenadjärregemente	3	—	2	1	4	—	—	—	1	5	15	9	—	1	—
6	Livgardet till häst	2	—	—	—	3	—	—	—	1	9	5	2	—	—	2
7	Svea artilleriregemente	7	3	1	3	2	—	—	—	1	19	5	—	—	5	2
8	Positionsartilleriregementet	1	—	1	2	3	—	—	—	1	14	5	—	—	—	—
9	Svea ingenjörkår, 1.—4. komp.	2	—	—	1	1	—	—	1	2	14	9	1	—	5	5
10	Svea „ 5. komp.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2	1	—	—	—	1
11	Fälttelegrafkåren	—	—	—	2	3	1	—	—	—	2	8	—	—	—	2
12	Svea trängkår	—	—	1	—	5	—	—	—	1	21	43	—	—	—	—
13	Krigsskolan	3	—	1	1	2	—	—	—	—	15	4	—	—	—	—
14	Intendenturkomp. i Stockholm	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	1	1
Summa		26	14	16	26	57	2	1	2	20	239	254	17	—	37	33
V. arméfördelningen.																
1	Upplands infanteriregemente	5	1	1	—	11	—	—	—	5	71	72	—	—	1	1
2	Dalregementet	5	2	2	—	8	—	—	—	3	50	71	—	—	2	3
3	Västmanlands regemente	5	2	2	—	8	1	—	—	2	20	51	2	—	1	2
4	Värmlands „	1	—	3	4	2	2	—	—	3	47	39	—	—	3	4
5	Infanteriskjutskolan	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	5	—	—	—	—
6	Livregementets dragoner	1	1	1	1	2	—	—	—	3	1	27	2	—	—	1
7	Skånska husarreg. det., Uppsala	1	—	—	—	—	—	—	—	1	27	39	2	—	—	—
8	Upplands artilleriregemente	—	3	1	—	12	1	—	—	1	70	106	2	—	3	5
9	Västmanlands trängkår	—	1	2	—	5	—	—	—	1	—	18	—	—	—	1
Summa		18	10	12	5	48	4	—	—	20	287	428	8	—	10	17
VI. arméfördelningen.																
1	Hälsinge regemente	—	—	—	—	1	1	—	—	—	18	24	1	—	—	—
2	Västerbottens regemente	—	1	3	4	16	1	—	2	8	9	109	1	—	1	—
3	Jämtlands fältjägarregemente	1	4	—	2	10	—	—	—	6	3	124	8	—	15	2
4	Västernorrlands regemente	1	1	1	1	10	6	—	—	9	49	56	1	—	2	5
5	Norrlands dragonregemente	—	—	—	—	9	—	—	—	2	—	28	1	—	—	1
6	Norrlands art.-regemente, I. o. II. div.	2	3	—	—	4	1	—	—	1	4	2	2	—	2	—
7	Norrlands trängkår	—	—	—	1	1	2	—	—	2	3	8	—	—	1	—
Summa		4	9	4	8	51	11	—	2	28	86	351	14	—	21	8
Summa summarum		111	64	79	92	339	38	2	10	139	1385	2233	63	—	152	98

145	146	147 a	147 b	148a	148b	149	150	151a	151b	151c	152	153	154a	154b	154c	155	156	157	158	159	160	161		
XVIII. Genom våld och olyckshändelse uppkomna skador samt akuta förgiftningar																						Sjukdom av obeständ art	Observationspatienter	Summa
Muskelbristning. Senbristning. Sensträckning.	Ledvrickning.	Luxation, enkel.	Luxation, komplic.	Benbrott, enkelt.	Benbrott, komplic.	Stöt och krossning. Krossår.	Sår av skarpt eller spetsigt vapen.	Skotsår, enkelt.	Skotsår, komplic.	Skotsår, inifrån.	Skotsår efter skidbindning e. d.	Ridsår.	Skada, orsakad av förbränning eller explosion.			Kylskada	Solsting. Värmslag.	Akut förgiftning.	Andra skador.	Självmord. Självmordsförsök.				
													1. graden	2. graden	3. graden									
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 206
6	46	8	—	11	—	10	16	—	—	1	37	—	2	—	—	—	—	—	1	1	2	3	29	1 855
3	85	10	—	8	—	56	60	2	—	—	88	—	3	—	—	—	—	8	—	6	83	2 666		
1	32	1	—	2	—	12	12	—	—	—	7	—	6	—	—	—	—	1	—	3	23	566		
1	19	5	—	—	—	15	11	—	—	—	10	—	1	1	—	—	—	1	—	2	37	773		
4	8	—	—	4	—	15	3	2	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	507		
1	13	2	—	10	2	36	9	—	—	—	4	—	1	—	—	—	—	1	—	—	9	672		
—	4	1	—	1	—	31	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	573	
—	16	—	—	3	—	12	13	—	—	—	29	—	—	1	—	—	—	2	1	—	46	850		
—	8	—	—	1	—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	161		
—	5	—	—	3	—	17	1	—	—	—	11	—	—	1	—	—	—	2	—	—	18	600		
6	17	—	—	2	—	43	4	—	—	—	14	—	—	4	—	—	—	—	—	—	13	774		
—	14	3	—	—	—	10	6	—	—	—	3	—	—	—	—	6	—	—	1	—	—	—	208	
—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	128	
22	292	35	—	48	2	292	139	4	—	1	213	—	14	7	—	21	1	2	19	4	13	263	11 039	
2	79	—	—	4	1	120	19	6	—	—	103	—	1	4	2	9	—	—	1	—	—	22	1 798	
—	84	3	—	9	—	85	21	1	1	—	105	—	—	3	—	10	—	—	—	—	1	1	2 559	
2	58	—	—	7	—	28	35	2	1	—	54	—	—	2	3	10	—	—	—	—	1	36	1 177	
30	113	—	—	2	—	29	44	—	—	1	68	—	3	1	1	4	—	—	—	—	—	43	2 281	
—	3	—	—	—	—	1	4	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65	
6	9	—	—	3	—	24	4	1	—	—	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	34	728	
1	26	1	—	1	—	43	2	—	—	—	7	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	480	
8	52	3	—	8	—	207	14	—	—	—	49	30	8	2	—	6	—	—	—	—	—	7	1 884	
—	10	1	—	1	—	6	4	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	671		
49	434	8	—	35	1	543	147	10	2	1	394	33	12	12	7	43	—	1	1	—	2	152	11 593	
1	4	1	—	3	1	16	12	—	—	—	16	—	—	—	—	5	—	—	1	—	1	62	1 049	
17	119	3	—	14	—	54	84	1	—	—	57	—	1	—	—	34	—	—	1	—	—	104	3 159	
4	93	8	—	6	—	46	54	1	—	—	50	—	1	1	—	51	—	—	—	—	—	—	2 250	
8	67	2	—	6	—	66	34	2	—	—	126	—	1	—	1	12	—	—	—	—	—	100	2 245	
9	10	—	—	1	1	10	12	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	626	
2	—	1	—	5	—	8	3	—	—	—	2	—	—	—	—	4	—	—	1	—	—	18	400	
2	7	—	—	2	—	19	3	1	—	—	10	1	2	—	—	2	—	—	—	—	—	7	647	
43	300	15	—	37	2	219	202	5	—	—	264	1	5	1	1	108	—	1	3	—	1	311	10 376	
329	1 873	111	4	237	13	2 138	916	62	7	4	1 994	43	59	67	13	234	1	10	67	4	48	1 196	68 297	

Tab. 10. Smittsamma könssjukdomar bland fast anställda och värnpliktiga inom armén år 1916.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
	Dröppel (<i>gonorrhoea</i>) med följd-sjukdomar					Enkelt veneriskt sår (<i>ulcus molle, chancere</i>) med följd-sjukdomar					Nyförfärad syfilis (<i>Syphilis recens</i>)					Recidiverande syfilis (<i>Syphilis recidivans</i>)				
	Behäftade med sjukdomen vid installationen till tjänstgöring	Insjuknade under tjänstgöringstiden		Summa insjuknade	Sammanlagt antal sjukdagar	Behäftade med sjukdomen vid installationen till tjänstgöring	Insjuknade under tjänstgöringstiden		Summa insjuknade	Sammanlagt antal sjukdagar	Behäftade med sjukdomen vid installationen till tjänstgöring	Insjuknade under tjänstgöringstiden		Summa insjuknade	Sammanlagt antal sjukdagar	Behäftade med sjukdomen vid installationen till tjänstgöring	Insjuknade under tjänstgöringstiden		Summa insjuknade	Sammanlagt antal sjukdagar
		Smittade utom förläggningsorten	Smittade inom förläggningsorten				Smittade utom förläggningsorten	Smittade inom förläggningsorten				Smittade utom förläggningsorten	Smittade inom förläggningsorten				Smittade utom förläggningsorten	Smittade inom förläggningsorten		
Fast anställda och värnpliktiga.																				
I. arméfördelningen	86	57	29	172	4 153	2	6	—	8	175	7	7	1	15	460	9	2	3	14	435
II. »	13	36	44	93	2 017	1	2	3	6	218	2	6	10	18	457	—	—	—	—	7
III. »	47	33	47	127	2 652	6	—	1	7	97	6	—	9	15	560	6	—	—	6	103
IV. »	126	178	52	356	6 610	3	3	6	12	226	16	29	7	52	1 102	6	3	—	9	219
V. »	56	39	12	107	2 525	2	—	—	2	4	5	2	1	8	237	—	—	—	—	30
VI. »	44	37	16	97	2 429	4	—	—	4	141	3	1	4	8	282	3	1	2	6	266
Bodens trupper																				
Gottlands trupper ...																				
Summa	372	380	200	952	20 386	18	11	10	39	861	39	45	32	116	3 098	24	6	5	35	1 060
Därav																				
Värnpliktiga.																				
I. arméfördelningen	86	25	17	128	.	2	1	—	3	.	7	—	1	8	.	9	—	3	12	.
II. »	13	29	41	83	.	1	1	3	5	.	2	2	7	11	.	—	—	—	—	.
III. »	47	15	42	104	.	6	—	1	7	97	6	—	3	9	.	6	—	—	6	103
IV. »	123	113	47	283	.	3	3	6	12	226	15	12	3	30	.	5	3	—	8	.
V. »	53	16	9	78	.	2	—	—	2	4	4	—	—	4	.	—	—	—	—	.
VI. »	42	32	14	88	.	4	—	—	4	141	3	—	3	6	.	3	—	2	5	.
Bodens trupper																				
Gottlands trupper ...																				
Summa	364	230	170	764	.	18	5	10	33	.	37	14	17	68	.	23	3	5	31	.

Anm. Här angivna siffror avvika en smula från de i Tab. 8 meddelade. — Sjukdagarna avse även från föregående år kvarliggande sjuka. — Siffror för Bodens och Gottlands trupper meddelas ej.

¹ Inkl. Krigsskolans kadetter.

Tab. 12. Revaccination av manskap vid armén år 1916.

Truppförband	Antal revacci- nerade	Resultat		
		Gott	Osäkert	Intet
Karlskrona grenadjärregemente.....	1 414	638	—	776
Kronobergs regemente.....	879	792	—	87
Hallands regemente.....	1 084	949	11	124
Norra Skånska infanteriregementet.....	1 242	519	66	657
Södra Skånska infanteriregementet.....	871	380	¹ 46	445
Skånska husarregementet, I. bat.	—	—	—	—
Skånska husarregementet, II. bat.	87	51	—	36
Skånska dragonregementet.....	380	286	—	94
Kronprinsens husarregemente.....	215	117	4	94
Wendes artilleriregemente.....	620	451	—	169
Göta ingenjörkår, 5 komp.....	66	49	1	16
Skånska trängkåren.....	288	193	8	87
Första livgrenadjärregementet.....	810	629	11	170
Andra livgrenadjärregementet.....	944	481	—	463
Jönköpings regemente.....	1 103	736	128	239
Kalmar regemente.....	593	426	35	132
Garnisonskommenderingen i Norrköping.....	—	—	—	—
Volontärskolan i Norrköping.....	168	154	—	14
Smålands husarregemente.....	197	150	11	36
Smålands artilleriregemente.....	437	335	24	78
Östgöta trängkår.....	290	54	3	233
Västgöta regemente.....	1 086	745	70	271
Skaraborgs regemente.....	952	678	—	274
Älvsborgs regemente.....	1 011	853	—	158
Bohusläns regemente.....	1 001	976	—	25
Volontärskolan å Karlsborg.....	—	—	—	—
Livregementets husarer.....	221	82	—	139
Göta artilleriregemente.....	451	244	—	207
Karlsborgs artilleribataljon.....	342	190	—	152
Göta ingenjörkår.....	691	544	25	122
Göta trängkår.....	331	185	90	56
Intendenturkompaniet å Karlsborg.....	157	113	—	44
Svea livgarde.....	940	810	9	121
Göta livgarde.....	1 147	638	135	374
Livregementets grenadjärer.....	964	806	29	129
Södermanlands regemente.....	481	408	9	64
Vaxholms grenadjärregemente.....	401	264	30	107
Livgardet till häst.....	61	53	—	8
Svea artilleriregemente.....	674	479	7	188
Positionsartilleriregementet.....	49	30	11	8
Svea ingenjörkår, 1.—4. och 6. komp.	328	242	1	² 85
” 5. komp.	59	57	1	1
Fälttelegrafkåren.....	235	190	10	35
Svea trängkår.....	247	126	—	121
Krigsskolan.....	—	—	—	—
Upplands infanteriregemente.....	1 790	927	64	799
Dalregementet.....	1 050	940	22	88
Västmanlands regemente.....	989	714	20	255
Värmlands regemente.....	869	689	5	175
Infanteriskjutskolan å Rosersberg.....	—	—	—	—
Livregementets dragoner.....	242	66	26	150
Skånska husarregementets detachement i Uppsala.....	124	53	1	70
Upplands artilleriregemente.....	465	281	1	183

¹ Resultatet har ej kunnat undersökas. — ² Härav 31 med immunitetsreaktion.

TAB. 12 (FORTS.). REVACCINATION AV MANSKAP VID ARMÉN 1916. 165

Truppförband	Antal revacci- nerade	Resultat		
		Gott	Osäkert	Intet
Västmanlands trängkår	60	33	—	27
Hälsinge regemente	829	713	—	116
Västerbottens regemente	1 089	1 014	—	75
Jämtlands fältjägarregemente	1 254	1 011	124	119
Västernorrlands regemente	1 315	927	39	349
Norrlands dragonregemente	222	196	5	21
Norrlands artilleriregemente	328	246	15	67
Norrlands trängkår	67	61	6	—
Norrbottens regemente				
Norrlands artilleriregementes detaschement i Boden				
Bodens artilleribataljon				
Bodens ingenjörkår				
Gottlands infanteriregemente				
Gottlands artillerikår				
Summa	34 210	23 974	1 103	9 133

Anm. Siffror för Bodens och Gottlands trupper meddelas ej.

Tab. 13. Å garnisonssjukhusen vårdade sjuka år 1916.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Sjukhus	Kvarliggande från föreg. år	Inkomna					Summa vårdade	Utskrivna					Kvarliggande vid årets slut	Antal underhållsdagar
		Under 20 år	20—25 år	26—40 år	Över 40 år	Summa		Dugliga till fortsatt krigstjänst	Odagliga till fortsatt krigstjänst	Överflyttade till annan sjukvårdsanstalt	Döda	Summa		
Stockholm	120	1443	2 358	486	61	4 348	4 468	4 130	166	22	39	4 357	111	71 886
Karlsborg	32	71	752	61	6	890	922	884	21	3	3	911	11	13 692
Boden														
Skövde	26	25	334	21	8	388	414	385	7	4	8	404	10	9 577
Visby														
Tillfälliga sjukhus ¹	30	963	516	135	—	1 614	1 644	1 513	35	69	6	1 623	21	17 881
Summa	208	2502	3 960	703	75	7 240	7 448	6 912	229	98	56	7 295	153	113 036

Anm. Siffror för Bodens och Visby garnisonssjukhus meddelas ej.

¹ I Norrköping och Örebro.

Tab. 14. Å garnisonssjukhusen vårdade sjukdomsfall år 1916.

1		2	3	4	5	6	7	8
Nr	Sjukdomar	Garnisonssjukhuset i					Tillfalliga sjukhus ¹	Summa sjukdomsfall
		Stockholm	Karlsborg	Boden	Skövde	Visby		
	I. Bildningsfel och medfödda sjukdomar.	11	—	—	—	—	—	11
	II. Akuta infektionssjukdomar.							
1	Smittkoppor. <i>Variola</i>	—	—	—	—	—	—	—
2	Vattenkoppor. <i>Varicellæ</i>	—	2	—	—	—	—	2
3	Scharlakansfeber. <i>Scarlatina</i>	6	—	—	3	—	—	9
4	Mässling. <i>Morbilli</i>	63	4	—	4	—	3	74
5	Rash. <i>Rubeola</i>	64	7	—	—	—	124	195
6	Fläcktyfus. <i>Typhus exanthematicus</i>	—	—	—	—	—	—	—
7	Tarmtyfus. <i>Febris typhoides</i>	2	—	—	2	—	—	4
8	Asiatisk kolera. <i>Cholera asiatica</i>	—	—	—	—	—	—	—
9	Inhemsk kolera. <i>Cholera nostras</i>	—	—	—	—	—	—	—
10	Rödsot. <i>Dysenteria</i>	—	—	—	—	—	—	—
11	Stelkramp. <i>Tetanus</i>	—	—	—	—	—	—	—
12	Ros. <i>Erysipelas</i>	10	1	—	14	—	3	28
13	Septisk lymfåder- o. lymfkörtelinflammation. <i>Lymphangitis et lymphadenitis septica</i> ...	69	—	—	12	—	36	119
14	Blodförgiftning. Varfeber. <i>Septicæmia</i> . <i>Pyæmia</i>	—	—	—	—	—	2	2
15	Akut ledgångsreumat. <i>Rheumat. artic. ac.</i>	119	31	—	29	—	43	222
16	Halsfluss. <i>Angina tonsillaris</i>	58	106	—	4	—	279	447
17	Difteri. <i>Diphtheria</i>	6	17	—	19	—	25	67
18	Påssjuka. <i>Parotitis epidemica</i>	210	34	—	1	—	64	309
19	Kikhosta. <i>Pertussis</i>	—	—	—	—	—	—	—
20	Inflnensa. <i>Influenza epidemica</i>	17	93	—	2	—	3	115
21	Ak. barnförslamning. <i>Poliomyelitis ant. ac.</i>	—	—	—	—	—	—	—
22	Epid. hjärnhinneinfl. <i>Mening. cerebrosp. epid.</i>	—	6	—	2	—	—	8
23	Dröppel. <i>Gonorrhoea</i> .							
	a. <i>Urethritis gonorrhoeica</i>	456	14	—	24	—	57	551
	b. <i>Prostatitis gonorrhoeica</i>	3	—	—	—	—	—	3
	c. <i>Cystitis gonorrhoeica</i>	1	—	—	—	—	—	1
	d. <i>Epididymitis gonorrhoeica</i>	13	2	—	1	—	1	17
	e. <i>Conjunctivitis gonorrhoeica</i>	—	—	—	—	—	—	—
	f. <i>Rheumatismus gonorrhoeicus</i>	12	—	—	—	—	—	12
24	Enkelt vener. sår. <i>Ulcus molle</i> (o. följsjukd.)	31	1	—	—	—	—	32
25	Feber av obestämd art. <i>Febric. Febr. ephem.</i>	9	18	—	1	—	102	130
26	Andra akuta infektionssjukdomar	1	—	—	—	—	—	1
	III. Zooparasitära sjukdomar.							
27	Trikinsjukdom. <i>Trichinosis</i>	—	—	—	—	—	—	—
28	Masksjukdom. <i>Helminthiasis</i>	12	—	—	—	—	—	12
29	Skabb. <i>Scabies</i>	324	16	—	16	—	9	365
30	Andra zooparasitära sjukdomar	—	—	—	—	—	—	—

Anm. Denna tabell avser endast under året inträffade sjukdomsfall; rörande antalet under året insjuknade personer se Tab. 13.

¹ I Norrköping och Örebro.

1		2	3	4	5	6	7	8
Nr	Sjukdomar	Garnisonssjukhuset i					Tillfälliga sjukhus i	Summa sjukdomsfall
		Stockholm	Karlsborg	Boden	Skövde	Väsby		
IV. Kroniska infektionssjukdomar.								
31	Tuberkelsjukdom. <i>Tuberculosis</i> .							
	a. Lungtuberkul. <i>Tuberculosis pulmonum</i>	136	11		16		9	172
	b. Körteltub. <i>Tubercul. glandul. lymphat.</i>	14	2		5		—	21
	c. Ben- o. ledgångstub. <i>Tub. ossium et artic.</i>	9	1		—		—	10
	d. Hudtuberkulos. <i>Tuberculosis cutis</i> ...	—	—		—		—	—
	e. <i>Lupus vulgaris</i>	—	—		—		—	—
	f. Urogenitaltub. <i>Tub. urogenitalis</i>	5	1		—		—	6
	g. Hjärn- o. hjärnhinnetub. <i>Tub. cerebri. Meningitis tuberculosa</i>	—	—		—		—	—
	h. Allmän tub. <i>Tub. univ. Tub. mil. ac.</i>	—	—		1		—	1
	i. Andra former av tuberkulos	2	—		—		—	2
32	Trakom. <i>Conjunctivitis trachomatosa</i>	—	—		—		—	—
33	Syfilis.							
	a. Nyförräddad. <i>Syphilis recens</i>	118	2		4		3	127
	b. Recidiverande. <i>Syphilis recidivans</i> ...	23	—		2		1	26
34	Andra kroniska infektionssjukdomar	1	—		—		—	1
V. Ämnesomsättnings- och blodsjukdomar.								
35	Bleksot. Blodbrist. <i>Chlorosis. Anæmia</i> ...	7	—		—		—	7
36	Blodfläcksjuka. <i>Morbus macul. Werlhofii.</i>	—	—		—		—	—
37	Skörbjugg. <i>Scorbutus</i>	—	—		—		—	—
38	Blödaressjuka. <i>Hæmophilia</i>	—	—		—		—	—
39	Gikt. <i>Artheritis vera sive urica</i>	—	—		—		—	—
40	Sockersjuka. <i>Diabetes mellitus</i>	3	—		—		—	3
41	Andra ämnesomsättnings- o. blodsjukdomar	1	—		—		1	2
VI. Kroniska förgiftnings- sjukdomar.								
42	Kronisk alkoholförg. <i>Alcoholismus chron.</i>	11	2		—		—	13
43	Andra kroniska förgiftningssjukdomar	2	—		—		—	2
VII. Sinnessjukdomar.								
44	Sinnessjukdom	17	—		—		2	19
VIII. Nervsystemets sjukdomar.								
45	Nervinflammation. <i>Neuritis. Polyneuritis</i>	4	3		—		—	7
46	Nervsmärta. <i>Neuralgia</i>	29	2		2		9	42
47	Perifer förlamning. <i>Paresis. Paralysis</i> ...	11	—		2		2	15
48	Fallandesot. <i>Epilepsia</i>	13	—		—		—	13
49	Nervsvaghet. <i>Neurasthenia</i>	44	7		8		—	59
50	Ryggmärgsinflammation. <i>Myelitis</i>	—	—		—		3	3
51	Hjärnhinneinflamm. <i>Meningitis cerebialis.</i>	—	—		—		—	—
52	Hjärnblödning. <i>Hæmorrhagia cerebri</i>	—	1		—		—	1
53	Andra sjukdomar i nervsystemet	25	1		—		—	26

1 I Norrköping och Örebro.

1		2	3	4	5	6	7	8
Nr	Sjukdomar	Garnisonssjukhuset i					Tillfälliga sjukhus ¹	Summa sjukdomsfall
		Stockholm	Karlsborg	Boden	Skövde	Visby		
IX. Ögonsjukdomar.								
54	a. <i>Conjunctivitis catarrhalis</i>	7	2		1		4	14
	b. " <i>phlyctenulosa</i>	3	1		—		—	4
55	<i>Keratitis</i>	15	—		2		2	19
56	<i>Iritis</i>	2	—		—		3	5
57	<i>Panophthalmitis</i>	—	—		—		—	—
58	Refraktionsanomalier.							
	a. <i>Myopia</i>	1	—		—		—	1
	b. <i>Hyperopia</i>	2	—		—		—	2
	c. <i>Astigmatismus</i>	—	—		—		—	—
59	Andra ögonsjukdomar	27	1		—		2	30
X. Öronsjukdomar.								
60	Inflamm., böld i hörselgången. <i>Otitis externa diffusa. Furunculus meatus auditorii</i> ...	9	3		—		6	18
61	Katarr i mellanörat. <i>Catarrhus cavi tympani</i>	—	—		—		11	11
62	a. Varig inflammation i mellanörat. <i>Otitis media purulenta</i>	53	27		2		42	124
	b. Varig inflamm. i mellanörat m. komplik. åt omgivande delar. <i>Mastoiditis etc.</i>	29	2		—		8	39
63	Andra öronsjukdomar	—	—		—		6	6
XI. Cirkulationsorganens sjukdomar.								
64	Inflammation i hjärtsäcken. <i>Pericarditis</i> ...	9	—		1		—	10
65	Inflamm. i hjärtat. <i>Myocard. Endocard.</i>	4	—		—		—	4
66	Organiskt hjärtfel. <i>Vitium organ. cord.</i> ...	35	—		—		4	39
67	Hjärtförstoring. <i>Hypertrophia cordis</i>	16	—		1		1	18
68	Nervös hjärtsjukdom. <i>Neurosis cordis</i>	3	2		—		2	7
69	Ak. svaghetstillst. hos hjärtat. <i>Insuff. cord. ac.</i>	—	—		—		5	5
70	Blödäderbräck. <i>Varix</i>	83	16		6		3	108
71	Blödäderinflammation. <i>Phlebitis. Periph.</i>	2	—		—		—	2
72	Blodpropp. <i>Thrombosis. Embolia</i>	2	—		—		—	2
73	Andra sjukdomar i cirkulationsorganen	16	—		—		2	18
XII. Andningsorganens sjukdomar.								
74	Sjukdomar i näsan och dess bihålor.....	53	1		—		4	58
75	Strupkatarr. <i>Laryngitis. Tracheitis</i>	18	11		2		6	37
76	Ödem i struphuvudet. <i>Oedema lar., glott.</i>	—	—		—		1	1
77	Luftrörskatarr. <i>Bronchitis.</i>							
	a. Akut. <i>Bronchitis acuta</i>	275	54		11		171	511
	b. Kronisk. <i>Bronchitis chronica</i>	7	1		2		—	10
78	Astma. <i>Asthma bronchiale</i>	—	2		—		4	6
79	Lungemfysem. <i>Emphysema pulmonum</i>	5	—		1		—	6
80	Lungblödning. <i>Hæmorrhagia pulmonum</i> ...	7	1		—		9	17
81	Katarral lunginflammation. <i>Bronchopneumonia. Pneumonia lobularis</i>	28	7		—		1	36
82	Krup. lunginflamm. <i>Pneum. croup. sive lob.</i>	62	17		21		26	126

¹ I Norrköping och Örebro.

N:r	Sjukdomar	1	2	3	4	5	6	7	8
		Garnisonssjukhuset i					Tillfälliga sjukhus ¹	Summa sjukdomsfall	
		Stockholm	Karlsborg	Boden	Skövde	Visby			
83	Lungsäcksinflammation. <i>Pleuritis</i> .								
	a. Torr. <i>Pleuritis sicca sive fibrinosa</i> ...	87	2		5		11	105	
	b. serös. <i>Pleuritis serosa</i>	100	8		10		6	124	
	c. Varig. <i>Empyema pleuræ</i>	18	1		7		3	29	
84	Andra sjukdomar i andningsorganen.....	4	—		—		—	4	
XIII. Matsmältningsorganens sjukd.									
85	Inflammation i mun och tunga. <i>Stomatitis</i> .								
	<i>Glossitis</i>	—	1		—		2	3	
86	Inflammation i svalg och matstrupe. <i>Pharyngitis</i> . <i>Oesophagitis</i>	—	3		—		1	4	
87	Magkatarr. <i>Gastritis</i> .								
	a. Akut. <i>Gastritis acuta</i>	35	43		—		27	105	
	b. Kronisk. <i>Gastritis chronica</i>	76	—		1		3	80	
88	Funktion. magsäckssjukd. <i>Neurosis ventric.</i>	12	3		1		1	17	
89	Magsår. <i>Ulcus ventriculi</i> . <i>Ulcus duodeni</i> ..	44	1		3		10	58	
90	Utvidgning av magsäcken. Sänkning av magsäcken. <i>Dilatatio ventriculi</i> . <i>Gastroptosis</i>	—	—		—		—	—	
91	Mag-tarmkatarr. <i>Gastro-enteritis</i>	28	12		5		3	48	
92	Tarmkatarr. <i>Enteritis</i> . <i>Colitis</i> etc.								
	a. Akut. <i>Enteritis etc. acuta</i>	5	12		2		8	27	
	b. Kronisk. <i>Enteritis etc. chronica</i>	—	1		—		—	1	
93	Blindtarmsinflammation. <i>Appendicitis</i>	88	18		4		8	118	
94	Tarmhinder. Tarmvred. <i>Ileus</i> . <i>Volvulus</i> .								
	<i>Invaginatio</i>	1	—		—		—	1	
95	Bräck. <i>Hernia</i> .								
	a. Rörligt. <i>Hernia mobilis</i>	86	6		10		2	104	
	b. Inklämt. <i>Hernia incarcerata</i>	5	1		—		—	6	
96	Förstoppning. <i>Obstipatio</i>	1	5		—		—	6	
97	Inflammation kring ändtarmen. Ändtarmsfistel. <i>Periproctitis</i> . <i>Fistula ani</i>	9	3		1		—	13	
98	Ändtarmsspricka. Ändtarmskontraktur. <i>Fissura</i> . <i>Contractura ani</i>	10	—		1		—	11	
99	Bukhinneinflammation. <i>Peritonitis</i>	2	—		—		—	2	
100	Gulsot. <i>Icterus catarrhalis</i>	30	1		2		5	38	
101	Gallsten. <i>Cholelithiasis</i>	2	—		—		—	2	
102	Andra sjukdomar i matsmältningsorganen...	11	3		1		2	17	
XIV. Urin- och könsorganens sjukd.									
103	Njurinflammation. <i>Nephritis</i> .								
	a. Akut. <i>Nephritis acuta</i>	13	1		1		2	17	
	b. Kronisk. <i>Nephritis chronica</i>	2	2		1		3	8	
104	Njursten. <i>Lithiasis renalis</i>	1	—		—		1	2	
105	Äggviteurin. <i>Albuminuria</i>	14	3		4		6	27	
106	Katarr, inflammation i urinblåsan. <i>Cystitis</i>	1	2		1		1	5	
107	Funktionell blåssjukdom. <i>Neurosis vesicæ urinariæ</i> . <i>Enuresis nocturna</i>	9	—		—		2	11	
108	Blåskörtelinflammation. <i>Prostatitis</i> . <i>Ab-</i> <i>scensus prostate</i>	—	—		—		—	—	

¹ I Norrköping och Örebro. — ² Nästan uteslutande bristfälliga tänder.

1		2	3	4	5	6	7	8
Nr	Sjukdomar	Garnisonssjukhuset i					Tillfälliga sjukhus ¹	Summa sjukdomsfall
		Stockholm	Karlsborg	Boden	Skövde	Visby		
109	Urinrörsförträngning. <i>Strictura urethrae</i> ...	7	—	—	—	—	—	7
110	Förträngning av förhuden. <i>Phimosis. Paraphimosis</i>	9	2	—	—	—	—	11
111	Testikelinflamm. <i>Epididymitis. Orchitis</i>	19	—	—	—	—	12	31
112	Vattenbräck. Pungsvullnad. <i>Hydrocele. Haematocele. Pyocele</i>	22	2	—	5	—	—	29
113	Pungåderbräck. <i>Varicocele</i>	47	—	—	—	—	2	49
114	Andra sjukdomar i urin- och könsorganen	40	2	—	3	—	—	45
XV. Rörelseorganens och ben-systemets sjukdomar.								
115	Muskelinflammation. Muskelreumatism. a. Akut. <i>Myitis ac. Rheumat. musc. ac.</i>	52	37	—	3	—	15	107
	b. Kronisk. <i>Myitis chr. Rheum. musc. chr.</i>	—	—	—	—	—	—	—
116	Inflammation i senskida. <i>Tendovaginitis</i>	9	1	—	3	—	8	21
117	Senknuta. <i>Ganglion</i>	8	—	—	—	—	—	8
118	Inflammation i slem säck. <i>Bursitis. Hygroma</i>	9	—	—	5	—	—	14
119	Falsk ledställning. <i>Scoliosis. Genu valgum. Pes varus. Hallux valgus etc.</i>	27	—	—	—	—	—	27
120	Ledstyvhet. <i>Anchylosis</i>	—	—	—	—	—	—	—
121	Inflammat. i ledgång. <i>Synovitis. Arthrosis</i>	38	3	—	3	—	24	68
122	Kronisk ledgångsreum. <i>Rheum. artic. chr.</i>	3	1	—	4	—	5	13
123	Ledmus. <i>Mus artic. Corpus mob. in artic.</i>	14	—	—	—	—	1	15
124	Ben- och benmärgsinflammation. <i>Osteitis. Osteomyelitis</i>	—	—	—	4	—	—	4
125	Benhinneinflammation. <i>Periostitis</i>	18	3	—	6	—	9	36
126	Fotödem. <i>Oedema pedis</i>	—	—	—	—	—	1	1
127	Marschsvulst. <i>Syndesmitis metatarsae</i>	2	2	—	—	—	9	13
128	Ansträngningsperiostit. <i>Periostitis tibiae ab exercitio</i>	—	1	—	—	—	4	5
129	Andra sjukd. i rörelseorg. och bensystemet	10	—	—	—	—	3	18
XVI. Hudsjukdomar och sjukdomar i bindväven.								
130	<i>Erythema multiforme et nodosum</i>	13	2	—	—	—	2	17
131	<i>Urticaria</i>	6	1	—	—	—	5	12
132	<i>Herpes zoster</i>	—	1	—	—	—	—	1
133	<i>Psoriasis</i>	37	—	—	5	—	—	42
134	<i>Eczema</i>	36	21	—	3	—	6	66
135	<i>Impetigo. Ecthyma</i>	—	—	—	—	—	—	—
136	<i>Favus</i>	—	—	—	—	—	—	—
137	<i>Herpes tonsurans. Sycosis</i>	5	—	—	—	—	—	5
138	Nageltrång. <i>Unguis incarnatus. Paronychia</i>	26	—	—	2	—	3	31
139	Bindvävsinflamm. Bulnad. <i>Plegmone. Absc.</i>	59	20	—	10	—	47	136
140	Böld. <i>Furunculus. Carbunculus</i>	36	25	—	1	—	27	89
141	Rötsår. <i>Ulcus</i>	—	1	—	—	—	—	1
142	Brand. <i>Gangrena</i>	—	—	—	—	—	—	—
143	Andra sjukdomar i huden eller bindväven	17	3	—	3	—	2	25

¹ I Norrköping och Örebro.

TAB. 14 (FORTS.). Å GARNISONSSJUKHUSEN VÅRDADE SJUKDOMSFALL ÅR 1916. 171

Nr	Sjukdomar	Garnisonssjukhuset i					Tillfälliga sjukhus ¹	Summa sjukdomsfall
		Stockholm	Karlsborg	Höden	Skövde	Visby		
	XVII. Svulster.							
144	Svulst. Tumor	88	1		5		6	100
	XVIII. Genom våld el. olyckshändelse uppkomna skador samt akuta förgiftningar.							
145	Muskelbristning. Senbristn. Sensträckning.	14	3		1		3	21
146	Ledvrickning	36	3		—		45	84
147	Luxation. a. Enkel	24	3		—		6	33
	b. Komplicerad	1	—		—		—	1
148	Benbrott. a. Enkelt	84	6		2		2	94
	b. Komplicerat	11	1		1		—	13
149	Stöt och krossning. Krossår	80	23		4		26	133
150	Sår av skarpt eller spetsigt vapen	18	17		3		18	56
151	Skottsår. a. Enkelt. Skottsår i mjukdelarna ²	13	—		3		1	17
	b. Komplicerat. Skottfraktur	—	—		—		—	—
	c. Inträngande	—	—		—		—	—
152	Skoskav. Skavsår efter skidbindning e. d.	22	9		1		10	42
153	Ridsår	—	—		—		—	—
154	Skada, orsakad av förbränning el. explosion.							
	a. 1. gradens förbränning	1	—		—		—	1
	b. 2. gradens förbränning	6	1		—		—	7
	c. 3. gradens förbränning	2	—		—		—	2
155	Kylskada. a. 1. gradens förfrysning	—	—		—		3	3
	b. 2. gradens förfrysning	2	—		—		1	3
	c. 3. gradens förfrysning	3	—		5		—	8
156	Solstyng. Värmeslag	—	—		—		—	—
157	Akut förgiftning.							
	a. Av alkohol	3	—		—		—	3
	b. Av narkotiska ämnen	—	—		—		—	—
	c. Av kolos eller lysgas	—	1		—		—	1
	d. Av metallsalter	1	—		—		—	1
	e. Av syror eller alkalier	—	—		—		—	—
	f. Av födoämnen	—	—		—		—	—
	g. Av andra gifter	—	—		—		—	—
158	Andra skador	8	—		4		3	15
159	Själv mord. Själv mordsförsök	3	—		—		—	3
160	Sjukdom av obestämd art	—	—		—		2	2
161	Observationspat., simulanter, konvalescenter	203	31		24		90	348

¹ I Norrköping och Örebro. — ² Grad ej angiven.

**Tab. 15. Översikt över operativt behandlade sjukdomsfall
å garnisonssjukhusen år 1916.**

1	2	3	4	5
S j u k d o m a r	Summa	Utskriven		
		frisk e. förb.	oförb.	död
1. I hjärnan och buvudskålen med tillhörande betäckningar	1	—	—	1
2. » ögonen och orbitalhålorna	18	18	—	—
3. » öronen med komplikationer	40	38	—	2
4. » näsan och dess bihålor	280	277	—	3
5. » ansiktet, munhållan och svalget (käkar, spottkörtlar, läppar, tunga, gom och mandlar	5	5	—	—
6. Å halsen med larynx, trachea och oesophagus (halsdelen, ej halsryggraden)	60	60	—	—
7. I sköldkörteln, parathyreoidea och thymus	3	3	—	—
8. » thoraxväggen och mediastinum; i plevran och lungorna; i hjärtsäcken, hjärtat och de stora intrathorakala kärlen, intrathorakala delen av oesophagus	42	33	—	18
9. » bröstkörteln	4	4	—	—
10. » ryggraden och ryggmärgen	1	1	—	—
11. » levern och gallvägarna	4	4	—	—
12. » pankreas	1	1	—	—
13. » mjälten	1	1	—	—
14. » magsäcken och duodenum	3	3	—	—
15. » jejunum, ileum och colon (Appendix och rektum se nr 16 och 18)	15	15	—	—
16. » appendix vermiformis med komplikationer	85	83	—	—
17. Bräck (yttre)	104	104	—	—
18. I rektum och anus	41	41	—	—
19. » bukväggen, peritoneum och bukhålan, som ej kunna hänföras till övriga avdelningar	7	6	—	1
20. » njurar och ureterer (njurkapsel, njurbäcken)	2	2	—	—
21. » urinblåsan	—	—	—	—
22. » prostata	—	—	—	—
23. » urinröret och penis	15	15	—	—
24. » testikel, bitestikel, sädessträng, sädesblåsor, skrotum	87	87	—	—
26. » bäckenet	5	2	—	—
27. » extremiteterna.				
Medfödda eller förvärvade deformiteter	27	27	—	—
Inflammatoriska processer	208	205	1	—
Nevralgier (nevriter)	1	1	—	—
Kärlsjukdomar	130	130	—	—
Traumatiska affektioner	124	122	—	2 ¹
Tumörer	76	76	—	—
Andra sjukdomar i extremiteterna	26	26	—	—
28. Mindre viktiga sjukdomar (lokalisering utan intresse): sutur vid lindriga traumer etc.; incision för furunklar, karbunklar, abscesser, lymfangiter, lymfadeniter etc.; exstirpation av mindre tumörer (såsom papillom, fibrom, lipom o. s. v.), av naevi, små cystor etc.; operation av hudtuberkulos etc.	104	104	—	—
29. Sjukdomar, som ej kunna upptagas i föregående avdelningar	—	—	—	—

An m. I denna tabell äro medtagna garnisonssjukhusen i Stockholm, Karlsborg och Skövde. Rörande operationsfallen vid garnisonssjukhuset i Stockholm lämnas i Tab. 16 mera specificerade uppgifter. — Av vissa skäl överensstämmer summasiffran ej alltid med antalet utskrivna; se härom noter till Tab. 16.

¹ Därav 1 död av Pneumonia ac., 1 ej utskriven. — ² Dödsorsak Bronchopneumonia.

Tab. 16. Vid garnisonssjukhuset i Stockholm operativt behandlade sjukdomsfall och utförda operationer år 1916.

1	2	3	4		
Sjukdom	Antal fall	Operation	Pat. utskriven		
			frisk el. förbättr.	oförbättr. rad	död
I.					
Fractura complicata cranii c. depressione	1	Trepanatio	—	—	1
II.					
Vulnus perf. bulbi	2	Enucleatio bulbi	2	—	—
Corpus alienum oculi	1	Enucleatio bulbi	1	—	—
Corpus alienum corneæ	2	Extractio	2	—	—
Vulnus palpebræ	1	Suturer	1	—	—
Abscessus palpebræ	2	Incisio	2	—	—
Cysta dermoid palpebræ	2	Exstirpatio.....	2	—	—
Chalazion	1	Op. för	1	—	—
Dacryocystitis purul. c. ectasia sacci lacrimal.	2	Dacryocystectomy	2	—	—
Dacryocystitis ac. purul.	1	Incisio.....	1	—	—
Strabismus concom. converg.....	3	Tenotomi + framläggning	3	—	—
III.					
Othämatoma auricul.	1	Punctio	1	—	—
Furunculus meat. aud. ext.	10	Incisio.....	10	—	—
Polypus meat. aud. ext.....	1	Evulsio	1	—	—
Otitis ext. c. abscess req. mast. ...	1	Incisio.....	1	—	—
Otitis med. ac.	7	Paracentes	7	—	—
Mastoiditis ac.	13	Uppmejsling av proc. mast.	12	—	1
Mast.ac.operata + meningit. purul.	1	Revision + snitt i duran	—	—	1
Mastoiditis ac. operat.	1	Revision	1	—	—
Otitis media + osteoperiostitis supp. oss. temporal.	1	Incisio.	1	—	—
IV.					
Deviatio septi nasi	2	Submucös septumresektion.....	2	—	—
Spina septi nasi	4	Spinectomia	4	—	—
Spina septi nasi & rhinit. chron. hypertroph.	1	Spinectomia + Conchotomia	1	—	—
Rhinitis hypertroph.	34	Conchotomia	34	—	—
Sinusitis maxill.	18	Punctio	18	—	—
Empyema chron. sin. front.	1	Kilians operation	1	—	—
Sinusitis front. + ethmoidit.....	2	Trepanation av sin. front. + utrymning av cellulæ ethmoidal	2	—	—
Sinusitis phlegmonosa frontal. ...	1	Trepanation av sin. front. + utrymning av cellulæ ethmoidal	—	—	1 ¹
D:o c. abscess. cerebri.....	1	Revision och friläggning av duran & punctio cerebri.....	—	—	1 ²
D:o d:o	1	Trepanatio + punctio cerebri.....	—	—	1 ²
Ethmoiditis	7	Utrymning av callul. ethmoid.	7	—	—

¹ Samma patient under grupp I. — ² Samma patient under grupp XI.

Sjukdom	Antal fall	Operation	Pat. utskriven		
			frisk el. förbättr.	oförbättr.	död
Polypus cavi nasi.....	19	Evulsio	19	—	—
Epistaxis	29	Bränning.....	29	—	—
Dentitio difficilis	1	Incisio.....	1	—	—
Cicatrix	1	Excisio	1	—	—
Munläsa genom op. ärr	1	Brisement forcée	1	—	—
Phlegmone reg. sublingual.	1	Incisio.....	1	—	—
Angina phlegmonosa	46	Incisio.....	46	—	—
Tonsillit. chron.	2	Tonsillectomi.....	2	—	—
Periostit. alv.	6	Incisio.....	6	—	—
D:o	1	Utmejsling av molor	1	—	—
Osteitis chron. mandib. e dente cariet.	1	Rotspetsresektion	1	—	—
Furunculus malignus	3	Incisio.....	3	—	—
Abcessus retropharyng.	2	Incisio.....	2	—	—
Vulnus sclopet. c. corp. alien. ...	1	Extraktion av projektil	1	—	—
Vulnus	26	Suturer	26	—	—
D:o c. hæmorrhag.	1	Ligatur + sutur + tamp.	1	—	—
Hypertrophia tonsill.	24	Tonsillotomi	24	—	—
Vegetation. adenoid.	18	Abrasio	18	—	—
Cysta labii.....	2	Exstirpatio.....	2	—	—
Hämangioma cavern. linguae	1	Resectio partial linguae	1	—	—
D:o d:o intramusc. m. masset	1	Excisio musc. mass. + fri transplanatation av fett	1	—	—
Granuloma labii	1	Exstirpatio.....	1	—	—
D:o reg. temporal.	1	Exstirpatio.....	1	—	—
Cysta dermoid. basis cavi oris ...	1	Exstirpatio.....	1	—	—
Cancroid reg. temp.	1	Excisio	1	—	—
Atheroma	16	Exstirpatio.....	16	—	—
VI.					
Cysta mediana colli.....	7	Exstirpatio.....	7	—	—
D:o infect.	1	Incisio + excochleatio.....	1	—	—
Lymphadenitis ac. supp.	27	Incisio.....	27	—	—
Lymphomata tubercul.	10	Exstirpatio.....	10	—	—
D:o d:o	9	Incisio + excochleatio.....	9	—	—
Corpus alien.	1	Incisio + extractio	1	—	—
Polypus plicæ vocal.	1	Evulsio	1	—	—
VII.					
Struma diffusa	2	Excision av ena loben	2	—	—
Morbus Basedow	1	Excision av v. loben och isthmus	1	—	—
VIII.					
Osteitis tbc. sterni	1	Incisio + excochleatio.....	1	—	—
Pleurit. exsudat	3	Thoracocentes	3	—	—
Empyema pleuræ	3	Thoracocentes	3	—	—
D:o d:o	12	Resectio costæ + thoracotomi ...	7	—	5 ¹
Pyopneumothorax.....	1	Thoracocentes	—	—	1 ²
D:o	1	Resectio costæ + thoracotomi ...	—	—	1 ²

¹ Dessa patienter även upptagna under grupp II, IV, V, IX och X.
² , , , , , , XVI.

TAB. 16 (FORTS.). OPERATIONER VID GARNISONSSJUKHUSET I STOCKHOLM 175

1	2	3	4		
Sjukdom	Antal fall	Operation	Pat. utskriven		
			frisk el. förbättr.	oförbättr. rad	död
Empyema tbc. chron. pleuræ.....	1	Thoracoplastik enl. Schede	1	—	—
Abscessus pulm.	1	Resectio costæ + Incision i lungan	1	—	—
Vulnus sclopet. reg. hypocondr....	1	Debridering	1	—	—
IX.					
Mastitis supp. ac.....	2	Incisio.....	2	—	—
Fibroadenoma	1	Exstirpatio.....	1	—	—
X.					
Neuritis post amputat. brachii ...	1	Laminectomy + Resectio rad. post. nerv. spin. C _{IV} —Th _I	1	—	—
XI.					
Peritonitsymtom	1	Laparotomia explorativa.....	1	—	—
Ascites	2	Laparocentes	2	—	—
Cholecystit ac. recidiv.....	1	Cholecystectomy	1	—	—
XII.					
Pancreatitis ac.....	1	Laparotomi + öppnande o. drainage av bursa omentalis + Incision i pancreas	1	—	—
XIII.					
Ruptura lienis subac.	1	Laparotomi + splenectomy.....	1	—	—
XIV.					
Ulcus chron. duodeni perforans c. peritonit. liber. post.	1	Laparotomi + sutur av såret + gastroenter. anast. retrocol post. + sköljning och drainage	1	—	—
D:o d:o	1	Laparotomi + gastroenteroanast. retrocol post. + sköljn. o. tamp.	1	—	—
Papillomata multiplices ventriculi	1	Laparotomi + gastrotomi + excisiones	1	—	—
XV.					
Typhus abdom. c. perf. intest. ten. et peritonit libera partialis. ...	1	Laparotomi + tarmsutur + sköljning och drainage.....	1	—	—
Contusio abdom. c. rupt. intest. tenui et periton. libera partialis	1	Laparotomi + tarmsutur + drainage.....	1	—	—
XVI.					
Appendicitis acut. cat.....	39	Appendectomy	39	—	—
D:o d:o gangræn.	19	Appendectomy	19	—	—
Appendicitis ac. perforat. c. abscessu	3	Appendectomy + drainage	3	—	—
Appendicitis ac. perf. c. peritonit. libera	9	Appendectomy + drainage	9	—	—
Abscessus foss. Douglasi p. appendicit. op.	2	Incision pr. rectum + drainage...	2	—	—
Appendicitis ac. perf. c. peritonit. libera	1	Appendectomy + drainage	—	—	2

1 Ej utskriven. — 2 Även upptagen under grupp VIII.

1	2	3	4		
			Pat. utskriven		
Sjukdom	An- tal fall	Operation	frisk el. förhållr.	rad	död
Ileus paralyt. p. peritonit.....	1	Relaparatomy + enterostomi enl. Witzel.....	—	—	1
Append. ac. cat. rec. + typh. subchr.	2	Appendectomi + drainage	2	—	—
XVII.					
Hernia ing. mob.	71	Radikalop. enl. Bassini-Schultén..	71	—	—
D:o	5	D:o enl. Girard	5	—	—
D:o recidiv.	1	D:o enl. Bassini	1	—	—
D:o d:o	1	D:o enl. Girard	1	—	—
Hernia ing. incarcerat.	1	Taxis	1	—	—
D:o	2	Herniotomi + rad.op. enl. Bassini- Schultén	2	—	—
D:o preperitoneal. incarc. c. gangr. intestin.	1	Herniolaparatomy + resectio in- test. ten. + rad.op. enl. Bassini- Schultén + drainage	1	—	—
Hernia ing. irreponib.	3	Rad. op. enl. Girard + resectio amenti.....	3	—	—
Hernia p. laparatom.	2	Radikaloperation	2	—	—
D:o d:o incarcerat.	1	Herniotomi + radikaloperation ...	1	—	—
XVIII.					
Fissura et contractura ani	2	Dilatation forcée	2	—	—
Fistula ani	5	Radikaloperation	5	—	—
Periproctitis	5	Incisio.....	5	—	—
Condylomata accumin.	1	Abrasio + Paquelin.....	1	—	—
Tumores hæmorrhoid.	10	Dilatation forcée + excisio.....	10	—	—
D:o	8	Excisio	8	—	—
Polypus recti.....	1	Dilatation forcée + extirpatio...	1	—	—
XIX.					
Vulnus incis. reg. lumbal. c. hæ- morrhagia	1	Debridering + tamponad	1	—	—
Phlegmone	1	Incisio.....	1	—	—
Tuberculosis peritonei.....	2	Laparatomy + lösning av brider + uttömning av exsudat	2	—	—
D:o	1	Laparocentes	1	—	—
Abscess. subphren. chron. + peri- tonitis ac. libera part.....	1	Laparatomy + tömning av abscess + drainage.....	—	—	1
XX.					
Tuberculosis renis	1	Nephrectomi	1	—	—
Abscess. perinephrit.	1	Incisio.....	1	—	—
XXIII.					
Phimosis.....	5	Circumcisio	5	—	—
Paraphimosis.....	1	Reposition	1	—	—
Stricture urethræ impermeabilis..	1	Episiotomi + retrograd sondering	1	—	—
Condylomata accuminata	1	Abrasio + Paquelin.....	1	—	—
Corpus alienum penis	1	Incisio + extraction.....	1	—	—

¹ Även upptagen under grupp VIII.

TAB. 16 (FORTS.). OPERATIONER VID GARNISONSSJUKHUSET I STOCKHOLM. 177

1	2	3	4		
Sjukdom	Antal fall	Operation	Pat. utskriven		
			frisk el. förhått.	oförhått-rad	död
XXIV.					
Retentio testis	9	Op. enl. Åkerblom + Bassini-Schultén	9	—	—
Tbc. epididymid.	1	Ablatio testis	1	—	—
D:o	1	Resectio epididymidis	1	—	—
D:o suspecta	1	Incisio explorativa	1	—	—
Gangrena testis	1	Ablatio testis	1	—	—
Hydrocele testis	13	Op. enl. Winckelmann	13	—	—
D:o	5	Op. enl. Kocher	5	—	—
D:o	1	Op. enl. Klapp	1	—	—
Hydrocele funiculi	1	Radikaloperation	1	—	—
Spermatocele	1	Exstirpatio	1	—	—
Varicocele	44	Radikalop. enl. modif. G. Nilsson	44	—	—
D:o	1	D:o d:o + exstirpation av kollateral	1	—	—
D:o recidiv	1	Exstirpation av varicösa vener	1	—	—
XXVI.					
Coccygealdermoid	1	Exstirpatio	1	—	—
D:o infekterad	1	Incisio + excochleatio	1	—	—
Osteitis tbc. pelvis	2	Sequestrotomi	1	1	1
D:o c. abscesso congestionis ..	1	Incisio	1	1	1
XXVII.					
Missbildad liktå	1	Amputatio oss. metatars V	1	—	—
Felställd tå	3	Exarticulatio	3	—	—
Hallux valgus	8	Excisio bursæ + avmejsl. av exostos	8	—	—
D:o	1	Excitio bursæ + kilosteotomi + gips	1	—	—
Hammartå	5	Exarticulatio	5	—	—
Contractura dig. man.	1	Brisement forcée	1	—	—
D:o	2	D:o + excision av ärr	2	—	—
D:o	2	Exarticulatio phalang	2	—	—
Contractura Dupuytren	1	Excisio aponeuros. palmar	1	—	—
D:o hallucis	1	Tenotomi å böjsenan	1	—	—
D:o dig. ped.	1	Excision av clavus + tenotomi å böjsenan	1	—	—
D:o d:o	1	Tenotomi å böjsenan	1	—	—
Osteitis chron. femor.	1	Sequestrotomi	1	—	—
Gonitis gonorrh. purul.	1	Punctio och sköljning	1	—	—
Arthritis supp. chron. dig. man...	1	Resectio art. interphalang	1	—	—
Arthritis supp. art. interphalang. hallucis	1	Arthrotomi + drainage	1	—	—
Hydrops genu	3	Punction och sköljning	3	—	—
Arthritis supp. art. interphalang. II. dig. manus	2	Exarticulatio	2	—	—
Bursitis phlegmon. olecrani	1	Incisio	1	—	—
D:o d:o præpatellare	4	Incisio	4	—	—
Hygroma bursæ olecrani	1	Exstirpatio bursæ	1	—	—
Hygroma bursæ præpatell.	2	Exstirpatio bursæ	2	—	—
Bursitis chron. mall. ext.	1	Exstirpatio bursæ	1	—	—
Arthritis def. gen., corp. mob. ...	1	Arthrotomia explorativa	1	—	—

¹ Pat. ej utskriven.

Sjukdom	An- tal fall	Operation	Pat. utskriven		
			frisk el. förbättr.	oförbättr. rad	död
Corpus mob. art. cubiti	2	Arthrotomia + extractio.....	2	—	—
Corpus mob. genu	9	Arthrotomia + extractio.....	8	1	—
Tendovaginit. tend. flexor. dig. II man.	2	Op. för	2	—	—
Phlegmone mani v. antibrachii...	12	Incisio.....	12	—	—
D:o cruris	3	Incisio.....	3	—	—
D:o intermuscularis	1	Incisio.....	1	—	—
D:o anticur v. ped.....	5	Incisio.....	5	—	—
Lymphangitis supp. brachii	6	Incisio.....	6	—	—
Lymphadenitis supp. reg. ing. ...	9	Incisio.....	9	—	—
D:o d:o	3	Incisio + excocleatio.....	3	—	—
D:o d:o	4	Exstirpatio.....	4	—	—
D:o d:o et pelvis min. ...	1	Incisio + excocleatio.....	1	—	—
Hidroadenitis axillæ.....	5	Incisio.....	5	—	—
Panaritium	26	Incisio.....	26	—	—
D:o ossale	4	Incisio + sequestrotomi	4	—	—
Unguis incarnat. hallucis	25	Radikalop. enl. König.....	25	—	—
Paronychia	6	Evulsio unguis	6	—	—
D:o	2	Incisio + evulsio unguis.....	2	—	—
Coxitis tuberculosa	1	Resectio art. coxæ	1	—	—
Osteitis tbc. trochant. maj. c. ab- scess. peritrochant.	2	Uppmejsling + exstirpation av tbc.-abscesser	1	—	—
Tbc. art. talocalcanei	1	Punctio + jodoformglycerin + gips	1	—	—
Tbc. art. talocrural	1	Resectio art. talocrural	1	—	—
Periostitis chron. tibiæ	1	Explorativ trepanation till mærg- hålan	1	—	—
Tbc. oss. lunati.....	1	Exarticulatio oss. lunati	1	—	—
Varices	35	Trendelenburgs op. + excisioner	35	—	—
D:o	65	Excisiones	65	—	—
D:o	11	Op. enl. Mayo	11	—	—
Thrombophlebit. supp. cruris ...	1	Incisio.....	1	—	—
Kon. amputationsstump	1	Reamputatio anticurris	1	—	—
Fractura compl. ulnæ	1	Osteosyntes (metalltråd)	1	—	—
D:o d:o infect tib. et fib. ...	1	Incision + revision	1	—	—
D:o d:o d:o	1	Amputatio anticurris	1	—	—
D:o d:o d:o	1	Sequestrotomi	1	—	—
Fractura invet. clavic. c. pseud- arthros.	1	Excision av pseudarthros + osteo- syntes (metalltråd)	1	—	—
Fractura invet. humeri c. pseud- arthros.	1	Fri transplantation av benperiost- lambå från tibia	1	—	—
Fractura humeri c. dislocatione...	1	Reposition i narkos	1	—	—
Fract. antibrachii c. dislocatione	1	Reposition i narkos	1	—	—
Fractura invet. antibrachii	1	Avlägsnande av metalltråd från ulna + sutur av radius (brons- alum.)	1	—	—
Fractura radii c. dislocatione.....	2	Reposition i narkos	2	—	—
Fractura fem. c. dislocatione.....	1	Reposition i narkos + sträck.....	1	—	—
Fractura invet. femor. c. pseud- arthros.	1	Fri transplantation av benperiost- lambå från tibia	1	—	—
D:o d:o	2	Revision	2	—	—
Fractura pollicis	1	Osteosyntes	1	—	—

¹ Ej utskriven. — ² Därav 1 ej utskriven.

TAB. 16 (FORTS.). OPERATIONER VID GARNISONSSJUKHUSET I STOCKHOLM. 179

1	2	3	4		
Sjukdom	Antal fall	Operation	Pat. utskrivnen		
			frisk el. förbättr.	oförbättr. rad	död
Fractura tib. et fib. c. dislocatione D:o	3	Reposition i narkos + gips	3	—	—
Fractura invet. tib. et fib. dx c. pseudarthros.	1	Osteosyntes (elfenbensstift)	1	—	—
Fractura tibiae c. dislocatione ...	1	Fri transplantation av benperiost-lambå från vänstra tibia	1	—	—
Luxatio humeri.	1	Reposition i narkos + gips	1	—	—
Luxatio inveter.	9	Reposition	9	—	—
Luxatio humeri habitual.	1	Blodig reposition	1	—	—
Luxatio antibrachii post.	5	Capsuloraphi enl. Dahlgren	5	—	—
Luxatio dig. man.	1	Reposition	1	—	—
Luxatio menisci suspecta	1	Reposition	1	—	—
Luxatio compl. phalangis hallucis	1	Arthrotomia explorativa	1	—	—
Ruptura et luxatio menisci med. gen.	1	Reposition	1	—	—
Ruptura cartilagine patellæ	13	Arthrotomia + meniscectomia ...	13	—	—
Corpora mob. art.	3	Arthrotomia + excisio cartilag pat.	3	—	—
Corpora aliena	1	Arthrotomia + extractio	1	—	—
Hämarthrosis genu	11	Incisio + extractio	11	—	—
Hämatoma bursæ præpatellaris...	2	Punctio + sköljning	2	—	—
Hämatoma anticur posttraumat.	1	Incisio	1	—	—
Vulnus contus. reg. patellæ penetrans in bursam	2	Incisio	2	—	—
Laceratio man.	1	Suturer	1	—	—
Laceratio dig. man.	1	Exarticulatio os. metacarpale I... ..	1	—	—
Laceratio pollicis.	3	Amputatio phalangis	3	—	—
Laceratio pedis.	1	Plastisk op.	1	—	—
D:o d:o	1	Tenoraphiæ	1	—	—
Amputatio traumat. pollicis + vuln. incisa digiti II—V. man.	1	Sutur	1	—	—
Vulnus incis. brachii c. abscis. tend.	1	Suturer	1	—	—
Phlegmone intermusc. brachii c. vuln. incis.	1	Tenoraphi + suturer	1	—	—
Abscis. tend. ext. dig. man.	3	Incisiones	3	—	—
Abscisio invet. tend. musc. extens. hallucis	7	Tenoraphi	7	—	—
Vulnus incis. man. c. hämorrhagiæ arter.	1	Excision av ärr + tenoraphi.	1	—	—
Vulnus incis. man.	1	Ligatur + sutur	1	—	—
Abscis. invet. nervi ulnæ	3	Suturer	3	—	—
Vuln. sclopet. reg. cubiti c. hämorrhagia arter.	1	Neuroraphia	1	—	—
Cicatrix man.	1	Incision + ligatur	1	—	—
Artheroma	1	Excisio	1	—	—
D:o infect.	11	Exstirpatio	11	—	—
Verruæ man. et ped.	7	Incisio + excochleatio	7	—	—
Fibroma reg. deltoid.	18	Incisio + excochleatio	18	—	—
Clavus infect.	1	Exstirpatio	1	—	—
Lipomata reg. deltoid. intramusc.	1	Exarticulatio digit.	1	—	—
Lipom. reg. deltoid.	2	Exstirpatio	2	—	—
Exostos os. metatars. V.	1	Exstirpatio	1	—	—
Exostos subungualis	1	Avmejsling	1	—	—
Ganglion carpi	2	Avmejsling	2	—	—
	4	Exstirpatio	4	—	—

1 Sjukdom	2 Antal fall	3 Operation	4 Pat. utskriven			
			frisk el. förbättr.	oförbättr. död		
Ganglion ped.	5	Exstirpatio.....	5	—	—	—
Cysta epiteloid. traum.	3	Exstirpatio.....	3	—	—	—
Sarcoma colli femoris	1	Provexcision	1	—	—	—
Do do	1	Exartic. et resectio part. sup. femor + fri transplant. av benperiost stav fr. tib. för ersättning av defekten	1	—	—	—
Sarcoma intramusc. crur.	1	Exstirpatio.....	1	—	—	—
Sarcoma femoris	1	Uppmejsling + exstirpatio.....	1	—	—	—
XXVIII.						
Vulnus	24	Suturer	24	—	—	—
Abscessus	50	Incisioner	50	—	—	—
Furunculus.....	22	Incisioner	22	—	—	—
Fibromata cutis	6	Excisiones	6	—	—	—
Huddefekter	2	Transplantation enl. Tiersch	2	—	—	—
Summa		1281				

TABELLER

RÖRANDE VETERINÄRVÄSENDET

Tab. 17. Tablå över trupp-

1	2	3	4	5	6	7
D e b e t						
	Reser- vation från år 1915 kronor	1916 års anslag kronor	Extra upp- börd kronor	Extra anvis- ningar kronor	Summa kronor	Brist till år 1917 kronor
Kavalleri.						
1 Livgardet till häst	—	6 345'43	1 823'14	12 089'80	10 258'37	—
2 Livregementets dragoner.....	—	5 847'76	3 133'07	—	8 930'83	—
3 Livregementets husarer	—	6 147'84	1 364'24	—	7 512'08	—
4 Smålands husarregemente	3 083'65	7 320'96	1 527'94	—	11 932'56	—
5 Skånska husarregementet i Helsingborg	—	5 294'96	2 269'25	—	7 564'21	987'09
6 Skånska husarreg. tets avd. i Landskrona	—	4 059'09	561'93	—	4 621'02	—
7 Skånska dragonregementet.....	5 627'13	12 495'84	429'33	—	18 552'30	—
8 Kronprinsens husarregemente	6 820'76	6 255'93	3 638'76	—	16 715'45	—
9 Norrlands dragonregemente	4 389'68	7 527'18	243'88	—	12 160'74	—
Artilleri.						
10 Svea artilleriregemente	1 536'16	4 404'54	3 861'08	—	9 801'78	1 389'76
11 Göta artilleriregemente	6 235'93	4 875'57	2 918'43	—	14 119'93	—
12 Vendes artilleriregemente	11 520'84	8 019'64	2 768'34	—	22 308'82	—
13 Norrlands artilleriregemente	3 918'94	3 747'23	2 569'38	—	10 235'55	—
14 Norrlands artilleriregementes detache- ment i Boden	2 289'88	2 613'12	1 969'29	—	6 872'29	—
15 Upplands artilleriregemente	—	6 969'84	9 038'99	—	15 997'93	—
16 Smålands artilleriregemente	4 733'57	5 250'44	2 224'82	—	12 208'23	—
17 Karlsborgs art. bat. (I.)	774'72	219'15	1 029'64	—	2 023'51	515'71
18 Boden—Karlsborgs art. reg. te	1 306'21	248'79	1 095'72	—	2 650'72	—
19 Positionsartilleriregementet	—	1 692'97	1 128'12	—	2 821'09	1 305'05
Ingenjörtrupper.						
20 Svea ingenjörkår	770'95	727'45	1 917'96	—	3 416'36	—
21 Göta ingenjörkår	1 510'57	981'47	819'16	—	3 311'20	—
22 Fälttelegrafkåren	82'72	572'28	792'64	204'16	1 651'80	56'78
23 Bodens ingenjörkår	918'74	129'01	490'44	—	1 538'19	—
Träng.						
24 Svea trängkår	2 319'81	765'12	1 291'92	—	4 376'85	—
25 Göta trängkår	539'70	905'97	1 702'40	—	3 148'07	—
26 Norrlands trängkår	1 485'15	789'12	1 895'90	—	4 170'17	—
27 Skånska trängkåren	785'80	657'33	1 504'82	—	2 947'95	3'49
28 Västmanlands trängkår	584'52	603'47	1 408'93	—	2 596'92	—
29 Östgöta trängkår	110'83	723'14	1 246'16	—	2 080'13	—

¹ Värde av till truppförband utsänd materiel.

veterinärvårdsanslaget år 1916.

8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
K r e d i t				Antal tjänst- görings- dagar	Kostnad per häst och dag i öre										
Brist från år 1915 kr.	Utgifter kronor	Summa kronor	Reserva- tion till år 1917 kronor		Naturavården	Materiel för skoning	Medikamenter	Förbrukning av materiel	Nyskaffning av materiel	Underhåll av materiel	Tvätt	Transportkostn.	Diverse	Utgifter m. anl. av epizotier	Summa kostnad
357'25	9 334'21	9 691'46	566'91	234 277	0'52	1'59	0'54	0'06	0'03	0'09	0'01	0'06	0'19	—	3'09 1
1 176'13	6 380'38	7 556'51	1 424'32	231 486	0'53	1'65	0'70	0'03	0'05	0'12	0'01	0'01	0'24	0'01	2'75 2
562'45	6 512'89	7 075'34	436'74	225 089	0'03	1'90	0'41	0'04	0'08	0'09	0'01	0'02	0'31	—	2'89 3
—	8 632'45	8 632'45	3 300'10	263 984	0'20	2'02	0'84	0'06	0'34	0'04	—	0'02	0'25	—	3'27 4
2 147'56	6 403'74	8 551'30	—	233 670	0'25	1'65	0'35	0'01	0'13	0'09	0'01	0'01	0'24	—	2'74 5
942'23	2 252'29	3 194'52	1 426'50	131 106	0'27	0'64	0'38	0'01	0'01	0'07	0'01	0'01	0'32	—	1'72 6
—	13 744'99	13 744'99	4 807'31	418 361	0'25	1'98	0'31	0'03	0'37	0'10	0'01	0'04	0'14	—	3'28 7
—	11 666'53	11 666'53	5 048'92	281 945	0'66	2'70	0'15	0'05	0'21	0'10	—	0'04	0'22	—	4'13 8
—	11 114'75	11 114'75	1 045'99	251 878	0'56	3'28	0'34	0'01	0'05	0'02	0'01	0'02	0'12	—	4'41 9
—	11 191'54	11 191'54	—	223 970	0'64	3'12	0'62	0'21	0'17	0'05	—	0'03	0'15	—	4'99 10
—	9 465'90	9 465'90	4 654'03	224 182	0'34	2'89	0'63	0'02	0'07	0'05	0'01	0'04	0'17	—	4'22 11
—	8 027'63	8 027'63	14 281'19	323 208	0'19	1'57	0'31	0'02	0'10	0'08	—	0'01	0'25	—	2'48 12
—	5 713'95	5 713'95	4 521'60	156 160	0'29	2'33	0'42	0'18	0'17	0'10	0'01	0'06	0'09	—	3'65 13
—	4 255'33	4 255'33	2 616'96	77 386	0'33	3'82	0'77	0'07	0'05	0'04	0'01	0'01	0'88	0'01	5'49 14
2 784'98	10 512'88	13 297'81	2 700'12	323 145	0'15	2'31	0'45	0'03	0'12	0'06	0'01	0'02	0'10	—	3'25 15
—	10 390'41	10 390'41	1 817'82	224 160	0'19	3'20	0'35	0'09	0'52	0'08	—	0'01	0'19	—	4'63 16
—	2 539'22	2 539'22	—	33 931	0'38	3'99	1'27	0'27	1'04	0'13	—	0'27	0'08	—	7'48 17
—	1 541'37	1 541'37	1 109'35	33 771	0'72	2'98	0'63	0'03	0'15	0'05	—	—	—	—	4'56 18
769'21	3 356'93	4 126'14	—	75 286	0'29	3'07	0'37	0'02	0'10	—	—	0'04	0'34	0'22	4'45 19
—	3 344'33	3 344'33	72'03	56 740	0'54	4'10	0'70	0'07	0'99	0'11	—	—	0'28	—	5'89 20
—	2 384'11	2 384'11	927'09	52 921	0'40	2'88	1'10	0'03	—	0'04	—	0'05	—	—	4'50 21
—	1 708'58	1 708'58	—	39 199	0'49	2'46	0'78	0'07	0'06	0'02	—	—	0'52	—	4'35 22
—	670'60	670'60	867'59	15 714	0'15	3'24	0'43	0'04	0'08	0'01	—	0'18	0'18	—	4'26 23
—	1 727'85	1 727'85	2 649'00	55 563	0'11	1'96	0'63	0'07	—	—	—	0'01	0'32	—	3'10 24
—	1 870'16	1 870'16	1 277'91	68 964	0'15	1'98	0'48	0'01	0'04	0'01	—	0'01	0'02	—	2'71 25
—	2 435'56	2 435'56	1 734'61	72 914	0'66	2'01	0'21	0'21	0'06	0'13	—	0'02	0'04	—	3'34 26
—	2 951'44	2 951'44	—	58 706	0'45	3'97	0'39	0'06	0'10	0'08	—	0'01	0'02	—	5'02 27
—	2 142'46	2 142'46	454'46	56 705	0'30	3'06	0'25	—	0'10	0'04	—	0'01	0'02	—	3'77 28
—	1 304'47	1 304'47	775'66	51 926	0'27	1'93	0'14	0'01	0'10	0'01	—	0'01	0'04	—	2'51 29

Tab. 18. Sammandrag av hästsjukbesked för år 1916.

a) Från arméns truppförband.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Sjukdomar	Egna tjänste- och stambästar								Lejda hästar						Antal sjukdagar	Medeltal sjukdagar ¹
	Kvarstående från föregående år	Insjuknade	Summa	Avförda			Kvarstående till nästa år	Insjuknade	Avförda							
				Tjänstbara	Ojämstbara	Döda eller dödade			Summa avförda	Döda eller dödade	Summa avförda					
												Sjuka vid lejningens slut	Fullt ersatta	Delvis ersatta		
I. Infektionssjukdomar.	1	105	106	100	—	1	101	5	22	17	5	—	—	29	2 030	16·0
Kvarka	48	245	293	196	—	8	204	89	27	26	—	—	1	27	6 472	23·8
Lungrota.....	—	65	65	49	—	16	65	—	6	5	—	—	1	6	961	13·5
Övriga sjukdomar	—	9	9	9	—	—	9	—	4	4	—	—	—	4	48	3·7
II. Invasions-sjukdomar.	—	14	14	9	—	5	14	—	30	30	—	—	—	30	1 655	37·6
III. Konstitution-sjukdomar.	1	4	5	2	—	3	5	—	1	—	—	—	1	1	113	22·6
IV. Nervsystemets sjukdomar.	6	146	152	144	6	—	150	2	43	42	1	—	—	43	2 460	13·0
V. Synorganens sjukdomar.	—	75	84	82	1	1	84	—	26	23	2	—	1	26	1 293	12·8
VI. Andnings-organens sjukd.	—	11	11	5	—	6	11	—	4	1	—	—	3	4	140	9·3
Katarr i de övre luftvägarne	—	2	2	—	1	1	2	—	3	1	—	—	2	3	5	1·0
Övriga sjukdomar	17	449	466	432	11	5	448	18	66	63	2	—	1	66	7 040	13·7
VII. Cirkulationsorganens sjukd.	2	21	23	18	—	5	23	—	2	—	—	—	2	2	507	22·0
Sjukd. i hjärtat...	—	38	40	38	—	—	38	2	26	26	—	—	—	26	595	9·3
Lymfkärlesinflammation	2	560	562	525	—	36	561	1	117	109	—	—	8	117	1 362	2·0
Övriga sjukdomar	1	184	185	154	9	17	180	5	40	31	2	2	5	40	1 907	8·5
VIII. Digestionsorganens sjukd.	2	38	40	38	—	—	38	2	26	26	—	—	—	26	595	9·3
Halsinflammation.	2	560	562	525	—	36	561	1	117	109	—	—	8	117	1 362	2·0
Kolik	1	184	185	154	9	17	180	5	40	31	2	2	5	40	1 907	8·5
Övriga sjukdomar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

¹ Räknet på samtliga under dret i varje sjukdom (el. sjukdomsgrupp) insjuknade.

TAB. 18 (FORTS.). SAMMANDRAG AV HÄSTSJUKBESKED FÖR ÅR 1916. 185

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Sjukdomar	Egna tjänste- och stambästar								Lejda hästar							Antal sjukdagar	Medeltal sjukdagar ¹
	Kvarstående från föregående år	Insjuknade	Summa	Avförda				Kvarstående till nästa år	Insjuknade	Avförda							
				Tjänstbara	Ojänstbara	Döda eller dödade	Summa avförda			Tjänstbara	Sjuka vid lejningstidens slut	Fullt ersatta	Döda eller dödade	Summa avförda			
IX. Urin- o. könsorganens sjukd.	—	4	4	2	1	1	4	—	1	—	—	—	1	1	83	16·6	
X. Rörelseorganens sjukdomar.																	
Benbrott och benspricka	12	114	126	47	12	58	117	9	22	2	—	1	19	22	4 485	33·0	
Böjsene- och sen-skideinflamm. ...	40	1 006	1 046	941	53	2	996	50	56	55	—	—	1	56	29 684	28·0	
Inflamm. i benhinna o. överben	11	303	314	302	2	1	305	9	17	17	—	—	—	17	8 528	26·7	
Ledinflamm. och ledvrickningar ...	34	816	850	781	13	15	809	41	78	58	12	—	8	78	19 294	21·6	
Rheumatism	—	16	16	16	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—	90	5·6	
Spatt	10	106	116	78	22	6	106	10	24	15	1	—	8	24	5 233	40·3	
Ringkota	3	76	79	46	21	6	73	6	5	5	—	—	—	5	3 322	41·0	
Övriga sjukdomar	18	696	714	533	108	48	689	25	134	80	12	2	40	134	17 981	21·7	
XI. Hudens och underhudbindvävens sjukdomar.																	
Mugg	7	287	294	284	—	—	284	10	56	51	5	—	—	56	3 219	9·4	
Sår och kontusion	84	3 833	3 917	3 824	11	9	3 844	73	864	804	54	1	5	864	60 708	12·9	
Tryckskada	8	561	569	556	—	—	556	13	386	284	102	—	—	386	10 030	10·6	
Ringorm	12	25	37	37	—	—	37	—	1	1	—	—	—	1	726	27·9	
Övriga sjukdomar	18	408	426	397	5	3	405	21	61	41	15	—	5	61	9 642	20·6	
XII. Hovens sjukdomar.																	
Fång	3	51	54	35	15	2	52	2	11	8	2	—	1	11	2 282	36·8	
Krontramp	10	526	536	530	—	—	530	6	36	36	—	—	—	36	6 036	10·7	
Spiktramp	4	164	168	159	3	2	164	4	19	18	—	—	1	19	3 160	17·3	
Övriga sjukdomar	33	1 415	1 448	1 366	18	3	1 387	61	285	203	79	—	3	285	23 798	14·0	
XIII. Sculster.	4	60	64	60	—	1	61	3	4	3	—	—	1	4	973	15·2	
Summa	400	12 395	12 795	11 757	312	261	12 330	465	2 477	2 059	294	6 118	2 477	235 862	15·9		

¹ Räknet på samtliga under året i varje sjukdom (el. sjukdomsgrupp) insjuknade.

b) Från remontdepåerna.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Sjukdomar	Egna tjänste- och stamhästar							
	Kvarstående från föregående år	Insjuknade	Summa	Avförda				Kvarstående till nästa år
				Tjänstbara	Ojänstbara	Döda eller dödade	Summa avförda	
I. Infektionssjukdomar.								
Kvarka	—	283	283	277	—	6	283	—
Övriga sjukdomar	—	20	20	17	—	2	19	1
II. Nervsystemets sjukdomar.	—	5	5	2	—	3	5	—
III. Synorganens sjukdomar.	—	4	4	3	—	—	3	1
IV. Andningsorganens sjukdomar.	—	4	4	4	—	—	4	—
V. Cirkulationsorganens sjukdomar.	—	4	4	4	—	—	4	—
VI. Digestionsorganens sjukdomar.								
Kolik	—	1	1	1	—	—	1	—
Övriga sjukdomar.....	—	3	3	1	—	2	3	—
VII. Rörelseorganens sjukdomar.								
Benbrott	—	2	2	—	—	2	2	—
Ledinflammation och ledvrickning	—	22	22	18	1	1	20	2
Övriga sjukdomar.....	2	4	6	4	1	1	6	—
VIII. Hudens och bindvävens sjukdomar.								
Mugg	—	2	2	2	—	—	2	—
Sår och kontusion	7	155	162	159	—	—	159	3
Övriga sjukdomar.....	—	57	57	57	—	—	57	—
IX. Hovens sjukdomar.								
Spiktramp	—	3	3	3	—	—	3	—
Övriga sjukdomar.....	3	88	91	87	—	—	87	4
Summa	12	657	669	639	2	17	658	11

Tab. 19. Döda hästar.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Truppförband	Dödsorsaker							Döda hästar % av trupp- förbandets hästar.	Medeltal
	Infektionssjukdom	Sjukdom i andningsorganen	Sjukdom i cirkulationsorganen	Sjukdom i digestionsorganen	Benbrott och ben- systemets sjukd.	Andra olycksfall	S u m m a		
Livgardet till häst	9	—	1	4	—	4	18	2.6	10.2
Livregementets dragoner.....	2	1	1	3	2	—	9	1.2	11.0
Livregementets husarer	1	1	—	4	1	—	7	1.2	10.3
Smålands husarregemente	—	—	—	1	—	—	1	0.1	4.0
Skånska husarregementet	2	—	1	4	2	—	9	0.9	13.6
Skånska dragonregementet	4	2	2	5	—	—	13	1.1	10.1
Kronprinsens husarregemente	—	—	1	1	5	1	8	1.1	8.5
Norrlands dragonregemente	1	—	—	—	1	—	2	0.3	7.0
Svea artilleriregemente	6	—	—	3	—	2	11	1.8	11.4
Göta artilleriregemente	1	—	—	5	—	—	6	1.2	10.0
Wendes artilleriregemente	3	1	—	9	1	—	14	2.0	10.0
Norrlands artilleriregemente	1	—	—	—	—	—	1	0.2	10.0
Upplands artilleriregemente	1	—	1	8	1	—	11	1.4	11.6
Smålands artilleriregemente	6	—	3	—	—	—	9	1.6	10.7
Gottlands artillerikår	—	—	1	2	—	—	3	1.2	13.3
Boden—Karlsborgs art. reg.	—	—	—	3	—	—	3	0.3	11.0
Positionsartilleriregementet	1	—	—	1	—	—	2	1.6	8.5
Svea ingenjörkår	—	—	—	1	—	—	1	0.6	14.0
Göta ingenjörkår	—	—	—	—	1	—	1	0.7	11.0
Fälttelegrafkåren	1	1	—	1	—	—	3	3.3	6.3
Bodens ingenjörkår	1	—	1	5	—	—	7	1.7	13.3
Svea trängkår	—	—	—	1	—	—	1	0.7	6.0
Göta trängkår	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Norrlands trängkår	—	—	1	1	—	—	2	1.0	12.5
Skånska trängkåren	—	1	1	—	—	—	2	1.1	9.5
Västmanlands trängkår	—	—	1	—	—	—	1	0.6	10.0
Östgöta trängkår	—	—	—	1	—	—	1	0.7	14.0
Gottlands trupper.....	1	—	—	2	—	—	3	1.4	10.7
Summa eller medeltal	41	7	15	63	14	7	149	1.2	10.7
I varje sjukdomsgrupp döda hästar på 100 av samtliga döda hästar	27.5	4.7	10.1	43.6	9.4	4.7	100.0		
D:o d:o på 1000 av samtliga stambästar	3.3	0.5	1.2	5.0	1.1	0.5	11.6		

Tab. 20. Dödade hästar.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Truppförband	Orsak till dödandet								Dödade hästar i % av truppförbandets	Medelålder	
	Infektionssjukdom	Sjukdom i nervsystemet	Sjukdom i cirkulationsorganen	Senkomma	Ledkomma	Hovkomma	Annan åkomma i rörelseorganen ¹	Övriga			S u m m a
Livgardet till häst	—	—	1	—	1	1	4	—	7	1'0	14'3
Livregementets dragoner	2	—	2	1	—	—	10	—	15	2'0	10'0
Livregementets husarer	—	—	—	—	1	2	3	—	6	1'1	7'5
Smålands husarregemente	—	—	1	—	—	—	3	—	4	0'5	10'0
Skånska husarregementet	1	—	1	—	2	1	5	1	11	1'1	14'4
Skånska dragonregementet	—	—	1	—	—	1	8	—	10	0'8	12'0
Kronprinsens husarregemente	—	—	—	—	—	1	—	—	1	0'2	9'0
Norrlands dragonregemente	1	—	—	—	—	—	4	—	5	0'7	13'2
Svea artilleriregemente	—	—	—	—	4	—	4	1	9	1'4	12'1
Göta artilleriregemente	2	—	—	—	—	—	6	—	8	1'6	10'3
Wendes artilleriregemente	—	—	2	1	2	—	4	1	10	1'4	11'2
Norrlands artilleriregemente	2	1	1	2	4	1	3	—	14	3'3	12'5
Upplands artilleriregemente	3	—	1	—	7	3	9	—	23	3'0	12'6
Smålands artilleriregemente	1	—	—	—	—	—	9	—	10	1'6	12'9
Gottlands artillerikår	—	—	—	—	4	3	2	4	13	5'2	13'8
Boden—Karlsborgs artillerireg.te	—	—	—	—	—	1	4	2	7	0'7	9'7
Positionsartilleriregementet	—	—	—	1	—	1	—	—	2	1'6	9'5
Svea ingenjörkår	—	—	—	2	—	—	1	—	3	1'9	9'0
Göta ingenjörkår	—	—	—	1	1	—	—	—	2	1'3	9'5
Fälttelegrafkåren	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1'1	14'5
Bodöns ingenjörkår	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svea trängkår	—	—	—	—	—	—	—	1	1	0'7	9'5
Göta trängkår	—	—	—	—	1	—	—	—	1	0'6	9'0
Norrlands trängkår	—	—	—	—	—	—	2	—	2	1'0	11'5
Skånska trängkåren	—	—	—	—	1	—	—	—	1	0'5	6'0
Västmanlands trängkår	—	—	1	—	—	—	—	—	1	0'6	12'0
Östgöta trängkår	—	—	—	—	1	—	2	—	3	2'1	11'3
Gottlands trupper	—	—	—	—	2	—	1	2	5	2'4	11'6
Summa eller medeltal	12	1	11	8	31	15	85	12	175	1'4	11'7
Inom varje sjukdomsgrupp dödade hästar på 100 av samtliga dö- dade hästar	6'9	0'6	6'3	4'6	17'7	8'5	48'5	6'9	100'0		
Do do på 1 000 av samtliga stambästar	0'9	0'1	0'9	0'6	2'4	1'2	6'6	0'9	13'6		

¹ Dessutom åkommer å bensystemet.

Tab. 21. Kasserade hästar.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Truppförband	Kassationsorsaker															Kasserade hästar i % av truppförbandets	Medeltal
	Sjukdom i nervsystemet	Sjukdom i andningsorganen	Sjukdom i cirkulationsorganen	Sjukdom i digestionsorganen	Sjukdom i Allmän stelhet och slapphet, ålder	Spott	Ringkota	Annan ledskontma	Senskidegalla	Annan senhkontma	Hovskontma	Annan åkomma i rörelseorganen	Sjukdom i hud och bindväv	Övriga	S u m m a		
Livgardet till häst...	—	—	8	1	9	8	1	10	—	6	2	5	1	—	51	7.4	15.1
Livregts dragoner...	—	—	—	4	7	3	2	1	—	2	4	6	5	1	35	4.7	14.0
Livregts husarer	1	—	1	—	25	1	1	1	—	12	—	3	—	—	45	8.0	13.5
Smålands husarreg...	—	—	1	1	23	3	1	5	—	6	2	5	—	4	51	6.6	12.7
Skånska husarreg...	—	—	—	4	23	4	5	—	1	1	1	8	1	1	49	5.1	14.4
Skånska dragonreg...	3	—	6	2	10	5	4	8	—	16	12	18	2	—	86	7.0	14.2
Kronpr:s husarreg....	—	—	—	—	6	7	3	4	4	5	2	5	2	—	38	5.1	15.8
Norrlands drag-reg...	1	—	—	3	12	7	2	2	3	11	3	5	1	—	50	6.8	14.5
Svea artillerireg.	—	—	—	—	12	2	6	1	—	10	—	3	6	1	41	6.6	17.9
Göta artillerireg.	—	—	1	2	12	1	2	1	1	2	—	4	—	—	26	5.1	14.7
Wendes artillerireg...	—	—	—	1	5	4	—	—	—	4	—	4	1	1	20	2.8	12.6
Norrlands art-reg....	—	—	—	—	6	1	2	—	—	12	—	4	—	4	29	6.9	12.7
Upplands art-reg....	1	1	—	1	44	3	4	4	—	1	4	12	3	1	79	11.4	15.1
Smålands art-reg....	—	1	1	—	29	11	1	2	—	—	—	1	8	4	58	9.4	15.1
Gottlands artillerikår	—	—	—	1	—	2	—	1	—	2	6	3	—	1	16	6.4	12.6
Boden—Karlsb. art.r.	—	—	—	2	3	—	—	1	1	—	2	3	—	1	13	1.4	15.8
Positionsart-reg.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	4	3.3	9.8
Svea ingenjörkår	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	4	2.5	13.0
Göta ingenjörkår	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0.7	11.0
Fälttelegrafkåren	—	—	—	3	2	1	—	1	—	—	1	2	—	—	10	10.9	12.7
Bodens ingenjörkår...	—	—	2	—	3	1	—	—	—	—	1	—	—	—	7	16.5	16.0
Svea trängkår	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1.5	12.0
Göta trängkår	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	0.6	12.0
Norrlands trängkår...	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	1	—	5	2.6	10.8
Skånska trängkåren..	—	—	—	—	2	2	—	—	1	—	—	—	—	—	5	2.7	12.4
Västmanlands tr.-kår	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	3	1.9	12.3
Östgöta trängkår	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gottlands trupper ...	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	1	—	5	2.4	11.8
Summa el. medeltal	7	2	20	28	235	71	34	46	11	90	40	97	32	21	734	5.7	14.4
Inom varje sjukd.-gr. kasserade på 100 av samtl. kasser. hästar	1.0	0.3	2.7	3.8	32.0	9.7	4.6	6.3	1.5	12.2	5.4	13.2	4.4	2.9	100.0		
D:o d:o på 1000 av samtl. stambästar...	0.5	0.2	1.6	2.2	18.2	5.5	2.6	3.6	0.9	7.0	3.1	7.5	2.5	1.6	56.9		